

**TÜRKİYE’DE GECEKONDULARDA YAŞAM KALİTESİ
(HATAY ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MANOLYA ÇOBAN

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SOSYOLOJİ
ANABİLİM DALI**

**MERSİN
HAZİRAN - 2018**

**TÜRKİYE’DE GECEKONDULARDA YAŞAM KALİTESİ
(HATAY ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MANOLYA ÇOBAN

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

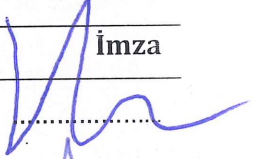
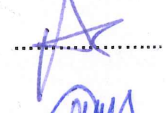
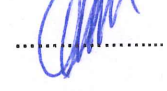
**SOSYOLOJİ
ANABİLİM DALI**

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÇAĞLAYANDERELİ**

**MERSİN
HAZİRAN - 2018**

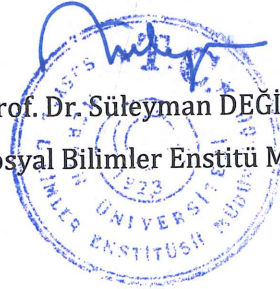
ONAY

Manolya ÇOBAN tarafından Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÇAĞLAYANDERELİ danışmanlığında hazırlanan “Türkiye’de Gecekondularda Yaşam Kalitesi (Hatay Örneği)” başlıklı çalışma aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Görevi	Unvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Başkan	Prof.Dr. Hayati TÜFEKÇİOĞLU	
Üye	Doç.Dr. Neriman AÇIKALIN	
Üye (Danışman)	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÇAĞLAYANDERELİ	

Yukarıdaki Jüri kararı Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun 21. /06 /18 tarih ve 2018/45 Sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Süleyman DEĞİRMEN
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

Bu tezde kullanılan özgün bilgiler, şekil, tablo ve fotoğraflardan kaynak göstermeden alınıp yapmak 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine tabidir.

ETİK BEYAN

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi beyan ederim.

ETHICAL DECLARATION

This thesis is prepared in accordance with the rules specified in Mersin University Graduate Education Regulation and I declare to comply with the following conditions:

- I have obtained all the information and the documents of the thesis in accordance with the academic rules.
- I presented all the visual, auditory and written informations and results in accordance with scientific ethics.
- I refer in accordance with the norms of scientific Works about the case of exploitation of others Works.
- I used all of the referred works as the references.
- I did not do any tampering in the used data.
- I did not present any part of this thesis as an another thesis at Mersin University or another university.
- I transfer all copyrights of this thesis to the Mersin University.

20 Haziran 2018 / 20 June 2018

İMZA

Manolya ÇOBAN

ÖZET

Yaşam kalitesi, insanların yaşam tarzının modernleşmesi ve yaşadıkları toplumların çağdaşlamaya başlaması sonucunda popülerliğini kazanan bir kavramdır. Diğer alanlarda olduğu gibi sosyal bilim alanında da sıkça kullanılan yaşam kalitesi kavramı, insanların yaşayış biçimlerinin, sosyal ilişkilerinin, biyolojik özelliklerinin ve toplumsal çevre içerisindeki durumlarının toplamını ifade etmektedir. Birleşmiş Milletler'in 2009 sözlüğünde yer alan yaşam kalitesi tanımına göre, nicel ölçüt göstergesi üretim ve gelirden çok nitel ölçütler içerisinde yer alan sosyal unsurlar ile bireylerin mutluluğunu ölçtüğü ifade edilmiştir. Yaşam kalitesinin unsurları; sağlık, eğitim, ulaşım, çevre, ekonomik durum ve güvenlik hissidir. Yaşam kalitesinin bel kemiği ve sosyolojik nitelikte olan bu kavramların, sosyoloji alanında hak ettiği gibi ilgi görmemesi dikkat çekicidir. Küreselleşme sürecinde kentlerde ikili yapılar meydana gelmektedir. Kentsel yaşam kalitesi olarak kentin bütünsel değerlendirmesinin yapıldığı ama kentin merkezi ve gecekondu alanlarında birbirinden çok farklı yaşam kalitesinin var olduğunu görmekteyiz. Bu ikili yapılar, kent merkezi ile yaygın olarak slum, gecekondu veya varoş olarak adlandırılan alanlar arasında gerçekleşmektedir. Küreselleşme sürecinin kent merkezinde yarattığı refah alanlarını, slum, gecekondu veya varoş alanlarda yaşayan insanlar karşıdan seyretmektedir. Küreselleşme sürecinde dünyanın geleceğinin kentlerde ve özellikle metropollerde yaşanacağını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu metropol kentlerinde, ikili yapıların giderek keskin çizgilerle birbirinden ayrıştığını ve yaşam kalitesi dediğimizde, aslında bir kentte iki veya daha fazla yaşam kalitelerinin olduğunu görmekteyiz. Gözden kaçan bu gerçekliğin açıklanması oldukça büyük önem taşımaktadır. Bu tespitten hareketle kent sosyolojisi alanında gecekonduarda yaşam kalitesi saha araştırması ile incelenmek istenmiştir. Araştırma verileri Hatay gecekondualarını temsilen 253 haneye uygulanan anket çalışmasından elde edilmiştir. Elde edilen bilgiler genel bir ifadeyle şöyle özetlenebilir: Türkiye'de gecekonduarda yaşam kalitesinin, kent merkezindeki yaşam kalitesinden farklı olduğunu doğrulamıştır. Bununla birlikte farklı yaşam kalitelerinin olması bütünleşmeye ket vurduğundan, kentsel dönüşüm sürecinde gecekonduların yıkılıp onların yerine çok katlı yapılar yapılırken, yaşam kalitesine 'hiç yer verilmiyor' olması gerçeği bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşam kalitesi, Kent, Gecekondu, Hatay, Kentleşme.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÇAĞLAYANDERELİ, Mersin Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı, Mersin.

ABSTRACT

Standard of living is a concept that became popular as a result of contemporary lifestyle and the ongoing modernization of society. The standard of living concept frequently used in all fields including Social Studies is a sum of mankind's lifestyle, social relationships, biological traits, and position within the society. According to the United Nations Glossary classification of standard of living, instead of the quantitative measure of social components and the happiness of individuals was the preferred indication. Health, education, transportation, environment, economic standing, and general feeling of security are the factors of standard of living. With these social parameters being so fundamental to standard of living, the lack of emphasis on these social aspects is concerning and important to note. In the globalization process, the dual structures occur in the cities. As the quality of urban life, we see that the city's holistic assessment is done but there is a very different quality of life from each other in the city and the slum areas. These dual structures occur within the city center and areas called slums or suburbs. People who live in slum or suburb areas look at the welfare areas created by the globalization process in the city center. We can say that the future of the world will live in cities and especially metropolises in the process of globalization. We see that in these metropolitan cities, the dual structures gradually become separated from each other by sharp lines and when we say the quality of life, it is actually two or more qualities of life in a city. It is quite important to explain this unnoticed reality. From this determination, urban sociology and quality of life in the slums will be examined by field research. Research data will be applied to 253 households representing the Hatay gecekondu's surveys will be obtained from the study. The data acquired can be summarized as follows: The standard of living of shanty houses and city centers in Turkey being vastly different has been verified. With these differences inhibiting integration, it was discovered that the process of gentrification continues (the destruction of shanty houses and construction of high-rises and skyscrapers) with the lack of consideration of the factors of the standard of living.

Keywords: Quality of life, City, Gecekondu's, Hatay, Urbanization.

Advisor: Dr. Öğr. Mustafa ÇAĞLAYANDERELİ, Department of Sociology, Mersin University, Mersin.

TEŞEKKÜR

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında Tez aşamasındaki bütün bilgi ve belgeleri çerçevesinde elde ettiğimi beyan ederim. Sosyolojide ve özel olarak kent sosyolojisinde yaşam kalitesi kavramı gereken ilgiyi görmemiştir. Literatürdeki öncü çalışmalardan birisi olacak olan bu yüksek lisans tez çalışmasında Türkiye’de gecekondualarda yaşam kalitesi Hatay örneği üzerinden olası etkileri saha araştırması verilerine dayalı olarak incelendi. Bu tezin takip ettiği bilimsel araştırma sürecinin her aşamasında desteğini esirgemeyen ve akademik disiplin kazanmamda büyük rolü olan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÇAĞLAYANDERELİ’ye teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	i
ONAY	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
GRAFİKLER DİZİNİ	x
BİRLEŞİK DAĞILIM GRAFİĞİ DİZİNİ	xiii
HARİTALAR DİZİNİ	xiv
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	xv
KISALTMALAR VE SİMGELER	xvi
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR	4
3. KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE	12
3.1. Kavramsal Çerçeve	12
3.1.1. Kent	12
3.1.2. Kentleşme	15
3.1.3. Türkiye’de Kentleşme Süreci	18
3.1.4. Gecekondu ve Türkiye’de Gecekondulaşma Süreci	22
3.1.5. Yaşam Kalitesi	28
3.1.5.1. Yaşam Kalitesinin Göstergeleri	30
3.1.5.2. Yaşam Kalitesinin Bileşenleri	32
3.1.5.3. Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi	38
3.2. Teorik Çerçeve	40
3.2.1. Faydacı Yaklaşım	40
3.2.2. Sağduyulu Değerler Yaklaşımı	42
3.2.3. İnsan Gereksinimleri Yaklaşımı	42
3.2.4. Yapabilirlik Yaklaşımı	44
4. METEDOLOJİ	48
4.1. Araştırmanın Problem İfadesi	48
4.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	48
4.3. Araştırmanın Soruları	49
4.4. Araştırmanın Önemi	49
4.5. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	50
4.6. Araştırmanın Veri Toplama ve Analiz Teknikleri	51
4.7. Araştırmanın Sınırları	52
5. ARAŞTIRMA VERİLERİ	53
5.1. Hatay İlinin Tanıtımı	53
5.1.1. Hatay(Antakya) Gecekondularının Kentleşme Bakımından Özellikleri	58
5.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri	65
5.3. Bireysel-İçsel Alan Algısı	67
5.4. Bireysel-Dışsal Alan Algısı	83
5.5. Doğal Çevre Alanı	94
5.6. Nesnel Toplumsal Çevre Alanı	101
6. TARTIŞMA VE SONUÇ	113
KAYNAKLAR	131
EKLER	139

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1. Kent ve Kır Nüfuslarının Toplam İçindeki Yeri	19
Tablo 2. Hatay'ın Antakya İlçesine Bağlı Olan Mahallelerin Nüfusu, Hane Halkı Sayısı ve Hane Büyüklüğü	51
Tablo 3. Örneklem Hesaplama Tablosu	51
Tablo 4. Hatay İli'nin 2017 yılı Bölgesel İstatistiği	54
Tablo 5. Hatay ilçelerinin 2017 yılı nüfusu (ADNKS)	54
Tablo 6. İller SEGE, 2011	56
Tablo 7. İlçeler SEGE, 2004	56
Tablo 8. Urak Rekabetçilik Endeksleri-2014	57
Tablo 9. Antakya Mahalleleri, 2015 (ADNKS)	58
Tablo 10. Antakya'da Cinsiyete Göre Nüfus Dağılımları	59
Tablo 11. Hatay'ın Yıllara Göre Değişen Göç Dinamiği (TÜİK ADNKS 2017)	60
Tablo 12. Eğitim Düzeyi Algısının Eğitimden Duyulan Memnuniyet Algısına Etkisi	71
Tablo 13. Hanenin Ekonomik Durum Algısının Aylık Hane Halkı Gelirinden Duyulan Memnuniyet Algısına Etkisi	74
Tablo 14. Yaş Grubu Algısının Yaştan Duyulan Memnuniyet Algısına Etkisi	76
Tablo 15. Ekonomik Yapının Etkisi	81
Tablo 16. Sosyal İlişkilerden Duyulan Memnuniyet Düzeyleri	84
Tablo 17. İnsan ilişkileri hakkında negatif yön-anlamalı önermelerin frekans dağılımı	86
Tablo 18. İnsan ilişkileri hakkında negatif yön-anlamalı önermelerin T-Testi	89
Tablo 19. İş Hayatıyla İlgili Konularda Duyulan Memnuniyet Düzeyi	93
Tablo 20. EPA Hava Kalitesi İndeksi	96
Tablo 21. Kamu Hizmetlerinden Duyulan Memnuniyet Düzeyi	104
Tablo 22. Hatay'daki Gecekondu Sakinlerinin Kendi Hayatlarından Daha Fazla Memnun Olma Durumları	110
Tablo 23. Türkiye'deki Bireylerin Kendi Hayatlarından Daha Fazla Memnun Olma Durumları	111
Tablo 24. Hatay'daki Gecekondu Sakinlerinin Gelecek 10 Yıl Sonraki Dönemden Beklentileri	112

GRAFİKLER DİZİNİ

	Sayfa
Grafik 1. İlçe	143
Grafik 2. Mahalle	154
Grafik 3. Cinsiyet	143
Grafik 4. Yaş Grupları	154
Grafik 5. Eğitim Düzeyi	144
Grafik 6. Meslek	155
Grafik 7. Bir İşte Çalışma	144
Grafik 8. Ailesinin Aylık Ortalama Geliri	155
Grafik 9. Medeni Durum	145
Grafik 10. Doğum Yeri	156
Grafik 11. Aile Tipi	156
Grafik 12. Oturduğu Semtin Ekonomik Durum Algısı	156
Grafik 13. Sağlık Sorunu	146
Grafik 14. Engellilik Durumu	157
Grafik 15. Çocuk Sayısı	146
Grafik 16. Hane İçi Statü	157
Grafik 17. Hanede kaç kişi yaşıyor?	147
Grafik 18. Hane ekonomik durum algısı	158
Grafik 19. Etnik Kimlik	147
Grafik 20. Dini Kimlik	158
Grafik 21. Siyasal Kimlik	159
Grafik 22. Sağlıktan Memnuniyet	148
Grafik 23. Medeni Durumdan Memnuniyet	159
Grafik 24. Eğitimden Memnuniyet	149
Grafik 25. Konuttan Memnuniyet	160
Grafik 26. Mahalleden Memnuniyet	149
Grafik 27. Hatay'dan Memnuniyet	160
Grafik 28. Aile Gelirinden Memnuniyet	150
Grafik 29. Cinsiyetten Memnuniyet	161
Grafik 30. Yaştan Memnuniyet	150
Grafik 31. Meslekten Memnuniyet	161
Grafik 32. Aile Tipinden Memnuniyet	151
Grafik 33. Doğum Yerinden Memnuniyet	162
Grafik 34. Hane İçi Statüden Memnuniyet	151
Grafik 35. Etnik Kimlikten Memnuniyet	162
Grafik 36. Dini Kimlikten Memnuniyet	152
Grafik 37. Evin İklimi.	163
Grafik 38. Tatil Yapabilme Durumu.	152
Grafik 39. Evin Eşya Durumu	163
Grafik 40. Beslenme Durumu	153
Grafik 41. Kültürel Faaliyetler	164
Grafik 42. İş Yerine Ulaşım Kolay Mı?	153
Grafik 43. İş Yerine Ulaşım Nasıl?	164

Grafik 44. Evdeki Kişilerden Memnuniyet	154
Grafik 45. Akrabalardan Memnuniyet	165
Grafik 46. Arkadaşlardan Memnuniyet	154
Grafik 47. Komşulardan Memnuniyet	165
Grafik 48. İşyeri İlişkilerinden Memnuniyet	155
Grafik 49. Aile Bireyleriyle Görüşme	166
Grafik 50. Aile Dışındakilerle Görüşme	155
Grafik 51. Hobi ve Özel İlgi Alanları	166
Grafik 52. Gönül İşleri ve Politik	156
Grafik 53. İnternet	167
Grafik 54. Televizyon	156
Grafik 55. Uyku	167
Grafik 56. Oyun	157
Grafik 57. Kitap, dergi okumak	168
Grafik 58. Bilgisayar, tablet	157
Grafik 59. Günün Muhasebesi	168
Grafik 60. Birlikte Karar Verme	158
Grafik 61. Evlilikten Memnuniyet	169
Grafik 62. Cinsel Yaşantıdan Memnuniyet	158
Grafik 63. Sohbet Etmek	169
Grafik 64. Çocuklarla İlişkiden Memnuniyet	159
Grafik 65. Çocuklara Zaman Ayırmak	170
Grafik 66. Dayanışma Öldü	159
Grafik 67. Aile İçi İlişkiler Bozuluyor	170
Grafik 68. Akrabalık İlişkileri Kalmadı	160
Grafik 69. Komşuluk İlişkileri Gereksiz	171
Grafik 70. Arkadaşlık Maddiyata Bağlandı	160
Grafik 71. İş Arkadaşlarıyla Görüşme	171
Grafik 72. İş Arkadaşlarına Ayrılan Zaman Ne Kadar?	161
Grafik 73. İş Arkadaşlarına Ayrılan Süre Yeterli Mi?	172
Grafik 74. İşim Zahmetli Bir İş	161
Grafik 75. İşim Monoton ve Sıkıcı	172
Grafik 76. İş Yüküm Çok	162
Grafik 77. Tehlikeli Bir İşim Var	173
Grafik 78. İşim Bana İyi Fırsatlar Sunuyor	162
Grafik 79. İşimi Seviyorum	173
Grafik 80. Ücretten Memnuniyet	163
Grafik 81. Çalışma Saatinden Memnuniyet	174
Grafik 82. Çalışma Ortamı Memnuniyet	163
Grafik 83. Çalışma Arkadaşları Memnuniyet	174
Grafik 84. Ücret Dışı İmkanlar	164
Grafik 85. Yöneticilerden Memnuniyet	175
Grafik 86. İklim Problemi	164
Grafik 87. Hava Kirliliği Problemi	175
Grafik 88. Gürültü Problemi	165
Grafik 89. Temizlik Problemi	176

Grafik 90. Yetersiz Yeşil Alan Problemi	165
Grafik 91. Sızdıran Çatı Problemi	176
Grafik 92. Karanlık Problemi	166
Grafik 93. Kanalizasyon Problemi	177
Grafik 94. Elektrik Kesintisi Problemi	166
Grafik 95. Isınma Problemi	177
Grafik 96. İçme Suyu Problemi	167
Grafik 97. Sağlık Kurumları Var Mı?	178
Grafik 98. Eğitim Kurumları Var Mı?	167
Grafik 99. Güvenlik Kurumları Var Mı?	178
Grafik 100. Yeterli İş Yeri Var Mı?	168
Grafik 101. Yeterli Yeşil Alan Var Mı?	179
Grafik 102. Çocuk Oyun Alanı Var mı?	168
Grafik 103. Kültürel İhtiyaçlar İçin Mekan Var Mı?	179
Grafik 104. Sinema Var Mı?	169
Grafik 105. Çöp Toplama Hizmeti	180
Grafik 106. Kanalizasyon Hizmeti	169
Grafik 107. Şebeke Suyu Hizmeti	180
Grafik 108. Toplu Taşıma Hizmeti	170
Grafik 109. Zabıta Hizmeti	181
Grafik 110. Yol\Kaldırım Hizmeti	170
Grafik 111. Yeşil Alan Hizmeti	181
Grafik 112. Hava Kirliliği ile Mücadele	171
Grafik 113. Engellilere Yönelik Hizmetler	182
Grafik 114. Gençlere Yönelik Hizmetler	171
Grafik 115. Yaşlılara Yönelik Hizmetler	182
Grafik 116. Kadınlara Yönelik Hizmetler	172
Grafik 117. Yoksullara Yönelik Hizmetler	183
Grafik 118. Pazar Yerleri	172
Grafik 119. Sokakların Aydınlatılması	183
Grafik 120. İtfaiye Hizmetleri	173
Grafik 121. İmar Hizmetleri	184
Grafik 122. Mezarlık Hizmetleri	173
Grafik 123. Muhtarlık Hizmetleri	184
Grafik 124. Kültürel Hizmetler	174
Grafik 125. Sağlık Hizmetleri	185
Grafik 126. Güvenlik Hizmetleri	174
Grafik 127. Adli Hizmetler	185
Grafik 128. Eğitim Hizmetleri	175
Grafik 129. Ne Kadar Mutlusunuz?	186
Grafik 130. Ne Olsa Daha Memnun Olursunuz?	176
Grafik 131. Hatay'dakilerin Memnuniyeti	186
Grafik 132. Türkiye'deki İnsanların Memnuniyeti	187
Grafik 133. Gelecek On Yıldan Beklentiniz Nedir?	187
Grafik 134. Türkiye'deki İnsanların Daha Memnun Olma Durumları	187

BİRLEŞİK DAĞILIM GRAFİĞİ DİZİNİ

	Sayfa
B.D. Grafiği 1: Sağlık Sorunu Algısının Sağlıktan Duyulan Memnuniyet Algısına Etkisi	68
B.D. Grafiği 2: Medeni Durum Algısının Medeni Durumdan Duyulan Memnuniyet Algısına Etkisi	70
B.D. Grafiği 3: Aile Tipine Göre Aile Tipinden Duyulan Memnuniyet Düzeyi	79
B.D. Grafiği 4: Aile Gelirinin İş Yerine Ulaşımına Etkisi	83
B.D. Grafiği 5: Bir Ebeveyn Olarak Çocuklara Ayrılan Zaman ve Çocuklarla Olan İlişkiden Duyulan Memnuniyet Düzeyi	90
B.D. Grafiği 6: Cinsiyet Değişkeni Temelinde Mutluluk Düzeyi	109

HARİTALAR DİZİNİ

	Sayfa
Harita 1. Hatay	55

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

	Sayfa
Foto 1: Habib-i Neccar Dağı'ndan Antakya şehrinin görüntüsü	64
Foto 2: Hatay Antakya İlçesinin Bağrıyanık Mahallesi	99
Foto 3: Hatay'ın Gecekondü Mahallelerinden Görüntüler	108

KISALTMALAR VE SİMGELER

Kısaltma/Simgeler	Tanım
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ASAGEM	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
EIU	Yaşanabilirlik Sıralaması
EQLS	Avrupa Yaşam Kalitesi Anketleri
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
UÇEP	Ulusal Çevre Eylem Planı
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
TÜİK (DİE)	Türkiye İstatistik Kurumu
QALY	Kaliteye Ayarlı Yaşam Yılları
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

1. GİRİŞ

Yetmişli yıllardan itibaren yaşam kalitesi kavramı hem dilde hem de günlük hayatta sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Batı da yapılan akademik çalışmaların, sosyal bilimler alanında kalkınmaya yönelik olması ve sosyal göstergelerde yaşam koşullarının irdelenmesi yaşam kalitesi kavramından çok sık söz edilmesine neden olmuştur. Ancak kavrama ilişkin evrensel düzeyde kabul görmüş, tek bir ortak tanım veya yaklaşım yoktur. Farklı bilim dallarının disiplinleri, araştırmacıların farklı bakış açıları, farklı boyutların, vurguların ve unsurların oluşturduğu birbirinden farklı yaşam kalitesi anlayışı söz konusudur. Bundan dolayı yaşam kalitesi kavramı çok yönlü, göreceli, tartışmaya açık ve muğlak olma özelliğini içermektedir.

Çok bileşenli bir olgu olan yaşam kalitesi kavramı, sosyal gelişmişliğin en önemli göstergelerinden biridir. Yaşam kalitesi kavramına genel anlamda bakıldığında, bireyin kendi hayatından, yaşamını sürdürdüğü hayat tarzından memnun olması anlamına gelmektedir. Bireyin yaşam kalitesi içsel ve dışsal etkenlere bağlı olarak, toplumun ve doğanın bireye sunduğu hizmet ve olanaklardan, bireyin memnuniyetlik duymasıdır. Bu hizmetlerin standartlarından, bireyin kendi öz-niteliklerini ve sosyal ilişkilerinden duyduğu memnuniyeti bir arada değerlendirmesidir. Tek bir yaklaşım, tek bir olgu ile bu durumu ele almak, açıklamaya çalışmak oldukça yanlış olacaktır. Yaşam kalitesi unsurlarını ele alan farklı bilim dallarının çalışmalarında tek bir olgu yerine biri veya birkaçı kullanılıyor. UNSURLARDAN BİRKAÇI İSE ŞUNLARDIR: sağlıklı olma, kamu hizmetlerinden yararlanma veya ekonomik durumu iyi olmadır. Buradan da anlaşılabacağı üzere yaşam kalitesi alanında eksik kaldığı düşünülen gecekondularda yaşam kalitesi konusuna bu tezde dikkat çekilmek istenmiştir. Saha araştırması ile Türkiye’de gecekondularda yaşam kalitesi: Hatay örneği üzerinden verilere dayalı olarak açıklanmak istenmiştir. Yapabilirlik yaklaşımı esas alınarak bu olgu (gecekondularda yaşam kalitesi) açıklanmıştır. Araştırma verileri Hatay ili merkez ilçesine ait olan 6 gecekondu mahallesinde 253 kişilik örneklem grubundan elde edilmiştir.

Yaşam kalitesi ve kent yaşamı arasında güçlü bir ilişkiden söz etmek yanlış olmayacaktır. Kentleşmenin artmasına bağlı olarak artan yaşam kalitesi, ülkelerin, toplumların, kentlerin gelişmişlik düzeylerini belirleyen en önemli ölçütlerden biridir. Aynı zamanda dünya kentleri arasındaki hiyerarşiyi belirleyen en önemli ölçüt olduğunu da söyleyebiliriz. Kent yaşamı, bireylerin algılarının, yaşam kalitelerinin yeniden üretilmesinde ve şekillendirilmesinde etkin rol oynamaktadır. Bireyin istek ve ihtiyaçların yeniden üretilmesinde referans olan yaşam kalitesi, kentli bireyin memnuniyeti ve mutluluğu ile yakından ilişkilidir. Kentsel yaşantı içerisinde nesnel boyutlara ilişkin göstergeler (güven ihtiyacı, özgürlük, yüksek yaşam doyumu, sivil itaatsizlik) gibi soyut boyutlara (güvenlik, refah, özgürlük, eşitlik, adalet, kardeşlik) ilişkin göstergelerde sunar. Yaşam kalitesinin izlenmesi ve ölçülebilmesine ilişkin güvenilir bir

düzenini kurulabilmesi için sosyal eğilimlerin gelişimi ve ekonomik gelişmelerin geniş ölçekte anlaşılması gerekmektedir. Bu ihtiyaç doğrultusunda, kentsel yaşama ilişkin unsurlar olan sürdürülebilirlik, yaşanabilirlik, yaşam kalitesi ve çevresel kaliteyi konu edinen çalışmalar geliştirilmeye başlanmıştır. Geliştirme çalışmalarını yürütenler, siyasetçiler ve karar mekanizmalarında doğrudan bulunanlardır. Çalışmaların amacı ise öncelikle ulusal çapta, daha sonra bölgesel ve yerel kaynakların belirlenmesi amacıyla yapılmaktadır.

Yaşam kalitesi ile ilgili yapılan ilk çalışmalarda sağlık, gelir ve maddi refah gibi kavramlar ele alınırken, sadece maddi konuların işleyerek yaşam kalitesinin tek bir göstergesi olmadığı toplumsal gelişme ile anlaşılmıştır. Somut özelliklere sahip olan unsurların: sosyal çevre, sosyal normlar, sürdürülebilir ve temiz doğal çevre, güven ve barışın toplumsal düzeydeki bütün konuların yaşam kalitesi kavramlarından biri olduğu kabul görmüştür.

Modernleşme süreci ile yaşanan hızlı bir sosyal değişme sürecine girilmiştir. Bu toplumsal değişimin en belirgin olanı kentlerde ortaya konan mekansal anlamda oluşan değişimdir. Mekansal düzlemde değişimin yaşanması, kır ve kent arasındaki nüfus hareketliliğine neden olmuştur. Kentleşme evrelerini tamamlamış olan toplumlar, gelişmiş olarak ifade edilmektedir. Gelişmiş toplumlarda nüfusun büyük çoğunluğu kentlerde bulunmaktadır. Kentlerde yaşamını idame ettirmeye çalışan bireylerin bir kısmı, kentte tutunma çabaları içine girmiştir. Kırdan kentte göç eden bireyler, kendine özgü bir yapı olan gecekondu mekanlarında yaşamaya başlamıştır.

Türkiye bağlamında kentleşme hareketinin yoğunluk kazandığı dönem, 1950'li yıllar ve sonrasındır. 1950 sonrası dönemde kırdan kentlere yoğun göçler yaşanmıştır. Köyden kentlere yaşanan göçü birden fazla dinamiklerle dile getirmek mümkündür. Kırsalın iticiliği, kentin olanakları, teknolojik nedenler, siyasal nedenler, sosyopsikolojik nedenler şeklinde beş başlık altında toplamak mümkündür (Kaya, 2003: 46-49).

Türkiye' de 1980 ve sonrası dönemde en yüksek hızına ulaşan göç ve kentleşme hareketi, kentsel mekanda gecekondu alanlarının oluşumuna zemin hazırlamıştır. Gecekondu kavramı dilsel bakımdan yapısal olarak iki kavramın birleşmesinden oluşmaktadır. Toplumsal anlamda ise halkın yaptığı, ürettiği anlamını da çıkarmak son derece doğaldır (Çakır, 2011: 212). Gecekondu kavramının yasalar nezninde tanımı, "izinsiz olarak bir başkasının arsa ya da arazisi üzerine kurulan yapılar" şeklinde tanımlanmaktadır (Çakır, 2011: 213). Bu kavram Anadolu'ya ait bir kavramdır. Köyden kente göç eden Anadolu insanının yardımlaşma, hemşerilik gibi ikincil ilişkilerini sürdürdüğü bu mekanlar (gecekondular), bir gecede mekanik dayanışma sağlanarak inşa edilen, içinde umudu barındıran yapılar olarak tanımlanabilir.

Küreselleşme sürecinde kentlerde refah adacıkları ve bunları sinema perdesi gibi karşıdan seyreden yaygın slum, gecekondu veya varoşlar kentlerde ikili yapılar meydana getirmiştir. Bu durum toplumsal ayrışmanın giderek derinleştiğini göstermektedir. Bu olumsuz

durum karşısında kentleşme sürecinin argümanı olarak yaşam kalitesi kavramını kullanmak fayda sağlayacaktır. Özellikle gecekondularda yaşam kalitesinin gözden kaırıldığı oldukça aşıkardır. Bu çalışmada konunun bu boyutuna dikkat çekmek amaçlanmaktadır. Gecekondur mekanlarının yaşam kalitesini Hatay kenti örneğinin ekseninde betimlenerek, güncel çalışmaların daha çok tespiti yönelik olup önceden yapılmış çalışmalarda elde edilen verilerin sınanması ve yaşam kalitesine etkisinin ölçülerek analiz edilmesi açısından önemlidir.

2. LİTERATÜR

Bu bölümde yaşam kalitesini mevcut bilimsel araştırmalardan öne çıkanlar genel hatları ile incelenecektir. Araştırdığımız konu hakkında şimdiye kadar hangi yaklaşım ve teorilerin ışığından bakıldığı; incelenen olgunun aydınlatılmış ve karanlıkta kalan yönlerinin olup olmadığına dikkat edilecektir. Bütün bunların ardından yaptığımız tez çalışmasının bu konunun bilimsel açıklamasına ne tür bir katkı yapabileceği belirlenmiştir.

Yaşam kalitesi geçmişten günümüze farklı konuları ele alınarak tartışılmıştır. Bu konular arasında tıp alanındaki fikirleri ve çalışmaları etkileyen bir olgu olmuştur. Bunun yanı sıra mutluluk, kendini iyi hissetme, rahat bir yaşam sürme, anlamlı bir yaşam, hayatın değeri, yaşama gayesi ve yaşama şansı gibi birçok farklı kavram çerçevesinde insan için önemli olan konular ele alınmıştır. Bu ele alınan konuların geçmişi yani tarihsel temelleri Yunan filozoflarına kadar dayanmaktadır. Yunan filozofları “iyi yaşam” ve “mutluluk” konularını ele alıp işlediğinden dolayı tarihsel temelini ilk çağlara dayandırmak yanlış olmayacaktır.

Platon’un “Devlet”, Aristo’nun “Nikomakhos’a Etik” isimli eserleri, yaşam kalitesi etrafındaki tartışmaların bugün olduğu gibi antik dönemde de var olduğunu göstermektedir (Edisan ve Kadioğlu, 2013: 3). Ancak yaşam kalitesi terimi ilk olarak Long’un 1960 yılında yayınladığı “On the Quantity and Quality of Life” isimli makalesinde geçmektedir. Yaşam kalitesi, insan hakları konusunda yaşanan gelişmelerle birlikte, tüm politik kararların alınmasında önemli bir gösterge olmuş, toplumların bir biçimde ulaşmayı amaçladığı evrensel bir hedef halini almıştır (Boylu ve Paçacıoğlu, 2016: 138).

Yetim (1991) tarafından yapılan “Kişisel Projelerin Organizasyonu ve Örüntüsü Açısından Yaşam Doyumu” araştırmasında yaşama ilişkin subjektif bir değerlendirme olan yaşam doyumu, günlük yaşam içerisindeki aktivitelere göre incelenmiştir. Örneklem olarak üniversite öğrencileri ve meslek sahibi olan yetişkin bireylerin yaşam doyumunu ele almıştır. Meslek sahibi olan yetişkin bireylerin yaşam doyumunun, üniversite öğrencilerinin yaşam doyumundan farklı olduğu anlaşılmıştır. Yetişkin bireyler projelerin gerçekleşeceği genel mekan sayısından yaşam doyumunu duyarken, üniversite öğrencileri ise kişisel projelerden etkilendiği tespit edilmiştir.

BM Kalkınma Programı tarafından yayımlanan “Human Development Index” (HDI) raporunda, Türkiye’deki yaşam kalitesinin 1980’li yıllardan bu yana büyük ölçüde arttığı belirtilmiştir. 177 ülkedeki yaşam kalitesini, eğitim durumunu ve sefaleti araştıran raporda, yaşam kalitesindeki artış açısından 12 ülke arasında 6. sırada gösterilen Türkiye’de, 1990’lı yıllardan bu yana cep telefonu ve internet kullananların sayısında büyük ölçüde arttığına dikkat çekilmiştir. Raporda, Türkiye’de 1970’li yıllardan bu yana insanların ortalama olarak daha uzun yaşadığına, çocuk ölümlerinin de aynı dönem içinde büyük ölçüde gerilediğine işaret edilmiştir (Yavuzçehre ve Torlak, 2006: 193).

Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı (1998), Rio Deklarasyonu ve Gündem 21’de benimsenen evrensel yaklaşımlarla uyumlaştırılması gereği ortaya çıkmıştır. UÇEP, diğer çalışmalardan farklı olarak, kalkınmanın çevre konularıyla bütünleşmesine yönelik somut girişimlerde bulunmak amacıyla hazırlanmıştır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) desteğiyle hazırlanan, “Ulusal Gündem 21”in konularını temel yapı taşı olarak ele alan ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesini hedefleyen bir plandır.

Devlet Planlama Teşkilatı’nın (2000), “Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005” kalkınma programları çerçevesinde, Türkiye’deki yaşam kalitesi kavramı nihai amaç olarak yer almıştır. 2000 yılında hazırlanan bu plan toplamda on bölümden oluşmaktadır. Uzun Vadeli Strateji dönemine ait olan 2001–2023 yılları ile 2001–2005 yıllarını içeren 8. Beş Yıllık Kalkınma Planının ikinci bölümü olan Uzun Vadeli Gelişmenin Temel Amaçları ve Stratejisi (2001–2023) başlığı altında toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesi genel bir amaç olarak yer almıştır. Toplumun yaşam kalitesinin yükseltileceği öngörüsü, üçüncü bölümde Planın Temel Amaç, İlke ve Politikaları (2001–2005) planında değinilmiştir.

Demiral (2001), çalışanlarda ve işsizlerde yaşam kalitesine etki eden etmenler ve yaşam düzeylerinin karşılaştırılmasında, işsiz kalmanın ötesinde iş aramanın ve uzun süreli işsizliğin mental sağlığı olumsuz yönde etkilediği dolayısıyla yaşam kalitesini düşürdüğü sonucuna ulaşmıştır.

Yetim (2003), “Toplumdan Bireye Mutluluk Resimleri” adlı çalışmasında örneklem grubu olarak Türk öğrencilerini ve akademisyenleri ele almıştır. Yaşam kalitesi ve toplumsal kalite kavramlarını, toplum içerisindeki iyi olma sorunu ve grupsal boyutlardaki ekonomik refah ile birlikte incelemiştir. Türk öğrenciler ve akademisyenlerin yaşam tatmini üzerinde bireycilik/toplulukçuluk, otorite ve özsaygının etkisini tartışmıştır. Otorite, bireycilik ve özgüvenin yüksek yaşam kalitesi, toplulukçuluğun ise düşük yaşam kalitesini sağladığı sonucuna varmıştır.

Özmete (2004), ailelerin subjektif refahlarına ilişkin değerlendirme için Tokat il merkezinde bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma kamu sektöründe çalışan 116 evli kadın ve eşleriyle birlikte 232 kişiden oluşmaktadır. T testi ve ki-kare analizi kullanarak, cinsiyet durumunun öznel iyi olma durumlarının farklılaştırıp farklılaşmadığını belirlemek istemiştir. Bu araştırma sonucunda kadınların yaşamlarını erkeklere göre değerli buldukları, erkeklerin ise kadınlara göre ilgi çekici ve esnek bulduklarını ortaya koymuştur.

Brown ve diğerleri (2004) tarafından yapılan literatür taramasında ise, yaşam kalitesi ile ilgili sekiz farklı model görülmüştür. Bu modeller, sosyal göstergelerden, yaşam memnuniyeti, iyilik hali ve fonksiyonellik gibi bireysel göstergelere kadar değişebilmektedir (Pamuk, 2017: 16).

Türkiye İstatistik Kurumu (2004) “Yaşam Memnuniyeti Araştırması”, ülkemizde yaşam kalitesi, mutluluk, memnuniyet üzerine yapılmış ilk geniş kapsamlı araştırmadır. TÜİK oldukça

etkin olan bu araştırmayı 2003 yılından beri düzenli bir şekilde yapmaktadır. Araştırmanın temel amacı, Türkiye'deki bireylerin genel mutluluk düzeyine ilişkin algısını, kamu hizmetlerinden memnuniyetini araştırmaktadır. Türkiye'ki bireylerden oluşan 6714 kişiyle yüz yüze anket yoluyla yapılan bu araştırma dünya çapındaki örnek uygulama niteliğindedir. Örneklemi ve içeriği oldukça kapsamlı olan TÜİK verilerinin sonuçları her yıl açıklanmaktadır.

Dinçer ve Özasan, Devlet Planlama Teşkilatı (2004), "İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004)" adlı çalışmada idari yapı temelinde olan 872 ilçede, ekonomik (tarım, mali, inşaat, imalat) ve sosyal (sağlık, demografik, eğitim, istihdam, alt yapı, diğer refah) alanlardan seçilen 32 adet değişken kullanılmıştır. 2003 yılındaki "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması"nda 58 değişken kullanılmıştır. 2004 yılında "İlçelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması" ile 2003 yılında "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması" raporlarında yaşam kalitesini içeren sonuçlara da yer vermiştir.

2006 yılında *World Competitiveness Yearbook* başlıklı araştırmada kültür, çevre kalitesi, yüksek yaşam standartları, güvenlik, konut ve alışveriş konuları baz alınarak yüksek yaşam kalitesine sahip ülkeler sıralanmış ve ölçülebilir bir nicelik olarak yaşam kalitesi ortaya konmuştur. 2007 yılında Yeni Zelanda'da yapılan bir araştırmada ise, kentlerin nesnel yaşam göstergeleri açısından değerlendirilerek yaşam kalitesinin saptandığı gözlenmektedir (Şeker, 2011: 25).

"Aile Yapısı Araştırması" (2006), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) yaptığı araştırmada Türkiye'deki ailelerin yapısını, bireylerin aile yaşamına yönelik olan değer yargılarını ve bireylerin aile ortamı içerisindeki yaşam biçimlerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu çalışma Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGEM) ile Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) birlikte hazırlamış olduğu anket soru formu, Türkiye çapında 12280 hanede 18 ve yukarı yaştaki 24647 bireye uygulanmıştır.

Çakıroğlu (2007), yaşam kalitesi ve mutluluk arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmada ortalama mutluluk puanı ve Avrupa Birliğine üyelik statüsü kriterlerine göre seçilen Bulgaristan, Danimarka, Macaristan ve Türkiye'deki maddi yaşam koşulları, sosyal ilişkiler, toplum kalitesi, iş-yaşam dengesi, yabancılaşıma, çevre, internet kullanımı, sağlık ve sosyo- demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, yaşanılan yer, çalışma durumu ve eğitim düzeyi) bağımsız değişkenler olarak seçilmiştir. Çalışmanın sonucunda yaşam kalitesinin yükseltilmesinin mutluluk getirdiği tespit edilmiştir (Ünal, 2015: 16).

Aydiner Boylu (2007), ailelerin yaşam kalitelerini etkileyen bazı objektif ve subjektif göstergeleri incelemesinde; aylık gelir düzeyinin ve eşlerinin öğrenim durumunun ailelerin yaşam kaliteleri üzerinden etkin rol oynadığını ortaya koymuştur. Aylık gelir düzeyi ve eşlerinin öğrenim durumu arttıkça, ailelerin yaşam kalitelerinin objektif ve subjektif göstergelerinin

olumlu yönde geliştiği görülmektedir. Ayrıca aylık gelir düzeyi arttıkça yaşanan konut tipi özelliklerinin de iyileşmesinden dolayı yaşam kalitesinin arttığı bulunmuştur.

Avrupa Yaşama ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı tarafından yürütülen başka bir araştırmada ise Türkiye'de yaşam kalitesi üzerine bazı tespitlerde bulunulmuştur. Avrupa Birliği yapısına bağlı olarak faaliyet gösteren "Avrupa Yaşama ve Çalışma Koşullarını iyileştirme Vakfı (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions)" AB ülkeleri için en iyi yaşama ve çalışma koşullarının sağlanmasına yardımcı olmak için tavsiyelerde bulunan bir kuruluştur. İstihdam (iş sağlama), ekonomik kaynaklar, barınma, konut ve yerel ortam, aile ve hane yapısı, topluma katılım, sağlık ve bakım, eğitim ve mesleki eğitim gibi bir dizi temel yaşam faktörlerinin Avrupalıların yaşam kalitesini nasıl etkilediğini analiz etmeye yönelik olan Birinci Avrupa Yaşam Kalitesi Anketi; 27 AB ülkesi ve AB için aday konumunda olan Türkiye'yi kapsamaktadır. 18 Mayıs 2007 tarihinde yayınlanan araştırmada, geniş ölçüde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Avrupa Yaşam Kalitesi Anketi (EQLS)'nin bulguları ile bu bulguları destekleyici mahiyette olan ulusal veriler, akademik araştırmalar ve ilgili sosyal bilimlerin çalışmaları kullanılmıştır. Türkiye'de 165 farklı konuda toplumun değişik katmanlarından 996 kişiyle yüz yüze yapılarak gerçekleştirilen anket, Türkiye'nin yaşam kalitesinin ortaya çıkarılmasında ve diğer ülkelerle mukayese edilmesinde etkin olmuştur (European Foundation, 2005; akt. Şeker, 2011: 26).

Yavuzçehre ve Torlak (2008), Denizli'nin en fazla göç alan ve kentte ilk gelenlerin yerleştiği Karşıyaka Mahallesi'nde, yaşam kalitesi algısının analizi sonucunda, konut sahipliğinin önemi vurgulamışlardır. Denizli'nin gecekondulu mahallesini ele alan bu çalışmada, göreceli mutlak yoksulluğa da dikkat çekilmiştir. Aynı çalışmada dikkat çekilen bir diğer önemli konu ise, eğitim düzeyi ile alakalıdır. Eğitim düzeyi yükseldikçe bireylerin yaşam kalitesi de yükselmektedir.

Demirkaya (2010), "Çekmeköy'ün Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Kentsel Yaşam Kalitesi" adlı çalışmasında İstanbul'un ilçesi olan Çekmeköy'ün sosyo-ekonomik verileri toplanarak, Türkiye geneli ile (bazı durumlarda İstanbul'un diğer ilçeleriyle) karşılaştırmalar yapmıştır. Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Çekmeköy'ün sosyo ve ekonomik verileri toplanmış, ikinci bölümde de Çekmeköy kentsel yaşam kalitesinin stratejik eylem planı anlatılmıştır. Yaşam kalitesi odaklı yeni bir kurumsal yapı ve yeni bir planlama anlayışı geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu çalışmanın temel hedefi, sürdürülebilir kentsel çevrenin ve sosyo-ekonomik yapının iyi yönetim ilkeleri çerçevesinde oluşturulmasıdır.

Şeker (2011) tarafından yapılan "İstanbul'da Yaşam Kalitesi Araştırması"nda İstanbul'da 39 ilçeye ait 54 farklı değişken kullanılarak nicel verilere dayalı yaşam kalitesi endeksini elde etmiştir. Bu çalışma İstanbul'da yaşayan 18 yaş üstündeki 2410 kişiyle yüz yüze görüşmede anket uygulayarak yapılmıştır. Nicel ve nitel verilerin uygulanarak elde edilen sonuçlar dört

bölüm halinde sunulmuştur. Elde edilen sonuçlar arasında en dikkat çekici olanı, İstanbul'da yaşayan bireylerin aile hayatından ve evliliklerinden memnuniyetlik duymalarıdır. 'Sağlıklı ve huzurlu bir yaşam'ın ise örneklem grubundaki bireylerin yaşam kalitelerini artacağı sonucuna varılmıştır.

Özmete (2010), "Aile Yaşam Kalitesi Dinamikleri: Aile İletişimi, Ebeveyn Sorumlulukları, Duygusal, Duygusal Refah, Fiziksel/Materyal Refahın Algılanması" adlı çalışmasında; bireylerin aile etkileşimine, duygusal refahına, ebeveyn sorumluluklarına ve fiziksel, materyal refahtan oluşan konulara verdikleri önem artıktıkça, yaşam kalitelerinin de arttığını savunmuştur.

Toronto Üniversitesi Yaşam Kalitesi Araştırma Merkezi yaşam kalitesini bireyin yaşamındaki önemli fırsatlardan/olanaklardan zevk alma derecesi ve yaşamdaki temel psikolojik ihtiyaçların karşılanma düzeyi olarak tanımlamaktadır. Bireylerin yaşamlarının her döneminde karşılanması gereken temel ihtiyaçlarını ise yaşam kalitesi ile ilişkilendirerek üç başlık altında irdelemektedir: "Var olmak", "Ait olmak" ve "Olmak" (Özmete, 2010: 456).

Kabasakal ve Uz Baş (2012) tarafından yapılan "Öğretmen Adaylarında Yaşam Doyumunun Yordayıcısı Olarak Problem Çözme Becerileri" araştırmasında öğretmen adaylarında yaşam doyumunun yordayıcısı olarak problem çözme becerileri incelenmiş ve öğretmen adaylarının arkadaş olma, aktivitelere katılma boyutlarında anlamlı biçimde farklılaştığı ancak cinsiyet açısından farklılaşmadığı anlaşılmıştır. Daha açık bir ifadeyle arkadaş sahibi olmanın ve aktivitelere katılmanın yaşam kalitesini artırdığı tespit edilmiştir. Eriş (2012) tarafından yapılan "Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Kalitesi Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi" araştırmasında Düzce Üniversitesi'nde okuyan 210'u kız ve 241'i erkek olan 451 öğrenci üzerinde gerçekleştirmiştir. Öğrencilerin üniversite yaşam kalitesi düzeylerini incelerken kullanılan değişkenler; cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim gördükleri fakülte, aylık gelir, ailelerin ikamet yerleri ve öğrenci topluluğuna üye olma durumlarıdır. Bu çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre üniversite yaşam kalitesini daha olumlu buldukları ve bir öğrenci topluluğuna üye olan öğrencilerin, herhangi bir topluluğa üye olmayan öğrencilere göre yaşam kalitesinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bakar (2012), "Yaşlı Bireylerde Depresyon, Yaşam Kalitesi ve Etkileyen Faktörler" adlı yüksek lisans tezinde, yaşlı bireylerin %62'2'sinde yüksek düzeyde depresyon olduğunu saptamıştır. Yaşlı bireylerde kadın olma, yalnız yaşama, sağlığını kötü algılama, bekar ve dul olma, herhangi bir kronik hastalığa, gelir düzeyinin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Şahin vd. (2012), "QALY; Kaliteye Ayarlı Yaşam Yılları" adlı çalışma da yaşam kalitesindeki artışı ve farklılaşmayı tek bir ölçekle ölçmeyi hedeflemişlerdir. İngilizce "Kaliteye Endeksli Yaşam Yılı" anlamına gelen QALY (Quality Adjusted Life Year), her bir ömür senesini yaşam kalitesi ile birlikte ele alan bir ölçektir. Bu ölçeğin kullanım amacı ise, sağlık getirilerinin

veya götürülerinin basit bir birimle ifade edilip, birçok boyutunun tek bir endekste toplanmak istenmesidir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Merkezi (2012), “Sosyal Göstergeler” adlı çalışmayı, Türkiye’ye ilişkin verilerle beraber OECD, AB, WHO gibi uluslararası kuruluşların veri tabanlarından yararlanılarak elde edilen uluslararası verilere yer verilerek kıyaslamalar yapılmıştır. Bu çalışmada yaşam kalitesini etkileyen değişkenler ve yaşamdan beklentilere ait göstergelere yer verilmiştir.

Okumuş ve Eyüboğlu (2015), “Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmasına Yönelik Yöntem Önerisi ve Ataşehir Barbaros Mahallesi Örnekleme” adlı çalışmada kentsel dönüşüm ve kentsel yaşam kalitesi kavramları arasındaki ilişki tanımlanarak değerlendirilmiştir. Sağlıklı bir sonuç elde edilebilmesi için toplamda 600 hane içerisinde 61 hanede yaşayan bireylerle 85 soruluk anket çalışması gerçekleştirilmiştir. TÜİK ve anket verileri birlikte harmanlanarak elde edilen sonuç, kentsel dönüşüm yasası ve uygulama alanı kapsamında, sosyo-ekonomik hakların toplumda eşit dağılımı üzerinden toplumsal adaleti sağlayarak olası bir sosyal afetin önüne geçilmesi gerektiğidir.

Çağlayandereli vd. (2015), “Adalet Algısının Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkileri” adlı çalışmada, bağımsız değişken olarak kullanılan hukuk algısının, yaşam kalitesi üzerindeki etkisi incelenmiş ve tartışılmıştır. Örneklem grubu Mersin’in dört merkez ilçesinde yaşayan 388 kişiye, 130 sorudan oluşan anket soru formu yüz yüze görüşme ile uygulanmıştır. Kapsamı geniş ve içerik açısından oldukça önemli olan bu çalışmanın sonucunda, yapabilirlik yaklaşımı esas alınmıştır. Yapabilirlik yaklaşımı, insan yaşamındaki değerlerini ele alan geniş bakış açısına sahiptir. Adalet, insan yaşamındaki değerlerin en önemlilerinden birisidir. Bu çalışma yaşam kalitesi literatürüne güzel bir katkı ve zenginlik sağlamıştır. Çağlayandereli vd. (2016) “Sosyoloji Günlük Yaşamı Anlamak” isimli çalışma yirmi bölümden oluşmaktadır. Çağlayandereli ve Arslan’ın kaleme aldığı onbeşinci bölümde, sosyolojik boyutlarıyla yaşam kalitesi Türkiye evreni çerçevesinde ele alınmıştır. Bu çalışmada, TÜİK verilerine göre 2003-2014 yılları arasındaki Türk toplumunun yaşam kalitesi incelenmiş ve tartışılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda, günümüz Türk toplumunda bireylerin çevresiyle olan toplumsal ilişkilerinden memnuniyetlik duydukları dolayısıyla bireyin yaşam kalitesini arttırdığı anlaşılmıştır.

İndigo Dergisi (2016), Mercer’in yapmış olduğu yaşam kalitesi araştırması, beş kıtada 230 şehri kapsayan, on ayrı kategori ve 39 faktöre dayanmaktadır. “Yaşam kalitesi araştırmaları arasında uluslararası kabul gören önemli araştırmalardan birisi, eski ismiyle William M. Mercer, yeni ismiyle Mercer Human Resource Consulting tarafından yapılan araştırmadır (Şeker, 2011: 25).” 2016 yılında yapılan bu araştırmada, İstanbul bir önceki yıl gibi yine 122. sırada yer aldı. New York şehri bu araştırmada referans şehir olarak belirlenirken, dünyanın en yüksek yaşam kalitesine sahip şehri Viyana oldu. İkinci sırada Zürih, üçüncü ise Auckland oldu. 100 puan verilen ve

referans şehir olarak belirlenen New York bir yıl önceki yerini koruyarak 44. Sırada yer aldı. Listede Avrupa Birliği'ne sonradan giren Doğu Avrupa ülkeleri sıralamalarda önceki yıllara göre yükseldiği ve listenin üst sıralarında Batı Avrupa ülkelerinin yoğunlaştığı görüldü. "Mercer Yaşam Kalitesinin Araştırması'nın kullandığı on ana başlık içinde; politik ve sosyal çevre, ekonomik çevre, sosyo-kültürel çevre, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, kamu hizmetleri ve ulaşım, rekreasyon, tüketim malları, barınma ve doğal çevre şeklinde sıralanmaktadır (Kuru ve Özkök, 2017: 46)."

EIU Yaşanabilirlik Sıralaması (Economist Intelligence Unit Liveability Ranking):
Kentsel yaşam kalitesini ölçen bir diğer araştırma "The Economist" dergisine bağlı "The Economist Group" tarafından her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen yaşanabilirlik sıralaması araştırmasıdır. Araştırmanın amacı iş çevrelerine, devletlere uluslararası düzeyde şehirlerin konumu hakkında danışmanlık sağlamak olarak açıklanmaktadır (Kuru ve Özkök, 2017: 46).

Monocle En Yaşanabilir Şehirler Araştırması (Monocle's Most Liveable City Index):
Küresel ölçekte kentlerin yaşanabilirlik düzeyini karşılaştıran bir diğer araştırma ise Monocle kurumunun yaptığı en yaşanabilir şehirler araştırmasıdır. Bu çalışmada diğer araştırmalara benzer şekilde çeşitli kriterler bağlamında şehirler puanlanmakta ve öne çıkan şehirler belirlenmektedir. Monocle en yaşanabilir şehirler araştırmasında 11 temel kriter kullanmaktadır. Bu kriterleri şu şekilde sıralamak mümkündür: Güvenlik, sağlık hizmetleri, iklim, uluslararası bağlantılar, toplu taşıma, mimari kalite, çevresel etkenler ve doğaya ulaşım, kentsel tasarım, çalışma koşulları, etken politikalar ve hoşgörü (Kuru ve Özkök, 2017: 47).

Yılmaz (2016), engelli olan üniversite öğrencilerinin yaşam kalitesini incelemiş, engelli üniversite öğrencilerinin üniversite yaşam kaliteleri ile genel yaşam kalitelerinin orta düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (2017), tarafından yapılan "Yaşam Memnuniyeti Araştırma"sında Türkiye'deki bireylerin mutluluk düzeyleri incelenmiştir. 2016 yılında bireylerin mutlu olduğunu yansıtan oran %61,3 iken 2017 yılında %58 çıkarak mutluluk oranının 2016 yılına göre düştüğü tespit edilmiştir. Yani bireyler 2017 yılında, 2016 yılına göre daha mutsuzdur. Mutsuz olduğunu ifade eden bireylerin oranı %10,4'ten %11,1'e yükselmiştir. 2017 yılında mutlu olan erkeklerin (%53,6) oranı ve mutlu olduğunu ifade eden kadınların (%62,4) oranı 2016 yılına göre düşmüştür. 2017 yılında en yüksek mutluluk oranına sahip yaş aralığındaki bireyler %66,1 ile 65 yaş ve üzerindeki kişilerdir. Evli olan erkeklerin (%55,7), evli olan kadınlardan (%65,2) daha mutsuz olduğu anlaşılmıştır. Okula gitmeyen veya okulu bitirmeyen bireylerin mutluluk oranı (%62,5) okula giden ve okulu bitiren bireylerden daha yüksek çıktı. Bireylerin kendilerini en çok mutlu edenlerin aileleri olduğu tespit edildi (%70,6). Mutluluk değerlerinde ise sağlık %68 oranıyla başı çekti. Bireye sunulan kamu hizmetlerinden en yüksek memnuniyet asayiş hizmetlerinde görüldü (%74,4). Türkiye'deki bireylerin kendi

geleceklerinden umutlu oldukları tespit edilmiştir. Kendi geleceğinden umutlu olan kadınların oranı (%74,4), erkeklerin oranından (%72,2) görece fazla tespit edilmiştir.

3. KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

Bu bölümde gecekondularda yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini sosyolojik olarak betimleyebilmek için gerekli olan kavramlar ve teoriler tanıtılmıştır.

3.1. Kavramsal Çerçeve

Çalışmanın başlangıcında hem araştırma konusunun belirginleşmesi hem de bu konuya yakın anlamlara gelebilen başka kavramlar ile araştırma objesinin farklılıkları ve benzerliklerinin ayırt edilebilmesi açısından “kent”, “gecekondu” ve “yaşam kalitesi” nin kavramsal düzlemde tanımlanması yararlı olacaktır.

3.1.1. Kent

Türkiye’deki kentleşme sürecine değinmeden önce kentin tanımını yapmakta fayda vardır. Kentin etimolojik olarak kökeni, kent ‘şehir’ kelimesi, Batı dillerine Latince yurttaşlık ‘civitas’ kavramından geçmiştir. İtalyanca ‘citta’, İngilizce ‘city’, İspanyolca ‘ciudad’ terimleri, Fransızca ‘cite, la ville’ kelimeleri bu kökten türeyen bir sözcük olup şehir, kent anlamında kullanılan kelimelerdir. Bu kavramlar klasik Yunan felsefesinden kaynaklıdır. Çünkü ‘kent’i kamusal yurttaşlık haklarına dayandırmaktadırlar. “Batıda zamanla yurttaşlık (citizenship), ‘urb’ denilen kent ya da kasabanın kamusal yaşamı ile daha çok özdeşleşmiştir. Almancada ise kentli için şehirli, yurttaş anlamında ‘bürger’ terimi benimsenmiştir. Böylece kent, yurttaşların veya hemşerilerin oluşturduğu toplumu tanımlamaktadır (Bal, 2015: 31).”

Sosyoloji ve kent sosyoloji kavramları Batı merkezli olduğu gibi ‘kent’ tanımlarının kaynağı da Batı’ya aittir. ‘Şehirlerin Menşei ve Ekonomik Fonksiyonu’ (1910) adlı çalışmada ilk sosyolojik kent tanımını yapan Rene Maunier’dir. “Maunier’e göre **kent**; nüfusuna oranla coğrafi temeli dar olan ve aileler, meslek grupları, sosyal sınıflar, mezhepler vs. gibi çeşitli heterojen grupları içine alan karmaşık bir yerleşme grubudur (Bal, 2015: 32).”

Kent tanımlanması karmaşık ve zor olan bir olgudur. Kentler insan hayatının vazgeçilmezi, insan doğası gereği var olan mekanlardır. İnsanların ihtiyaçlarını karşıladıkları, insanların birlikte yaşama zorunluluğu duyduğu, sosyal ilişkilerin görüldüğü yerleşim olgusunun temelidir.

Fernand Braudel’e göre, bir kent ister büyük olsun ister küçük, içindeki evlerin, anıtların, sokakların toplamından çok daha başka bir şeydir; sadece bir ekonomi, ticaret, sanayi merkezi de değildir. Toplumsal ilişkilerin mekansal izdüşümü olarak kent, dünyevi olanı kutsal olandan, çalışmayı eğlenceden, kamuya ait olanı özel olandan, erkekleri kadınlardan, aileyi ona yabancı olan her şeyden ayıran sınır çizgileri ağının kendi içinde

kesiştği, aynı zamanda onun yapısını oluşturduğu bir mekan görünümüyle karşımıza çıkar (Braudel, 1990: 125; Mazi, 2008: 35; akt. Güneş, 2013: 27).

Chicago Okulu'nun önemli temsilcilerinden Park ve Burgess (1925), 'The City' adlı çalışmalarında Chicago Okulu'nun kent yaklaşımını ortaya koymuşlardır. Burgess, Park ve McKenzie gibi birçok sosyolog kenti heterojen gruplardan meydana gelen bir cemiyet olarak tanımlamışlardır.

Park'a göre kentler, amaçlı bir tasarım ya da planlama sonucu değil doğal bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Kentsel mekanlar da oluşan lüks konut ve sanayi bölgeleri gibi yerleşim yerlerini doğal alanlar olarak tanımlar. Park, kentin doğal ve değişmeyen güçlerin etkisiyle oluştuğunu vurgulamakta ve kentleri insan doğasının bir ürünü olarak algılamaktadır. Ona göre kent içinde çöküntü alanları, gettoları kaldırmak insanın içgüdülerini kaldırmakla, yok etmekle eş anlamlıdır (Park, 2005: 63-68 akt. Güllüpnar, 2012: 8).

Park ve Burgess'e (1925) göre, şehir sadece fiziksel bir mekanizma ve yapay bir yapı değil, insanların yaşamsal süreçlerinden biri olan doğanın bir ürünü ve insan doğasının özelliklerinden birisidir. Şehir, uygar insanın doğal yaşam alanıdır. Bu nedenle her kültürel alan kendine özgü özellikler ile gelişir. Kent yaşamı ve kültürü daha çeşitli ve karmaşık bir yapıdır. Şehir insanların alışkanlıklarına göre değişen bir süreç olarak fiziksel bir organizasyonda bulunan kültürel yapılanma süreçlerine sahiptir (Ersavaş, 2009: 18).

Kentleşme sürecine ilişkin teorik anlamda sistematik bilgiler bütünü sunan Park, Darwin' in evrim teorisinden etkilenmiştir. "Kentleşme sürecini doğal ayıklanma rekabet ve hayatta kalma mücadelesi gibi Darwinci ilkelerle açıklamaya çalışmaktadır. Bu nedenle Park ve ekolojistler için kent, kendine ait bir hayatı olan bir organizma ya da sosyal ormandır (Güllüpnar, 2012:8)."

Chicago Okulu için, kentsel alanı şekillendiren en önemli etkenler iş bölümü ve rekabet olarak ortaya konulur. Sanayinin örgütlenmesi kentsel mekanın örgütlenmesi sürecini de şekillendiren bir süreçtir. Endüstriyel rekabet ve iş bölümü, ticaretin kolaylaştığı koşullar içinde gelişir. Bu koşullar göz önüne alındığında, kentsel mekanın organizasyonunun, öncelikle ticaretin kolay şekillenebileceği, Pazar dolaşımının kolay sağlanabileceği bir organizasyon etrafında şekillenmesi gerektiği ortaya koyulmuştur. Açık bir pazar olarak şehir, kişiler kendi özgürlüğü ile ürünlerini satabileceği, Pazar ekonomisine dahil olarak özgürlüğünü sağlayabileceği bir ortam hazırlar (Ersavaş, 2009: 21).

Türk sosyologların tanımlarına değinecek olursak; Kıray kenti, "tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı belirli teknolojik seviyelere göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimleri (1972: 1)"olarak tanımlamıştır. "Çoğunlukla tarım dışı kesimlerde yoğunlaşmış 10 binin üstünde bir nüfusu bulunan, farklılaşmış ve örgütü bir fiziksel, toplumsal ve yönetsel bütünlüğe sahip olan yerleşimlerdir (Sencer, 1979: 8; akt. Bal, 2015:33)."

"İdari ve demografik açıdan şehir: İdari açıdan şehir belli bir nüfus cesametine ulaşan yerleşme birim; sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan: sosyal hayatın mesleklere, iş

bölümüne, farklı kültür gruplarına göre organize edildiği; kurumlaşmaların yoğunluk kazandığı, karmaşık insan ilişkilerinin bütün bir günlük yaşayışını etkilediği yerleşme merkezi ..." (Sezal, 1992: 22; akt. Bal, 2006: 27).

Kent sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri, yönetim durumu ve nüfusu bakımından kırsal alandan ayırt edilen, genellikle tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, daha da önemlisi hem tarımsal hem tarım dışı üretim, dağıtım ve denetim işlevlerinin toplandığı, teknolojik gelişme derecelerine göre belirli bir büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış, ikincil toplum ilişkilerinin, toplumsal farklılaşma, uzmanlaşma ve hareketliliğin yaygın olduğu yerleşim alanıdır (Demirci, 2013: 6).

Kent tanımlamalarına bakıldığında aşağı yukarı bütün tanımlar aynı, olumlu cümlelerle başlayan ve sonu insan birlikteliğinden oluşan yerleşim biçimi ya da iyiye giden bir toplumun bir araya geldiği ortak mekan şeklinde bahsedilmektedir. Oysaki toplum iyiye gideceği gibi kötüye de gidebilir. Bu durum toplumun dinamik, değişken olma özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bu noktada Bal, kent tanımlamalarını farklı bir açıdan değerlendirmiş, değerlendirmesini de şu sözlerle kaleme almıştır;

Kent genellikle "ilerleme", "uygarlık", "aydınlanma", "özgürlük", "üretim", "zenginlik", "çeşitlilik" gibi pozitif anlamlar yüklenmiş kavramlarla birlikte kullanılmaktadır. "Kent insanı özgür kılar" ifadesi Batı toplumlarında çok yaygın kullanıma sahiptir. Bununla birlikte daha sınırlı da olsa kent için "toplumsal hastalık", "ahlaki çöküntü", "kaos", "düzensizlik", "yoksulluk", "suçluluk" gibi olumsuz kavramlar vurgulanmaktadır. Aslında kent her iki yaklaşımı, bünyesinde her iki kutbu farklı düzeylerde yansıtır (Bal, 2015: 32).

İnsan doğası gereği karmaşık ve sosyal bir yapıya sahiptir. Sosyal bir varlık olan insan, tek başına karşılaştığı güçlük, zorluk ve sorunlara çözüm üretemediğinden, toplum içinde bu sorunlara çözüm arar ve diğer insanlar ilişki kurarak yaşama ihtiyacını ortaya koyar. İnsan yaşamını idame ettirebilmek, ihtiyaçlarını ve yeni doğacak ihtiyaçlarını gidermek için diğer insanlarla sosyal ilişkiler içerisine girer. Dolayısıyla insanların bir arada yaşama zorunluluğu ortaya çıkar. İnsanların bir arada yaşama zorunluluğu yerleşim olgusunun temelidir. Kent, yerleşim olgusunu oluşturan, insanın doğası gereği var olması gereken başlıca unsurdur. İnsanın iç içe olduğu mekanların yaşamdaki isimleri 'kent' ve 'köy'dür. Her ne kadar 'kent' ve 'köy' birbirinden farklı özellikleri taşıyan yerleşim yerleri gibi görünsede, her zaman birbirinden kesin çizgilerle ayrılamaz. Bunun nedeni, 'kent'lerin bazı özelliklerini taşıyan 'köy'ler ve 'köy'lerin bazı özelliklerini taşıyan 'kent'ler vardır. Fakat sosyologlar, kent toplumu ve köy topluluğu birbirinin karşıtı farklı sosyal gruplar olarak görmüşlerdir. Farklılıklara dayalı tanımlar yapmışlardır. Bu köy ve kent tanımlarındaki ayrımın temelinde Alman sosyolog Ferdinand Töennies'in insan topluluklarını iki büyük kategoriye ayırmasından kaynaklanmaktadır. Bu iki kategoriden biri "cemaat" (shaft) diğeri ise "cemiyet" (geselshaft) tipi topluluklardır. Töennies'e göre cemaat; ırk, etnik köken ve kültür bakımından farklılaşmamış

bireylerden meydana gelen, bireyler arası samimi ilişkilerin var olduğu, küçük ve homojen topluluklarken, cemiyet ise; ırk, etnik köken, sosyo-ekonomik durum ve kültür bakımından farklılaşmış, bireyselleşmenin olduğu, menfaate dayalı, iş bölümünde uzmanlaşmanın var olduğu, geniş, heterojen topluluklardır.

Bununla birlikte, kır ve kent ayrımında tüm iyi özellikler kente verilmekte, kentler medeniyetin beşiği kabul edilip yüceltilmektedir. Bunun nedeni ise, bütün zamanlarda en sağlam kültürel nesnelerin ve egemen ideolojinin bütün ifadelerinin kentlerde biçimlenmiş olmasıdır. Kentin karşıtı olan kır ise, inatçı, sınırlı, pasif ve rutinlerin odağı yerler olarak nitelenmektedir. Kır ve kent ayrımında kır önplana çıkartıldığında ise, kır kimliği insanın daha iyi, daha doğru yaşamasına imkân veren bir özellik taşıırken; kent yaşamı insanın insana yabancılaşması, doğadan uzaklaşması, geleneksel toplumsal yapıların çözülmesi gibi olumsuz etkileri olan yapılar olarak değerlendirilmektedir (Cavcav, 2007: 6-7; akt. Kara, 2012:11).

Kent tanımlarını yaparken her bilim dalı farklı ölçütler kullanmıştır. Her yaklaşım kendine özgü kent tanımlarını ortaya koymuştur. “Kentlerin karmaşık yapısı ve işlevlerinin eşitliliği, birçok bilim dalının konusu olmasına yol açmıştır. Bu nedenle kenti tanımlarken, her bilim dalı veya her yaklaşım ayrı bir ölçüt kullanmaktadır. Bunlar: yönetsel, işlevsel ya da ekonomik ölçüt veya toplumbilimsel ölçütlerdir (Erkan, 2002: 16-17; akt. Özcan, 2006: 7).” Kent tanımını yaparken oluşan güçlüklerin nedeni başlangıç noktasında fiziksel, ekonomik ve demografik unsurlarla başlanıyor olmasından kaynaklıdır.

Örneğin DPT’ye en az kent nüfusu 20.000 kişi olarak kabul edilirken, Köy Kanunu, İmar Kanunu ve Devlet İstatistik Enstitüsü bu rakamları ikibin ve onbin kişi olarak belirlemiştir. Sosyolojik açıdan ise kentleri, geleneksel ekonomik faaliyetler dışında yoğunlaşan, iş dallarında büyük farklılaşmalara bağlı olarak meslekleşmenin arttığı, aşırı bir örgütlenme ve yapılanmanın olduğu büyük nüfus birikimlerini barındıran yerleşim alanları olarak tanımlamak daha uygun olmaktadır (Yahyagil, 1998: 105).

3.1.2. Kentleşme

Sosyolojide kentleşme, kentlerin büyümesini, genişlemesi, ekonomik, kültürel, sosyal gelişme ve ekolojik gelişmeyi sağlayan bir ilerlemenin adıdır. Her zaman ilerleyen bir gelişme olduğu söylenemez. Kentleşme, kırsal alandan gelen göçler sonucunda oldukça büyük bir yapıya dönüşerek, kentlerin coğrafi açıdan büyümesi olarak tanımlanır. Kırdan kente gelen insanların oluşturduğu nüfus yoğunlaşması kentleşme olgusunu oluşturan başat etkenlerdir. Kentleşme süreci, dünyadaki bölgelerin büyük çoğunluğunda tamamlanmış, dünya üzerindeki ülkelerin çoğu kentselleşmiştir. Kentleşmenin bütün dünyada görülmesi, kentleşme sürecinin sona erdiği anlamına gelmemektedir. Batı da sanayi devrimiyle başlayan toplumsal değişimin bir boyutu olan kentleşme, günümüzde az gelişmiş ülkelerde ya da gelişmekte olan ülkelerdeki toplumsal

gerçeklerin başında gelmektedir. Dinamik bir özelliğe sahip olan kentleşme olgusunu, birçok sosyolog anlamaya ve yorumlamaya çalışmıştır.

“Kentleşme fikri, özel bir kentsel yaşam biçimi, özellikle kırdakinden farklı bir yaşam biçimi düşüncesi ilk kez Amerikalı sosyolog Louis Wirth tarafından 1920’lerde Chicago’da geliştirilmiştir (Slattery, 2008: 286).” Modern sanayi kentlerinde, mekansal ayrışma süreçlerini ve kentsel büyümeyi kültür temelinde açıklama iddiasında olan bir gruptur. Ekolojistler adı verilen grupta yer alan L. Wirth şehrin sadece bir yaşama alanı değil aynı zamanda bir yaşama tarzı olduğunu vurgulamıştır. Diğer bir ifadeyle, ilk kez kentsel mekan ile sosyal-kültürel süreçler arasında ilişki kurarak, kent mekanının toplumsal yapıyı nasıl etkilediğini sorun etmişlerdir. “Chicago Okulu kuramcılarının, Wirth’in “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlilik” (Urbanism as a Way of Life, 1938) makalesinde ele aldığı kent ve kentleşme kuramı, kentsel nüfusun özelliklerine bağlı olarak ayrışması ve bu nüfusun kentsel mekandaki dağılımı işlenmiştir (Slattery, 2008: 286).” Chicago Okulu kentsel alanın analizini yaparken doğa bilimlerinin prensiplerini uygulamıştır.

Çağdaş kent kuramlarında Lefebvre (1991) toplumsal ürün olarak mekanı, Castells (1977) kolektif tüketim ve toplumsal hareketlerin mekanı olarak kenti ve Harvey de sermaye birikimi olarak kenti ele almıştır. Lefebvre, soyut mekanın toplumsal olan üzerindeki belirleyici etkilerini ele almıştır. Mekanın toplumsal ürün olduğu düşüncesine diyalektik olarak sosyal-mekansal farklılıkları birlikte yorumlamıştır.

Castells’e (1977) göre, kent kolektif tüketimin ve işgücünün yeniden üretiminin sağladığı mekansal birimdir. Kentler, işgücünün yeniden üretimi için gerekli olan eğitim, sağlık, konut gibi kolektif tüketim ihtiyaçlarının sağlandığı mekanlardır. Castells (1977: 237) kentsel olarak tanımlanan temel problemlerin toplu tüketim süreçleriyle veya işgücünün yeniden üretimi süreçleriyle ilgili olduğunu düşünmektedir (Güllüpinar, 2012: 15).

Castells, toplumun mekansal biçimi, gelişimi, mekanizmaları gibi konular üzerinde durmaktadır. Ona göre, kentleri anlamının yolu mekansal biçimlerin nasıl oluştuklarını ve dönüştüklerini kavramaktan geçmektedir. Kent ve mahallelerin mimari özellikleri ve planları, farklı sosyal gruplar arasındaki çatışma ve mücadeleleri yansıtır. Örneğin; gökdelenler, kar elde etme amacıyla yapılabildiği gibi teknoloji ve güven aracılığıyla kent üzerinde paranın gücünü sembolize ederler. Dahası bu dev binalar, kapitalizmin yükselme döneminin katedralleridir (Güçlü, 2002: 11-12; Yılmaz, 2010; akt. Güllüpinar, 2012: 17).

David Harvey genel olarak kapitalist sistemin adaletsizliği üzerine odaklanarak, mekan kavramını kapitalist sermaye birikiminin krizleri ve hareketleri üzerinde ele almaktadır.

Kentleşme, gelişmiş kapitalizmin mekan örgütlenme biçimidir; fiziksel çevreyi yapılandırma ve mekanda insanı ve toplumsal ilişkileri örgütlenme biçimidir (Harvey, 1985; Akın, 2007: 55) ve kapitalizm bunu zenginlerin lehine olacak şekilde adaletsiz ve eşitsiz bir

şekilde gerçekleştirmektedir. Kapitalist girişimciler karlarını azamiye çıkarmak için üretim sürecinin dışında kentin yapılı çevresinde yatırım yapmaktadır. Kentlere yapılan gökdelenler, alışveriş merkezleri, lüks konutlar, oteller ve sermayenin karını azamiye çıkartmak için yaptıkları yatırımların birer göstergeleridir. Kentsel mekana yapılan yatırımlar kentin çevresini yeniden yapılandırmaktadır. Kapitalist şehirlerdeki mekanlar, sistemin çelişkilerini ve sisteme içselleşmiş adaletsizlikleri yansıtmaktadır (Güllüpinar, 2012: 19).

Ünlü sosyolog Anthony Giddens ise, kapitalizm öncesi toplumlarda kentleşme ile kapitalist kentleşme arasındaki zıtların önemli olduğunu vurgular. Ona göre, kapitalizm öncesindeki kent toplumlarında üretim ve ticaretin devlet eliyle yapıldığı, devletin gücüyle sınırlı tutulduğunu ifade eder.

Giddens, çağdaş kentleşmenin özelliklerini ve kapitalist gelişmeyle olan ilişkisini Marks'ın "**metalaşma**" (commodification) kavramıyla açıklığa kavuşturabileceğini söyler. Bu kavram iş gücü de dahil her şeyin kar amacıyla alınıp satıldığı fikrine dayanmaktadır. Giddens'e göre, kapitalist toplumlarda mekanın bile kar etmek amacıyla nasıl kullanılmaya başladığını görmek suretiyle çağdaş kentleşmeye ve bununla bağlantılı toplumsal hayat biçimlerine bir anlam verebiliriz (Bal, 2015: 262).

Her bilim dalının kendine özgü farklı ölçütleri var, her yaklaşım kentleşme olgusunu farklı bir ölçütle değerlendirir. Tolan kentleşme olgusunun teknik yaklaşımlarla bütünlük içerisinde çözülemeyeceğine değinmiştir. Ona göre "Kentleşme, hem kırsal bir toplumun kentsel bir topluma dönüşme süreci, hem de kentsel mekanın ve toplumsal pratiğin değişme ve evrimleşme sürecidir"(Tolan, 1991: 161-163; akt. Özcan, 2006: 8)."

Kentleşme, kentlerde yaşayan nüfusun artmasını, kentlerin mekana yayılıp büyümesini, kente özgü yaşam biçimlerinin gelişimini ifade eder. Bu anlamda kentleşme, "sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma oluşturan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir (Keleş, 1993: 19; akt. Özcan, 2006: 8)."

Toplumsal Ekoloji Enstitüsü kurucu ve yöneticilerinden Amerika Birleşik Devletleri'nde değişik üniversitelerde toplumsal teori, eko-felsefe alanlarında ders veren Murray Bookchin kentleşmeye farklı bir noktadan yaklaşır.

Kentsiz Kentleşme adlı eserinde kentin ekolojik özelliklerine yoğunlaşır, tarihsel süreçte kentlerin oluşumunu bu çerçevede inceler ve kentleşmeye olumsuz bir anlam yükler. Bookchin'e göre, en iyimser tanımla kent, eko-topluluktur Kentleşme yalnızca tarihsel boyutu olan bir toplumsal ve kültürel olgu değil, aynı zamanda çok geniş kapsamlı bir ekolojik olgudur (Bal, 2015: 115).

Sosyolojide en çok incelenen sosyal değişim olgusudur. Sosyal değişimi de sosyologlar en iyi kentlerde incelerler. Kent, sosyal değişim için büyük önem arz eder.

Bu ifadelerimizi destekler mahiyette Reissman şöyle yaklaşır olaya: “Kentleşme olarak adlandırılan süreç, toplumdaki değişikliğin bir göstergesidir ve kentsel yaşamda bulunan toplumsal yapı ile örgütlenme bizim, kentsel ya da kırsal, her hangi bir toplum yapısını ve örgütlenmesini anlamamıza yardımcı olabilir. Nitekim toplumsal sınıf ve bürokrasi gibi bazı toplumsal özelliklerin yalnızca kent toplumu içinde incelenebileceği açıktır (Açıkgöz, 2007: 238).

Sezal, kentleşmeyi cemaat ve cemiyet kavramlarıyla açıklamıştır. “İhsan Sezal kentleşmeyi ‘dar mekanlı’ cemaat yaşamından ‘geniş mekanlı’ bir cemiyet (toplum) yaşamına geçiş ve bu ikinci yaşama şekline göre yeni ‘sosyal ilişkiler’ ve bunun gerektirdiği ‘yeni teşkilatlanmalara giriş’ olarak açıklar (Sezal, 1997: 22; akt. Özcan, 2006: 8).”

Kentleşme olgusunu bir yandan ekonomik, sosyal ve teknolojik değişmelerin, diğer yandan bunlara bağlı gelişmeler sonucunda toplumun yapısında ve insanın tutum ve davranışlarında meydana gelen değişmeler açısından ele alan Kartal, kentleşmeyi iki boyutlu olgu olarak: “Birincisi, birtakım ekonomik, sosyal, siyasal ve teknolojik değişmelerin sonucu olarak ortaya çıkan bir olgudur. İkincisi, toplumun ekonomik, siyasal ve sosyal yapısında ve insan tutum ve davranışlarında değişmelere yol açabilme gücüne sahip bir olgu” şeklinde tanımlamaktadır (Kartal, 1987; akt. Yıldırım, 2004: 13).

Kentleşme sağlıklı gelişmediği zaman düzensizliği, kuralsızlığı (anomiye), bireyin yalnızlığını, suç artışını, paranın üstünlüğünü, adaletsizliği, gelirin eşit dağılmamasını ifade eder. Bu gibi durumların önlenmesi için demokrasiyi bütün yaşama alanlarına yaymak gerekir. Kentte yaşayanların bu tür olumsuzluklara karşı birlik olup organize olması, karar alma mekanizmalarına katılmaları sonucunda negatif durumlar azaltılabilir.

3.1.3. Türkiye’de Kentleşme Süreci

Kentleşme, 19. yüzyıldan günümüze kadar etkisini gösteren bir olgu olarak, öncelikle dünya üzerindeki ülkeleri etkisi altına almış, II. Dünya Savaşı’ndan sonra da Türkiye’yi etkisi altına almıştır. Ancak Türkiye’deki kentleşme diğer ülkelerden farklı olarak yani az gelişmiş ülkelere özgü özellikleri taşıyan, gelişmiş ülkelerde görülen kentleşmeden tamamen farklıdır. “1927 yılı nüfus sayımına göre nüfusun yüzde yetmişine yakınının taşrada yaşadığı o dönem Türkiye’inde doğal olarak yeterli düzeyde kentleşmeden söz edilemez (Çetin, 2010: 31).” Türkiye’ki kentleşme sanayileşmeye dayanmayan, köyden (kırdan) kente yoğun göçün sonucunda oluşmuştur. Göç eden kitlelerin kentteki kesimi yeni istihdam alanlarının oluşmasında büyük rol almış, marjinal işlerin, enformal bir sektörün ve sanayi dışı sektörlerin gelişiminin önayağı olmuştur. Üretici olmayan bu sektörün, serbest iş alanlarının bir kısmı, kapıcılık, temizlikçilik, işportacılık, ayakkabı boyacılığı, duvar boyama, temizlikçilik, büro işleri, hamallık ve yazıhanedir. Türkiye’deki kentleşmeyi, Batı’daki kentleşmeden ayıran en önemli özellik burada ortaya çıkmıştır. Gelişmiş olan Batı ülkelerinde kentleşme, kalkınma ile gerçekleşirken,

Türkiye’de kalkınma (ekonomik büyüme hızı) bir kaç yıl dışında, kentleşmeden hep geride kalmıştır. Köyden kente göç ile gelen kesimin çoğu iş bulamayıp, işsiz kalmıştır. Hatta gizli işsizlerin veya kayıt dışı sektörde çalışanların sayısı bir hayli fazladır. Batı da ise durum oldukça farklıdır, kentte göç edenlerin büyük bir kısmı, tamamına yakını iş olanaklarına sahip olmuştur. Türkiye’de kentleşme hareketine neden olan unsurlar, kırsal alanın itimi ve kentsel alanın çekimidir.

Türkiye’de kentleşme sürecinde, kent ve kır nüfusunun arasındaki farklılık aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir.

Tablo 1. Kent ve Kır Nüfuslarının Toplam İçindeki Yeri*

Yıl	Kent Oranı (%)	Kır Oranı (%)
1927	24.2	75.8
1940	24.3	75.6
1950	25.0	75.0
1960	31.9	68.1
1970	38.5	61.5
1980	43.9	56.1
1990	59.1	40.9
2000	64.9	35.1
2010	76,2	23,8
2015	92,1	7,9

Tablo 1’de takip edileceği üzere, kent ve kır nüfuslarının toplam içindeki payı 1960 yılına kadar önemli bir değişme göstermemiştir. 1950 yılından sonra başlayan göç dalgalanmalarının etkisiyle, kır nüfusunda değişim gözlenmeye başlanmıştır. Bu durum kırdan kente göçün sonucunda oluşmaktadır.

1980 yılında itibaren kent nüfusünde kayda değer bir değişim söz konusudur. Kentsel nüfusun %40’ların üzerine çıkması ve 2000 yıllarına yaklaştıkça toplam nüfusun %60’ı geçmesi sonucunda artık Türkiye’de yeni bir toplumsal düzenin kentlerde kurulduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Türkiye’de kentleşmeye etki eden üç ana etmen vardır. Kırsal alandan kentsel alana göçün nedenlerini anlamada ve yorumlamada büyük önem taşımaktadır. Bunlar itici, iletilici ve çekici güçlerdir. Bu üç ana etmeni şu şekilde özetleyebiliriz:

Kentleşme itici, iletilici ve çekici güçlerin etkisi altında oluşmaktadır. İtici etmenler, genellikle nüfusu köyden ve tarımdan köy dışına iten etmenlerdir. İletici etmenlerle kastedilen, köyünden kopan nüfusu kentlere, büyük merkezlere taşıyan ulaşım aralarındaki ve olanaklarındaki gelişmedir. Çekici güçler ise, köyünden ayrılan ya da ayrılmaya hazır bulunanları kentlere doğru çeken ekonomik ve toplumsal nedenlerdir (Keleş, 1993: 47; akt. Özcan, 2006: 13).

* Bal, 2006: 77; Es & Ateş, 2004:216; Kaya, 2003: 52-53; TÜİK, 2015

Kentleşmenin, kentsel mekanda toplumsal olarak üretilme sürecinin ülkeden ülkeye, ülkenin gelişmiş veya az gelişmiş ülkelere göre farklılıklar göstermektedir. Ancak evrensel olan ve kentleşmeye etki eden itici, iletici ve çekici gibi güçlerin de kent topraklarında toplumsal yeniden üretimin mekanına etkisi de büyüktür. Kentleşme, ülkenin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik tüm alanlarını ilgilendirmektedir. Köyden kente göç gelen bireylerin, yaşadıkları yeri, akrabalarını, arkadaşlarını, sevdiklerini, topraklarını, yurtlarını geride bırakmasına neden olan itici, iletici ve çekici etmenleri açıklamak faydalı olacaktır.

İtme faktörü, insanların içinde yaşadıkları koşulların ya katlanılmaz olarak görülmesi ya da rahatsızlık vermesidir. İtme faktörleri arasında, toprağın düşük verimi, düşük ücret, sınırlı iş olanakları, eğitim, sağlık vb. olanaklardan yoksulluk, kıtlık, sınırlı toplumsal devingenlik, toplumsal çatışma ve terör sıralanabilir. İtme faktörü veya bir başka ifadeyle itici nedenlerde bir zorunluluk mevcuttur (Yıldırım, 2004: 18).

Makinenin tarıma girmesi, tarımda yeni modern yöntemlerin kullanılmaya başlanması, tarımda ilkel yöntemlerin terkedilmesi, tarımdaki insan gücünün azalması, az gelişmiş olan Türkiye’de kişi başına düşen tarımsal gelirin düşük olması, köylüyü köyde tutamayan nedenlerdendir. Öte yandan, uzmanlaşmanın, kentleşme biriktirimlerinin (eğitim kolaylıkları, kentte işyeri açmak için elverişli arazi ve arsa, ucuz ve kullanışlı ulaşım vd.), daha geniş çalışma olanakları, kentlerin sunduğu görece ekonomik üstünlüğü, köydeki bireyin kente göç etmesi için iter. Köyden kente gelen bireyler sayesinde kentler, büyüyerek daha da artar.

“İletici nedenler ise, yukarıdaki nedenlerle göç etmeye karar verenlere hareket olanağı sağlayan araç, gereç ve teknolojilerin gelişmesidir (Gül vd. 2008: 356; akt. Kara, 2012: 12).” Teknolojik gelişmelerin artması aynı zamanda kentleşmeyi de hızlandırmıştır. Ürünün ucuz ve kolay taşınması, artan üretimin kentleşmede rol oynaması teknolojik araçların gelişmesine bağlıdır. “İletici etmenlerin kentleşme sürecinde diğer etmenlerini azaltma veya çoğaltma yönünde bir fonksiyonu mevcuttur. Haberleşme ve iletişim olanakları ile değerlendirilen iletici etmenler, mekan tanımayarak kırsal-kent tüm alanlarda etkisini göstererek kentleşmeye tesir etmiştir (Yıldırım, 2004: 23).”

Kitle iletişim araçlarının yaygınlığı, Türkiye’de kentleşmeyi olumlu yönde etkilemiştir.

Çekici nedenleri oluşturan unsurlarda, kentte çeşitli hizmetlerin rahat ulaşılabilirliği olmalıdır. Çekici güç, sosyo-psikolojik nedenleri yansıtmaktadır, şöyle ki; kırsal yaşamı olumsuzlayarak, kenti cazip hale getiren ve kentlere atfedilen olumlu bir takım nitelermeleri, tavır ve hisleri içerisinde barındırır.

Genel olarak ifade edecek olursak, çekici sebepler arasında iş olanakları, yüksek ücret, ucuz ve verimli toprak, yükselme olanakları, sağlık, eğitim vb. olanakların artması, gıda maddelerin bol ve çeşitli olması, iyi konut olanağının toplumsal güven ve huzurun artması mevcudiyeti sıralanabilir. Kent insan ilişkisi açısından belirli nüfusa sahip toplumlarda karşılanması mümkün olan fizyolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçların

belirli düzeyde karşılandığı yer olması nedeniyle daima civar yerleşimi yerlerinden daha çok çekim merkezi haline gelmesini sağlamıştır. Özellikle, büyük kentlerde, çalışan insan için daha fazla ilerleme imkanı bulunmaktadır (Çağatay, 1968: 81). Kentlerde ücret yüksekliği, iş olanaklarının, eğitim, sağlık, eğlence gibi hizmetlerin yerine getirilmesinin kırsal alanlara göre daha fazla olması ve kentlerde yüksek eğitim kurumlarının bulunması, festival gibi kültürel faaliyetlerin, kongreler gibi bilimsel çalışmaların yapılması kentleri çekici kılmaktadır (Tezcan, 1995: 195; akt. Yıldırım, 2004: 21).

Ulus devlet anlayışı üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti modernleşme yoluna girerek, yeni kurulacak devletin temellerini çağdaş ilkelerin üzerine dayandırmak istiyordu. Birçok sosyoloğun dile getirdiği gibi aslında bu modernite projesi, kentsel gelişme projesidir. Türkiye’de kentleşmeyi şu şekilde özetleyebiliriz:

1. Türkiye’de kentleşme, demografik kentleşme şeklinde olmuştur. “Ülkemizde ve diğer az gelişmiş ülkelerde kentleşmenin, endüstrileşmiş ülkelerden farklı bir çizgide olduğu bilinmektedir (Karataş, 1987: 10).” Türkiye için Batı’daki ülkeler gibi sanayileşmeye bağlı bir kentleşmeden bahsedilemez. “Türkiye’de 1927’den 1945’e kadar geçen sürede kentleşme hareketi yavaş gelişmiştir. Bu sürecin sonlarında yıllık nüfus artış hızı %15.10’dur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu oran artar ve %22’lere ulaşır (DİE, 1991: 8; akt. Özcan, 2006: 13).” Türkiye’de hızlı bir kentleşme mevcuttur. Yerleşim bölgesindeki nüfus oranına bağlı olarak gelişmeden söz edilmektedir. Nüfusun belli bir yoğunluğa yetiştiği bölgelerin (10000 nüfusunu aşan bölgeler) kent olarak kabul edilmesi, köy ve kent oranının farklılığını yaratmaktadır.

Diğer yandan, 1920’lerden itibaren, genç Türkiye Cumhuriyeti’nin ulus devlet yaratma çabasında siyasi nitelik ön plana çıkmaktadır. Batı da ulus-devlet kapitalist üretimin bir düzenleme aracı olarak sanayileşmenin altyapısını kurarken, Türkiye’de ulus-devlet siyasal bir nitelik taşımakta ve toplumsal bilinç düzeyinde oluşturulmaya çalışılmaktadır (Kurtuluş, 2005: 12).

Mekansal modernleşme, 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren İstanbul’da başlayıp, Ankara’da ve diğer Anadolu kentleri için ilk kent planları yapılmaya başlanmıştır. “Ancak 19. yüzyılda başlayan planlama hareketleri ve mekânsal modernleşme, bütün ülkede olduğu gibi İstanbul’da da, Ankara’ya göre oldukça düşük bir hızda da olsa devam etmektedir (Tekeli,1994a; akt. Kurtuluş, 2004: 12).”

2. 1950-1980 yılları arasında Türkiye’de hızlı kentleşme olayına tanık olmaktayız. Köyden kente yoğun göçün yaşandığı bu dönemde hızlı kentleşme beraberinde kentsel sorunları da getirmektedir.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ithal ikameci kalkınma stratejileri ile sanayileşme hızları göreceli olarak artan eski tarım toplumlarında, tarımsal yapıların çözülmeye başlamasıyla büyük çaplı göç hareketleri yaşanmaya başlamış ve özellikle sermaye kutuplaşmasının olduğu kentler, ciddi nüfus baskılarıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu hızlı

kentleşme süreci, politik iktidar eliyle sürdürülen planlama ve mekânsal modernleşmenin kalıplarını aşarak kontrolsüz ve "kendine özgü" bir kentleşme süreci yaratmaktadır. Yoğun göç alan kentlerde, "modern" ve "geleneksel" sektörler ikili bir yapı oluştururken, konut alanları farklı gelir gruplarının buldukları "spontan", çoğu zaman meşru olmayan çözümlerle ve her dönemin kendine özgü güç ilişkileri içinde biçimlenmektedir (Kurtuluş, 2004: 13).

Türkiye'deki kentleşme, düzensiz bir kentleşme biçimde gelişmektedir. "Kentleşmemizi daha başka sıfatlarıyla nitelenmek gerekirse; 'dengesiz', 'sağlıksız', 'ekonomik kalkınma ürünü olmayan', 'sorun yaratan', şeklinde de niteleyebiliriz (Yıldırım, 2004: 27)." Türkiye'deki kentlerin çekme gücüyle, köylerin itme gücü arasındaki ekonomik bağlantının tamamlanmamasında dengesizliğin görüldüğü zamandır. Türkiye'de hızlı kentleşmenin görüldüğü bu dönemde, toplumsal yapının kendine özgü niteliklerinden bir olan "gecekondu" kentsel sorunların başında gelmektedir. "Çevre sorunları, trafik sorunu, hava kirliliği, konut yetersizliği, istihdam sorunları yanında gecekondu bütünleşmeye aykırı bir yapı ve 'kültürel' bir sorun olarak algılanmaya başlıyor (Çağlayandereli, 2015; Şengül, 2001; akt. Güllüpınar & Güneş, 2011: 213)."

3. 1980 ve sonrası Türkiye'de kentleşme, hızlı göç dalgası ile belli bir doygunluğa ulaşmıştır. "1980'li yılların ilk yarısında şehirleşme ciddi bir tırmanışa geçmiş, hatta Cumhuriyet tarihinde ilk kez kırsal nüfus %5 dolayında azalmıştır (Özoğuz, 1986: 204; akt. Çalışkan, 2006: 59)." 1980 sonrası, özellikle 24 Ocak Kararları'ndan sonra Batı ile bütünleşme çabalarının artmakta ve Türkiye her alanda liberalleşmeye başlamaktadır. "1980'li yıllarla birlikte yerini yeni bir kentleşme stratejisine bırakmaktadır. İthal ikameci ekonomi politikaları yerini ihracata öncelik veren neoliberal politikalara, popülist siyaset ise yerini kayırmacı ilişkilere bırakmakta, kent ve kentsel arazi, sermaye birikiminin sahnesi olmaktan, bizatihi aktörü olmaya doğru evrilmektedir (Kurtuluş, 2004: 15)."

Ancak gecekondulaşma hızlanmıştır. Zira, bu dönemde şehirleşmeye tesir eden itici, iletici ve çekici faktörlerin hepsi en üst seviyede tesirli hale gelmiştir. Hükümetlerin popülist politikaları da katalizör vazifesi görmüştür. 1980'lerin ikinci yarısından itibaren de çevrece de korunması gereken mahallerde kaçak yapılar ortaya çıkmıştır. 1990'lı yıllarda 1980'li yıllardaki anlayış devam etmiş, bir değişiklik söz konusu olmamıştır (Çalışkan, 2006: 59-60).

Her ne kadar kentleşme, bazı sorunları beraberinde getirse de, önemli bir toplumsal değişme olarak kalkınma aygıtıdır. Ekonomik, sosyal ve politik eylemleri belirleyen karar vericiler tarafından uygun olan kullanılarak, kentler kalkınmanın motor gücü yapılabilir. Dünyanın gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerindeki kentlerin ileride olması, bize bu durumun hayali olmadığını göstermektedir.

3.1.4. Gecekondu ve Türkiye'de Gecekondulaşma Süreci

Türkiye'de kentleşmenin, sosyal yapı ve mekan açısından en önemli özelliklerinden birisi 1950'lerden sonra köyden kentte göç edenlerin 'umudunun başladığı yer' olarak

nitelendirdikleri gecekondu mekanlarının belirginleşmesidir. Başlangıçta gecekondu yapım özellikleri ve yapı malzemesi olarak fiziki bir mekanı, köyden şehre göç etmiş yoksul insanların barınma ihtiyaçlarını karşılayan bir konutu ifade etmekte iken, zaman geçtikçe bir yaşam biçimi haline dönüşerek sosyolojik bir anlam kazanmıştır.

Sosyolojik bir anlam kazanan gecekondu kavramı üzerinde birçok sosyolog söz söylemiş ve tanımları yapmıştır. Gecekondu kavramı, her ülkede kendine özgü farklı adlarla adlandırılmaktadır. “Meksika’da *jakale*, Panama’da *rancho*, Brezilya’da *macambo*, Arjantin’de *favela*, Tunus’ta *gourbeville*, Cezayir’de *casbah*, Fas’ta *bidonville*, Hindistan’da *bustee* gibi çeşitli adlar alan gecekondu, bu ülke kentlerinde % 20 ile % 70 arasında bir nüfusu barındırmaktadır (Demirci, 2013: 16).” Yapılan gecekondu tanımlarından birkaçına değinmek faydalı olacaktır.

Gecekondu sözcüğünün, bir kavram olarak dilimize girişi 1940-1950 yılları arasına rastlamaktadır. Sözcüğün yaratılışı, ne kültür kurumları ne de özel bir kurum aracılığıyla olmuştur. Sözcüğün yaratılışında ve dilimize kazandırılmasında birinci etken halktır. Halkın bir “yapma” eylemi sonucunda ortaya çıktığı kuşkusuzdur. Başka söyleyişle, “gecekondu kavramı halkça yaratılmış, üretilmiş bir kavramdır” (Geray, 1968: 12; Çakır, 2007: 21; akt. Çetin, 2010: 34).

Gecekondu “... imar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalmaksızın, kendisine ait olmayan arazi ve arsalar üzerinde, sahibinin rızası olmadan yapılan izinsiz yapılardır” (Yörükan, 1966: 13). Ya da; “ tarım ve nüfus değişikliklerine uymayan, sanayileşmeyen, örgütlenmeyen şehirlerimize yayılan hiç ihtisaslaşmamış az gelir getiren işlerde büyük kitlelerin barınak yerleridir. (Kıray, 1982: 282; akt. Çalışkan, 2006: 60).

Gecekondu, gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme yapısının bir uzantısı ve beraberinde getirdiği sorunlar arasında olmazsa olmazdır. Gecekondular, gelişmekte olan ülkelerde kırdan kente göç eden nüfusun, ülkenin büyük kentlerinin çevresini saran bir yapıya sahip olduğunu söyleyebiliriz. “Gecekondu, kırdan kente göçen aileleri barındıran ve genellikle, briket, tuğla gibi araçlardan yapılan, özel mülkiyet hakkını ihlal eden bir yerleşim ve yaşam biçimidir (Türkdoğan, 2006: 49; akt. Kara, 2012: 15).”

Bayındırlık ve yapı kurallarına aykırı olarak, gerçek ya da tüzel, kamusal ve özel kişilerin toprakları üzerine, toprak iyesinin istenç ve bilgisi dışında onamsız olarak yapılan, barınma gereksinimleri devletçe ve kent yönetimlerince karşılanamayan yoksul ya da dar gelirli ailelerin yaşadığı barınak türüdür (Keleş, 1998: 53).

Kongar ise gecekonduyu şöyle açıklamıştır: “Tarımda makineleşme, toprağın küçük birimlere bölünmesi ve sonra da tekellerde konsantrasyonu sonunda açığa çıkan işgücü, kentsel alanlardaki hizmetler ve ücretler tarafından kentlere cezp edildikleri fakat mevcut sanayi ve hizmetler yapısı içinde emilmediklerinde, önce konut gereksinimlerinin karşılanması için, başkasının arsası üzerinde ve sağlık koşullarına uygun olmayan bir

biçimde inşa edilmiş konutlar, bunların zamanla oluşturduğu egemen yaşam biçimidir.”

(Kongar, 1982: 23-54; akt. Demirci, 2013: 17).

1950’den sonra ülkemizde kabul edilen 775 sayılı Gecekondu Kanunu’nun 2. maddesine göre gecekonduya ait yapılan açıklama : “Gecekondu deyimiyle imar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalınmaksızın, kendisine ait olmayan arazi veya arsalar üzerinde, sahibinin rızası alınmadan izinsiz yapılar kastedilmektedir” (Odyakmaz, 1996: 696).”

Genel bir tanım vermek gerekirse, gecekondu(laşma); yeni kentlilerin barınma sorunlarını gidermek için kentin dışında ve başkasının arazisi üzerinde kendi olanaklarıyla oluşturdukları düşük nitelikli bir yerleşim ve yaşam biçimidir. Bu kalitesiz yerleşim ve yaşam biçiminin sadece kendisine değil değişik sonuçları itibariyle kentin geneline zarar verdiği süreç içerisinde anlaşılmış artık gecekondulaşma toplumsal bir sorun olarak algılanmaya başlanmış ve bunun etkisiyle sorunun çözümü için sosyologlar ve diğer kent araştırmacıları bu olguya giderek daha fazla ilgi duymuşlardır. Bu çerçevede, özellikle 1960’lardan günümüze kadar, kent sosyolojisi araştırmalarının özel konusu gecekondu olmuştur (Çağlayandereli, 2005: 46).

Şehir, kentleşirken bir yanda gökdelenler diğer yanda gecekonduların oluşması da şehrin iki yüzlü bir yapıya büründüğünü göstermektedir. Bu durum küresel çapta görülmektedir. Yani gecekondu küresel bir olgudur. “Batı literatüründe daha çok Batı kentleri üzerine gözlemlerden hareketle kentsel doku değişimi sürecinde ortaya çıkan tüm olumsuz, sıra dışı veya anormal yerleşmeler (İng.) ‘slum’ olarak kavramsallaştırılmış, genellenmiştir (Çağlayandereli, 2015: 15).” “Ancak, BM HABITAT (Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Merkezi) tarafından yapılan çalışmalarda tüm bu kavramlar yerine gecekondu tanımlamak için “slum” teriminin kullanıldığı görülmektedir (UNHABITAT, 2003: 9-10; UN HABITAT, 2008: 90-105; akt. Kara, 2012: 16).”

Çoğu zaman slum, varoş ve getto kavramlarının birbirleri yerine kullanıldığını görmekteyiz. Aslında bu durum oldukça yanlıştır. Çünkü bu kavramların sosyal, ekonomik ve çevresel koşulları göz önünde bulundurarak ele alındıkları toplum yapıları birbirinden farklılıklar göstermektedir. “Slam teriminin kökenini araştıran Davis (2007) ‘slum’ teriminin ilk kez, ‘haraç alıp vermek’, ‘yasadışı ticaret yapmak’ eylemleriyle eş anlamlı olarak kullanıldığını bulmuştur (Ersavaş, 2009: 50).” “Slum kavramı 19. yy Londra’sında ortaya çıkmışken, gecekondu II. Dünya Savaşı’ndan sonra görülmeye başlamıştır. Slumlarda oturanların kent asıllı olmalarına karşın, gecekondu oturanlar köylüdür (Kara, 2012: 17).” “Yine marjinal grupların yer aldığı, kötü konutlar, yetersiz kamu hizmetleri, yüksek suç oranları, sapkın davranışları, düşük eğitim seviyesi, anomi gibi özellikleriyle şehrin diğer bölgelerinden ayrılan bir başka yerleşim yeri de ‘slum’dır (Karaman, 2003: 113).”

Varoş, gecekonduyla ilişkilendirilmesi yanlış, Batı kaynaklı olan bir diğer kavramdır. Batı’da Yahudilerin kapalı yerleşim yerleri, etrafı çevrili, giriş çıkışları kontrol altında olan, şehir dışında bulunan mekana verilen addır. Zengin, varlıklı insanların oturduğu huzurlu, güvenli, mutlu oldukları yerleşim yeridir.

Getto kavramı tıpkı slum ve varoş gibi gecekondu kavramıyla kullanılmış bir kavramdır. Ancak getto, gecekonduya göre çok eski zaman öncesinde kullanılmaya başlanmıştır. Neredeyse bin yıldır bir geçmişe sahiptir “Getto, 20. yüzyıl başlarında Amerika’da Doğu Avrupa Yahudileri’nin yerleşim yerlerini ifade etmek için kullanılmaya devam edilirken; zamanla yoksul, ikinci sınıf, dışlanmış diğer dini, etnik, ırki azınlık göçmen gruplarının yerleşim yerleri için de kullanılmaya başlanmıştır (Altuntaş, 2001: 14-15; akt. Karaman, 2003: 113).”

Daha önce de belirttiğimiz gibi Türkiye’de gecekondulaşma 1950’li yıllardan kendine özgü nitelikleriyle belirginleşmiştir. Zamanla yaşama biçimine dönüşerek gecekondu mekanları Türkiye’de git gide artmıştır. Türkiye’de gecekondulaşmayı, yapısal ve işlevsel açıdan ele alarak, zaman içerisindeki gelişimini açıklamakta fayda vardır.

Türkiye’de gecekondu meselesi iki unsur üzerinden tartışılmış yada analiz edilmeye çalışılmıştır. Bunlardan biri fiziksel mekan bir diğeri de gecekondu olarak bir toplumsal olgu halinde ele alınmıştır. “Oysa işin içinde göz ardı edilen bir başka boyut daha bulunmaktadır. Bu da gecekondu ve gecekonduya ilişkin söylemin, imgenin üretilmesi ve yeniden üretilerek dönüştürülmesi ile ilgilidir (Kurtuluş, 2005: 239).”

Birçok araştırmacı farklı yaklaşımlar getirerek Türkiye’de gecekondulaşmayı incelemeye çalışmıştır. “Gecekondu olgusu üzerine yapılan çalışmalar genellikle, ‘marjinal sektör’, ‘merkez- çevre ya da bağımlı kentleşme’ ve ‘tampon kurumlar’ olmak üzere üç yaklaşım üzerinde odaklanmaktadır (Gökçe vd., 1993: 15; akt. Karaman, 2003: 113).”

Birinci yaklaşım açısından gecekonduyun bir tampon kurum olarak kente göçenlerin konut sorunlarına bir çözüm getirmesinin yanı sıra gecekonduyun da kentle bütünleşmesini kolaylaştıracak mekânizmaları içerdiği söylenebilir. İkinci yaklaşım, gecekonduların genel olarak toplumun toplumsal, ekonomik kurumları ve değer sistemleriyle bütünleşememiş kişi ve grupları kapsadığını ileri sürmektedir. Bu yaklaşımla sorun ekonomik ve toplumsal boyutlarıyla ele alınmakta, marjinal etkinlikler ve marjinal yaşam biçimi çerçevesinde tanımlanmaya çalışılmaktadır. Gecekondu olgusu bu yaklaşımla dıştan alınan teknoloji ile bir ülkenin modern teknoloji kullanan kesimi tarafından emilemeyen işgücünün kentsel alanda oluşturduğu bir yerleşme ve yaşam biçimi olarak tanımlanmaktadır. Merkez-çevre yaklaşımı ile yapılan çözümlemelerde ise az gelişmiş olarak tanımlanan “çevre toplumlarının” tüm yapılarının “metropol toplumlar” tarafından belirlendiği gerçeğinden yola çıkılmakta ve gecekondu olgusu, çağdaş kapitalist kesimle gelenekçi feodal kesimin kentleşme olayına fiziksel yansıması olarak değerlendirilmektedir (Gökçe vd.,1993: 16; akt. Çetin, 2010: 39).

Bu tartışmalar günümüzde de hala sürmekle birlikte II.Dünya Savaşı yıllarından başlayarak gecekondu sayıları gittikçe artan bir oranda gelişme göstermiştir. 1948’de büyük kentlerde 25-30 bin olan gecekondu sayısı, 1953’te 80 bine, 1960’da 240 binden 1983’te 1,5 milyona hızla yükselmiştir. 2000’li yılların başlarında ise Türkiye’deki

gecekondu sayısının 2.200.000 civarında olduğu belirtilmektedir (Keleş, 1993: 271; akt. Demirci, 2013: 45).

Şenyapılı, Türkiye’de gecekondulaşmayı tarihsel süreç içerisinde üç aşamada inceler. Bunlar: a) 1950-1970, b) 1970-1980 ve c) 1980 sonrasıdır (2006: 86-94). Bazı sosyologlara göre bu süreçlerin tarihi on yıl aşağı ya da on yıl yukarı gibi farklılıklar göstermektedir.

Yirminci yüzyılın ilk yarısında başlayan gecekondu öyküsünün zaman içerisinde içerik değiştirmesinin ve farklılaşmasının en büyük nedeni iktidar ilişkilerinin izlerini taşıyor olmasıdır. İktidar ilişkilerini içinde barındıran kentler, gecekondu söylemini de yeniden üretmiş ve değiştirmiştir. Türkiye’de uygulanan politika ve gecekondulaşma sürecini bir arada ele alalım.

1960-1970 arası gecekondulaşma sürecinde ikinci dönemi oluşturmaktadır. Bu dönemde özellikle göze çarpan durum, gecekonduyunun gelişen ekonomik durumuyla “gecekondu”nın da niteliğinin değişmeye başlaması ve buna paralel olarak da gecekonduların kentsel mekanda yerini sağlamlaştırmış olmasıdır. Örneğin, gecekonduya ilaveler yapılması, ek kat çıkarılması, gecekonduyun kira kaynağına dönüşmesi ve gecekonduyun artık emlak piyasasında alınıp-satılır bir hale gelmesi gibi durumlar, gecekondu mahallerinin genel görünüşünü değiştirmiş, eski yoksul görünümlü mahallelerin yerine kentin düzenli, planlı mekanları oluşmaya başlamıştır (Can & Çiçek, 2012: 41).

1966’da ilk yasal düzenleme olan “Gecekondu Kanunu” çıkarıldıktan sonra eski yoksul mahallerinin yerine planlı, düzenli kent mekanları oluşmaya başlanmıştır. Çıkarılan “Gecekondu Kanunu” ile kamulaştırma yoluna gidilmiştir. Böylece gecekondu mekanlarının oluşması önlenerek ve yoksul insanlara, konut ihtiyacı olanlara küçük parseller verilerek izinsiz yapılaşma engellenmiş olacaktır.

Işık ve Pınarcıoğlu bu dönem için Kıray (1972), Ö. Şenyapılı (1978), T. Şenyapılı, (1978-1981), Tekeli (1977 ve 1982) çalışmalarını göstererek 1960 ve 1970’lerdeki gecekondu araştırmalarında genel çizginin enformel ve formel süreçlerin ikili piyasa yapısı içinde ele alındığını belirtirler (2005:50). Buna göre gecekondu özünde enformel bir olgudur. Gecekondu, formel olarak adlandırılan ekonomik ve toplumsal ilişkilerin dışında enformel süreçlerde doğar ve gelişir; yine enformel süreçler vasıtasıyla sakinlerine kentte bir yaşam sunar. Bu süreçler, hem “kent hukuku” dışında kaçak yapılaşma olarak enformel konut piyasasının, hem de yaşamak için gerekli ücretin kazanılmasını sağlayacak enformel işgücü piyasasının oluşması ile gerçekleşir... Formel kesime örgütlülük atfedilirken, enformel kesimin gelişmemesinin en önemli nedeni olarak örgütsüzlüğü gösterilmektedir... Enformel sektör, azgelişmiş ülkelerin dengesiz toplumsal yapısının ortaya çıkardığı bir toplumsal sorundur. (Işık ve Pınarcıoğlu, 2005:50-51; akt. Çetin, 2010: 42).

1970’lerin sonuna kadar gecekondu, göreceli olarak kentsel ranttan payını alan göçmen alt sınıflara aittir. “1980, iki önemli dönüşümün yaşandığı yıl olmuştur. Askeri darbe ile kentlerde

yükselen toplumsal muhalefet bastırılmış, 24 Ocak kararları ile uygulanmakta olan ithal ikameci rejim terk edilip ihracatın teşvik edildiği bir iktisadi modele geçilmiştir (Kurtuluş, 2005: 241).”

[...] Bu dönemin iktisadi politikaları, sosyal devletin ortadan kaldırılmasına ilişkin yaklaşımlar, özelleştirmeler; tüm bunların getirdiği işsizlik, gelir dağılımının bozulması gecekondu nüfusunun büyük bölümünün aleyhine işlemiştir ve bu dönemde gecekondu 70’lerden farklı olarak dağınıklaşmış, bölünmüş ve çeşitlenmiştir. Bu dönemde sınıf temelli değil Alevilik, Sünnilik ve Kürtlük gibi etnik kimlik temelli bir siyasal anlayışa yönelme gözlenmiştir (Kurtuluş, 2005: 241).

1980 yılından sonra gecekondu büyümeye, apartmanlaşmaya başlamıştır. “1980, 1983, 1984 ve 1986 yılında çıkartılan imar adlarıyla gecekonduların sağlıksız apartmanlara dönüşmesine yol açılması (Bal, 2015: 168)” düzensiz çarpık kentleşmeye neden olmuştur. İmarsız çok katlı yapılar, kaçak ve sağlıksız apartmanlar kentte yeni bir görünüme büründürmüştür. Bu dönemde gecekonduda yaşayan insanların kentte tutunabilmeleri için kentsel rantlar büyük rol oynamıştır. Bunun nedeni de çıkarılan gecekondu aflarının yasallaşmasıyla yakıdan ilişkilidir. Aynı zamanda 1980 ve özellikle 1990 yılından sonra Güneydoğu ve Doğu Anadolu’da yaşanan etnik köken çatışmalarının sonucunda büyük kentlere yoğun ve zorunlu olarak iç göç dalgası yaşanmıştır. Bu durum büyük kentlerde yoksulluğun yaşandığı yeni alanlar oluşturmuştur. Kentte gelen nüfus işsizlikle karşı karşıya kalınca, geçinme stratejileri yetersiz kalmıştır. 1980’lerde kentsel rantlar artarak, ‘dünya kenti’ olma projesi ile İstanbul, küçük sermaye kenti olmaktan çıkıp büyük sermaye kentine dönüşmüştür. Elbette ki gecekondu da bu ranttan payını almıştır.

İlk dönemlerde salt barınak amaçlı inşa edilen gecekondu zaman içerisinde kar amaçlı bir meta haline dönüşmüştür. Yine devlet veya kişiye ait arazilerin gasp edilmesi sonrası parsellenerek satılması, bunu hukuk dışı yollarla gerçekleştirecek bir örgüt ortaya çıkarmıştır. “Arazi mafyası” olarak isimlendirilen bu tür çeteleşmeler politik kadrolaşmaları da beslemişlerdir (Çetin, 2010: 45).

Gecekondu da, değişik bölgelerden gelen insanlar yerleşmekte, dolayısıyla bu bölgelerde kozmopolitik bir kültür yapısı oluşmaktadır. Belli bir yörenin insanların oluşturduğu bazı gecekondu mahalleleri olabilmektedir. Gecekondu halkının gelir düzeyi tam olarak bilinmemekle beraber, bu bölgelerde yaşayan insanların gelirleri kıra göre yüksek fakat kente göre düşüktür. Göç sonucunda büyük kentlerde artan nüfus, yeni sorunların oluşmasına da zemin hazırlamıştır.

Kentlerde kendine özgü bir kimlik ile oluşan gecekondu mekanlarının yaşam alanları yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı gibi düzensiz, plansız bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu durum kentte, apartmanlarda, lüks villalarda, rezidanslar ya da gökdelenlerde yaşayan insanların yaşam kalitelerinden oldukça farklı olacaktır.

3.1.5. Yaşam Kalitesi

Kalite kavramı, çok eski zamanlardan beri insanoğlunun araştırdığı ve üzerinde durduğu bir kavramdır. Kalite kavramının bir çok tanımı yapılmıştır, bunun nedeni birçok alanda kullanılmaya ihtiyaç duyulan bir terim olmasından kaynaklıdır.

Kalite kavramı, öncelikle maddesel ve ürün bazında düşünülmüş, bir ürünün iyi olup olmaması kalite olarak değerlendirilmiştir. Daha sonra sadece ürünün değil hizmetin de kalitesi kavramı tartışılmıştır. Günümüzde ise kalite kavramı, beklentileri karşılayan özelliklerin tümü olarak ele alınmaktadır. Hizmetin kalitesi kavramının tartışılmaya başlanmasıyla birlikte, bireylerin, her alanda aldıkları hizmetin kalitesi ve beklentilerinin karşılanma durumu araştırılmaya başlanmıştır. Bu araştırmalar daha sonra bireyin yaşamının kalitesini ve yaşamından memnuniyetini belirlemeye yönelik “yaşam kalitesi” kavramını ortaya çıkarmıştır (Eriş, 2012: 1).

Yaşam kalitesi, son zamanlarda birçok araştırmaya konu olmuş, özellikle sağlık ve sosyal bilimler alanında çalışan araştırmacılar tarafından oldukça ilgi görmüştür. Disiplinler arası ele alınan yaşam kalitesi, sağlık bilimleri hastaların yaşam kalitesini konu edinirken, sosyal bilimler ise çok daha çeşitli alanlarda ele almıştır. Sosyal bilimler yaşam kalitesi kavramını ekonomi, eğitim, sosyoloji, siyaset ve psikoloji gibi birçok dal ile birlikte işlemişlerdir. Dolayısıyla yaşam kalitesinin standart tanımını yapmak oldukça güçtür.

Yaşam kalitesinin birçok tanımına rastlamak mümkündür (Zorba, 2009: 82-85). Dalky ve Rourke (1973) yaşam kalitesini kişinin kendisini iyi hissetmesi, yaşamdan doyum ya da doyumsuzluğu, mutluluğu ya da mutsuzluğu olarak değerlendirmiştir. Havighurst'a göre (1963), yaşam kalitesi; kişinin yaşamı hakkındaki öznel düşüncelerini içeren iç faktörler ile sosyal temas ve sosyal aktiviteler gibi ölçülebilir davranışları içeren dışsal faktörleri kapsar. Shin ve Johnson (1978) yaşam kalitesini; bireyin isteklerini gerçekleştirmesi, etkinliklere katılması, kişisel gelişim olanaklarından yararlanması, nitelikleri bakımından yeterli kaynaklara sahip olması ve bu kaynakların sosyal karşılaştırmalar yoluyla yeterli bulunması şeklinde ele alır. Andrews ve Whitney (1976) yaşam kalitesini bireyin sosyal ilişkilerinden doyumunu olarak görmektedir. Campbell, Converse ve Rodgers 1976'da yaşam kalitesi ile ilgili yaptıkları araştırmada, insanların genel mutluluk ve doyum duygularını özetleyen farklı doyum alanlarını kapsayan bir gösterge oluşturmayı amaçlamışlar ve önem sırasına göre 11 farklı doyum alanı tespit etmişlerdir. Bu alanlar, sağlık, evlilik, aile hayatı, ulusal hükümet, dostluk, ev (konut), iş, topluluk, inanç/din, rekreatif ve sportif etkinlikler ile mali durumdur (Şeker, 2011: 21).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), yaşam kalitesi kavramını (quality of life), kişinin kendi durumunu, beklentilerini, standartlarını, hedeflerini ve kişinin ilgileri doğrultusunda yaşantılarını algılama biçimi olarak belirtmiştir (WHO, 2012).

Yaşam kalitesi kavramı, modern hayatın gelişimi ve toplumların çağdaşlaşması ile birlikte gündeme gelen ve gelişen bir kavramdır. Yaşam kalitesi alanında yoğunlaşan çalışmaların odak noktasını insan-insan ilişkisi ve gündelik hayatın süregeldiği çevre-insan ilişkisi oluşturur (Marans, 2007). Van Kamp ve arkadaşlarına göre yaşam kalitesi çevrenin ölçülebilir, fiziksel (mekânsal) ve sosyal bileşenleri ve bu bileşenlerin algılanma biçimleridir. Szalai yaşam kalitesini bireyin var oluş hali, refahı ve hayattan memnuniyet düzeyi ile ilişkili objektif ve sübjektif etkenlerin sonucu olarak açıklamaktadır (Van Kamp vd., 2003: 147 ve Szalai, 1980: 98; aktaran, Koçak, 2009: 143; akt. Ünal, 2015: 29).

Burtchard, yaşam kalitesi, yaşamdan doyum bulma, bireylerin fiziksel ve ekonomik yönden iyi olması, bireyler ile iyi ilişkiler kurması, toplumsal-vatandaşlık-medeniyete ait davranışlarda sosyal güç yeterliliğine sahip olması, bireylerin eğlenmeye ve kendilerini geliştirmeye zaman ayırmasıdır. Nordenfelt, yaşam kalitesi mutluluktur. Hörnquist, yaşam kalitesi, fiziksel, sosyal, psikolojik, yapısal, davranışsal ve maddi iyilik halinin de dahil olduğu yaşam alanlarındaki gereksinim duyulan memnuniyet düzeyidir. Naess, yaşam kalitesi, kişinin aktivitesi, başka insanlarla iyi ilişkileri, öz saygısı ve mutluluk durumudur (Aydiner Boylu, 2007: 15).

Yaşam kalitesi, modern yaşamın gelişimi ve toplumların çağdaşlaşmasıyla birlikte gündeme gelen ve gelişen bir kavramdır. Araştırmalar teknolojik gelişme ve gelir seviyesinin yükselmesiyle birlikte, maddi zenginliğin yaşam kalitesinin tek başına bir göstergesi olmadığını; mekânsal, sosyal ve hatta politik faktörlerin de bireylerin yaşam düzeylerinde ve biçimlerinde etkili olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda yaşam kalitesi kişi ve toplumların gelir ve maddi kaynaklarından çok kişilerin ve toplumların gereksinimlerinin tatmini ve yaşam tarzı üzerine yoğunlaşan bir kavramdır (Çağlayandereli, 2015: 11).

Genel anlamı ile yaşam kalitesi, iyilik halinin bir derecesi, sağlık durumundan ziyade daha geniş bir kavramdır. Yaşam kalitesi kavramı birçok bilim dalı tarafından farklı açılardan ele alındığı için üzerinde uzlaşılmış bir tanım mevcut değildir. “Bu konuda sosyal rolü yerine getirmeyi de içeren işlevsel yetenekler, toplumsal etkileşimin derecesi ve kalitesi, ruhsal sağlık, ağrı gibi somatik duyular ve yaşamdan duyulan memnuniyet gibi bir dizi bileşene yer verilir (Sözen, 2014: 21).” Yaşam kalitesi kavramını ele alan disiplinler özetle şu şekildedir:

Ekonomide yaşam kalitesi, yaşam standardı olarak kavramsallaştırılmıştır. İktisatçılar, kalkınma konuları içinde yaşam kalitesinin daha çok refah düzeyi ile birlikte ele almışlardır.

İktisadi açıdan yaşam standardını belirleyen ise piyasa ekonomisinde üretilen nihai mal ve hizmetlerin toplamı olarak GSMH’daki büyüme ve buna bağlı ortaya çıkan iktisadi kalkınmadır. Çoğu araştırma ve politik tavsiyelere esin kaynağı olan birçok ekonomi ilkesi varsayım olarak “ekonomik büyüme = kalkınma” ve “tüketim = yaşam kalitesi” ilkesine dayandırılmıştır (Sapancalı, 2009: 15).

Tıp alanında insanların yaşam kalitesini etkileyen faktörler olarak öznel (kişisel) olan değerlere önem verilmiştir. Sağlık alanındaki birtakım ölçütler ile sağlık ve hastalığın birbirine oranlarına bakılmıştır. “Sağlığa bağlı yaşam kalitesinin ‘bir hastalık veya tedaviyle bağlantılı olan

fiziksel, duygusal ve sosyal öğeleri kapsayan çok boyutlu bir kavram' olduğu kabul edilmektedir (Sözen, 2014: 21)."

Felsefede yaşam kalitesi kavramını mutluluk, haz ve ulaşılabilecek en son amaç, çerçevesinde kullanılmaktadır. Psikolojide yaşam kalitesi kavramı ruhsal durum ve sübjektif iyi olma hali kişilerin ruhani durumu ve kişisel mutluluk gibi öğeleri içermektedir. Sosyoloji ve kamu yönetimi gibi disiplinler ise yaşam kalitesi kavramını insanların yaşamını etkileyen ve şekillendiren toplumsal, çevresel ve ekonomik yapı çerçevesinde ele alınmaktadır (Demirkaya, 2010: 94).

Ekolojik yaklaşıma bakıldığında, çalışmalar, binalardan oluşan çevrenin, şehir planlamasının ve ulaşım disiplinlerinin fiziksel aktivite üzerindeki etkisine odaklanmaktadır (Michael vd., 2006: 302). Çevrenin fiziksel aktiviteyi nasıl tetiklediği ya da engellediğinin test edilmesi, politika uygulayıcıları ve şehir planlamacıları için de bilgilendirici olabilmektedir (Dannenberg vd., 2003 akt: Michael vd., 2006: 302). Bununla birlikte, semt içerisindeki bölgesel parklar, oyun alanları, yeşillikler yaşam kalitesinin sürdürülmesi için önemli rol oynayabilmektedir (Sugiyama vd., 2009: 4; akt. Pamuk, 2017: 17).

3.1.5.1. Yaşam Kalitesinin Göstergeleri

Yaşam kalitesi, siyasi kararların alınması, insan hakları konusunda önemli bir gösterge olmuştur. Evrensel bir hedef haline gelen yaşam kalitesi, bütün toplumların ulaşmak istediği bir göstergedir. Farklı çalışmalar sonucunda yaşam kalitesinin göstergeleri, güvenlik, kardeşlik, refah, sivil itaatsizlik, yüksek yaşam doyumu, eşitlik, adalet ve özgürlük olarak belirlenmiştir. Bu konuda yapılan araştırmalar salt maddi zenginliğin artması ya da teknolojinin gelişmesi gibi göstergelerin yeterli olmayacağı görüşündedir. Bireylerin yaşam kalitesi üzerinde politik, sosyal, kültürel, mekansal faktörlerinde etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Maslow (1970) tarafından geliştirilen "ihtiyaçlar hiyerarşisi" kuramı, sosyal psikoloji alanında kişinin yaşam doyumu ile ilişkilendirilerek nesnel ve öznel göstergelerin açıklanmasında kullanılmıştır. Aynı zamanda bu iki göstergenin ölçümünde de oldukça önemlidir. İhtiyaçlar "ihtiyaçlar hiyerarşisi" kuramında öncelik sıralamasına göre beş düzeyden oluşarak kategorize edilmiştir. İlk sırada fiziksel gereksinimler yer almaktadır. Bunlar; yiyecek, su barınma, seks, uyku ve havadır. İkinci düzey hem psikolojik hem de fizyolojik ihtiyaçları birarada içeren güvenlik(sağlık, emniyet, korunma vb. gibi.) ihtiyacıdır. Üçüncü aşama bir topluluğa ait olma hissini içeren, sevgi ve kabul görme ihtiyacından oluşan sosyal gereksinimlerdir. Dördüncü düzey sosyal statü, toplumda sayılma, toplum tarafından takdir edilmek, saygı görme gereksiniminden oluşmaktadır. Son aşama olan kişisel hedefleri gerçekleştirme, kendini gerçekleştirme, kişisel yaşamı zenginleştirme olan kişisel ilgileri, idealleri, fikirleri ortaya koyma ihtiyacıdır.

Maslow'un teorisi bize, insan yaşamının her döneminde karşılanması gereken temel ihtiyaçları sıralarken yaşam kalitesi, bu ihtiyaçların kantitesi (nicelik) ile birlikte kalitesinin (nitelik) de önemli olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin, yaşam süresinin uzunluğundan ziyade kalitesi, gelirin iyi olmasından ziyade kişiyi tatmin edip etmemesi vb. hususlar üzerinde durmaktadır. Nitekim kalite, bir bilinçlenme sürecidir ve tüm yaşam alanında her zaman ulaşılmak istenen mükemmellik düzeyi olmalıdır (Aksungur, 2009: 11; Torlak ve Yavuzçehre, 2008: 23; akt. Aydın Boylu ve Paçacıoğlu, 2016: 138).

Yaşam kalitesinin, uzun bir geçmişi olmasına rağmen standart bir tanımın yapılamadığı konusu üzerinde daha önce durmuştuk. Dünya genelinde yaşam kalitesi konusunda tam bir uzlaşımın olmamasına rağmen yaşam kalitesi göstergelerinin 2 ayrı grupta incelenebileceği görüşü genel kabul görmektedir.

Objektif (nesnel) göstergeler: Yaşam kalitesinin nesnel göstergeleri olarak konut, gelir, sağlık, gıda, ikamet edilen semt, eğitim, meslek gibi yaşam koşullarıdır. İnsanın yaşam koşulları olan sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarının kontrol edilmesi ve karşılanma düzeyini ifade etmektedir.

Nesnel göstergeler İngiltere'de uzun yıllardan beri her yıl yayınlanan "Sosyal Eğilimler" isimli çalışmada, Avrupa Birliği İstatistik Bürosu Eurostat tarafından düzenli olarak hazırlanan "Avrupa'da Yaşam Koşulları" çalışmasında ve Eurostat ve Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan "Avrupa Birliği'nde Sosyal Durum" isimli çalışmalarda yaşam koşulları, nüfus, hane halkı, eğitim, kazanç, gelir, tüketim, sosyal korunma, sağlık, konut, sosyal katılım ve suç oranları olarak belirlenmiştir. Ayrıca nesnel iyi olma halinin ölçütleri sosyal ve kültürel ilişkiler, sağlık, bilgi ve yetenek gibi maddi olmayan nesnel ölçütleri de içerir. Nesnel göstergeler ölçülebilir olduğundan ölçümler sırasında doğruluk, güvenilirlik ve aşırılık ile ilgili sorunlar yaşanma sorunu en az seviyede gerçekleşir (Sapancalı, 2009; akt. Ünal, 2015: 34).

Subjektif (öznel) göstergeler: Yaşam kalitesi kişisel düzeyde incelendiğinde, insanın sahip olduğu nesnel göstergelerden duyduğu doyumun hangi düzeyde olduğunu ifade eder. Kişinin yaşam koşullarından aldığı hazzı, memnuniyetini, mutluluğunu ve tatmin derecesini belirler. "[...] McCall (1975); yaşam kalitesini mutluluk ile ilişkilendirmekte ve yaşam kalitesini ortaya koymanın en iyi yolunun bireylerin 'mutluluk taleplerinin/beklentilerinin' karşılanma düzeylerini ölçmek olduğunu açıklamaktadır (Özmete, 2010: 455)."

Yaşam memnuniyetine dair ilk akademik çalışmalar 1925 yılında Fluegel tarafından yapılmaya başlanmıştır. Sübjektif refah düzeyinin ölçümüne dair modern çalışmaların öncüsü kabul edilen çalışmalarında Flugel, kişilerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları olaylara verdikleri duygusal tepkileri derleyerek ruhsal yaşamlara ilişkin değirlendirmelerde bulunmuş, II. Dünya Savaşı sonrasında yaşam memnuniyeti ile kişilerin mutluluğu arasındaki ilişkiler ağını araştırmıştır (Diener vd, 2009; akt. Korkmaz vd., 2015: 80).

Bireysel düzeyde, subjektif yaşam kalitesi ölçümleri; mutluluk ya da mutsuzluk, huzur ya da huzursuzluk, tatmin ya da tatminsizliktir. Standartlara uygun bir konut ve konutun fiziksel koşulları, ailevi düzeyde yaşam kalitesinin objektif belirleyicisi; konuttan duyulan tatmin ise, yaşam kalitesinin subjektif belirleyicisidir. Nüfus artışı, işsizlik, evsizlik, oranları toplumsal düzeyde objektif yaşam kalitesi göstergeleridir. Objektif yaşam koşulları, bireylere olumlu ve tatmin edici yaşam deneyimleri kazandırarak yaşamlarını subjektif olarak değerlendirme olanağı sağlar (Bubolz, Sontag, 1993: 12). Bireysel düzeyde optimal yaşam kalitesi; “ahlaki olgunluk”, “iyi insan olma” kavramları ile ifade edilmektedir. “Mutluluk” ve “yaşamdan duyulan tatmin”, subjektif yaşam kalitesinin açıklanmasında kullanılan diğer parametrelerdir. Yaşamdan duyulan tatminin belirlenmesinde; sosyo-ekonomik düzey, konut, kırsal-kentsel yaşam gibi değişkenler kullanılırken; mutluluk için zevk, sevinç, eğlence, memnuniyet gibi kavramlar kullanılmaktadır (Özmete, 1997: 5; akt. Torlak ve Yavuzçehre, 2008: 30).

3.1.5.2. Yaşam Kalitesinin Bileşenleri

Yaşam kalitesinin göstergeleri olan nesnel ve öznel parametrelerin bileşenlerini tanımlamak kişinin yaşamdan duyduğu memnuniyeti anlamak açısından önemli unsurlardır.

Yaşam kalitesi teriminin tanımlanması amacıyla kullanılan pek çok kavrama ve bunların içerdiği anlamlara (iyi çevresel sağlık, iyi psikolojik sağlık, iyi fiziksel sağlık, maddi güvence, destekleyici aile ve arkadaşlar) alternatif olarak sunulan “öznel iyi olma durumu” objektif iyilik kriterlerine zıt bir öneriyi ifade etmektedir (Kahyaoğlu, 2008: 20).

Bireylerin mutluluğu yakalamaları neticesinde 1980’li yıllardan bu yana psikolojide Öznel İyilik Hali açısından yaşam memnuniyetine geniş yer verilmektedir (Oishi ve Diener, 2001: 46; akt. Kahyaoğlu, 2008: 21)). ‘Öznel İyilik Hali’ yaşam koşullarından alınan doyum ve yaşam memnuniyeti açısından büyük önem taşımakta ve önemli bir bileşenini oluşturmaktadır.

Türkiye’de “Yaşam Memnuniyeti Araştırması”, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2003 yılından itibaren bütün ülke sathında, 2013 yılından itibaren de il bazında gerçekleştirilmektedir. Bireylerin yaşam memnuniyetini ölçmek ve diğer bileşenler arasındaki ilişkileri çözümlemek adına Türkiye’nin de aralarında bulunduğu 41 ülkede OECD tarafından gerçekleştirilen “Yaşam Memnuniyeti Endeksi”, Avrupa Birliği’ne üye 28 ülkede gerçekleştirilen “Euro-Barometre” ve ABD’de 1972 yılından bu yana yapılan “Genel Sosyal Araştırma” bu çalışmaların dünya çapında en fazla bilinen ve geniş kapsamlı olanlarıdır (Korkmaz vd., 2015: 79).

Yaşam kalitesi, toplumsal açıdan maddi ve maddi olmayan nesnel bileşenlerden oluşmaktadır. Bu bileşenler sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik olmak üzere bireyin öznel değerlendirmelerine bağlı yaşam kalitesi üzerindeki etkisi toplumdan topluma farklılıklar göstermektedir. Bireyin kişisel tercihleri, doğal çevrenin koşulları, kamudaki siyasi farklılıklar

ve toplumsal özelliklerin yarattığı sonuçlar farklılıklara neden olmaktadır. “Yaşam memnuniyeti öznel refahın bilişsel yönünü temsil eden; bireyin kendisi, çevresindeki bireyler ve içinde bulunduğu çevresel koşullar tarafından doğrudan ve dolaylı olarak etkilenen birçok sosyoekonomik ve sosyo-demografik değişkenden beslenen çok boyutlu bir kavramdır (Korkmaz vd., 2015: 98).”

Yaşam kalitesi ile ilgili öznel ve nesnel göstergeler, toplumsal politikalarındaki akıcılığı yeterli hale getirerek, akıcılığın geliştirilmesi için kullanılmaktadır. Öznel unsurların tanımlanması ve neler olduğunun saptanması, nesnel göstergelere göre görece daha zordur. Çünkü öznel göstergelerin değerlendirilmesinin değişkenliği görece daha fazladır. Dolayısıyla güvenilirlik, tutarlılık, doğruluk, aşırılık gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Bu sorunlara ve çekincelere rağmen evrensel düzeyde kabul görmüş bileşenler vardır. Bunlar gelir ve maddi refah, eğitim, sağlık, toplumsal güven ve güvenlik, sosyal sermaye, uygun barınma ve konut, özgürlük, demokrasi ve sürdürülebilir çevreden söz edilebilir.

Gelir ve maddi refah: Yaşam kalitesinin en somut hali olan, Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinde ilk sırada yer alan gelir, nicel ve ölçülebilir bir bileşendir. Araştırmalar sonucunda elde edinilen bilgilere göre gelir; bireylerin duygusal, fiziksel, sosyal sağlık, meslek, iş ve sosyal yaşamdaki başarıdan duydukları doyum gibi yaşam kalitesi üzerinde etkili olan en önemli göstergedir.

Gelir düzeyi; ailelerin ihtiyaçlarını karşılama düzeylerini belirlemenin yanı sıra sağlık, eğitim, sosyal etkileşim, konut, serbest zaman ve genel yaşam tarzı koşulları ile de doğrudan ilgilidir. Düşük gelir düzeyindeki ailelerin, gecekondü, tipi evlerde, sağlıksız koşullarda yaşamaları, kirada oturmaları, insan yaşamı için önemli bazı kolaylık ve eşyalarının olmayışı, sosyal güvencelerinin bulunmaması, herhangi bir gayrimenkule veya menkul değere sahip olmamaları gibi objektif yaşam göstergelerinin yanı sıra; yaşamlarından memnun olmamaları, içinde bulundukları koşullardan kaynaklı mutsuzlukların olması gibi subjektif yaşam göstergelerinin ortaya çıkmasında da etkili olmaktadır (Cılga, 1994: 357; akt. Aydıner Boylu ve Paçacıoğlu, 2007: 3).

Birçok araştırmada öznel iyi olma hali ile elde edilen gelir arasında olumlu bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan araştırmalarda gelir düzeyi yüksek olan bireylerin, gelir düzeyi düşük olan bireylere göre daha yüksek öznel iyi olma haline sahiptirler.

[...] Diener (1984)’e göre, mutluluk üzerinde mutlak gelir seviyesinin ötesinde iyi olmayı etkileyen bir takım varsayımlar vardır. Bunlardan birincisi, gelirin sadece aşırı düzeydeki fakirliklerde etkili olmasıdır, temel ihtiyaçlar bir kere karşılandığı zaman, gelir artık etkili değildir. İnsanlar bir kere temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra artan refah seviyesi sürpriz bir şekilde az bir etki yapmaktadır (Myers ve Diener, 1995: 13). İkinci olarak, gelir ile birlikte değişen statü ve güç gibi faktörler gelirin öznel iyi olma üzerindeki etkisinden sorumludur. Bu faktörler bir cemiyet içinde göreceli kavramlardır ve böylelikle gelir arttıkça artmamaktadırlar. Kişinin elde ettiği gelir, içinde yaşadığı sosyal çevreye göre anlam kazanmaktadır (Yetim, 2001). Üçüncü olarak, insanlar hallerinden ne kadar memnun

olduklarını başka insanların hallerine bakarak, onlarla kendilerini kıyaslayarak karar vermektedir. Bu durum gelirin etkisini doğrudan ancak, sosyal karşılaştırmaya bağlı kılmaktadır (Diener, 1984; akt. Kangal, 2013: 223).

Gelirin düzeyi kadar gelirin kullanım biçimi de büyük önem taşımaktadır. Campbell ve arkadaşları (1976) yaşam memnuniyetini etkileyen unsurlar arasında tasarruf yapmanın önemine dikkat çekmişlerdir. Yüksek yaşam kalitesine sahip olabilmek için yüksek gelire sahip olmak gerekir. Dolayısıyla ailelerin temel ihtiyaçlarını kolaylıkla karşılayabilmenin yolu yüksek gelire sahip olmaktan geçmektedir (Quality of Life, 2004).

Zengin bireylerin ve kişi başına düşen GSMH'sı yüksek ülkelerin fakir ülkelere oranla çok daha fazla fayda sağladıkları ve yaşam standartlarının yüksekliği kabul edilir. Bu nedenle çoğu ekonomik araştırma ve politika varsayım olarak "ekonomik büyüme = kalkınma" ve "gelir (tüketim) = yaşam kalitesi" ilkesine dayandırılmıştır. Bu nedenle kaynak temelli bir bakış açısıyla kişi başına GSMH rakamları başta BM İnsani Kalkınma Endeksi olmak üzere birçok araştırmada en temel yaşam kalitesi bileşeni olarak kullanılmaktadır. Refah ve yaşam kalitesi çalışmalarında harcama ve tüketim faaliyeti gerek bireyin ve gerekse de toplumun genel yaşam standartlarındaki değişim ile temel gereksinimlerin tatmini bağlamında önem taşımaktadır. Bu noktada birçok çalışmada yaşam kalitesinin gerek tanımlanmasında ve gerekse de ölçümünde tüketimin temel belirleyiciliği öne çıkmaktadır (Sapancalı, 2009: 87).

Literatüre bakıldığında, Türkiye'de yapılan çalışmalar içerisinde öznel göstergelerde alt bileşen olarak yer alan gelirin bireysel yaşam kalitesi unsuru olduğu kabul edilmiştir. Fakat Gayri Safi Milli Hasıla ile mutluluk ya da yaşamdan duyulan memnuniyet karşılaştırılması yapılmamıştır.

Sağlık: Bireyin sağlığının fiziksel, sosyal ve psikolojik yönlerini içine alan sağlık, yaşam kalitesinin belirleyicisidir. Yaşama anlam katan, yaşamı yaşanabilir hale getiren değerlerin başında sağlık gelmektedir. Bireyin çalışarak gelir elde etmesi, yaşamını idame ettirebilmesi için temel ihtiyaçlarını karşılaması açısından sağlığa bağlı yaşam kalitesinin iyi olması gerekir. Dolayısıyla sağlık, bireyin üzerinde oldukça güçlü bir etkiye sahiptir. Bireyin üzerindeki etkisinin doğrudan ya da dolaylı olması hiç farketmemektedir. Çünkü sağlıklı olmak bireyin içsel olarak taşıdığı bir unsurdur. Birey doğası gereği sağlıklı olmak, sağlığa bağlı yaşam kalitesinin yüksek olmasını ister. "Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 1946 yılında sağlığı 'Yalnızca hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam iyilik hali' olarak ögeleri daha tam ve kapsamlı tanımlamasından sonra 'Yaşam Kalitesi' kavramına karşı ilgi son yıllarda oldukça artmıştır (Şahin vd., 2012: 234)."

Sağlıkla ilgili en önemli objektif yaşam kalitesi göstergeleri; bireyin hangi durumda olursa olsun yürüme, koşma, merdiven çıkma, eğilme, doğrulma gibi fiziksel dayanıklılık isteyen aktiviteler ile günlük yaşam aktivitelerini, ayrıca öz bakımını yerine getirebilmesi ve bunların yeterli düzeyde olmasıdır (Yapıcı, 2006: 18; Yancar, 2005: 26). Bunun yanında

kişinin herhangi bir sağlık sigortasına/güvencesine sahip olması da önemli bir objektif göstergesidir ve yapılan birçok çalışma, kişinin sağlık sigortasına/güvencesine sahip olmasının, yaşam kalitesini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Koçoğlu ve Akın, 2009: 153; Bilir vd., 2005: 667; akt. Aydın Boylu ve Paçacıoğlu, 2016: 142).

Beşeri sermaye birikimi ve eğitim: Beşeri sermaye sosyal bir kavram olarak üzerinde uzlaşılmış ortak bir tanımı yoktur. Beşeri sermaye (human capital) kavramını, genel bir ifadeyle tanımlayacak olursak; toplumdaki bireylerin, bilgilerini, tecrübelerini, becerileri ve yeteneklerinin toplamını üretim sürecinde kullanarak, ekonomik büyümeyi ve toplumsal refahın sağlanmasında kolaylaştırıcı unsur olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca beşeri sermaye, bireyin zihinsel zindeliği, fiziksel sağlığı ya da sağlamlığı ifade eder.

Beşeri sermaye geçmişten günümüze kadar ekonomik alanında analiz edilmiş bir üretim faktörü olarak ele alınmıştır. Beşeri sermaye nitelikleri ve nicelikleri bakımından, bir ülkenin ekonomik sermayesine etki ettiği gibi “bilim ve teknoloji” alanında da söz sahibi olmasını sağlar. Bir ülkenin başka ülkelere karşılaştırılmasında kullanıldığında bilim ve teknoloji alanındaki üstünlüğünü ifade eder. Yani beşeri sermayenin sadece ekonomik alanlarda kullanılması doğru değildir. “Dolayısıyla beşeri sermaye kavramı; ekonomi, politik, sanayi, sosyoloji, demografi, hukuk, biyoloji, psikoloji, sağlık, eğitim, tarih, coğrafya, askeri, teknolojik gelişim, ar-ge, inovasyon gibi pek çok bilim dalıyla ya da konusuyla iç içe geçmiş stratejik unsurları barındıran bir ekonomi kavramıdır (Aksu, 2016: 71).”

Ülkelerin refah ve kalkınmışlık derecesini, çağdaş ifadesiyle beşeri kalkınma kavramını, sayısal değerlere dönüştürerek ölçümleme yapılmasını mümkün kılan Beşeri Kalkınma Endeksi (HDI), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından geliştirilen hem ekonomik hem de sosyal kalkınmayı dikkate alan ve yaşam kalitesinin bir göstergesi olan çok yönlü bir ölçüttür (Han ve Kaya, 2006: 274-275). Beşeri Kalkınma Endeksi, ülkelerin zaman içindeki nispi sosyo-ekonomik gelişmişliklerini ölçerek, ülkelerarası refah karşılaştırmasında GSMH’ye bir alternatif oluşturarak, bireylerin ve hükümetlerin politika önceliklerini belirlemelerine yardımcı olmakta ve farklı ülke tecrübelerinin karşılaştırmasını mümkün kılmaktadır (UNHDR, 1994: 91; akt. Keskin, 2011: 129).

Eğitim ise beşeri sermayenin, kalitesinin ve özelliklerinin geliştirilmesinde büyük rol oynayan hatta beşeri sermayenin tamamını oluşturan en önemli bileşendir. Her ülkenin refahı için iktisadi büyümeye ve kalkınmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu da ancak eğitim ile nitelikli insan kalifiyesinin yetişmesi sonucunda gerçekleşmektedir. Eğitim, 21. yüzyıl da ülkeler arasındaki rekabet sahasında yer alan küreselleşmiş bir olgudur. Her ülkenin ayakta kalabilmesi için eğitime önem vermesi ve yetiyecek, kalifiye olacak insan gücünün içinde yetiyeceği eğitim sürecini nitelikli bir şekilde işlemesi gerekmektedir. Ayrıca bilgi ve teknolojinin gelişmesi de eğitimden geçmektedir.

Bireylere toplum içerisinde fırsat yaratan eğitim, bireylerin istedikleri yaşama ve koşullarına ulaşmalarını sağlar. Eğitimli bireyler, kendini gerçekleştirerek topluma katılırlar. Toplumda ‘yaparak öğrenme’ yolu ile kendini gerçekleştirmiş bireyler dikey hareketlilik sonucunda sosyal sınıfları oluşturur, elde ettikleri geliri artırarak da iş gücü piyasasına katılımı kolaylaştırırlar. Böylelikle ekonomik kalkınmaya katkı sağlamış olurlar.

Eğitim sosyo-ekonomik değişimin katalizörü olarak, durağan ve geri kalmış sosyo-politik yapıların ve sistemlerin ortadan kalkmasına, bununla birlikte dinamik ve sağlıklı büyüyen bir yapının ortaya çıkmasına da katkı yapmaktadır (Öztürk, 2005: 40-41). Eğitimin en önemli çıktılarından biri de suç işleme riskini azaltması ve böylece toplumun daha güvenli hale gelmesini sağlamasıdır (Karadeniz, 2007: 107).

Toplumsal güvenlik: Kentleşme süreciyle birlikte, kentte ortaya çıkan sorunlar (bireyin kendini özgür hissetmemesi, artan suç oranları, heterojen toplum yapısının beraberinde getirdiği güvenlik eksikliği vb. gibi) beraberinde birçok tehditi yaratmakta, bireyin yaşam kalitesini düşürmektedir. Modern çağda, geleneksel yöntemlerin toplumsal güvenlik koşulları olmayınca, yaşanabilir kentsel mekanlar oluşturmak için yaşam kalitesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Toplumsal güvenlik, yaşam kalitesinin en önemli bileşenlerinden biridir.

Modern toplumlar içerisinde risk taşıyan toplumlardır. Bu risk kavramı Alman akademisyen Ulrich Beck’e aittir. “Ulrich Beck için risk post-modern toplumun tanımlayıcı özelliğidir. Bizler bir risk toplumunda yaşıyoruz. Beck riski ‘Modernleşmenin yol açtığı ve yarattığı tehlikeler ve güvensizliklerle sistematik bir ilişki içinde olmak’ biçiminde tanımlar (Slattery, 2015: 454).” Ona göre risk, modern toplumun bir özelliğidir. Özgürlük ve eşitlik kavramlarının yerini öncelikle emniyet ve toplumsal güvenlik almıştır.

[...] Son onlu yıllarda, insan güvenliği, sürdürülebilirlik hedefleri ile yarışan yerel kentsel tasarım ve yönetimin içinde önemli bir konu olarak gündemdedir. “Güvenlik olmadan özgürlük ve özgürlük olmadan da barışın olmayacağı” bu gündemin odak noktasıdır. Bu bağlam bağdaştırıcı güvenlik, önleyici güvenlik ve insan güvenliği arasındaki ilişki kurgusu” ile “güvenlik kenti” tanımlamaktadır.... Yaşam kalitesinin “sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanma, yeterli beslenme ve korunma, sağlıklı bir çevre, hak, fırsat ve cinsiyet eşitliği, günlük yaşama katılma, saygınlık ve güvenlik” olarak tanımlanan bileşenleri ile örtüştüğü bilinmektedir. Bu bileşenlerin eksikliği ile kişinin “kaliteli ve özellikle güvenli bir yaşam sürme” duygusunu zedelemektedir. Nüfusun büyümesi, kentleşme hızı, küreselleşme, çevresel bozulma ve jeopolitik düzensizlikler gibi dinamik süreçlerin belirleyici olduğu tarihsel bir geçiş ya da kırılma noktasındaki dünyada, güvenlik problemleri insanlığı tehdit etmekte ve temel insan hakları içeriğindeki yaşamılabilirlik, eşitlik, sürdürülebilirliğin teminatı olan “güvenlik” konusunu, öncelikli olarak tekrar gündeme taşımaktadır (www.acikarsiv.gazi.edu.tr).

Barınma ve konut: Yaşam kalitesinin önemli bileşenlerinden biri olan barınma ve konut, insanoğlunun var oluşuyla birlikte ortaya çıkmıştır. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramında

en temel ihtiyaçlar kategorisinde yer almaktadır. Fizyolojik ihtiyaçlar arasında yer alan barınma ihtiyacı, aynı insanın yaşamını idame ettirebilmesi için yemek yeme, su içme ihtiyacı kadar önemlidir.

Yaşam kalitesinin, yaşam koşulları iyi olan bir konut ve yaşam standartları yüksek olan çevre koşulları en önemli bileşenlerindendir. Nesnel yaşam koşullarının önemli bir göstergesi olan hane halkı ve bireyin yaşam çevresi, bireyin psikolojik, biyolojik ve sosyal ihtiyaçların karşılandığı yerler açısından en önemli unsurlarıdır. Sosyalizasyon sürecinde etkili olan aile içindeki huzur, mutluluk ve çocukların gelişimlerini nasıl sağladıklarıdır. Konut, dışarıdan bakıldığından sadece bir çatı, kapı ve pencerelerden oluşan ticari bir alan değildir. Aynı zamanda kişinin kendini güvende hissetmesini sağlayan, özel yaşam gizliliği oluşturan, barışı, güveni ve onurlu yaşamı sağlanmasında en önemli araçtır. Yani bireyi dış çevreden gelebilecek tehditlere karşı koruyan ve insan varlığını sürdürebilmesi için bütün yaşamsal değerleri taşıyan konut, vazgeçilmez bir olgudur.

Yaşanılan mekan ve o mekanın özellikleri bireyin yaşam koşullarını belirler. Konutta yaşayan bireylerin mekanla uyumsuzluk yaşamaları sonucunda huzursuzluk, sağlıklı olmayan yaşam koşulları ve memnuniyetsizlikler ortaya çıkar.

Uygun olmayan çevre koşulları ve konut, aile yaşamının devamlılığını tehdit eder. Yeterli olmayan barınma koşulları, aşırı kalabalık olan konutlar, sağlıksız mekanlar ailenin parçalanmasında en büyük etkidir. Bireyin huzurunu kaçıran bu tür konutların, yaşam koşulları geliştirilmelidir. Konut koşullarının geliştirilmesi sonucunda, bireysel açıdan sosyal dışlanmanın önlenebilir hatta sosyal politikanın önemi artırılmış olur. Sınırlı olarak barınma imkanları sağlayan devlet, toplumsal açıdan sosyal, ekonomik ve siyasal çatışmalara zemin hazırlamış olur. Konuttaki bu farklılıklar, sosyal farklılıkları beraberinde getirip toplumda kutuplaşmalara neden olur.

Uygun konut ve barınma koşullarının oluşturulması halen çoğu ülkede çözülebilmüş bir sorun değildir. Ülkeler kalkınmışlık düzeyine bağlı olarak bu sorunu farklı biçimlerde çözmeye çalışmaktadırlar. Bugüne kadar özellikle çoğu gelişmekte olan ülkede hızlı kentleşmeye koşut olarak halkın kendi geliştirdiği gecekondular olarak ifade edilen konut biçimleriyle sorun çözülmeye çalışılmaktadır. Barınma sorununun en ucuz çözümü olan gecekondular, genellikle kentlerin çevresinde kamuya ait arazi üzerine yapılmış, yeterlilikten yoksun ve uygun niteliklere sahip olmayan ve aşırı kalabalık bir nüfusu barındıran kaçak konutlardır. Bugün az gelişmiş ülkelerde kentli nüfusun yaklaşık yüzde 78.2'si gecekondularda yaşamaktadır. Buna karşılık bu oran gelişmiş ülkelerde sadece yüzde 6'dır. Dünya'da gecekondular nüfusunun en yüksek olduğu yerler, Etiyopya (kent nüfusunun yüzde 99.4'ü), Afganistan (yüzde 98.5) ve Nepal'dir (yüzde 92). Hindistan Bombay şehri 10-12 milyon gecekondular nüfusu ile dünyanın gecekondular başkentidir. Onu Mexico City ve Dakka (her biri 9-10 milyon), Lagos, Kahire, Karaçi, Sao Paulo, Şanghay ve Delhi (her biri 6 ile 8

milyon arasında) izler. Günümüzde en hızlı büyüyen gecekondü bölgeleri ise, kentlerin ve ekonomik işsizlik artışı ile belediye yatırımlarının azalma hızına eşit baş döndürücü hızla ihmal edildiği Rusya başta olmak üzere eski Sovyet Cumhuriyetlerindendir (Davis, 2007: 39; akt. Sapançalı, 2009: 158-159).

Barınma ile birlikte iletişim teknolojisinin nimetleriyle eklenen çalışma işleviyle artan uzun süreli kullanımına koşut olarak konut ve çevresinin yaşam kalitesindeki önemi artmaktadır. Kullanıcının kentteki duruşuna kazandırdığı statü, özsaygı ve güç ise yaşam kalitesi algısını da değiştirmektedir. Böylece, konut çevresinde yaşam kalitesi; kullanıcının gereksinim ve beklentilerini karşılayacak, objektif ve subjektif göstergelere sahip olacak ya da erişebilirliği sağlayacak bu yaşam alanının algılanan kalitesinden oluşmaktadır (Amerigo ve Aragones, 1997; Yamada, Heo, King ve Fu, 2009; Erol, 1999; akt. Gültekin, 2015: 166).

Bu algıyı oluşturan subjektif öğelerin yani bireyden bireye değişen öznel değerlendirmeleri elde etmenin yolu, doğrudan görüşme ya da anket yoluyla yapılacak alan çalışması gerektirmektedir. Bizde bu çalışmamızda Hatay'ın gecekondü mekanlarında yaşayan bireylerle alan çalışması yaparak, iç ve dış faktörlere karşı algı ve memnuniyetlerini görece belirlemiş olacağız.

3.1.5.3. Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi

Araştırmacılar, günümüzde yaşam kalitesinin ölçülmesi konusunda iki noktada karşı karşıya kalmaktadırlar. İlki, yaşam kalitesinin ölçülmesi ve anlamı, ikincisi ise yaşam kalitesindeki değişiklikleri değerlendirmede kullanılacak olan ölçütlerin, göstergelerin belirlenmesidir. Yaşam kalitesinin ölçülmesine yönelik güvenilir bir sistemin kurulabilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda ekonomik, sosyal ve politik gelişmelerin yaşam kalitesi çerçevesinde anlaşılması da oldukça önemlidir. Sapançalı, yaşam kalitesine yönelik teorik yaklaşımları 4 başlık altında toplamıştır. Bunlar; Sosyal Refah Yaklaşımları, Sağduyulu Değerler Yaklaşımı, İnsani Gereksinimler Yaklaşımı ve Yapabilirlik Yaklaşımıdır (2009: 11-19). Yaşam kalitesinin ölçülmesi olarak iki farklı yaklaşımdan söz etmek mümkündür.

Akder, yaşam kalitesine, İskandinav ve Amerikan olmak üzere iki farklı şekilde yaklaşıldığını belirtmiştir. İskandinav yaklaşımı, objektif yaşam koşullarına odaklıdır. Amerikan yaklaşımı ise koşullar ve süreçlerin nihayetinde erişilen durumun, ilgili birey tarafından değerlendirilmesini esas almakta ve “mutlu musun?” sorusuna cevap beklemektedir. Amerikan-yaşam kalitesi yaklaşımı, ihtiyaçların giderilmesinin birey tarafından, subjektif olarak doyum, hayatından memnun olmak ya da mutlu olmak olarak değerlendirilmesini, algılanmasını esas almaktadır (Akder, 2005; akt. Torlak ve Yavuzçehre, 2008: 30).

Çağlayandereli (2015) “Yaşam Kalitesi ve Kent Yenileme” adlı çalışmasında bu iki yaklaşımdan söz etmektedir. Çağlayandereli’nin İskandinav ve Amerikan yaklaşımı hakkındaki görüşleri şu şekildedir;

İskandinav yaklaşımında refahtan anlaşılan, bireylerin ellerindeki kaynakları arzuladıkları, istedikleri gibi yaşamak için harekete geçirebilmeleri, ellerindeki kaynakları bu amaçla bilinçli olarak kullanabilmeleridir. Bu durumda herkes aktif bir konumdadır, hedeflerini özerklikle belirlerler. Kaynaklar amaçlarımızı gerçekleştirmek için araçlardır. Kaynaklar, para, mülk, bilgi, ruhsal ve fiziksel enerji, güvenlik gibi objektif yaşam koşullarını belirleyen unsurlardır. Bu yaklaşımda bireyin içinde bulunduğu objektif koşullar değerlendirilmektedir. Objektif göstergelerle ölçülmeye çalışılan İskandinav-kaynak anlayışının karşısında Amerikan-yaşam kalitesi yaklaşımı, ihtiyaçların giderilmesinin, birey tarafından, sübjektif olarak doyum, hayatından memnun olmak ya da mutluluk olarak değerlendirilmesini, algılanmasını esas almaktadır. Bu anlayışın temelleri faydacılığa, ruh sağlığına, sosyal psikolojiye dayanmaktadır. Burada nihai amaç, gerekli kaynakların sağlanması ile değil, insanların iyi durumda olduklarını algılamasıyla yerine gelmektedir. Bu anlayışla yola çıkıldığında değerlendirme ancak sübjektif göstergelerle yapılabilir (Çağlayandereli, 2015: 38).

Nesnel unsurları esas alan İskandinav yaklaşımı, Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporları’nda ağırlıklı olarak görülmektedir. İnsan Gelişme Endeksi (1990), insani gelişmenin eğitim, sağlık ve ekonomik yönlerini üç boyutlu olarak ölçmektedir. 1990 yılından bu yana ölçtüklerini İnsani Gelişme Raporları’nda yayınlamaktadır. Refah endeksi, sağlık endeksi ve eğitim endeksi olarak bu üç kriter hesaplama yönteminde kullanılmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), yaşam kalitesini “bireylerin kültürel bağlamları içindeki yaşamlarını ve yaşamlarındaki değer sistemlerini ve hedeflerini, standartlarını, ilgilerini algılamaları” olarak tanımlamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü’nün bu tanımı:

- Fiziksel sağlık,
- Psikolojik durum,
- Bağımsızlık düzeyi,
- Sosyal ilişkiler,
- Çevresel özellikler,
- Ruhsal özellikler

olmak üzere altı alanı içermektedir (Oktik, 2004: 65; akt. Kahyaoğlu, 2008: 13).

Dünya Sağlık Örgütü’nün tanımından anlaşılacağı üzere daha çok Amerikan yaklaşımını esas alan yaşam kalitesi tanımını kullanmıştır. Her iki yaklaşımın kullanıldığı alanlar farklı olmakla birlikte, birinin diğerinden daha doğru olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Çünkü her ikisinin birbirini tamamladığı gerçeği ortadadır.

Yaşam kalitesi içerik olarak hem maddi hem de maddi olmayan unsurları kapsamaktadır (Hablemitoğlu, 2003). Bu nedenle yaşam kalitesi konusunda yapılacak

sosyolojik bir araştırmada bu her iki yaklaşımın ilke ve ölçütlerinin bir arada kullanılması, nesnel gerçeklik adına yarar sağlayacaktır. Bu öneriye uygun olarak, bireyin iyi olma halinin farklı ama bir arada bulunan dört boyutunun olduğu söylenebilir. Bunlar (Fırat, 2005; akt. Ünal, 2015: 44):

1. Öznel İçsel Alan: Değerler, inançlar, arzular, kişisel hedefler, sorunlarla başa çıkma vb.
2. Öznel Sosyal Alan: Aile yapısı, gelir durumu, iş durumu, eğitim, vb.
3. Nesnel Doğal Çevre Alanı: Hava ve su kalitesi, çevresel sağlığa uygunluk, kentsel eğlencilen alanları vb.
4. Nesnel Toplumsal Çevre Alanı: Sosyal, eğitsel, dini vb kültürel kurumlar; sağlık, adalet, güvenlik vb hizmetler, ulaşım, alışveriş vb.

Bizim bu çalışmamızda Çağlayandereli'nin dile getirdiği iki yaklaşım (İskandinav ve Amerikan yaklaşımı) eklektik olarak kullanılacaktır. Çünkü Hatay'ın gecekondualarında yaşayan bireylere hem "mutlu musun?" sorusunu sormak gerekir, hem de "çöpleri düzenli toplanıyor mu?" veya "yeşil alanı var mı?" diye bakmak daha faydalı olacaktır. Başka bir deyişle, "Türkiye'de Gecekondularda Yaşam Kalitesi (Hatay Örneği)" konulu bu çalışmada, bireyin öznel içsel alan ile nesnel toplumsal çevre alanındaki yaşam kalitesinden memnuniyet düzeyinin betimlemesini oluşturmaktadır.

3.2. Teorik Çerçeve

Sosyal bilimlerde, yaşam kalitesini teorik olarak açıklayan farklı yaklaşımlar vardır. Bizim ele alacağımız yaşam kalitesi teorileri 4 başlık altında toplanmıştır. Bunlar; "Faydacı yaklaşım", "Sağduyulu değerler yaklaşımı", "İnsan gereksinimleri yaklaşımı" ve "Yapabilirlik yaklaşımı"dır.

3.2.1. Faydacı Yaklaşım

Faydacı yaklaşımı savunan ve en temel biçimde ele alan Jeremy Bentham (1718-1832), J. Stuart Mill'dir. Bu yaklaşımın temelinde mutluluk, memnuniyet ve hazzla yönelik görüşler söz konusudur. Faydacı kuramın en belirgin özellikleri, bireysel iyilik, mutluluk, yaşamdan alınan doyum ve tatmindir. "Bu nedenle faydacılara göre yaşam kalitesi hedonizm veya mutlulukla eş anlama sahiptir (Sapançalı, 2009: 52)."

Jeremy Bentham ve J. Stuart Mill en temel biçimde faydacılığı, haz ve mutluluğun zihinsel görünümü olduğunu savunmuşlardır. Bentham mutluluk ve memnuniyet kavramlarını tanımlarken birbirinden tam ayırmamıştır. Yani her ikisini aynı durummuş gibi benzer anlamda birçok konuda işlemiştir. Bentham, memnuniyeti genel bir kavram olarak, ruh hali ve

duyguların birleşimi sonucunda oluşan pozitif hislerin yarattığı mutluluk şeklinde tanımlamıştır.

Faydacılık yaklaşımının savunucularından Bentham, en yüksek mutluluğu, “en çok insana en yüksek düzeyde mutluluk” temeline dayandırmaktadır. Bireyin kendi çıkarlarının, toplumsal çıkarın karşısında baskın olduğunu ve aklın insan eylemlerinde sadece bir araç olarak amaca (mutluluğa) ulaşmada kullanıldığını ifade etmektedir.

John Stuart Mill, “Özgürlük Üzerine” adlı eserinde, mutluluk kavramını, bireyin yaşamındaki temel çıkarlarını oluşturan esenlik olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla mutluluk, bireyin yapıp ettiği her şey ve bu uğurda yaptığı şeylerdir. Mutluluk nedir?, mutluluk nelerden oluşmaktadır?, mutluluğun unsurları nelerdir? vb. gibi sorulara cevap arandığında karşımıza John Stuart Mill çıkmaktadır. Her şeyin başlangıç noktası insan doğasıdır ve Mill, insan doğası üzerine olan konuları ele almıştır. Mill, insan doğasını bir ağaca benzetir. Ona göre, insan doğası belli kurallar çerçevesinde inşa edilen bir model değildir, içerisinde içsel gücün yardımıyla yaşamın kazandırıldığı ve bir ağaç gibi dört bir yana serpilip, geliştiği bir alandır.

Faydacı yaklaşım, bireycidir. Faydacı yaklaşımda yaşam kalitesini belirleyen unsurlar, yaşam tatmini, bireysel iyilik ve mutluluktur. Fayda, öznel mutluluğun, yaşam tatmininin ve yaşam kalitesinin temel ölçütüdür. Öznel iyiliği ön plana alan bu yaklaşım, yaşam kalitesindeki haz ve zevke odaklanmıştır. Dolayısıyla hedonizm ya da mutluluk yaşam kalitesine denk gelmektedir. Bu anlamda fayda, kişinin istek ve arzularının karşılanmış olması yeterli bir ölçüt olduğu gibi büyük bir önem arz etmektedir.

Haz ve mutluluk Bentham için tek iyidir, eylemler ve politikalar, mutluluk üretim miktarı anlamında, sonuçlarına göre değerlendirilebilirler. Bentham bireyle devlet arasındaki ilişkiye de yine fayda üzerinden bakar. Devlete itaatin hakiki sebebi faydadır. Bu bağlamda devletin en önemli görevi “saadetin en önemli şartlarından birisi ve belki de birincisi olan emniyet hissini sağlamaktır.”(Güriz, 1963, 68; akt. Boz, 2009: 70).

Faydacı yaklaşım, kuramlar, kurumlar ve eylemler gibi bütün seçeneklerin sonuçlarını ele alarak neticeler ortaya koymaktadır. Faydacı yaklaşım bu yönüyle sonuçlara odaklanır. Faydacı yaklaşım süreç ve ilkelerden önce sonuca önem verir. “Faydacı yaklaşım sonuç odaklı olarak mutluluğun paylaşımındaki eşitsizlikleri dikkate almaması, hak ve özgürlüklere faydayı etkilediği ölçüde dolaylı olarak önem atfetmesi nedeni ile eleştirilmiştir (Sen, 2004; akt. Ünal, 2015: 69).”

Gelirin artması sonucunda tüketim de artar. Dolayısıyla fayda da bir o kadar artar. Bireysel olarak faydacı yaklaşım, zenginlerin fakirlere oranı, ülke bazında değerlendirildiğinde GSMH’nin kişi başına düşen oranların yüksek olduğu ülkelerde yaşam kalitesi yüksektir. Kişi başına düşen GSMH oranının düşük olduğu ülkelerde ise biryin refah ve yaşam kalitesinin düşük olduğunu söylemek mümkündür.

3.2.2. Sağduyulu Değerler Yaklaşımı

Kuramın kurucusu James Griffin, geliştiren ise Mozaffar Qizilbash (Muzaffer Kızılbaş) dır. Sağduyulu değerler yaklaşımı, insanın iki türden arzularını ele alarak yorumlama getirmiştir. Bunlardan ilki, faydacı yaklaşımda görülen bireyin öznel ve başlangıç noktası olan istek, duygu ve eylemleri pratik olarak işleyen gündelik arzulardır. Bir diğeri ise, bilgi temelinde insanların elde ettikleri bilge arzulardır. Gündelik arzulardan farklı olarak bilge arzular beklenen faydadan çok gerçeğe ilgilenen ve gerçeğe ilişki içerisinde olan bilgilerdir.

Sağduyulu değerler yaklaşımı, bireyin ölçülebilen amacını ve temel duygularını hedefe alır. Amacı içeren unsurlar haz ve mutluluğa ulaşmadır. Bu da temel duygular olan acı ve elemenden geçmektedir. Elemenden kaçmanın gerektiğini savunan bu yaklaşım, bilgi temelinde bilimsel donanım ile bilgi birikimini, bilge istekler çerçevesi içerisinde elde eder. Bilgi ve zekaya bağlı olarak hayali ve kişiden kişiye değişen bu arzular, bireyin yaşam kalitesini artırmayı ve bireyin yaşamını daha iyiye götürmeyi hedefler.

Sağduyulu değerler yaklaşımı bazı temel alanları paylaşılar da insan gereksinimleri yaklaşımından daha ağır estetik ve yüksek hedefleri olan değerlerdir.

Kızılbaş'ın yaptığı sağduyulu değerlere ilişkin listeye göre:

- a) Asgari düzeyde besin, sağlık, uygun barınma, boş zaman ve güvenlik,
- b) Belli temel zihinsel ve fiziksel kapasite ile edebi kültür,
- c) Belli düzeyde kendine saygı ile arzu ve istekler,
- d) Zevk ve neşe,
- e) Özerklik ve kendi yazgısını belirleme,
- f) Özgürlük,
- g) Kavrama,
- h) Toplumsal yaşama katılım ve diğer insanlarla olan ilişkiler,
- i) Başarı,

Bu değerlerin en yüksek düzeyde gerçekleşmesi halinde kişiler veya toplumlar en yüksek yaşam kapasitesine sahiptir (Kızılbaş, 1997; Sapancalı, 2009; akt. Ünal, 2015: 70).

3.2.3. İnsan Gereksinimleri Yaklaşımı

Bu yaklaşımı bir önceki yaklaşım olan “sağduyulu değerler yaklaşımı” ile karşılaştırdığımızda daha kolay anlaşılabilen ve çok basit bir konudur. İnsani gereksinimler yaklaşımını üç farklı açıdan ele almak mümkündür. Bunlardan ilki, temel (asgari) gereksinimlerdir. Bireylerin, asgari temelde uygun bir yaşam sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları beslenme, barınma, güvenlik, içecek, temel sağlık bakımı ve eğitim olanaklarıdır. “Bu yaklaşım özellikle kendini Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinde göstermektedir. Maslow’a göre ihtiyaçlar temelde fizyolojik, güvenlik, sevgi, saygı ve kendini gerçekleştirme sırasıyla toplumda önem arz eder (Atli,

2014: 4; akt. Özcan, 2014: 103).” Bireylerin bu olanaklara zorunlu olarak erişmesi gerekliliğine dayanır. İkincisi, Erik Allardt’ın yaşam kalitesine yaklaşımı ve Kuzey Avrupa (İskandinav) örneğindeki gereksinimleridir. Üçüncü ve son olarak da Len Doyal ve Ian Gough’un insan gereksinimleri bağlamında tartışılmıştır.

Faydacı yaklaşımdan teorik olarak ayrılan insani gereksinimler yaklaşımı, ölçülebilir niteliktedir. Uygulanabilir nitelikte olup, ölçümünde kişilerin geliri ve ulusal gelir dağılımının sürdürülebilirliğini esas alır. İnsani gereksinimler açısından yaşam kalitesi ortalama kişi başına düşen gelirin miktarını ulusal düzeyde uygulamalı olarak ele alır. Bütün olarak gelir ile ilgilenmez. Çünkü bir toplum yüksek ortalama gelirine sahip ise ve eşitsiz bir yapı görülüyorsa, çoğu insan temel gereksinimlerini (ihtiyaçlarını) karşılayamamaktadır. Faydacı yaklaşımda tam tersidir, gelir tek ölçüt olup kişinin istek ve arzularını esas alır.

Erik Allardt insani gereksinimler yaklaşımını, yaşam kalitesi, refah ve mutluluk ile ele alır. Bu üç kavram farklı anlamlar içermektedir. Erik Allardt’a göre refah kavramı, genellikle eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik alanlarında, kamu harcamalarının yüksek görüldüğü toplumlar olarak ifade edilmektedir. Nesnel ölçüdeki gereksinimlerin tatmin düzeyini işler. Mutluluk ise öznel algılama ve deneyimler aracılığıyla, kişinin kendini ne ölçüde mutlu hissettiği ile ilgilidir. Mutluluğun temelinde arzu ve istekler vardır ve bunların tatmini söz konusudur. Uygulamada refah durumu, güncel sosyal ilişkiler ve ölçülebilir açık davranışların gözlenebilmesi sonucunda tespit edilirken, mutluluk algı ve tutumların ölçümü ile analiz edilmektedir. Refah ve mutluluğu iki temel kategori de değerlendirmek mümkündür.

Refah bağlamında yaşam düzeyi kavramı, kişilerin yaşam koşullarını yönetme ve kontrol etmesini sağlayan maddi varlıklara ve kaynaklara işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle yaşam düzeyini belirleyen, çok büyük ölçüde somut ve nesnel, tatmini ancak sahip olunan veya hükmedilebilen maddi ve fiziki varlık ve kaynaklar ile sağlanan gereksinimlerin bileşimidir. Kısaca sahip olma (*having*) biçiminde ifade edilen bu gereksinimler, beş bileşenden oluşmaktadır: gelir, barınma, istihdam, sağlık ve eğitim. Bu maddi gereksinimlerin tatmin edilme düzeyine ilişkin öznel değerlendirmeler ile maddi yaşam koşulları bağlamında duyulan kişisel hisler ise mutluluk ile yaşam düzeyi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Refah bağlamında yaşam kalitesi ise, yaşam düzeyine göre büyük ölçüde öznel değerlendirme ve algılamalara açık biçimde kullanılmaktadır. Yaşam kalitesini belirleyen iki temel gereksinim bulunmaktadır. Bunlar sevgi (*loving*) ve ait olma (*being*) dir. Yaşam kalitesini belirleyen bu iki gereksinim insani ilişkiler veya kişinin diğer insanlarla ve toplumla olan ilişkileri ile tatmin edilmektedir. Sevgi gereksinimleri, aşk, arkadaşlık ve dayanışma bileşenlerinden oluşmaktadır. Cemiyet ve aile bağları, dostluk biçimleri ile sevgi gereksinimi tatmine yönelik önemli unsurlardır. Ait olma ise, yabancılaşmayı engelleyen ve kendini gerçekleştirmeyi ifade eden gereksinimlerdir. Bileşenleri ise kişisel saygınlık, değiştirilemezlik, siyasi kaynaklar ile ilgi çekici şeyler gerçekleştirmekten oluşmaktadır.

Mutluluk bağlamında yaşam kalitesi ise tatmin ve memnuniyeti içermekte, algılanan mutluluk ile algılanan gereksinim tatmininden oluşmaktadır (Sapanca, 2009: 59).

İnsan gereksinimleri yakalaşımının üçüncüsü olan ve bu yaklaşıma yorum getiren Len Doyal ve Ian Gough'tur. İnsan gereksinimlerini teoride hiyerarşik olarak sıralamışlardır. Evrensel hedefler, temel gereksinimler ve ara gereksinimler şeklinde üç sırada incelemişlerdir. Evrensel hedeflere ulaşabilmenin yolu temel ve ara gereksinimlerin karşılanması sonucunda gerçekleşir. Evrensel hedefler için en önemli şey, toplumsal yaşama katılma becerisi ve ciddi risklerden kaçınmadır. Temel gereksinimler, optimal düzeyde karşılanması gereken fiziksel sağlık ve özerkliliktir. Yaşamın sürdürülebilirliği fiziksel sağlık ile ilgilidir. Sağlık, ruhsal, sosyal ve fiziksel bakımdan iyi olma halidir. İnsan varlığının en temel özelliği olarak tanımlanan özerkliğin ön koşulu duygusal ve kavramsal yetkinliktir. Özerklikte birey, nasıl yapmak ve ne yapmak istediğine karar verir. Bu kararı verebilme yeteneğine sahip olmasıdır. Ayrıca kendine güven kapasitesi ve kültürel birikim gibi konuları da içine alan özerkliliktir.

Gelir odaklı bir gelişme anlayışını yeterli görmeyen insani gelişme anlayışı kalkınmanın merkezine insanı koyar. Bireylerin, ekonomik, kültürel, siyasal veya toplumsal tüm tercih ve seçeneklerinin genişletilmesine vurgu yapar. Bu yaklaşım, kişilerin gelirlerindeki artışı gelişme açısından önemli bir unsur, bir önkoşul olarak kabul etmekte ancak tek başına gelir düzeyindeki iyileşmenin gerçek refahı (well-being) ölçmekte yetersiz kaldığını savunmaktadır. Kuşkusuz daha yüksek gelir insanların hayallerini gerçekleştirmelerini, yaşam koşullarını iyileştirmelerini sağlayan önemli bir etkidir. Ancak bütünsel bir yaklaşımla ele alındığında gelir artışı gelişme için gerekli ancak yeterli olmayan bir önkoşul olmaktadır. Örneğin gelir düzeyindeki yükselme, sağlık hizmetleri ve eğitim kalitesinde iyileşme ile birlikte gitmemekte, daha fazla kazanç, çevre koşullarında düzelme ya da suç ve şiddetten arınmış bir ortam sağlamaya yetmemektedir. Bu nedenlerle insani gelişme yaklaşımı, politikaların yalnızca gelir artışı ile yetinmemesini, birey ve/veya aile gelirindeki artışın bireylerin yaşam kalitesine ne ölçüde ve nasıl yansıdığının da dikkate alınması gerektiğini vurgular (Gürses, 2009: 340; Ünal, 2015: 72).

3.2.4. Yapabilirlik Yaklaşımı

Yapabilirlik yaklaşımının kurucuları, Nobel Ödüllü iktisatçı Amartya Sen ve Martha Nussbaum'dır. Amartya Sen, 1979 yılında yapabilirlik yaklaşımını alternatif bir kalkınma teorisi olarak sunmuştur. Kalkınmayı basitçe sanayileşme, ekonomik büyüme, ülkenin gelişmesine yönelik iktisadi düzen şeklinde tanımlamamıştır. Kişi başına düşen gelir düzeyinin artışı ile yoksulluğun düşük gelir düzeyine sahip bir kalkınma tanımından ziyade Amartya Sen yoksulluğu temel yapabilirliklerden yoksunluk, kalkınmayı da bireysel özgürlüklerin genişlemesi süreci olarak tanımlamıştır. Sen, yaşam kalitesi ve kalkınmayı özgürlükler bağlamında yapabilirlikler olarak açıklamıştır. Yapabilirlik yaklaşımının, yapabilirlikler seti olan

ve merkezine koyduğu, bir bireyin yapabildiği ve sahip olabildiği şeylerin alternatif bileşimleridir. Buna göre yapabilirlik yaklaşımını anlamak için yapabilirlikler setine bakmak gerekir. Yapabilirlik değişik alternatifler arasındaki tercih özgürlüğüdür. Bunlar, kendine saygıyı gerçekleştirme, toplumsal yaşama katılma ve mutlu olma vb. gibi unsurları içerir. Bireyin yeteneğine bağlı olarak faydalı eylemler gerçekleştirme ve mutluluğu artırma konusunda işlevsellik göstermektir. Bireyin kendi gelişimi amacıyla yaptığı, değer verdiği eylemleri özgürce gerçekleştirmesidir. Bireyin farklı yaşamlar yaşaması ve bunu devam ettirebilme yeteneğine sahip olmasıdır. Buradan da anlaşılacağı üzere yapabilirlik yaklaşımı özgürlüktür. Bireyin farklı yaşam tarzlarında yaşayabilmesi ve değişik eylemlerde bulanabilme özgürlüğüne sahip olmasıdır.

Amartya Sen, kalkınmayı 'tüm boyutlarıyla' bireyi özgürleştirme gereken bir süreç olarak tanımlar. Sen "kalkınmanın temel hedefinin insan için 'iyi' ve onurlu bir yaşamı sağlamak" olduğu tezinden yola çıkarak kalkınma sürecinde bireyin ne olabildiği ve neleri yapabildiği konusunun temel kalkınma ölçütü olması gerektiğini vurgular. Martha Nussbaum kalkınmayı sadece ekonomik göstergelerle açıklayan günümüz kalkınma kuram ve yaklaşımlarının, bireyin temel hak ve özgürlükleri veya gelişimi açısından sınırlı bir çözüm sunduğuna dikkat çekerek, Amartya Sen'in görüşleri doğrultusunda, ancak daha çok sosyal adalet kavramının belirleyiciliğinin önemini vurgulayan bir kalkınma ve insan yapabilirliği düşünürü olarak öne çıkmaktadır (Aydınlığıl, 2008: 1).

Sen, kültürel farklılıklara bağlı olarak farklı toplumlarda farklı yapabilirlikler seti olabileceğini kabul etmiş bu nedenle de evrensel bir yapabilirlikler listesi oluşturmamıştır. Bununla birlikte Nussbaum kültürel göreceliği olmayan öznel insani yapabilirlik normlarını savunmuştur. Bu bağlamda geniş bir insani yapabilirlikler listesi oluşturmuştur. Buna göre;

1. *Yaşam*: İnsanın normal bir yaşam süresi içinde yaşayabilmeyi gerçekleştirebilmesi.
2. *Bedensel Sağlık*: Sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek.
3. *Bedensel Bütünlük*: Özgürce hareket edebilme, dışsal saldırıya karşı güvenlik.
4. *Duygular, Yaratıcılık ve Düşünce*: Her üçünü de politika ve inanç temelinde özgürce ifade etme ve kullanmak.
5. *Heyecan*: Korku, endişe, tehdit, tecavüz ve terk edilmeden arınmış duygular.
6. *Maddi gerekler*: Yaşamı planlama, iş arama, politik alana katılımı gerçekleştirebilme.
7. *Üyelik*: Karşılıklı etkileşim, merhamet göstermek ve dostluk kurmak. Ayrımcılıktan korunma, saygınlık ve kendine saygı.
8. *Doğal çevre ve yeryüzündeki diğer canlılarla kurulan ilişkiler*.
9. *Eğlenmek ve yaşamı zevkli hale getiren etkinliklerde bulunabilmek*.
10. *Kişinin kendi çevresini kontrol edebilmesi*: Politik alanda tercihini kullanabilmesi(politik haklara sahip olması). Maddi olarak mülkiyet hakkına, fırsat eşitliğine, diğer kişilerle birlikte eşit temelde özgürce iş arama hakkına sahip olmak ve özgürlükleri kullanabilmek.

11. *Başka birine gerek olmaksızın kendi yaşantısını sürdürebilmesi* (iş, evlilik, çocuk, dil ve cinsel tercihe dışarıdan müdahale olmaması) (Çağlayandereli, 2015: 35-36).

Yapabilirlik yaklaşımının en önemli ve dikkat çeken özelliği bireyin temel ihtiyaçlarını (asgari düzeyde hayatta kalmak ve hayatı idame ettirebilmek) kapsıyor olsa da bunun yanında insan yaşamındaki değerleri ele alan oldukça kapsamlı bir bakış açısına sahiptir. Yani temel ihtiyaçların tatmini ve temini ne kadar önemliyse insanın yaşamdaki değerleri de bir o kadar önemlidir. İnsan gereksinimleri yaklaşımı ve yapabilirlik yaklaşımını birlikte değerlendirecek olursak, her ikisinin ölçümünde kaynak ve işlevleri ön planda tutması, sadece gelir kaynaklı bakmaması yönüyle faydacı yaklaşımdan ayrılırlar. İnsan gereksinimleri yaklaşımında devletin görev ve rolü ön planda yer alırken, yapabilirlik yaklaşımında kişinin seçim özgürlüğü liberal bakış açısıyla birlikte ele alınmıştır. “Yapabilirlik yaklaşımında en önemli unsur nitelikleri ve vasıfları artırmaktır. Temel gereksinimler yaklaşımında ise önemli olan uygun yaşam niteliklerini yaymaktır. (Philips, 2006).”

Yapabilirlik, esas olarak, insanlar açısından değerli olan işlevsellikleri başarma özgürlüğünü yansıtır. Eğer işlevsellikler, insanın ‘iyi olma hali’ni (well-being) oluşturuyorlar ise, yapabilirlikler de insanın ‘iyi olmayı başarma’ özgürlüğünü temsil ediyorlar demektir (Sen, 1992: 49). İşlevsellikler bir insanın, sağlıklı olmak, barınmak, çalışmak, başkalarına bakmak gibi etkinlikleridir. İnsanın yaşamının, ‘olmak ve yapmak’ biçiminde birbirleriyle ilişkili bir dizi işlevselliği içerdiği düşünülebilir (Sen, 1992: 39). İşlevsellik kavramına yakın bir kavram ise işlevsel olmaya muktedir olma, yani buna yönelik yapabilirliktir. Yapabilirlik seti kişinin, işlevsellik alanında olanaklı yaşam biçimlerini seçme yönündeki özgürlüğünü yansıtır (Sen, 1992: 40). Buna göre işlevsellik ile yapabilirlik arasındaki fark, başarmak ile bir şeyi başarma özgürlüğüne sahip olmak arasındaki farktır (Robeyns, 2003: 63). Bir başka söyleyiş tarzı ile yapabilirlik, ‘iyi olma’ özgürlüğüne, böyle bir potansiyel güce sahip olmaktır. Sen açısından daha yaşamsal olan kişinin yapabilirlik seti, ya da bir alanda sahip olduğu ‘olabilme, yapabilme’ özgürlüğüdür. Örneğin; özellikle etik açıdan daha önemli olması gereken kişinin eğitim görme, bir iş sahibi olma olanaklarına ve özgürlüğüne sahip olmasıdır, gerçekten eğitim görmüş olması, ya da bir iş sahibi olması değil (Kardam ve Yüksel, 2004: 50).

Türkiye’de de yapabilirlik temelli birçok çalışma ve araştırma yapılıyor. Her ne kadar Türkiye’nin kalkınmadaki rolünü anlamaya yönelik çalışmalara daha çok rastlansada gençlik, toplumsal cinsiyet, yoksulluk vb. gibi konularda da işlendiğini görmekteyiz. Kişinin farklı alanlarda temel yapabilirliklerinin neler olduğunu saptamaya yönelik programlar geliştirilmiştir.

[...] Yapabilirlik yaklaşımının hakim olduğu BM Kalkınma Programı tarafından hazırlanan İnsani Gelişme Raporları’nın ilgili göstergeleri genel tabloyu çok iyi yansıtıyor. İnsani gelişme göstergesi (HDI), ortalama ömür, okur-yazarlık, okullaşma ve kişi başına

düşen GSYİH oranlarına bakarak kişilerin temel yapabilirliklerinin seviyesini göstermeyi amaçlıyor (Kılıç, 2008: 33-35).

Yapılan araştırmaların amaçları ve esasları oldukça büyük önem taşıyor. Çünkü insan doğasını ve insana ait olan yaşam değerlerini ele alan bu yaklaşımlar konusu gereği kendiliğinden önemli hale geliyor. Yukarıda açıkladığımız yaşam kalitesine yönelik olan dört yaklaşımın ortak noktası, eğitim, gelir ve sağlıktır. Bütün yaklaşımlarda bu üç unsur birinci öneme sahiptir. Fakat tüm bunlardan daha önemli olan 21. Yüzyılda dünya toplumlarında gerçek bir olgu olarak varlığını gösteren adeta bir yaşam biçimi olan gecekondur. Kent sosyolojisi konularının büyük bir kısmını kapsayan gecekondur mekanlarındaki yaşam tarzını anlamak çağın gereklerinden bir tanesidir. Bunun için kurumlardaki ve kamudaki düzenlemelere yönelik sorumlulukların daha fazla artması gerekir. Yapabilirlik yaklaşımı insan yaşamındaki değerleri, refah ve mutluluğu ele alan geniş bir perspektife sahiptir. Yapabilirlikler setinde yer alan unsurların gecekondur mekanlarında yaşayan insanlarda hangi ölçüde görüldüğü, gecekondur bireylerinin özgürlük temelinde bu işlev ve değerlere ne kadar ulaşabildiği bu çalışma açısından büyük önem arz etmektedir. Türkiye’de gecekondularda yaşam kalitesi algısını, Hatay örneği üzerinden araştırmak ve açıklamak geniş bir perspektifi zorunlu kılmaktadır. Ayrıca kalite algısının kültürel farklılıklar temelinde göreceli olması yani öznel değerlendirmeye dayalı olması göz önünde bulundurularak yapabilirlik yaklaşımı araştırmaya esas alınmıştır.

4. METEDOLOJİ

Araştırmada yöntem, bir amaca ve belli bir sonuca erişmek için izlenen yoldur. Araştırmanın metodolojisi, araştırmanın nasıl ve hangi yollarla gerçekleştirildiğini bir plan çerçevesinde ele alır.

Bizim yapacağımız bu çalışma sorulara cevap arayacağı ve var olan realitedeki değişmeye ışık tutacağı için betimleyici araştırma kapsamına girmektedir.

4.1.Araştırmanın Problem İfadesi

Kentsel yaşam kalitesi olarak kentin bütünsel değerlendirmesinin yapıldığı ama kentin merkezi ve gecekondu alanlarında birbirinden çok farklı yaşam kalitesinin var olduğunu görmekteyiz. Küreselleşme sürecinde kentlerde ikili yapılar meydana gelmektedir. Bu ikili yapılar, kent merkezi ile yaygın olarak slum, gecekondu veya varoş olarak adlandırılan alanlar arasında gerçekleşmektedir. Küreselleşme sürecinin kent merkezinde yarattığı refah alanlarını, slum, gecekondu veya varoş alanlarda yaşayan insanlar karşıdan seyretmektedir. Küreselleşme sürecinde dünyanın geleceğinin kentlerde ve özellikle metropollerde yaşanacağını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu metropol kentlerinde, ikili yapıların giderek keskin çizgilerle birbirinden ayrıştığını ve yaşam kalitesi dediğimizde, aslında bir kentte iki veya daha fazla yaşam kalitelerinin olduğunu görmekteyiz. Gözden kaçan bu gerçekliğin açıklanması oldukça büyük önem taşımaktadır.

Bizim de temel problematiğimizi, “Türkiye’de gecekondualarda yaşam kalitesi: Hatay örneği” oluşturmaktadır.

4.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Günümüz tarihine kadar yaşam standardı ve haz verici bir yaşama sahip olmak anlamlarıyla ifade edilen yaşam kalitesi artık artan oranda yerel ve öznel algılara yer vermektedir. Toplumların genel refah ve erişim düzeyleri renk, cinsiyet, din, ırk, yaş, sağlık etki alanları ile değerlendirilmelidir. Bu etki alanlarının küreselleşme sürecinde, kentteki ikili yapılarda yaşam kalitesi gerçekliğinin nasıl olduğuna dair bilgi edinmek oldukça önemlidir.

Araştırmanın temel amacı, gelişen ve büyüyen Türkiye’nin kentleşme sürecinin belirli bir boyutunu açıklamak suretiyle, ülke kalkınmasına katkı sağlamaktır. Aynı zamanda önemli alanlardan biri olan kent sosyolojisine teorik ve pratik bilgi eklemek hususunda bu çalışma büyük önem taşımaktadır.

4.3. Araştırmanın Soruları

Bu çalışma, betimleyici-deskriptif türden bir sosyolojik araştırma türünde tasarlanmıştır. Bu sebeple çalışmada hipotezlerden ziyade, araştırma sorularına yer verilecek ve bu sorulara cevap aranacaktır. Bu bağlamda çalışmanın temelini şu sorularla benzeri türden öteki sorular oluşturacaktır:

1. Türkiye kentleşme sürecinde 'gecekondu' bize özgü boyutları da olan toplumsal gerçek midir?
2. Türkiye kentleşme sürecinde metropolleşme giderek yaygınlaşmakta mıdır?
3. Türkiye kentleşme sürecinde metropol aşamasına ulaşan kentlerde gelişmiş merkezi semtler ve gelişmemiş çevre gecekondu semtleri ayrımı sosyolojik gerçek midir?
4. Gecekondu semtlerinin yaşam kalitesine dair literatür gelişmemiş midir?
5. Hatay kenti örneğinde gecekondu semtlerinin yaşam kalitesi sosyolojik bakış açısından nasıl betimlenebilir?

4.4. Araştırmanın Önemi

Türkiye'nin büyükşehirlerinden biri olarak anılan Hatay kenti farklı değer sistemlerine sahip grup ve bireyleri bünyesinde barındırması araştırma çalışmamızı kendiliğinden önemli kılmaktadır. Farklı grupların bir araya gelmesi toplumsal bütünleşmeyi sağlamaktadır. "Bütünleşme kelimesi çoğu zaman 'dayanışma', 'birlik', 'denge' ve 'düzen' kelimeleriyle aynı anlamda kullanılmıştır (Arslanoğlu, 1996: 39)." Sosyokültürel olayların dinamik ve statik yönünü içine alan bu terimler, uyum veya ahenkli işleyişi anlatmaya çalışmaktadır. Sosyologları yakından ilgilendiren ve onlar için bir anlam ifade eden bütünleşme kavramı, kültürleşme ve sosyalleşme gibi sosyal süreçleri içine alır. Hatta bütünleşme süreçlerine, sosyalleşme ya da kültürleşme süreçleri denilebilir. Bunun nedeni toplumdaki birey sosyalizasyon sürecine katılarak rekabeti, çatışmayı, uyumu ve işbirliğini öğrenir, bu durumu benimser ve toplumla bütünleşir. "Örneğin köyden şehre göçen köylü veya bir ülkeden diğerine göç eden göçmen, çevrenin davranış modellerini benimsediği ve önce kendisine yabancı olan kimselerle sosyal ilişkilerini geliştirdiği zaman, sosyo-kültürel bütünleşme sürecinden geçmiş olur (Arslanoğlu, 1987: 39)."

Toplumun uyum içerisinde kalıp, ahenkli işleyen düzenini koruyabilmesi için sosyo-ekonomik gelişmenin bütünlüğünü koruması gerekmektedir. "Şüphesiz hiçbir toplumda tam bir sosyal bütünleşmeden bahsedilemez. Öyle olmasaydı değişme ve gelişmeden bahsedilemezdi. Dolayısıyla bütünleşme, katı ve mutlak olmayıp, göreceli bir durumdur (Türkkahraman ve Tutar, 2009: 6)." Toplumun dinamik yapısı, sürekli değişebilen ve devamlılığını sürdüren bir düzene

sahip olduğunun göstergesidir. “Toplumsal bütünleşme, toplumdaki farklılıkları bütünüyle ortadan kaldırmaz ve önlemez. Tam tersine, farklılıkları eşgüdümle ve yönlendirir (Tezcan, 1995: 215).” Farklılıklara dayalı ayrışmanın, çatışmaların ve yabancılaşmanın kaçınılmaz hale gelebileceği göz ardı edilmemelidir. Özellikle farklı yaşam kalitelerinin olması bütünleşmeye ket vurur. Bu durumu kentsel dönüşüm sürecinde gecekonduların yıkılıp onların yerine çok katlı yapılar yapılırken, yaşam kalitesine ‘hiç yer verilmiyor’ olmasından açıkça anlayabiliriz. Dolayısıyla bu tezde dikkat çekilmek istenen nokta, gecekonduların mekanlarında ki yaşam kalitesine işaret etmektedir. Türkiye’nin metropollerinin bir gerçeği olan bu gecekonduların sosyolojik anlamda daha da önem kazanacaktır.

Yaşam kalitesi, spor, sağlık, psikoloji vb. alanlarda ele alınmıştır. Ayrıca gecekondularla ilgili de birçok çalışma yapılmıştır. Fakat sosyolojik anlamda gecekonduların yaşam kalitesi daha önce araştırılmamış ve üzerine söz söylenmemiş olması bizim çalışmamızın bir diğer önemli yanıdır.

4.5. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmada elde edilecek veri kaynaklarının nasıl ölçüldüğü büyük önem arz etmektedir. Çünkü farklılıkların temeli ölçme konusuna aittir. Yaşamın kendisi sürekli değişmelerle, iyiye veya kötüye gidişlerin farklılaşmasıyla gerçekleşmektedir. Yaşam kalitesinde, bütün bu farklılaşmalar içerisinde bireyin değişime verdiği tepkiyi içine alan geniş bir yelpazedir. Bireyin yaşam kalitesini ölçerken daha sağlıklı sonuçlar elde edebilmek için araştırmanın evren ve örneklemi belirlemek faydalı olacaktır. “Araştırmada gözlem alanına giren obje, olay, olgu yada bireylerin tümüne evren denir (Arslan, 2016: 54).” Araştırma konusu kapsamına giren evreni belirledikten sonra, örneklem oluşturmak ögeleri bütünü hakkında bilgi edinmenin en ekonomik ve en ideal yoludur. Bu çalışma betimleyici tarzda bir araştırma olmasından dolayı araştırmanın belirli bir evren ve örneklem grubu mevcuttur.

Bu çalışma ekseninde düşünüldüğünde üst evrenimiz Türkiye’nin gecekondular alanlarını oluşturmaktadır. Alt evrende ise üst evreni temsilen Hatay kenti gecekondular mekânları yer almaktadır. Hatay ilinin nüfusu, 2015 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 1 533 507’dir. Hatay iline bağlı merkez ilçe olan Antakya’nın 2015’deki nüfusu ise 360.652 olmak üzere 95 mahallesi bulunmaktadır (TÜİK, 2016). Bu sınıflamaların ardından örneklem dahil olacak mahallerin yani araştırma alt evreninin seçimine geçilmiştir. Antakya ilçesine bağlı ve bu evreni temsil edebilecek olan 6 mahalle seçilmiştir. Bunlar; Aydınlikevler, Bağrıyanık, Havuzlar, Karaali Bölüğü, Kardeşler ve Şirince mahalleleridir. Hatay kent merkezinde ikamet eden nüfusun 6 mahalleye göre dağılımı, hane halkı sayısı ve hane büyüklüğü şöyledir:

Tablo 2. Hatay'ın Antakya İlçesine Bağlı Olan Mahallelerin Nüfusu, Hane Halkı Sayısı ve Hane Büyüklüğü*

Mahalle	Nüfus	Hane Halkı Sayısı	Hane Büyüklüğü
Aydınlıkevler	2366	510	4,64
Bağrıyanık	4048	975	4,15
Havuzlar	1283	315	4,07
Karaali Bölüğü	1966	477	4,12
Kardeşler	1675	388	4,32
Şirince	1307	353	3,70
Toplam	12645	3018	4,19

Tablo 3. Örneklem Hesaplama Tablosu

Mahalle	Nüfus	Tabaka Ağırlığı	Beklenen Anket	Gerçekleşen
Aydınlıkevler	2366	0,1871095295	48	57
Bağrıyanık	4048	0,3201265322	80	76
Havuzlar	1283	0,1014630289	26	17
Karaali Bölüğü	1966	0,1554764729	40	47
Kardeşler	1675	0,1324634243	33	25
Şirince	1307	0,1033610123	26	31
Toplam	12645	1	253	253

Bu araştırmada *Orantılı Tabakalı Rasgele Örneklem Tekniği* kullanılmıştır. Bu araştırma tekniğine göre, farklı sosyolojik nitelikte olan Hatay'ın merkez ilçesi olan Antakya'ya bağlı 6 mahalle ayrı tabakalar kabul edilmiştir. Tabakalardaki nüfus sayısına göre tabaka ağırlıkları hesaplanmış ve buna göre her bir mahallede uygulanacak anket sayıları hesaplanmıştır. Anketlerin uygulanması sırasında mahallelerin idari sınırlarının yeniden düzenlenmesi, araştırmacının bazen sehven olarak mahalleleri karıştırması ve bazı hanelerin görüşme talebini geri çevirmesi sonucunda beklenen anket sayıları ile gerçekleşen anket sayıları arasında farklılıklar oluşturmuştur.

Araştırmanın örneklem oranı %2 (0,02) olarak belirlenmiştir.

4.6. Araştırmanın Veri Toplama ve Analiz Teknikleri

Yaşam kalitesi, bireyin öznel değerlendirmesi sonucunda bir algı ifadesidir. Bilimsel bir araştırma veya çalışmada bizim sonuca ulaşabilmemiz için gerekli olan bilgi, belge ve ipuçlarının tamamına veri denir.

"Yaşam kalitesi kavramı makro ve mikro açıdan ele alındığında (1) Öznel içsel alan, (2) Öznel sosyal alan, (3) Nesnel doğal çevre alanı ve (4) Nesnel toplumsal çevre alanı olmak üzere dört alt boyutunun olduğu tespit edilmektedir (Fırat, 2005; Tekeli, 2010; akt. Ünal, 2015: 25)." Örneklem

*ADNKS 2015 ve NVİGM 2015 verilerinden hesaplanmıştır.

grubundaki bireylerin öznel ölçütlerini saptayabilmek için anket uygulamasını yapmak uygun düşecektir. Yaşam kalitesine ait olan bu dört alanın her birinin kademe şeklinde ayrıntılandırılması gerekir. İşte o zaman bir yaşam kalitesine ait göstergeler sisteminden bahsedebiliriz.

Araştırmada kullanılan Soru Formu (anket) araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Soru Formunda 134 adet soru bulunmaktadır. Sorular çoktan seçmeli Likert ölçeğine uygun olarak hazırlanmıştır. Soru formundaki ilk iki soru anketin yapıldığı gecekondü mekanlarının yeri hakkındaki bilgiye aittir. 3-21 arası sorular örneklem grubundakilerin demografik-sosyolojik niteliklerini betimlemeye yöneliktir (ki bunlar istatistik analizde bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır). 21-134 arası sorular yaşam kalitesi hakkında Hatay'ın gecekondü sakinlerinin algı, tutum ve davranışlarını ortaya koyma amaçlıdır. Bunlar istatistik analizde bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Ölçeğin yaşam kalitesi sorularının güvenirlik değeri Cronbach's Alpha = 0,811 olarak hesaplanmıştır.

Anketler Haziran-Eylül 2017 aylarında araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Araştırmadan elde edilen ham verilerin bilgisayar ortamında SPSS 22.0 sürüm istatistik programı kullanılarak istatistik analizleri, grafik ve çizelgeleri oluşturulmuştur. İki ve üç değişkenli birleşik dağılım analizlerinde Pearson Chi-Square ve Fisher's Exact Testleri kullanılmış ve değişkenler arası nedensel ilişkinin tespit edilmesi halinde birleşik dağılımın özelliğine göre simetrik ölçülerden Contingency Coefficient veya Cramer's V değerlerinden birine göre değişkenler arası nedensel ilişkinin anlamlılık düzeyi tespit edilmiştir.

Birleşik dağılım analizleri için kabul edilen hata payı binde 5'dir ($P < 0,005$).

4.7. Araştırmanın Sınırları

Bu çalışma Türkiye'nin göç alan kentlerinde yapılması, Türkiye kentlerinin yaşam kalitesi üzerinden değişmesine ilişkin farklı sistematik bilgiler sunmuş olup ve daha önce bu konunun hiç çalışılmamış olması büyük önem arz etmektedir.

Araştırma konu açısından Hatay'ın gecekondü mekanlarında yaşayan bireylerin yaşam kalitesi olarak ele alınmıştır. Araştırmada, Hatay'ın gecekondü sakinlerinin yaşam kalitesine dair görüşleri aktarılmıştır. Anket yoluyla toplanan bilgiler teorik bilgiler ile harmanlanarak bulgu haline getirilmiştir. Araştırmada bulgu olarak ortaya konan bilgiler ise Hatay örneğinden hareketle Türkiye gecekondularına genellemek istenmiştir. Fakat Türkiye'de gecekondularda yaşam kalitesi için geniş kapsamlı araştırma gerekir. Araştırmada veri ve bulgu olarak ortaya konan bilgiler 2014 (- ve + 5 yıl) için geçerlidir. Çünkü sosyal algı ve yaşam kalitesi konuları toplumsal olaylardan kolaylıkla etkilenen, değişken ve göreceli bir konudur.

5. ARAŞTIRMA VERİLERİ

5.1. Hatay İlinin Tanıtımı

Antakya ve çevresi yalnızca Türkiye'nin değil, dünyanın da en eski yerleşim yerlerinden biridir. "Bilinen yerleşim tarihi M.Ö. Yüz binli yıllara (Orta Paleolitik Çağ) kadar dayanır. Antakya'nın bilinen Türk Tarihi ise, M.Ö. 4.000'li yıllara kadar uzanır (www.antakya.bel.tr)."

Hatay, 35 52 ve 37 04 kuzey enlemleri, 35 40 ve 36 35 doğu boylamları arasında yer alır. Türkiye'nin güneyinde, Akdeniz'in kuzeydoğu kıyılarında, Anadolu ile Suriye, Mısır, Arabistan'ı birbirine bağlayan tarihi ana yolların kavşak noktasında bulunmaktadır. Şehir batıdan Akdeniz ve Adana, kuzeyden Osmaniye, kuzeydoğudan Gaziantep, doğudan ise Suriye ile çevrilidir. Nur (Amanos) Dağları ile ikiye bölünmüş olan Hatay İlinin yönetim merkezini oluşturan Antakya kuzeyde Nur, Güneyde Kel Dağı (cebel-i Akra), Kel Dağı'nın kuzeydoğusunda yer alan 440 m. rakımlı Habib-i Neccar (Silpius) Dağı'nın eteklerinde ve Asi Nehri kıyısında kurulmuş bir merkezdir. Şehrin kuzeydoğusuna doğru genişleyen ve Hatay çöküntü alanının ortasında yer alan Amik Ovası, yüksek tarımsal potansiyele sahip kalın alüvyon örtüyle kaplı olup Hatay'ın en büyük ve en verimli ovasıdır (Garbioğlu, 2017: 5).

İnsanlığın ilk yerleşim yerlerinden biri olan Hatay, geçmişten günümüze farklı kültürlerin ve farklı inançların bir arada yaşadığı, birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış barış, kardeşlik ve hoşgörü kentidir. "Yöredeki tarihi yaşam bulguları M.Ö.100.000'lere kadar uzanmaktadır. Hatay 1921 yılında Türkiye ile Fransa arasında imzalanan Anlaşma ile Suriye sınırları içinde yer almış, 1938 yılında Hatay Devleti kurulmuş ve devlet 23 Temmuz 1939 da Türkiye topraklarına katılmıştır (www.dogaka.gov.tr)".

Anadolu'nun en güneyinde yer alması ve sınır ili olması dolayısıyla ayrıcalıklı bir coğrafi konuma sahiptir. Konumu itibarıyla önemli bir ticaret ve transit merkezidir. E-91 uluslararası karayolu üzerinde, İskenderun Limanına, Cilvegözü ve Yayladağı giriş-çıkış sınır kapılarına sahiptir. Uluslararası ulaşımın ve transit taşımacılığın en yoğun ve hareketli olduğu yerlerden biri, üç kıtanın kavşak ve geçit noktasıdır. Bu özelliklerinin yanı sıra, Ortadoğu'ya açılan sınır kapıları, zengin verimli tarım alanları, uluslararası taşımacılık ve ithalat-ihracat potansiyeli, İskenderun limanı ve Demir Çelik Fabrikası ile Türkiye ekonomisi için büyük bir önem teşkil etmektedir. Zengin bitki örtüsü, ılıman iklimi, denizden 8-9 ay yararlanma olanağı, bu ilimizi turistler açısından her daim cazip kılmaktadır (www.hatay.gov.tr).

Tablo 4. Hatay İli'nin 2017 yılı Bölgesel İstatistiği

	Hatay	Hatay'ın Türkiye İçindeki Sırası	Türkiye
Yüz Ölçümü	5.867 km²	58	783.562 km²
Nüfus (2017)	1.575.226	13	79.814.871
Nüfus Yoğunluğu (2017)	268 kişi / km²	7	270 kişi/km²
Nüfus Artış Oranı (%)	1,29	33	12,8

Kaynak: TÜİK Bölgesel İstatistikler Veritabanı, 2017.

“İl nüfus yoğunluğu bakımından Türkiye sıralamasında 7. sırada yer almaktadır. 2015 yılında 6 yaş üzeri nüfus için okuma yazma bilmeyenlerin oranı %2,6 olup Türkiye sıralamasında 68. sıradadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2015)”. Hatay ili 5.831 km² alan üzerinde 1 merkez ilçe ve 14 çevre ilçe olmak üzere 15 ilçeden oluşmaktadır. Nüfusları itibariyle ilçeler şöyledir:

Tablo 5. Hatay ilçelerinin 2017 yılı nüfusu (ADNKS)

İlçe	Erkek	Kadın	Toplam
Antakya (Merkez)	185.260	185.225	370.485
Altınözü	30.864	29.739	60.603
Arsuz	44.443	43.223	87.666
Belen	16.234	16.102	32.336
Defne	72.330	74.473	146.803
Dörtyol	61.578	60.990	122.568
Erzin	20.772	20.654	41.426
Hassa	28.139	26.934	55.073
İskenderun	124.647	122.573	247.220
Kırıkhan	56.836	56.260	113.096
Kumlu	6.740	6.488	13.228
Payas	20.794	20.359	41.153
Reyhanlı	47.759	47.298	95.057
Samandağ	57.910	61.648	119.558
Yayladağı	15.903	13.051	28.954
İl Geneli	790.209	785.017	1.575.226

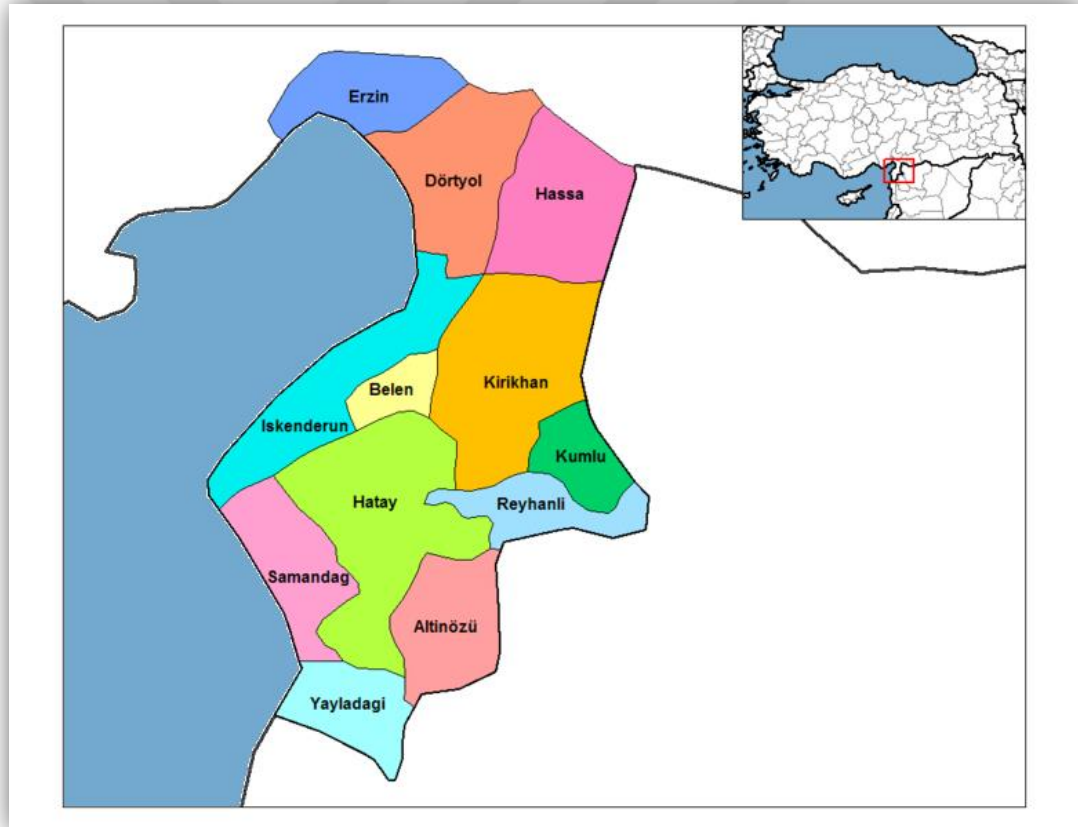
Kaynak: TÜİK Bölgesel İstatistikler Veritabanı, 2017.

“Nüfus gelişiminin temel olarak üç dönemde incelendiği Hatay’da, 1940-1970 yılları arasında tarım, 1970-2000 yılları arasında sanayi ve 2000-2010 yılları arasında ise hizmetler sektörü etkili olmuştur (Atasoy ve Özşahin, 2013: 92).” Hatay’ın bir sınır kenti olması ve en büyük ilçesi olan Antakya’da yaşayan girişimci insan sayesinde ticaret merkezi konumdadır. Antakya’da öncelikli

olarak iş olanaklarının daha fazla olması ve Hatay şehrinin merkezinde bulunması, çevre il ve ilçelerden nüfus toplamasına neden olmaktadır. Antakya gündüzleri oldukça canlı bir yapıya sahiptir. Hergün etrafındaki belde ve köylerden birçok kişi alışveriş için merkeze iner.

Tarımsal üretimde amik ovasının potansiyeli çok yüksektir. Tarım, tarımsal üretim, tarıma dayalı sanayi ve tarımsal makine imalatı önemli bir ekonomik faaliyettir. Antakya'da el sanatları, ayakkabıcılık, mobilya sanayisi ve dericilik gelişmiş durumdadır. Hatay kenti ulaştırma sektöründe Türkiye'de İstanbul'dan sonra ilk sıralarda gelmektedir. En büyük araç potansiyeline sahip olup, yük taşıma, yolcu ve kara ulaşımında söz sahibi bir ildir.

Antakya Organize Sanayi Bölgesi, Hatay Havaalanına 12 km, Reyhanlı Cilvegözü sınır kapısına 48 km, İskenderun Limanına 35 km, İskenderun Demir Çelik Fabrikasına 54 km, Yumurtalık Serbest Bölgesine 70 km mesafesi ile özellikle ihracata yönelik yatırımlar için hem hammadde, hem mamul akışını sağlayacak mükemmel bir kavşak konumundadır (www.hatay.gov.tr).

Harita 1. Hatay

Tablo 6. İller SEGE, 2011

Sıralama	İller	SEGE 2011 Endeks Değeri
1	İstanbul	4,5154
2	Ankara	2,8384
3	İzmir	1,9715
4	Kocaeli	1,6592
5	Antalya	1,5026
6	Bursa	1,3740
7	Eskişehir	1,1671
8	Muğla	1,0493
9	Tekirdağ	0,9154
0	Denizli	0,9122
46	Hatay	-0,1302

Tablo 6’de takip edileceği üzere, Hatay 2011 yılı için illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında (81 il içinde) 46. sırada yer almaktadır. Sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından Türkiye’deki iller en gelişmişten en gelişmemişe doğru 6 bölgeye ayrılmıştır. Bu sınıflamada Hatay’ın yeri 4. Bölgedir. Dördüncü kademedeki 17 il bulunmaktadır. 2011 verilerine göre, bu 17 ilin toplam nüfusu 7,9 milyondur. Bu illerden yalnızca Hatay’ın nüfusu bir milyonun üzerindedir (Kalkınma Bakanlığı, 2013).

Tablo 7. İlçeler SEGE, 2004

İlçe	Gelişmişlik Sıralaması	Gelişmişlik Grubu (1-6)	Gelişmişlik Endeksi
Merkez	120	2	0,98304
İskenderun	21	2	2,56211
Belen	138	2	0,80827
Dörtöyöl	182	3	0,51668
Erzin	195	3	0,45779
Reyhanlı	309	3	0,05528
Kırıkhan	317	3	0,03957
Samandağ	349	3	-0,06135
Yayladağı	625	4	-0,55389
Kumlu	630	4	-0,55694
Hassa	680	5	-0,64875
Altınözü	787	6	-0,91636

SEGE 2004 verilerine göre Hatay’ın merkez ilçesi olan Antakya’nın gelişmişlik sıralaması 872 ilçe arasından 120. sırada, İskenderun ilçesi ise 21. sırada yer almaktadır (Tablo 7).

Önemli oranda göç dinamiklerinden etkilendiği düşünülen, Hatay'ın demografik göstergeleri ilin gelişmesini olumsuz etkilemektedir. 2010 yılı verilerine göre, 0-14 yaş arası genç bağımlı nüfus oranı yüzde 45,2 ve şehirleşme oranı yüzde 50,2 olmuştur. Söz konusu göstergeler itibarıyla Türkiye ortalamaları, sırasıyla, yüzde 38 ve yüzde 76,3'tür. İlin hem nitelikli işgücü kaynaklarını geliştirmesi hem de yaşam kalitesi düzeyini iyileştirmesi gerekmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 64-65).

Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu her yıl İllerarası Rekabetçilik Endeksi yayınlamaktadır. Tablo 8'den takip edileceği üzere, bu kurumun en son 2016 yılı hesaplamasına göre Hatay'ın genel endeks puanı 7,93'tür ve bu puana göre 81 il içinde gelişmişlik sıralaması 38'dir. Kurum genel endeks puanını 4 ölçüte göre hesaplamaktadır: 1-Beşeri sermaye alt endeksi, 2-Yenilikçilik alt endeksi, 3-Üretim ve ticaret alt endeksi ve 4-Yaşanabilirlik alt endeksi. Konumuz itibarıyla bunlardan yaşanabilirlik alt endeksi önemlidir. (URAK, 2016).

Tablo 8. Urak Rekabetçilik Endeksleri-2014

Hatay		
	Sırası	Değeri
Genel Endeks	38	7,93
Beşeri Sermaye Alt Endeksi	57	11,45
Yenilikçilik Alt Endeksi	46	4,73
Üretim ve Ticaret Alt Endeksi	14	5,90
Yaşanabilirlik Alt Endeksi	41	12,28

"[...] Yaşanabilirlik Alt Endeksi'nde 81 ilimiz, gerek fiziki ulaşılabilirlik ve ilde yaşayanların teknolojiye erişimi, gerekse ildeki yaşam kalitesi (havanın temiz olması, ilde bulunan AVM'lerdeki kiralanabilir alanın büyüklüğü, sağlık hizmetleri altyapısının yeterli olması, vb) kısacası yaşanabilirlik bakımından değerlendirilmektedir (URAK, 2016: 75)." Buna göre, Hatay yaşam kalitesi sıralamasında 81 il içerisinde 41. sırada yer almaktadır (Tablo 8).

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminin 2015 veri tabanına göre Hatay'ın merkez ilçesi olan Antakya'ya bağlı 95 mahallesi vardır. Antakya'daki nüfus, Asi nehrinin iki yakasına, dar bir alana yerleşmiştir. Kent merkezine yakın olan 95 mahalleden çoğu gecekondu alanlarından oluşmaktadır. Bu çalışma nüfusun Habib-i Neccar Dağının eteklerinde yerleştiği ve 6 mahalleden oluşan gecekondu mekanlarında yaşayan bireyler ile yapılacaktır. 6 mahallenin nüfus sayısı ise şöyledir:

Tablo 9. Antakya Mahalleleri, 2015 (ADNKS)

Sıra no	Mahalle	Toplam
1	Aydınlıkevler	2366
2	Bağrıyanık	4048
3	Havuzlar	1283
4	Karaali Bölüğü	1966
5	Kardeşler	1675
6	Şirince	1307
Toplam Nüfus		12645

Kaynak: TÜİK, 2016

“Habib-i Neccar Dağı eteklerinde güneyden kuzeye bir zincir halkaları gibi iç içe geçmiş mahalleler Antakya’nın gecekondü bölgelerine tekabül eden mahallelerdir. Bu mahalleler; Bağrıyanık, Havuzlar, Şirince, Karaali Bölüğü, Kardeşler, Aydınlıkevler ve Hacı Ömer Alpagot mahalleleridir. Bu mahallelerde toplam 20878 kişi ikamet etmekte olup bu nüfus Antakya nüfusunun %8,2’sine karşılık gelmektedir (TÜİK, 2016).” Hatay’da doğup büyümüş biri olarak, Hatay’da yaşayan bireylerin hepsi, gecekondü mahallelerinin tamamına halk dilinde ‘dağ mahallesi’ adını vermişlerdir. Bunun nedeni gecekondü mahallerinin, Habib-i Neccar Dağı’nın eteklerinde bulunması ve bu bölgelere göç hareketinin gerçekleştiği zamanlardan itibaren genel algı ile halk tarafından koyulan adın zihinlerde yer etmesinden kaynaklıdır.

5.1.1. Hatay(Antakya) Gecekondularının Kentleşme Bakımından Özellikleri

Hatay ilinin merkezi olan Antakya, Akdeniz Bölgesi’nin doğu ucunda olup denize 25 km uzaklıktadır. Antakya ilçesini yüzölçümü 610 km²’dir. Bu uzunluğu ile Hatay ilinin yüz ölçümü bakımından en büyük ilçesidir. Şehrin denizden yüksekliği 80 ila 100 metre arasındadır. Habib-i Neccar Dağı eteklerine kurulmuş olan gecekondü konutlarının Kuzey’inde Amanos Dağları, Güney’inde Kel Dağı bulunmaktadır. Şehri ikiye bölen Lübnan’da doğup Hatay sınırlarında Akdeniz’e dökülen Asi Nehri, gerek tarihi ve efsaneleri bakımından gerekse de ünü bakımından oldukça önemlidir. Şehrin dışına doğru Hatay’ın verimli topraklarına sahip olan Amik Ovası, batı boyunca uzanan bir kıyı ovasıdır (www.antakya.bel.tr).

Akdeniz iklimine sahip olan Antakya, oldukça canlı ve heterojenik bir yapıdadır. “Antakya yöresini çekici kılan ve tarihi boyunca göçlere açık olmasını sağlayan, yaşamı kolaylaştıran iklim koşulları ve verimli topraklarının yanı sıra Anadolu’yu Çukurova yoluyla Suriye ve Filistin’e bağlayan yolların kavşak noktasında bulunmasıdır (Bilbay, 2015: 181)”.

Antik çağda “Doğu’nun Kraliçesi” olarak adlandırılan Antakya kenti, kuruluşunda uygulanan şehircilik düzeni ile Helenistik Çağ kentlerinin tipik bir örneğidir. “Hippodamos tarzı plan” olarak isimlendirilen ve Helenistik Çağ’da kurulan birçok kentte uygulanmış olan bu plan, belirli bir disiplin içinde birbirine dik ve paralel cadde ve sokakların meydana getirdiği yapı adalarından oluşan “ızgara plan”dır. Bu disiplin içerisinde kurulan kentlerde sokaklar ağırlıklı olarak kuzey-güney ve doğu-batı yönünde gelişmiştir (www.ayk.gov.tr).

Antakya uzun yıllardan berigelen geniş bir kültüre sahiptir. Bu yönüyle dünyaca tanınan bu şehir, farklı din ve mezhepler gruplarının yaşadığı çok etnikli bir yaşam alanıdır. Geçmişten günümüze kadar bünyesinde değişik mezhep, dinsel ve kültürel grupları barındırmış ve etnik çeşitliliğe dayalı nüfus yapısını oluşturmuştur. Aynı ulusa mensup birden fazla dini cemaat ile çok kültürlü yapısını koruyarak tarih boyunca diğer şehirler arasında farklılığını yansıtmıştır. Günümüzde Hatay’da yaşayan etnik gruplar şu şekildedir; Aleviler (Nusayriler), Arap Hristiyanlar, Ermeniler, Çerkesler, Sünni Türkler, Sünni Araplar ve Afganlar (Özbek Türkleri)’dir. Arap Aleviler ve Sünni Türkler nüfus yoğunluğu açısından çoğunlukta olan gruplardır ve birbirine eşit gibidirler.

Sünni Araplar ve Ortodoks ve Protestan Hristiyan Araplar ise azımsanmayacak sayıdadır. Kentte Arapça ve Türkçe konuşulmaktadır. Özellikle kırsal bölgelerdeki köyler ve kentteki yaşlılar arasında Arapça daha yoğun olarak kullanılmaktadır. Türk Sünni, Hristiyanların bir kısmı ile Yahudilerin ana dili Türkçedir. Arap Sünni, Arap Alevi, Arap Hristiyanların anadili Arapçadır. Ermeniler aralarında Ermenice konuşmaktadırlar. Ancak tüm grupların ortak kullandıkları dil Türkçe’dir (Doğruel, 2005: 33; akt. Kaypak, 2010: 382). Ülkemizin güney ucunda yer alan Antakya, tarihî süreç içinde birçok uygarlığın egemenliğinde gelişmiş ve bu uygarlıkların çeşitli dini, etnik, kültürel zenginlikleriyle yoğrulmuştur (www.ayk.gov.tr). Hiçbir Anadolu kentinde böyle bir etnik mozaiki görmek mümkün değildir. Çok kültürlü yapısı kente, Anadolu’daki diğer kentlerden farklı bir kimlik kazanmıştır. Türkiye’nin bir kültür kenti olan Antakya, ülkenin en kozmopolit kentlerinden birisidir. Çok uzun bir süre boyunca bir arada yaşamayı öğrenmiş, etnik kökenleri, dinleri farklı birçok topluluğa ev sahipliği yapan bu kent UNESCO barış kenti seçilmiştir (Kaypak, 2010: 383).

Tablo 10. Antakya’da Cinsiyete Göre Nüfus Dağılımları

Sayım Yılları	Toplam nüfus	Erkek		Kadın	
		Sayı	%	Sayı	%
1940	26939	13518	50,2	13421	49,8
1945	27448	13649	49,7	13799	50,3
1950	30494	16983	55,7	15809	44,3
1955	38138	20318	53,3	17820	46,7
1960	45674	24174	52,9	21500	47,1
1965	57855	30797	53,2	27058	46,8
1970	66520	34767	52,3	31753	47,7

Tablo 10. Devamı

1975	77518	40870	52,7	36648	47,3
1980	94942	48497	51,1	46445	48,9
1985	107821	54316	50,4	53505	49,6
1990	123871	61978	50,0	61893	50,0
2000	144910	70358	48,6	74552	51,4
2010	213581	110511	51,7	103070	48,3
2013	347974	175992	50,6	171982	49,4
2014	354768	179448	52,7	175320	47,3
2015	360652	181582	51,1	179070	48,9
2016	365402	183276	50,4	182126	49,6
2017	370485	185260	%50,0	185225	%50,0

Kaynak: DİE 1940-2000 verileri, TÜİK 2010-2017 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt sistemi cins yapısına göre nüfus dağılımları

Tablo 10'da takip edileceği üzere, 1960-1965 dönem yıllık nüfus artış hızının en yüksek değere sahiptir. Bu durum, 1950'li yıllarda görülen kırdan kente göç hareketinden kaynaklanmaktadır. 1975-1980 döneminde gözlemlenen ikinci en yüksek yıllık nüfus artış hızı, 1980 yılından sonra görece azalmaya başlıyor. Nedeni kente civar yerleşimlerden gelen göçün azalmasıdır. Ancak yine de nüfusun her yıl arttığını görmekteyiz. 1960 yılı nüfus sayımına göre Antakya'nın nüfusu; 45.674, 1980 yılı nüfus sayımında 94.942, 2000 yılı nüfus sayımında ise bu rakam 144.910'dur. Bu çalışmadan yapılan nüfus projeksiyonuna göre ise 2017 yılı nüfusu 370.485'tir. 2000-2017 yılları arasında çok yüksek oranda nüfusun artışı gerçekleşmiştir. Antakya kentinde 17 yılda 3 katından fazla nüfus artış oranlarının görülmesi, çeşitli nedenlere (kırdan kentte göçün artması, çevre illerden Antakya'ya göçün artması ve doğum oranının yüksek oluşu) bağlıdır.

Tablo 11'de Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2017 yılındaki veri tabanlarından bilgi elde ederek Hatay'ın yıllara göre değişen göç dinamiği yansıtılmıştır. Hatay'ın verdiği göç oranının aldığı göç oranına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Aldığı göç ile verdiği göç arasındaki en yüksek fark 2013 yılına aittir. 2008-2016 yılları arasında Hatay ilinin verdiği göç oranının en yüksek olduğu yıl 2015'tir.

Tablo 11. Hatay'ın Yıllara Göre Değişen Göç Dinamiği (TÜİK ADNKS 2017)

Dönem	Aldığı göç	Verdiği göç	Net göç	Net göç hızı
2008	29.459	32.624	-3.165	-2.24
2009	28.547	32.296	-3.749	-2.58
2010	29.752	33.730	-3.978	-2.68
2011	29.509	37.164	-7.655	-5.18
2012	27.260	35.139	-7.879	-5.3
2013	29.067	39.315	-10.248	-6.79
2014	32.678	39.181	-6.503	-4.27
2015	32.868	41.519	-8.651	-5.63
2016	34.195	37.627	-3.432	-2.2

Antakya’da 3 imar planı yapılmıştır. “Kent’in ilk imar planı 1958, ikinci imar planı 1980 üçüncü imar planı ise 1998 yılında hazırlanmıştır (Antakya Belediyesi Yapı İşleri Daire Başkanlığı, 2017). İmar planları incelendiğinde Antakya şehri, bulunduğu yapı itibarıyla 3 farklı yapıya ayrılmıştır (www.ayk.gov.tr).”

1. **Kent Merkezi (Tarihsel Çekirdek)**, Eski Antakya kent dokusunun yer aldığı Antik Antakya ile 19. yüzyılı da kapsayan 1939 yılına kadar gelişim gösteren Kurtuluş Caddesi ve civarı kent’in merkezi olarak kabul edilmiştir.
2. **Günümüz Kent Merkezi**, 1939 yılı ile 1960 yılları arasında gelişim gösteren kısım, günümüz kent merkezi kategorisine girmiştir. Antakya’da yaşanan bu gelişmelerin beraberinde getirdiği nüfuslanma süreci 1957 yılında yeni bir imar planının yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu imar planında şehrin güneyde Harbiye’ye kuzeyde Reyhanlı’ya doğru gelişiminin yanı sıra Asi Nehri’nin batı yakasının da genişletilmesi planlanmıştır. Bu imar planından hareketle şehrin kuzey ve kuzeydoğusunda meyve bahçeleriyle çevrili geniş bir arazi, şehirlerarası otobüs terminaline, hafif ve ağır sanayi bölgesine ayrılmıştır (Demir, 1996: 209-210). 1957 İmar planıyla birlikte başlatılan düzenlemeler neticesinde sık dokulu konutlardan oluşan ve kendine özgü bir hüviyete sahip olan şehir dokusu büyük ölçüde değiştirilmiş, sokak-avlu-ev kombinasyonunu zedeleyen bir düzenleme getirilmiştir (Mersinlil ve Erişen, 1996: 152; akt. Dinç, 2015: 117).
3. **Kentsel Gelişme Alanları**, 1960 yılı sonrasında günümüze kadar gelişim gösteren kısımlar kentsel gelişme alanları olarak değerlendirilmiştir. Bu alanlar bir yanda gecekondan alanlarından oluşurken bir yandan da imara yeni açılan ve Amanos Dağları eteğine konumlandırılan villa tipi konutların olduğu alanlardan oluşmaktadır. Antakya kentinin çok katlı yapılaşma ve yüksek yapı yoğunlukları ile tanışma dönemi 1980 tarihli planı ile başlamıştır (Demir, 1996).

Antakya bu süreçleri aynı Türkiye’de kentleşme süreçlerine benzeyerek yaşamıştır. 1950’lilerden sonra, Türkiye’de yoğun olarak yaşanan kırdan kentte olan iç göç, Antakya’da da çevre ilçelerden merkeze doğru göç ile gerçekleşmiştir. “Hatay’ın Altınözü, Yayladağı, Reyhanlı, Kırıkhan ve Hassa ilçelerinden Antakya’ya yönelik olarak gerçekleşen göçler 1960 yılından sonra Antakya Şehri’nde nüfuslanma sürecini hızlandırmıştır (Çetin, 2010:186).”

Kente yeni gelenleri yerleştirmede planlı imar alanları yaratılamadığından, gecekondan yaşam alanlarının büyümesine ve artmasına neden olmuştur. Kent dokusundaki yeni yapılanmalar sadece doğal zenginlikler üzerinde baskı yaratmamakta, aynı zamanda kendi tarihi ile bütünleşmede, geçmişten gelen tarihi mirasıyla kimliğini korumada zorluklar çekmektedir. “Kentsel dönüşüm projeleri” destekli yeni blok apartmanlar yükselirken, kente gelen yoksul nüfus tarım ve orman alanlarının imara açılmamış arazilerinde gecekondan bölgeleri oluşturmuştur (Kaypak, 2010: 385).

Bu durum şehrin mekânsal gelişimi açısından önem arz etmiştir. Bugün Antakya şehrinin gecekondü mahallelerini oluşturan ve Habib-i Neccar Dağı eteklerinde konumlanmış olan Bağrıyanık, Havuzlar, Şirince, Karaali Bölüğü, Kardeşler, Aydınlikevler ve Hacı Ömer Alpagot mahalleleri, söz konusu göçlerle oluşturulmuş mahallelerdir. Bu mahallelerdeki nüfusun büyük çoğunluğunu Hatay'ın Altınözü ilçesinden gelenler oluşturmuştur. Yine aynı şekilde Asi Nehrinin batı yakasında yer alan Altınçay, Esenlik, Esentepe, Aksaray ve Emek mahallerinde de Yayladağı ilçesi kırsalından gelenler çoğunluktadır (Mahalle Muhtarlarıyla Mülakat, 2014; akt. Dinç, 2015: 118).

Hatay da kentselleşmenin genel dağılımında dikkat çeken unsur, yerleşim yerlerinin Top boğazına kadar Asi Nehri ile kıyı kesiminde devam ediyor olmasıdır. Nüfus bu iki hat üzerinde yoğunlaşmıştır. Hatay ilinin güneyinde bulunan Kuseyr platosu ve Amanos dağının olduğu alanlarda kentleşme en düşük seviyededir. Amanoslar, Hatay'ın kuzey ve güney yönünde genişliği yer yer değişkenlik göstererek 12-30 km, yaklaşık 80 km'lik uzunluktadır. Amanoslar, yerleşme açısından uygun bir alan olarak tercih edilmemektedir. Nedeni iklim koşullarının daha sert geçmesi ve yeryüzü şekilleridir. Aynı şekilde Kuseyr platosunda kentleşme oranının düşük olmasının nedenleri ise yeryüzü şekilleri, jeolojik yapı ve Suriye sınırının olumsuz etkilerinden tarımsal faaliyetlerin düşük olmasından kaynaklıdır. "Buradaki yerleşmelerin 2017 yılı nüfus bakımından en büyük olan 60.603 oranındaki Altınözü ve 28.954 oranındaki Yayladağı'dır (TÜİK, 2017)."

Ekonomik dinamikler ve bunlara bağlı olarak gelişen fonksiyonlar göz önüne alındığında, 70 yılda Hatay'daki kentleşme sürecini dört dönemde inceleyebiliriz (Çetin, 2012: 239).

İlki 1940-1950 yılları arasındaki devre kentsel nüfusun Antakya ve İskenderun gibi sadece iki merkezde toplandığı dönemdir. Bu dönemde kentli nüfus büyük oranda doğal nüfus artışına bağlı kalarak yavaş bir gelişim göstermiştir.

İkincisi, 1955-1970 yılları arasında gelişmeye başlayan tarım ve tarıma dayalı sanayinin etkin olduğu kentleşme dönemidir. Özellikle tarımsal nüfusun yoğun olduğu kentlerin ortaya çıkışı, kentleşmenin il geneline yayılmasına imkân tanımıştır. Böylece Hatay'daki kentleşme olgusu Antakya ve İskenderun'un dışına çıkmıştır. Hemen sonrasında gelişmeye başlayan tarıma dayalı sanayi faaliyetleri ise bu olguyu daha da pekiştirmiştir.

Takip eden üçüncü dönemde, İskenderun Demir-Çelik Fabrikası'nın 1975 yılında faaliyete geçmesiyle kentleşmede sanayi fonksiyonu ön plana çıkmıştır. Fakat bu etki, sanayinin kuruluş yeri ve Amanoslardan dolayı kıyı bandında sınırlı kalmıştır.

Hatay'daki kentleşme sürecinde son dönemi; 1990 ve sonrası oluşturur. Dönemi diğerlerinden ayıran baskın özelliklerden ilki, kentlerde hizmetler sektörünün hâkim konuma gelişi. Diğerleri ise, Antakya, İskenderun ve Dörtyol çevresinde, sanayi, ticari ve hizmetler sektörlerine bağlı oluşan suburb (kenar mahalle) kentleşmedir.

Antakya'ya çevre ilçelerden göç edenlerin yanı sıra doğum oranlarındaki artış ve son dönemlerde Suriye'den birçok kişinin göç etmesi nüfusun artmasında büyük rol oynayan

etkenlerdendir. Zamanla Antakya’da artan nüfus, kent gelişimindeki farklılıklara neden olmuştur.

“Bu artışa paralel olarak kentte yeşil ve sosyal donatı alanlarının artması gerekirken iskan alanlarının gittikçe arttığı gözlenmektedir. Günümüzde kentin nüfus yönünden büyümesi, kentleşme alanında da doğal ve kültürel peyzaj değerleri ve özellikle açık ve yeşil alanlar aleyhine büyümesini gerektirmiştir. Bu büyüme, kentsel yaşam niteliğini önemli düzeyde olumsuz etkilemiştir (www.ayk.gov.tr).”

Antakya’nın coğrafi konumunun kentleşmeye müsait olmaması, şehrin merkezinin küçük olması, imara açılacak alanların olmaması, binaların durumu, düzensiz yerleşme, çarpıklık, özellikle kentin doğu yakasında kalan eski yapıların sit alanı olması ve yıkılamaması, görüntü estetiğinin ihmalı, binaların sıkışık olması, bina yoğunluğu, konutların yerleşim düzeni, park sayısının yetersiz olması, yeni park alanlarının yapılmaması, dinlenecek veya vakit geçirilecek alanların yoksunluğu, çocuklar için oyun alanlarını yetersiz kalması, gecekondu sorunları, gecekonduların ıslahı, kaçak yapılaşma, engelli vatandaşların kullanımına yönelik çevre düzenlemesinin olmayışı gelmektedir (Bilbay, 2015: 182).

“Diğer taraftan Antakya’nın özellikle deprem bölgesi olması, heyelan, kaya düşmeleri, su baskınları gibi doğal afetlerin sıkça yaşandığı bir mekândır. Olası bir deprem anında toprak yapısına bağlı olarak çökme, yıkılma ve heyelan olma riski çok fazladır (Özşahin ve Kaymaz, 2013: 783).” Bundan dolayı Antakya’da betonarme olan çok katlı binalar yani apartmanlar 5 katı geçmeyecek şekilde yapılır. Çok yüksek 20-30 katlı apartmanları görmenin imkanı yoktur. Olsa olsa en çok 8-10 katlı apartmanlar görülebilir.

Araştırma sahasını oluşturan 6 gecekondu mahallesi dışında, 25 mahalle Asi Nehri ile Habib-i Neccar Dağı arasında yer almaktadır. Gecekonduların olduğu alana artık ‘Eski Antakya’ Asi nehrinin doğu yakasında yer alan, Asi nehrinin batısında yer alan bölüme ise ‘Yeni Antakya’ denmektedir (Foto 1). Gecekondu Antakya’nın en eski konutları olup, dar ve dolambaçlı sokaklarda adeta iç içe geçmiş durumdadır. Antakya nüfusu 20. yüzyılın ortalarına kadar bu alanda ikamet etmiştir. Eski Antakya’da oluşan nüfus yoğunluğundan dolayı şehrin batısında, konut açığının giderilmesine gereksinim duyulmuştur. Ayrıca Eski Antakya’daki konut alanların da arazi kullanımlarının farklılıklar arz etmesi, nüfusun dengesiz bir şekilde dağılmasına neden olmuştur.

Foto 1. Habib-i Neccar Dağı'ndan Antakya şehrinin görüntüsü

Antakya Merkezi İş Sahasının sınırlarına bakıldığında doğuda Kurtuluş Caddesi, güneyde Hürriyet, Saray ve Silahlı Kuvvetler Caddeleri, Kuzeyde Haraparası Mahallesi Küçükdalayan Mahallesinden ayıran Hacıkürüş Deresi, MİA sınırını oluşturmaktadır. Merkezi İş Sahası, batıda Asi Nehri'nin batı yakasına doğru sıçrama yapmış, Atatürk Caddesinin köprübaşından Vali Göbeğine kadar olan kesimi ile Cumhuriyet Caddesi batı sınırı olarak tayin edilmiştir. Bu sınırlar içerisinde Merkezi İş Sahasının toplam alanı 154 hektar alandır. MİA sınırları içerisinde 10 mahalle yer almaktadır. Bunlar; Haraparası Mahallesi, Meydan Mahallesi, Ulucami Mahallesi, Yeni cami Mahallesi, Akbaba Mahallesi, Güllübahçe Mahallesi, Cebrail Mahallesi, Cumhuriyet Mahallesi, Kanatlı Mahallesi ve Zenginler Mahalleleridir. Merkezi İş Sahasında yer alan ve ticari hareketliliğin fazla olduğu caddeler ise Atatürk Caddesi, Cumhuriyet Caddesi, Kurtuluş Caddesi, Kemalpaşa Caddesi, Saray Caddesi, Hürriyet Caddesi, Silahlı Kuvvetler Caddesi, Yavuz Selim Caddesi, İzzet Güçlü Caddesi, İstiklal Caddesi ve Süreyya Halefoğlu Caddeleridir. Antakya şehrindeki iş ve ticaret alanlarını oluşturan birimler 9 ana grup altında sınıflandırılmıştır. Bunlar perakende ticaret, büyük ticaret, küçük sanayi ve imalathaneler, yeme-içme dinlenme ve eğlence yerleri, bürolar, banka ve sigorta acenteleri, ulaşım ile ilgili ticaret ve sanat işletmeleri, ulaşım hizmetleri ve sağlık hizmetleridir (Dinç, 2015: 155).

Antakya şehrinde ticari faaliyetlerin büyük bölümünü kapsayan Merkezi İş Sahası sınırları içerisinde perakende ticaret kapsamında toplamda 1727 (% 66,8) işyeri bulunmaktadır. Küçük sanayi ve imalathane kapsamında 251 (%9,6), büyük ticaret kapsamında 142 (%5,5), yeme-içme dinlenme amacına yönelik 169 (6,2), ulaşım ile ilgili

ticaret ve sanat işletmelerine yönelik 120 (%4,7), ulaşım hizmetlerine yönelik 40 (%1,5), büro hizmetleri kapsamında 77 (%3), banka ve sigorta işletmeleri kapsamında 23 (% 0,9) ve kapsamında 45 (%1,7) işyeri bulunmaktadır (Dinç, 2015: 157).

Son dönemlerde Antakya şehrinde oluşan konut açığının giderilmesi için site ve toplu konut alanları büyük artış göstermiştir. Antakya'daki bu tür yapılanmalar, şehrin gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Antakya'daki site ve toplu konutlar şunlardır; Günyazı Mahallesi'nde TOKİ evleri, Odabaşı Mahallesi'nde Mavi Konutlar Sitesi ve Defne Sitesi, Akasya Mahallesi'nde Toki evleri ve 500 konutlar, Saraykent Mahallesi'nde Saraykent Sitesi, Güzelburç Mahallesi'nde 600 konutlar, Ürgenpaşa Mahallesi'nde Akkent Sitesi'dir.

Antakya'da son dönemlerde şehrin yeni gelişen alanlarında toplu konutların ve sitelerin artış göstermesi konut açığının giderilmesi açısından önem arz etmektedir. Şehirdeki başlıca toplu konutlar ve siteler; Akasya Mahallesi'nde TOKİ evleri ve 500 konutlar, Günyazı Mahallesi'nde TOKİ evleri, Saraykent Mahallesi'nde Saraykent Sitesi, Odabaşı Mahallesi'nde Mavi Konutlar Sitesi ve Defne Sitesi, Ürgenpaşa Mahallesi'nde Akkent Sitesi, Güzelburç Mahallesi'nde 600 konutlardır. Günümüzde konutlaşmanın hız kazandığı alanlar Güzelburç, Saraycık ve Akasya mahalleleridir. "Bu mahallelerde 2005 yılında sonra Yeni Otogar'ın, Primall alışveriş merkezinin ve Adalet Sarayı'nın hizmete geçmesine paralel olarak konut yapımı da artış göstermiştir (Dinç, 2015: 143-144)." Bu tesislerin yanı sıra Alahan/Serinyol'da yer alan Mustafa Kemal Üniversite'sinin Tayfur Sökmen Kampüsünün de hizmete girmesi ile şehrin mekânsal gelişimi bu alana doğru kaymaya başlamıştır.

5.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcıların demografik özellikleri şöyle:

İkamet yeri: %30 'Bağrıyanık', %23 'Aydınlıkevler', %19 'Karaali Bölüğü', %12 'Şirince', %10 'Kardeşler', %7 'Havuzlar'.

Cinsiyet: %52 'erkek', %48 'kadın'.

Yaş: %26 '31-40 yaş', %25 '41-50 yaş', %23 '18-30 yaş', %14 '51-60 yaş', %12 '61 yaş ve üzeri'.

Eğitim düzeyi: %43 'ilkokul', %38 'okula gitmedi', %12 'orta okul-lise', %7 'üniversite'.

Gelir getiren bir işte çalışanlar: %64 'evet', %36 'hayır'.

Meslek: %22 'işçi', %16 'ev hanımı', %16 'marjinal işler (işporta, gündelikçilik vd.)', %10 'kırsal işler (köylülük)', %8 'emekli', %7 'öğrenci', %4 'sermaye gerektiren işler (tüccar, sanayici, hizmet sektörü organizasyon vd.)', %4 'esnaf (küçük ve orta ölçek)', %2 'eğitimle ulaşılan nitelikli meslekler (mühendis, doktor, asker vd)' ve %2 'büro tipi memur'.

Meslek sınıflamasında olan %9 'diğer nitelikli işler' başlığı altında şu meslekler toplanmıştır. Muhtar 2, Müzisyen (davul, zurna çalma, düğünlerde şarkı söylemek) 9, Karton Toplama 12.

Ailesinin aylık ortalama geliri: %63 '1000TL ve az', %31 '1000-2000TL' ve %6 '2001-3000TL'.

Medeni durum: %58 'evli', %32 'bekar' ve %9 'boşandı yada eşi vefat'.

Aile tipi: %62 'geniş aile', %30 'çekirdek aile' ve %8 'yalnız yaşıyor'.

Doğum yeri: Katılımcıların doğum yerleri çoğunlukta Hatay'ın merkez ilçesine yakın olan çevre ilçelerinden oluşmaktadır. Bunlar; %21 'Yayladağı', %20 'Altınözü', %10 'Reyhanlı', %8 'İskenderun', %7 'Kırıkhan', %6 'Kumlu', %4 'Hassa', %4 'Belen'dir. Katılımcıların geri kalanları göç sonucu ile Hatay'ın yakın illerinden oluşturmaktadır. Bunlar; %6 'Kahramanmaraş', %5 'Mersin', %4 'Gaziantep', %4 'Adana', %2 'Osmaniye', %0,4 'Hakkari', ve %0,4'ü 'Diyarbakır' oluşturmaktadır.

Oturduğu semtin ekonomik durumu algısı: %73 'fakir', %23 'orta halli', %4 'zengin'.

Sağlık sorunu: %62 'yok', %38 'var'.

Engellilik durumu: %93 'yok', %7 'var'.

Evli yada dul olanların sahip oldukları çocuk sayısı: %37 '4-6 çocuk', %23 '3 çocuk', %23 '7 ve çok çocuk', %11 '2 çocuk', %4 '1 çocuk' ve %2 'çocuğu yok'.

Hane içi statü: %27 'evlat', %24 'anne', %21 'baba', %17 'büyük anne/baba', %8 'yalnız yaşıyor' ve %4 'diğer'.

Ailesinin ekonomik durumu algısı: %58 'çok kötü', %15 'kötü', %11 'iyi', %9 'kararsız' ve %6 'çok iyi'.

Etnik kimlik: %30 'Türk', %23 'Arap', %16 'cevap vermek istemedi', %13 'Türk/Arap', %9 'Kürt', %5 'Türk/Kürt' ve %4 'Kürt/Arap'.

Dini kimlik: %68 'İslam', %29 'cevap vermek istemedi' ve %2 'Hristiyan'.

Siyasal kimlik: %32 'cevap vermek istemedi', %23 'Muhafazakar', %20 'Sosyal Demokrat', %9 'Sosyalist/Komünist', %9 'İslamcı', %4 'Türk Milliyetçi' ve %3 'Liberal'.

Tekeli ve diğerleri (2004), yaşam kalitesi göstergelerini iki farklı boyutta sınıflandırmaktadır. Birinci boyut yaşam kalitesi ölçütlerinin nesnel yada öznel ölçülmesine göre farklılaşabilir. Nesnel ölçütler kaliteli bir yaşam için gerekli ve nesnel olarak ölçülebilen maddi koşullar üzerinde durmaktadır. İkincisi olan öznel ölçütler ise bu koşullar konusunda insanların duygularına yani öznel değerlendirmelerine dayanmaktadır. Benzer nesnel koşullara sahip toplumlarda öznel yaşam kalitesi ölçümleri çok farklı sonuçlar verebilecektir. Yaşam kalitesi göstergelerinin ikinci boyutta farklılaşması bireysel ve komünite düzeyindeki ölçütler halinde olmaktadır. Bu durumda dört tür yaşam kalitesi ölçütü ortaya çıkmaktadır.

1. **Bireysel Düzeyde Yaşam Kalitesi Öznel Ölçütleri,** yaşamdan tatmin olma (memnuniyeti), mutluluk, iyilik hali duyumu vb.

2. **Komünite Düzeyinde Yaşam Kalitesi Algılama Ölçütleri**, insanların içinde yaşadıkları topluluk hakkındaki duyguları ve bu toplulukta yaşam kalitesini etkileyecek kararlara katılma derecesini ortaya koyma.
3. **Bireysel Düzeyde Yaşam Kalitesi Nesnel Ölçütlerinin** tanımlanmasında zorluklar vardır. Bu konuda genellikle izlenen yol olarak bireylerin işlevlerini yerine getirmesinde kullanabileceği kapasitelerin eksikliklerinin ölçülmesine gidilmektedir.
4. **Komünite Düzeyinde Yaşam Kalitesinin Nesnel Değerlendirme Ölçütleri**, bir bireyin kaliteli bir yaşam gerçekleştirebilmesi için, içinde bulunduğu komünitenin hangi nitelikte olması gerektiğine ilişkin koşulları belirlemektedir. Bunlar ekonomik, sosyal, çevresel, insani gelişme, yönetim kalitesi vb. konulardaki göstergelerden oluşmaktadır (Kabadayı, 2006: 19-20).

5.3. Bireysel-İçsel Alan Algısı

Bireysel-içsel alan algısı, bireyin kendi yaşamında önemli olan alanlarda mutlu ve tatminkar olmasıdır. Bireyin Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi kuramındaki temel gereksinimlerini ve sosyal ihtiyaçlarını, kişisel tatmini sağlayacak ölçüde karşılamasıdır. Bu karşılama ölçütünün birey açısından yeterli düzeyde olması gerekir. Bireysel-içsel alan algısında en önemli unsur, bireyin kendi yaşamı konusunda vermiş olduğu kararların belirleyici olmasıdır.

Mikro (bireysel) açıdan yaşam kalitesi, yaşamının iyi ve tatminkâr özelliklerinin genel olarak değerlendirilmesidir ve dört temel özelliği dikkat çekmektedir.

- a) Dinamiklik, (zaman ve mekan bakımından değişim gösterebilmesi),
- b) Çok boyutluluk,
- c) İnteraktif olma (bireyler ve çevre ile olan karşılıklı etkileşimi)
- d) Uyumluluk (bireyin beklentileri ve yaşamındaki olaylara uyum göstermesi) (Çağlayandereli, 2015: 16).

Bireysel-içsel alan algısını tanımlayan en belirgin özellikler şunlardır:

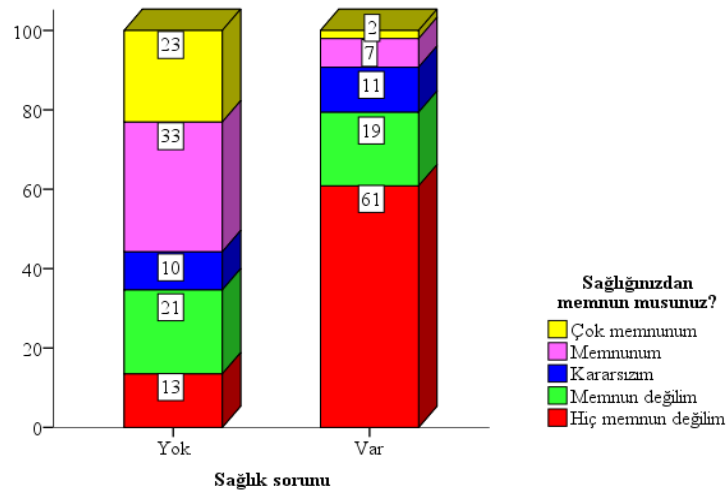
- Doğayla uyumlu yabancılaşmamış bir yaşam duygusu,
- Tam iyi olma hali duygusu,
- Eğitim başarısı ve dünyanın gelişmiş bilgilerine ulaşabilme duygusu,
- Gelirini tatmin edici bulma duygusu,
- Sanat ya da bilimsel etkinliklerde başarı duygusu,
- Toplumda saygı görme duygusu,
- Hakların korunduğu ve toplumsal bir özne olduğu duygusu,
- İş dışında yaşamına anlam katacak faaliyetleri seçme özgürlüğü,
- Yaşadığı yerleşmeden ve kurduğu sosyal ilişkilerden tatmin duygusu (Tekeli ve diğ. 2004; akt. Kabadayı, 2006: 22).

Bireyin öznel alan algısı, bireyin yaşam kalitesine yönelik öznel değerlendirmeleri içerir. Bireyin yaşamından duyduğu tatmin duygusu, başarı, iyi olma hali ve coşku/heyecanlara sahip

olma duygularını ölçmektedir. Nesnel göstergelerden etkilenen öznel göstergeler, bireyin yaşam deneyiminden elde ettiği yaşam kalitesini temsil eder.

Kişinin geçmişinden ve yaşantısından duyduğu memnuniyet düzeyi ve geleceğe ilişkin beklentileri de yaşam kalitesinin belirleyicilerindendir. Katılımcıların demografik özellikleri başlığı altında bireylerin öz-nitelikleri oranları ile açıklandı. Bu başlık altında bireylerin öz-niteliklerinden memnuniyet düzeyleri yansıtılacaktır. Bireylerin demografik veriler kısmındaki öz-nitelikleri ile öz-niteliklerinden duydukları memnuniyet arasında nedensel bir ilişki var mı?, öz-niteliklerinden duydukları memnuniyeti etkiler mi? sorularını açıklamak faydalı olacaktır. Demografik özellikler kısmındaki veriler bağımsız değişken, demografik özelliklerden duyulan memnuniyet düzeyleri ise bağımlı değişken olarak ele alınacaktır.

Sağlık bireysel-içsel alan algılarından biri olan ve yaşam kalitesi açısından büyük önem arz eden bir konudur. Katılımcılara ‘sağlığınızdan memnun musunuz?’ sorusu yöneltildi. Alınan cevaplar arasında en yüksek oran ile bireyler sağlığından hiç memnun olmadığını ifade etmiştir (%32). %23’ü sağlığından memnun, %20’si sağlığından memnun değildir; sağlığından kararsız olan bireyler en düşük orana (%10) sahiptir. Sağlığından çok memnun olan bireyler ise %15 oranındadır (grafik 22). ‘Sağlık sorunu’ algısı bireyin ‘sağlığından duyduğu memnuniyet’ algısını etkiler mi? Aralarında istatistik anlamlılık düzeyinde nedensel ilişki var mı? sorularını Birleşik Dağılım Grafiği 1’de inceleyelim.

Pearson Chi-Square Likelihood Ratio: Value 84,699; DF 4, P<0,000
Symmetric Measures: Contingency Coefficient 0,484

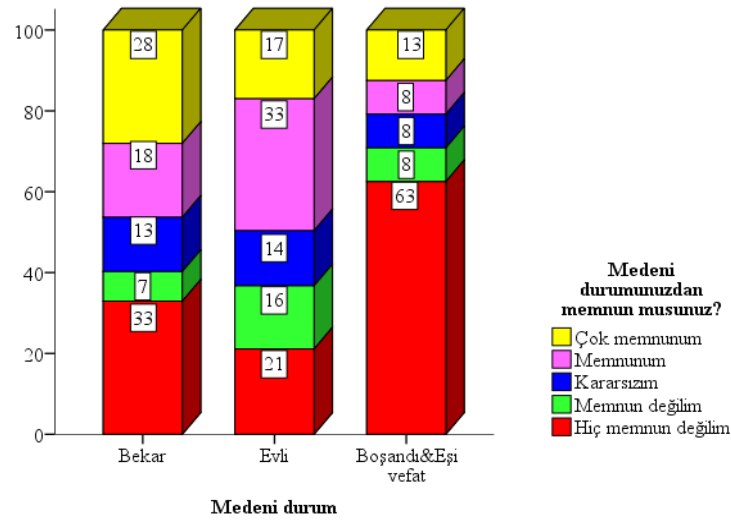
B.D. Grafiği 1. Sağlık Sorunu Algısının Sağlıktan Duyulan Memnuniyet Algısına Etkisi

Birleşik Dağılım Grafiği 1’de bireyin öz niteliklerinden biri olan ‘sağlık sorunu’ algısının, bireyin ‘sağlığından duyduğu memnuniyet’ algısını etkileyen/belirleyen temel bağımsız değişken olduğu saptandı. Sağlık sorunu hakkında geniş bilgi, örneklem grubunun demografik

nitelikleri başlığı altında sunulmuştu. B.D. Grafik 1’de takip edileceği üzere istatistik hesaplama göre, ‘sağlık sorunu var’ diye cevaplayanların çoğu (%61) ‘sağlığından hiç memnun değildir’. ‘Sağlık sorunu yok’ diye cevaplayanların çoğu (%33) ise ‘sağlığından memnundur’. Sağlık sorunu olmayıp (yok), sağlığından çok memnun olanlar ile sağlığından memnun olmayanların oranı yaklaşık eşit orandadır (%23 ve %21). Sağlık sorunu olan (var) bireylerin arasında, sağlığından çok memnun olanların oranı ise oldukça düşüktür (%2). Sağlık açısından önemli olan ve demografik veriler kısmında bilgi verdiğimiz ‘engellilik durumu’ algısı ile bireylerin ‘sağlığından memnuniyet’ algısını etkiler varsayımı yaptığımızda ise birleşik dağılım analizi sonucunda doğrulanmamıştır.* Bu varsayımı test ettiğimiz Pearson Chi-Square analizinde ‘engellilik durumu’ algısı bağımsız değişken ve ‘sağlığından memnuniyet’ algısı bağımlı değişken statüsünde karşılaştırıldığında değişkenler arasında istatistik anlamlılık düzeyinde nedensel ilişki gözlenmemiştir. Daha açık ifadeyle engellilik durumu var olanda, olmayanda yani engellilik durumuna cevap veren bireylerin çoğunluğu (ortalama %52) sağlığından memnun değildir.

Medeni durum bireyin demografik özelliklerinden biri olan, bireyin öz-niteliklerini tanıtmada önemli bir faktördür. Hatay’ın gecekondü sakinlerinin medeni durumları daha önce sunuldu. Medeni durumdan ne düzeyde memnun oldukları ve medeni durumdan duyulan memnuniyet düzeyine etkisi olup olmadığı incelenecektir. Öncelikle örneklem grubundakilere ‘medeni durumunuzdan memnun musunuz?’ sorusuna alınan cevapları açıklayalım. Örneklem grubundakilerin %29’u ‘hiç memnun olmadığını’, %20’si ‘çok memnun olduğunu’ ifade etmiştir. %12’si ‘memnun değil’, %20’si ‘memnundur’; buna karşın %12’si ne memnun nede memnun olmayan, kararsızlardır (grafik 23). Peki, katılımcıların demografik özelliklerinden biri olan ‘medeni durum’ algısının ‘medeni durumdan memnuniyet’ algısına etkisi var mı? ‘Medeni durum’ algısı ile ‘medeni durumdan memnuniyet’ algısı arasında nedensel bir ilişki var mı?

* “Engellilik durumu algısı” ile “Sağlığından memnuniyet algısı” karşılaştırılmasında: Pearson Chi-Square Likelihood Ratio: Value 5,984; DF 4; P=0,200; Symmetric Measures: Contingency Coefficient V 0,152

Pearson Chi-Square Likelihood Ratio: Value 27,063; DF 8, P<0,001
Symmetric Measures: Contingency Coefficient 0,316

B.D. Grafiği 2. Medeni Durum Algısının Medeni Durumdan Duyulan Memnuniyet Algısına Etkisi

Birleşik Dağılım Grafiği 2’de gösterildiği gibi ‘medeni durum’ algısı bağımsız değişken ve ‘medeni durumdan memnuniyet’ algısı bağımlı değişken olarak belirlenerek, istatistik anlamlılık düzeyinde nedensel ilişki gözlemlenmiştir. Boşanmış yada eşi vefat etmiş bireylerin yarısından fazlası ‘medeni durumundan hiç memnun değildir’ (%63). Bekar olan bireylerde de en yüksek oran (%33) ‘medeni durumundan hiç memnun değilim’ diye ifade edenler olarak tespit edilmiştir. Bekar bireylere göre tersi düşüncede olan, ‘medeni durumundan memnun olanlar’ ise evli bireylerdir (%33). Medeni durumundan ‘çok memnun olan’ bireylerin oranı sırasıyla şu şekildedir; %28 ‘bekar’, %17 ‘evli’ ve %13 ‘boşandı&eşi vefat’.

Günümüzün açık toplumlarında (Popper, 2013) bireyin sosyolojik özelliklerinden başta geleni eğitim düzeyidir. Eğitim düzeyine esas alınan ölçüt ise eğitim basamaklarında geçen süre yani bitirilen okul ve kazanılan diplomadır. Eğitim düzeyi (diploma) bireyin kazandığı veya başardığı statünün temel ölçütüdür; birey daha çok diplomaya göre meslek edinmekte ve mesleğine göre de gelir elde etmektedir (Ünal, 2015: 169).

Katılımcıların eğitimden duydukları memnuniyet düzeylerini tespit etmek için bireylere ‘şimdiye kadar almış olduğunuz eğitimden memnun musunuz?’ sorusu yöneltildi. Örneklem grubundakilerin %43’ü ‘hiç memnun olmadığını’, %18’i ‘çok memnun olduğunu’ ifade etmiştir. %20’si ‘memnun değil’, %13’ü ‘memnundur’; buna karşın, görece en düşük oran (%6) ile ne memnun nede memnun olmayan, kararsızlardır (grafik 24). Eğitimden memnuniyet konusu önemli bir konu olduğu için genel algıyı ortaya koyabilmek adına beşli likert dağılımın aritmetik

ortalama değerlerini* esas almak uygun olacaktır. Buna göre seçeneklerin aritmetik ortalaması 3,56'dır. Bu aritmetik ortalama değeri de tutum olarak 'memnun değilim' seçeneğine denk gelmektedir. Bu değer anlamı şudur: Hatay'ın gecekondularında yaşayan bireyler, eğitim düzeylerinden memnun değildirler. Ayrıca tutum olarak 'hiç memnun değilim' seçeneğine doğru eğilim var. Bir diğer önemli soru ise; 'Eğitim düzeyi algısı eğitimden memnuniyet algısını etkiler mi?' Sosyolojik çözümlemede bağımsız değişken statüsünde işlev gören 'eğitim düzeyi' algısının, bağımlı değişken olarak bireylerin şimdiye kadar almış oldukları 'eğitimden memnuniyet' algısına olan etkisini Tablo 12'de de inceleyeceğiz.

Tablo 12. Eğitim Düzeyi Algısının Eğitimden Duyulan Memnuniyet Algısına Etkisi

Eğitim düzeyiniz nedir?	İstatistik	Şimdiye kadar almış olduğunuz eğitiminizden memnunuz musunuz?			Toplam
		Memnunuz	Kararsızım	Memnunuz değilim	
Okula gitmedi	Sayı	17	4	76	97
	(Satır %) Eğitim düzeyi	17,5%	4,1%	78,4%	100,0%
	(Sütun %) Eğitimden memnuniyet	21,5%	28,6%	47,5%	38,3%
	Toplam %	6,7%	1,6%	30,0%	38,3%
İlkokul	Sayı	34	6	68	108
	(Satır %) Eğitim düzeyi	31,5%	5,6%	63,0%	100,0%
	(Sütun %) Eğitimden memnuniyet	43,0%	42,9%	42,5%	42,7%
	Toplam %	13,4%	2,4%	26,9%	42,7%
Orta okul-lise	Sayı	17	3	10	30
	(Satır %) Eğitim düzeyi	56,7%	10,0%	33,3%	100,0%
	(Sütun %) Eğitimden memnuniyet	21,5%	21,4%	6,3%	11,9%
	Toplam %	6,7%	1,2%	4,0%	11,9%
Üniversite	Sayı	11	1	6	18
	(Satır %) Eğitim düzeyi	61,1%	5,6%	33,3%	100,0%
	(Sütun %) Eğitimden memnuniyet	13,9%	7,1%	3,8%	7,1%
	Toplam %	4,3%	0,4%	2,4%	7,1%

* 1.00–1.79 = Çok memnunuz / 1.80–2.59 Memnunuz / 2.60–3.39 = Kararsızım / 3.40–4.19 Memnunuz değilim / 4.20–5.00 = Hiç memnunuz değilim

Tablo 12. Devamı

Toplam	Sayı	79	14	160	253
	(Satır %) Eğitim düzeyi	31,2%	5,5%	63,2%	100,0%
	(Sütun %) Eğitimden memnuniyet	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	31,2%	5,5%	63,2%	100,0%
Pearson Chi-Square Likelihood Ratio: Value 28,679; Df 6; P=0,000					
Symmetric Measures: Contingency Coefficient 0,320					

Tablo 12 birleşik dağılım analizine göre eğitim düzeyinin bireylerin şimdiye kadar almış oldukları eğitimden memnuniyet durumuna etkisi açık olarak gözleniyor: Eğitim düzeyi yükseldikçe, eğitim düzeyinden memnuniyetlik duyan bireylerin oranı artıyor (%18, %32, %57 ve %61). Ayrıca örneklem grubundaki bireylerin, eğitim düzeyinden duydukları memnuniyetsizliğin oranı (%63), eğitim düzeyinden memnuniyetlik duyan bireylerin oranından (%31) iki kat fazladır. Eğitim düzeyinden memnuniyetsizlik duyan bireyler arasında görece en yüksek oran (%78) 'okula gitmedi' ve görece en düşük oran (%33) 'üniversite' mezunlarının olması oldukça dikkat çekicidir. Bu sonuç, iki değişken arasında güçlü bir nedensel ilişkinin varlığını doğruluyor. Ancak istatistik analiz için tablolarda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının 1'in altında olmaması ve beklenen sıklıkların %20'sinden fazlasının 5'in altında olmaması gerekir. Yaptığımız ilk birleşik dağılım analizinde (4x5'lik çapraz tablo) %30'dan fazla çıkmış ve 5'in altında (1,00) bir sonuca varılmıştır. Bundan dolayı eğitimden memnuniyet* sorusu altında yer alan seçenekleri birleştirerek Tablo 12 elde edilmiştir. Böylelikle daha doğru sonuca ulaşılmış oldu.

Katılımcıların kişisel durum ve gelişimlerine yönelik en fazla memnuniyetsizlik duydukları alanların başında 'yaşadıkları ev' geliyor. Hatay'ın gecekondualarında yaşayan bireylerin %53'ü 'oturduğu konuttan hiç memnun değildir'. 'Hiç memnun değilim' ve 'memnun değilim' yanıtı veren bireyleri bir arada değerlendirecek olursak, katılımcıların neredeyse tamamına yakını oturdukları konuttan şikayetçidir (ortalama %76). Oturdukları konuttan memnuniyet duyanların oranı eşit olmakla birlikte toplamda görece çok az kişidir (ortalama %16). Katılımcıların %9'u ise oturduğu konuttan memnuniyet konusunda 'kararsız'dır (grafik 25). Örneklem grubundakilerin oturdukları konuttan memnuniyet düzeylerindeki genel algıyı ortaya koyabilmek adına beşli likert dağılımın aritmetik ortalama değerlerini* esas almak uygun olacaktır. Buna göre seçeneklerin aritmetik ortalaması 4,05'tir. Bu aritmetik ortalama değeri de

* 1-'Çok memnunum' seçeneği 2-'Memnunum' seçeneğine dahil etmek / 3-'Kararsızım' / 5-'Hiç memnun değilim' seçeneği 4-'Memnun değilim' seçeneğine dahil etmek

* 1.00-1.79 = Çok memnunum / 1.80-2.59 Memnunum / 2.60-3.39 = Kararsızım / 3.40-4.19 Memnun değilim / 4.20-5.00 = Hiç memnun değilim

tutum olarak 'memnun değilim' seçeneğine denk gelmektedir. Bu değer anlamı şudur: Hatay'ın gecekondularında yaşayan bireyler, oturdukları konuttan memnun değildirler. Ayrıca tutum olarak 'hiç memnun değilim' seçeneğine doğru eğilim var.

Katılımcıların oturdukları konut kadar, yaşadıkları mahalleden memnuniyet düzeyleri de önemlidir. Hatay'ın gecekondulu sakinleri yaşadıkları mahalleden, oturdukları konut kadar memnuniyetsiz değildirler. Oturdukları mahalleden 'çok memnun'durlar. (%40). Ayrıca memnuniyet oranlarının toplamına bakıldığında, memnuniyetsizliğin tam tersi düşüncesinde oldukları dikkat çekicidir (ortalama %78). Yaşadığınız mahalleden memnun musunuz? sorusuna katılımcılar eşit oranda 'hiç memnun değilim' ve 'memnun değilim' şeklinde ifade etmiştir (%6, %6). Yaşadığı mahalleden memnuniyetini 'kararsız' diye ifade edenler görece düşük orandadır (%9) (grafik 26). Demografik veriler kısmında bilgi verdiğimiz 'mahalle' algısı ile bireylerin 'mahalleden memnuniyet' algısını etkiler varsayımı yaptığımızda ise birleşik dağılım analizi sonucunda doğrulanmamıştır.* Bu varsayımı test ettiğimiz Pearson Chi-Square analizinde 'mahalle' algısı bağımsız değişken ve 'mahalleden memnuniyet' algısı bağımlı değişken statüsünde karşılaştırıldığında değişkenler arasında istatistik anlamlılık düzeyinde nedensel ilişki gözlenmemiştir. Bunun nedeni yaşadıkları mahalleden memnun olan bireylerin çoğunlukta olmasıdır.

Bireyin bir diğer önemli olan sosyolojik öz-niteliği kentlilik durumudur. Bu konuya başlarken kavramsal ve teorik çerçeve de kent, kentleşme gibi kavramlardan bahsetmiştik. Kentlilik düzeyini gösteren ve üzerinde uzlaşılan belirli bir değişken olmadığını söyleyebiliriz. Kentte geçirilen zaman dikkate alınarak, bireyin davranışlarını bu zamana bağlı olarak kente uygun hale geleceği varsayılıyor. Yabancı ve yerli araştırmalar sonucunda, kentte uzun süreler kaldığı halde kentle bütünleşemeyen toplum kesimleri var. Hatta bu toplum kesimlerinin sayısı oldukça artmaktadır. Onun için bu varsayım işi oldukça tartışmalı bir konudur. "Sosyal antropolojide ayrışma olarak tanımlanan bu durum kültürleşmenin bir boyutudur. Kentsel ortamda ayrışma süreçleri küreselleşme sürecinin gittikçe derinleşen önemli sorunudur (Çağlayandereli, 2015)". Bu küreselleşme sürecinde Hatay'ın gecekondulu mahallerinde yaşayan toplum kesimine, Hatay kentinde yaşamaktan ne düzeyde memnun oldukları sorulmuştur. Katılımcıların yarıya yakını Hatay'da yaşamaktan 'çok memnun olduğunu' ifade etmiştir (%47). Katılımcıların %31'i 'memnun', %8'i bu konuda çekimser davranmış 'kararsız' kalmıştır. Hatay'da yaşamaktan memnuniyetsizlik duyan bireylerin oranı ise görece düşük tespit edilmiştir (%9 ve %5) (grafik 27).

Hatay'da yaşamaktan memnuniyetlik duyan gecekondulu sakinlerine, aylık hane halkı gelirinden hangi düzeyde memnuniyet duyduklarının değerlendirilmesi istendi. Bu

* "Mahalle algısı" ile "Mahalleden memnuniyet algısı" karşılaştırılmasında: Pearson Chi-Square Likelihood Ratio: Value 23,150; DF 20; P=0,281; Symmetric Measures: Contingency Coefficient V 0,277

değerlendirme sonucunda bireylerin %24'ü 'memnun değil', %12'si 'memnun'dur ve %13'ü 'kararsız'dır. Katılımcıların %40'ı aylık hane halkı gelirinden 'hiç memnun değildir'; buna karşın 'çok memnun' olanların oranı ise %11'dir (grafik 28). Aylık hane halkı geliri hassas bir konu olduğu için genel algıyı ortaya koyabilmek adına beşli likert dağılımının aritmetik ortalama değerlerini* esas almak uygun olacaktır. Buna göre seçeneklerin aritmetik ortalaması 3,70'tir. Bu aritmetik ortalama değeri de tutum olarak 'memnun değilim' seçeneğine denk gelmektedir. Bu değer anlamı şudur: Hatay'ın gecekondularında yaşayan bireyler, aylık hane halkı gelirinden memnun değildirler. Ayrıca tutum olarak 'hiç memnun değilim' seçeneğine doğru eğilim var. Aylık hane halkı gelirinden memnuniyet, ekonomik yapıyı ifade etmede oldukça önemlidir. Peki, Hatay'ın gecekondulu sakinlerinin, 'Türkiye koşullarını göz önüne alarak hanesinin (ailesinin) ekonomik durum algısını' genel düzeyde, 'aylık hane halkı gelirinden memnuniyet algısını' da yerel düzeyde değerlendirecek olursak; aralarında istatistiki anlamlılık düzeyinde nedensel bir ilişki var mı? sorusunu cevaplandırmamız faydalı olacaktır.

Tablo 13. Hanenin Ekonomik Durum Algısının Aylık Hane Halkı Gelirinden Duyulan Memnuniyet Algısına Etkisi

Türkiye koşullarını göz önüne aldığınızda hanenizin (ailenizin) ekonomik durumunu sizce nasıl?	İstatistik	Aylık hane halkı gelirinizden memnun musunuz?			Toplam
		Memnunum	Kararsızım	Memnun değilim	
Kötü	Sayı	31	21	133	185
	(Satır %) Hane ekonomik durum	16,8%	11,4%	71,9%	100,0%
	(Sütun %) Hane gelirinden memnuniyet	52,5%	65,6%	82,1%	73,1%
	Toplam %	12,3%	8,3%	52,6%	73,1%
Kararsızım	Sayı	4	4	15	23
	(Satır %) Hane ekonomik durum	17,4%	17,4%	65,2%	100,0%
	(Sütun %) Hane gelirinden memnuniyet	6,8%	12,5%	9,3%	9,1%
	Toplam %	1,6%	1,6%	5,9%	9,1%
İyi	Sayı	24	7	14	45
	(Satır %) Hane ekonomik durum	53,3%	15,6%	31,1%	100,0%
	(Sütun %) Hane gelirinden memnuniyet	40,7%	21,9%	8,6%	17,8%
	Toplam %	9,5%	2,8%	5,5%	17,8%
Toplam	Sayı	59	32	162	253
	(Satır %) Hane ekonomik durum	23,3%	12,6%	64,0%	100,0%
	(Sütun %) Hane gelirinden memnuniyet	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	23,3%	12,6%	64,0%	100,0%
Pearson Chi-Square Likelihood Ratio: Value 28,909; Df 4; P=0,000					
Symmetric Measures: Contingency Coefficient 0,333					

* 1.00–1.79 = Çok memnunum / 1.80–2.59 Memnunum / 2.60–3.39 = Kararsızım / 3.40–4.19 Memnun değilim / 4.20–5.00 = Hiç memnun değilim

Bu sorunun cevabı Tablo 13'deki birleşik dağılım analizinde var. 'Türkiye koşullarını göz önüne aldığınızda hanenizin (ailenizin) ekonomik durumu' ile 'aylık hane gelirinden memnuniyet' arasında anlamlılık düzeyinde güçlü nedensel ilişki gözlemlenmiştir. Ancak istatistik analiz için tablolarda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının 1'in altında olmaması ve beklenen sıklıkların %20'sinden fazlasının 5'in altında olmaması gerekir. Yaptığımız ilk birleşik dağılım analizinde (5x5'lik çapraz tablo) %52'den fazla çıkmış ve 5'in altında (1,83) bir sonuca varılmıştır. Bundan dolayı hane gelirinden memnuniyet* ve hane ekonomik durum* soruları altında yer alan seçenekleri birleştirmek daha doğru olacaktır. 'Türkiye koşullarını göz önüne aldığınızda hanenizin (ailenizin) ekonomik durumunu sizce nasıl?' sorusuna dair bilgiler demografik özellikler kısmında verilmiştir. Tablo 13'deki birleşik dağılım analizindeki çözümlemeye göre, aylık hane gelirinden 'memnun değilim' diye ifade eden katılımcıların oranı %64 iken, Türkiye koşullarını göz önüne aldığında ailesinin ekonomik durumunu 'kötü' olarak ifade edenlerin oranı %73'tür. Buna karşın, aylık hane gelirinden 'memnunum' diye ifade edenlerin oranı %23 olduğu halde Türkiye koşullarını göz önüne aldığında ailesinin ekonomik durumunu 'iyi' olarak algılayanların oranı %18'dir. Ailesinin aylık gelirinden 'memnun değilim' ifadesini algılayan grup ortalamaya (%73) oldukça yakın hatta neredeyse aynı oranda (%72) Türkiye koşullarını göz önüne aldığında ailesinin ekonomik durumunu da 'kötü' algılamaktadır. Benzer olarak; ailesinin aylık gelirinden 'memnunum' ifadesini algılayan grup ortalamadan (%18) daha yüksek oranda (%53) Türkiye koşullarını göz önüne aldığında ailesinin ekonomik durumunu da 'iyi' algılamaktadır. Bu sonuca göre, birey yereldeki ekonomik durum algısını görece genelliyor ya da genelleme eğilimi var değerlendirmesi yapılabilir. Bu durum sosyal psikolojideki durum genellemesine uygun örnek oluşturmuştur.

Hatay'ın gecekondü sakinlerine, öz-niteliklerinden memnuniyet düzeylerini belirtmelerini istenilen bir diğer soru 'cinsiyetinizden memnun musunuz?' oldu. Katılımcıların yarıya yakını (%45) 'cinsiyetinden hiç memnun olmadığını' ifade etmiştir. Buna karşın, cinsiyetinden 'çok memnun olanların' oranı görece düşük tespit edilmiştir (%13) (grafik 29). 'Cinsiyet' algısının, 'cinsiyetten memnuniyet' algısını etkiler varsayımı yaptığımız birleşik dağılım analizi sonucuna göre doğrulanmamıştır. Şöyle ki; bu varsayımı test ettiğimiz Pearson Chi-Square analizinde 'cinsiyet' algısı bağımsız değişken statüsünde ve 'cinsiyetten memnuniyet' algısı bağımlı değişken statüsünde karşılaştırıldığında değişkenler arasında istatistik anlamlılık düzeyinde nedensel ilişki gözlenmemiştir.* Bunun nedeni, bağımsız değişkende yer alan cinsiyet algısındaki kadın ve erkeklerin cinsiyetlerinden memnuniyetsizlik duymalarından kaynaklıdır

* 1-'Çok memnunum' seçeneği 2-'Memnunum' seçeneğine dahil etmek / 3-'Kararsızım' / 5-'Hiç memnun değilim' seçeneği 4-'Memnun değilim' seçeneğine dahil etmek

* 1-'Çok kötü' seçeneği 2-'Kötü' seçeneğine dahil etmek / 3-'Kararsızım' / 5-'Çok iyi' seçeneği 4-'İyi' seçeneğine dahil etmek

* "Cinsiyet algısı" ile "Cinsiyetten memnuniyet algısı" karşılaştırılmasında: Pearson Chi-Square Likelihood Ratio: Value 26,736; DF 20; P=0,143; Symmetric Measures: Cramer's V 0,049

(ortalama %57). Daha açık bir ifadeyle; kadın ve erkeklerin görece olarak cinsiyetten duydukları memnuniyet oranları düşüktür (ortalama %28). %15 oranında kararsız kalan katılımcılar, ne memnun ne de memnun değildir (grafik 29).

Bireylerin öz-niteliklerini oluşturan bir diğer önemli bağımsız değişken ise 'yaş'tır. Yaş bireylerin algı, tutum ve davranışlarını etkileyen önemli bir sosyolojik değişken olduğunu vurgulamıştık. Katılımcılara hangi yaş grubunda oldukları soruldu. Yaş grubundakilerin oranları demografik veriler kısmında sunuldu. Katılımcıların bulundukları yaş grubundan ne düzeyde memnuniyet duydukları sorusuna cevap arandı. Katılımcıların %36'sı yaşından hiç memnun değildir. Örneklem grubundakilerin yaşından duydukları memnuniyet düzeylerini 'çok memnunum' ve 'memnunum' ifadeleriyle eşit oranda tespit edilmiştir (%19, %19). Yaşından 'memnun değilim' ve yaşından duyduğum memnuniyet konusunda 'kararsızım' ifadelerini kullanan bireylerin de eşit oranda olması dikkat çekicidir (%13, %13) (grafik 30). Elde edilen sonuçlara göre; 'yaş grubu' algısı ve 'yaştan duyulan memnuniyet' algısı arasında istatistik anlamlılık düzeyinde güçlü bir nedensel ilişki tespit edilmiştir (tablo 14).

Tablo 14. Yaş Grubu Algısının Yaştan Duyulan Memnuniyet Algısına Etkisi

Hangi yaş grubundasınız?	İstatistik	Yaşınızdan memnun musunuz?					Toplam
		Çok memnunum	Memnunum	Kararsızım	Memnun değilim	Hiç memnun değilim	
18-30	Sayı	25	17	6	1	9	58
	(Satır %) Yaş grubu	43,1%	29,3%	10,3%	1,7%	15,5%	100,0%
	(Sütun %) Yaşınızdan memnuniyet	52,1%	34,7%	18,8%	3,0%	9,9%	22,9%
	Toplam %	9,9%	6,7%	2,4%	0,4%	3,6%	22,9%
31-40	Sayı	11	18	8	6	24	67
	(Satır %) Yaş grubu	16,4%	26,9%	11,9%	9,0%	35,8%	100,0%
	(Sütun %) Yaşınızdan memnuniyet	22,9%	36,7%	25,0%	18,2%	26,4%	26,5%
	Toplam	4,3%	7,1%	3,2%	2,4%	9,5%	26,5%

Tablo 14. Devamı

41-50	Sayı	7	10	8	16	22	63
	(Satır %) Yaş grubu	11,1%	15,9%	12,7%	25,4%	34,9%	100,0%
	(Sütun %) Yaşınızdan memnuniyet	14,6%	20,4%	25,0%	48,5%	24,2%	24,9%
	Toplam %	2,8%	4,0%	3,2%	6,3%	8,7%	24,9%
51-60	Sayı	3	1	6	7	18	35
	(Satır %) Yaş grubu	8,6%	2,9%	17,1%	20,0%	51,4%	100,0%
	(Sütun %) Yaşınızdan memnuniyet	6,3%	2,0%	18,8%	21,2%	19,8%	13,8%
	Toplam %	1,2%	0,4%	2,4%	2,8%	7,1%	13,8%
61 ve üstü	Sayı	2	3	4	3	18	30
	(Satır %) Yaş grubu	6,7%	10,0%	13,3%	10,0%	60,0%	100,0%
	(Sütun %) Yaşınızdan memnuniyet	4,2%	6,1%	12,5%	9,1%	19,8%	11,9%
	Toplam %	0,8%	1,2%	1,6%	1,2%	7,1%	11,9%
Toplam	Sayı	48	49	32	33	91	253
	(Satır %) Yaş grubu	19,0%	19,4%	12,6%	13,0%	36,0%	100,0%
	(Sütun %) Yaşınızdan memnuniyet	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	19,0%	19,4%	12,6%	13,0%	36,0%	100,0%
Pearson Chi-Square Likelihood Ratio: Value 68,120; DF 16; P=0,000 Symmetric Measures: Contingency Coefficient 0,456							

Tablo 14'deki birleşik dağılım analizindeki çözümlemeye göre, 'yaşınızdan memnunuz?' sorusuna cevap olarak 'hiç memnun değilim' diye ifade eden katılımcıların oranı %36 iken, 'çok memnunuz' olarak ifade edenlerin oranı %19'dur. Yaşınızdan memnuniyetsizlik duyduğunu ifade eden bireyler arasında en yüksek oran (%60) ile '61 ve üstü' yaş grubu iken, görece en düşük oran (%16) ise '18-30' yaş grubuna aittir. Yaşınızdan memnuniyetlik duyduğunu ifade eden bireyler arasında en yüksek oran (%43) '18-30' yaş aralığı iken, en düşük oran ise (%7) ise '61 ve üstü' yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, küçük yaştaki bireylerin yaşlarından daha çok memnuniyetlik duydukları anlaşılmaktadır. Yaş ilerledikçe, yani yaş aralığındaki rakamlar arttıkça, yaştan duyulan memnuniyetlik oranı anlamlı bir şekilde azalmaktadır.

Meslek bireyin öz-niteliklerinden bir diğeridir. Öz-niteliklerden biri olan meslekten duyulan memnuniyetin hangi düzeyde olduğu hakkında bilgi edinmek için katılımcılara ‘mesleğinizden memnun musunuz?’ sorusu yöneltildi. Örneklem grubundaki bireylerin mesleğinden ‘çok memnun’ olduğunu ifade edenlerin oranı görece düşük tespit edilmiştir (%7). Buna karşın, katılımcıların yarısından fazlası (%63) mesleğinden ‘hiç memnun değil’dir (grafik 31). ‘Meslek durumuna göre meslekten duyulan memnuniyet düzeyi değişir mi?’ sorusunda, meslek durumu (bağımsız değişken) ve meslekten duyulan memnuniyet düzeyi (bağımlı değişken) karşılaştırılmasında, birleşik dağılım analizinden istatistik anlamlılık düzeyinde bir sonuç alınamadı.* Eğitim düzeyinin, meslek edinmedeki etkisinden daha önce bahsetmiştik. Eğitim düzeyi ve meslekten memnuniyet karşılaştırmasında, (bağımsız değişken olarak) eğitim düzeyi esas alınarak birleşik dağılım analizi sürdürüldüyse de yine sonuç alınamadı; buna göre eğitim düzeyinin yüksek, orta yada düşük olma durumu, meslekten memnuniyet durumunu istatistik anlamlılık düzeyinde etkilememektedir.*

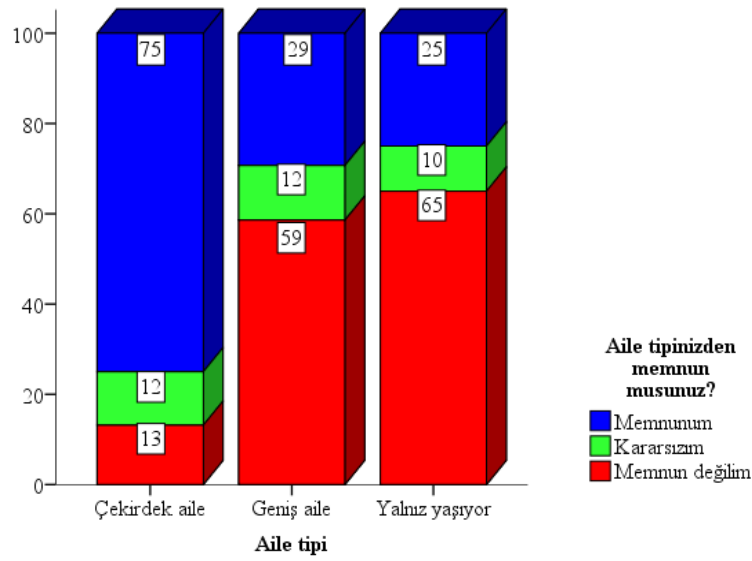
Hatay’ın gecekondü sakinlerinin aile tipi konusundaki bilgileri, demografik veriler kısmında sunuldu. O bilgileri tekrar etmeden, Hatay’ın gecekondularında yaşayan bireylerin çoğunlukta geniş aile tipinde görüldüğü yani çekirdek aile (anne, baba ve evlenmemiş çocuklar) üyeleri dışında bireylerle birlikte yaşadıkları tespit edilmiştir (%62) (grafik 11). Bireyin öz-niteliklerinden biri olan aile tipi hakkında katılımcıların ne düzeyde memnun olduklarını araştırmak konumuz açısından oldukça önemlidir. Katılımcılara ‘aile tipinizden ne düzeyde memnunsunuz?’ sorusu yöneltildi. Alınan cevaplar arasında aile tipinden %18’i ‘memnun değil’, %11’i ‘memnun’, %12’si ne memnun ne de memnun değildir; ‘kararsızdır’. Örneklem grubunda, aile tipinden ‘hiç memnun olmadığını’ ifade edenlerin oranı %34’tür; buna karşın ‘çok memnun olduğunu’ algılayanların oranı ise %25’tir (grafik 32). Hatay’ın gecekondularındaki aile tipinin genel algıyı ortaya koyabilmek adına beşli likert dağılımın aritmetik ortalama değerlerini* esas almak uygun olacaktır. Buna göre seçeneklerin aritmetik ortalaması 3,12’dir. Bu orta düzeyde aritmetik ortalama değeridir ve tutum olarak kararsız seçeneğine denk gelmektedir. Bu değer anlamı şudur: Hatay’ın gecekondularında yaşayanlar, aile tipinden ne memnundur ne de memnun değildir yani ‘kararsız’dırlar, ancak ‘memnun değilim’ seçeneğine doğru eğilim var.

Peki, aile tipine göre aile tipinden duyulan memnuniyet düzeyi değişir mi? Aile tipi ve aile tipinden duyulan memnuniyet arasında nedensel bir ilişki var mı?

* Pearson Chi-Square Likelihood Ratio: Value 99,911; DF 40; P=0,385; Symmetric Measures: Cramer’s V 0,344

* Pearson Chi-Square Likelihood Ratio: Value 20,797; DF 40; P=0,053; Symmetric Measures: Cramer’s V 0,180

* 1.00–1.79 = Çok memnunuz / 1.80–2.59 Memnunuz / 2.60–3.39 = Kararsızım / 3.40–4.19 Memnun değilim / 4.20–5.00 = Hiç memnun değilim

Pearson Chi-Square Likelihood Ratio: Value 55,585; DF 4, P=0,000
Symmetric Measures: Contingency Coefficient 0,412

B.D. Grafiği 3. Aile Tipine Göre Aile Tipinden Duyulan Memnuniyet Düzeyi

Bu soruların cevabı Birleşik Dağılım Grafiği 3’de var. Bu çözümlemeye göre, aile tipine göre aile tipinden duyulan memnuniyet düzeyi de değişiyor. Şöyle ki; aile tipinden %65 oranıyla en yüksek memnuniyetsizliğe yalnız yaşayan bireylerde ulaşmaktadır. Geniş aile de ortalamanın üzerindedir (%59). Görece en düşük oranda memnuniyetsizlik duyanlar çekirdek aile tipindeki bireylerdir (%13). Daha açık bir ifadeyle, anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek aile tipinde yaşayan bireyler en yüksek memnuniyet oranına sahiptir (%75). Aile tipi ve aile tipinden duyulan memnuniyet arasında istatistiki anlamda güçlü nedensel bir ilişki gözlemlenmiştir.

Kentlilik durumu itibariyle, Hatay’ın gecekondualarında yaşayan bireylerin beşte dördünün doğum yerleri Hatay’ın çevre ilçelerindendir. Katılımcıların beşte biri ise Hatay’a yakın olan çevre illerden oluşmaktadır (grafik 16). Örneklem grubundakilere ‘doğum yerinizden memnun musunuz?’ sorusu yöneltildi. Katılımcıların %39’u ‘hiç memnun değil’, %8’i doğum yerinden ‘çok memnun’dur. Örneklem grubundakilerin %15’i ‘memnun değilim’ yanıtıyla doğum yerinden memnuniyetsizliğini yansıtmıştır. ‘Memnunum’ ve ‘kararsızım’ cevabını verenlerin oranı ise birbirine eşittir (%19 ve %19) (grafik 33). Göç ile gelip Antakya’nın gecekondualarında yerleşen bireylerin ifade ettiklerine göre, Hatay’ın çevre ilçelerinden merkeze olan göçün nedenleri arasında ilk sırayı iş olanaklarının az olması, ulaşımın zor olması, iklim koşulları ve ilçelerdeki fiziki (dağlık alanın çok olması) alanların düzgün olmaması, geçim sıkıntısı, eğitim, sağlık vb gibi koşulların olmaması yer almıştır. “Doğum yerine göre doğum

yerinden duyulan memnuniyet düzeyi değişir mi?" sorusuna cevap bulabilmek için yaptığımız birleşik dağılım analizinde istatistik anlamlılık düzeyinde nedensel ilişki gözlenmemiştir.* Bunun nedeni, doğum yerinden duyulan memnuniyetsizlik oranının yüksek (ortalama %54) olması ve duyulan memnuniyet oranının ise görece düşük (ortalama %27) olmasıdır (grafik 33).

Bireyin diğer öz-niteliklerinden biri de hane içi statüsüdür. Bireyin hane içi statüsünde kendini nasıl gördüğü ve nasıl hissettiği de yaşam kalitesi açısından oldukça önemlidir. Katılımcılara 'hane içi statünüzden memnun musunuz?' sorusu yöneltildi. Örneklem grubundaki bireyler hane içi statüsünden memnuniyetlik düzeylerinin en yüksek olduğu oran (%31) 'memnunum' ve görece en düşük olduğu oran da (%9) 'memnun değilim' olarak tespit edilmiştir. Ne memnun, ne de memnun olmayan katılımcıların oranı %15'tir. Hane içi statüsünden 'çok memnun' ve 'hiç memnun olmayan' bireylerin oranları birbirine yakındır (%25 ve %20) (grafik 34). 'Hane içi statü (bağımsız değişken) algısının hane içi statüden memnuniyet (bağımlı değişken) algısına etkisi var mı?' sorusu ile aralarında nedensel ilişkinin var olup, olmadığı incelenmiştir. Yapılan birleşik dağılım analizinde değişkenler arasında istatistik anlamlılık düzeyinde nedensel ilişki gözlenmemiştir. Bunun nedeni daha önce açıkladığımız gibi istatistik analiz için birleşik dağılım analizini yaptığımız tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının 1'in altında olmaması ve beklenen sıklılıkların %20'sinden fazlasının 5'in altında olmaması gerekir. Yaptığımız birleşik dağılım analizinde (6x5'lik çapraz tablo) %33'den fazla çıkmış ve 5'in altında (0,82) bir sonuca varıldığı için birleşik dağılım analizi yapılamaz.

Kimlik, toplumsal bir varlık olan insana özgü nitelikleri gösteren özelliklerin tümüdür. İnsanın kim olduğunu tanıtan bütün özellikler kimlikte yer alır. Etnik kimlikte bireyin özdeşliklerinden biridir. Etnik kimliğin tanımına esas alınan kültürel farklılıklar dolayısıyla farklı etnik özellik gösteren bireylerin yaşam kalitesi algılarının farklı olacağı öngörülebilir. Hatay'ın heterojenik yapısındaki bireylerin etnik kimlik özellikleri istatistik analizde bağımsız değişken olarak kullanılacaktır. 'Etnik kimliğinizden memnun musunuz?' sorusuna cevap arandı. Hatay'ın gecekondularında yaşayan bireyler en yüksek oran olarak etnik kimliğinden 'çok memnunum' yanıtını verdiği tespit edilmiştir (%29). 'Çok memnun' olduğunu ifade eden bireylere en yakın oranda etnik kimliğinden 'memnunum' cevabını veren katılımcılardır (%27). Etnik kimliğinden memnuniyetsizlik duyanların oranı görece düşüktür (%15 ve %7). Buna karşın kararsız kalanların oranı %22'dir (grafik 35). 'Etnik kimlik' algısının (bağımsız değişken) 'etnik kimlikten memnuniyet' algısına (bağımlı değişken) etkisi var mı? Etnik kimlik ile etnik kimlikten duyulan memnuniyet arasında istatistiki nedensel bir ilişki var mı? Yapılan birleşik dağılım analizinde değişkenler arasında istatistik anlamlılık düzeyinde nedensel ilişki

* Pearson Chi-Square Likelihood Ratio: Value 85,454; DF 56; P=0,017; Symmetric Measures: Cramer's V 0,492

gözlenmemiştir. Yaptığımız birleşik dağılım analizinde (7x5'lik çapraz tablo) %49'dan fazla çıkmış ve 5'in altında (0,79) bir sonuca varıldığı için birleşik dağılım analizi yapılamaz.

Son olarak 'dini kimliğinizden memnun musunuz?' sorusuna alınan cevaplar şu şekildedir; %37 'çok memnunuz', %24 'memnunuz', %18 'kararsızım', %11 'memnun değilim', %10 'hiç memnun değilim'. Katılımcıların yarısından fazlası (ortalama %61) dini kimliğinden memnuniyetli duymaktadır (grafik 36). Bundan dolayı 'dini kimlik' (bağımsız değişken) algısı ile dini kimlikten memnuniyet (bağımlı değişken) algısı arasında nedensel ilişki gözlenmemiştir*. Bunun nedeni, islam kimliğinde olan katılımcıların çoğunlukta olması (%68) ve çoğunluğun dini kimliklerinden memnuniyet duyması görece tespit edilmiştir (grafik 20).

Kişinin ekonomik durumu, yaşam kalitesini etkileyen faktörler arasındadır. İyi bir yaşam kalitesinin sağlanabilmesi için ekonomik durumun en azından asgari ihtiyaçları karşılayabilecek düzeyde olması gereklidir. Bu bağlamda araştırmaya katılanların ekonomik durumuyla ilgili fikir edinebilmek için bazı sorular sorulmuştur. Ekonomik durumla ilgili olan soruların bir kısmı demografik özellikler kısmında açıklandı. Geri kalan sorulara da burada değineceğiz.

Arzu etmelerine rağmen, insanların, bazen sahip olamadığı, satın almaya güçlerinin yetmediği yada yapmak isteyip de yapamadığı şeyler vardır.

Tablo 15. Ekonomik Yapının Etkisi

	Ekonomik yapının etkisi			İstatistik		
	Evet ¹ 1,00-1,66	Hayır ² 1,67-2,33	Kısmen ³ 2,34-3,00	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Ortalama Standart Hatası
Evinizin iklimlendirmesi (ısıtılmak\soğutulmak) iyi mi?	%17	%50	%32	2,15	,691	,04
Tatil yapabilme durumunuz var mı?	%10	%78	%12	2,02	,471	,03
Evinizin eşyaları ve konfor durumunuz yeterli düzeyde mi?	%19	%57	%24	2,04	,656	,04
Beslenmeniz dengeli ve düzenli mi?	%16	%66	%18	2,02	,580	,04
Kültürel faaliyetler de (sinemaya, konsere gitme; kitap alma, arkadaşlarla dışarıda eğlenme vs.) bulunabiliyor musunuz?	%14	%74	%12	1,98	,511	,03
Genel Toplam	%15	%65	%20	2,04	,582	,04

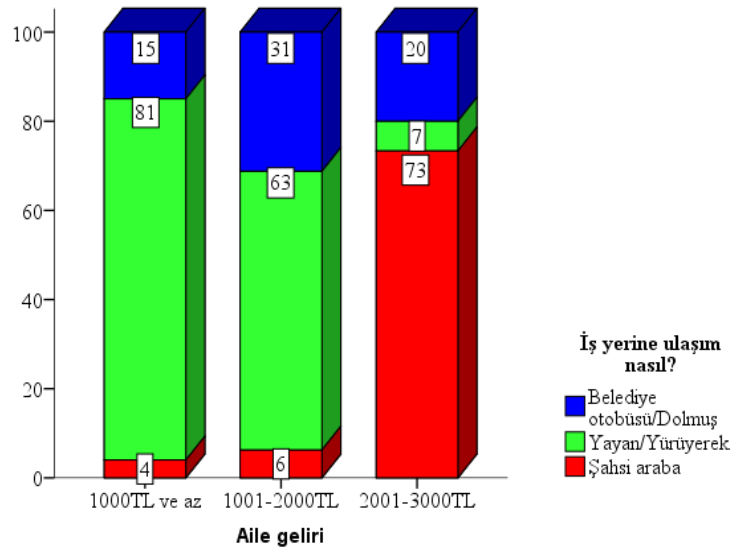
* Birleşik dağılım analizinde (3x5'lik çapraz tablo) %33'den fazla çıkmış ve 5'in altında (0,62) bir sonuca varıldığı için istatistiki anlamlılık düzeyinde bir ilişki yoktur.

Hatay'ın gecekondlu sakinlerinin ekonomik durumlarının nasıl olduğunu anlamada bize katkı sağlayan bu beş önemli etkenden söz edilebilir: 1.Evin iklimlendirilmesi 2.Tatil yapabilme durumu 3.Evin eşya durumu 4.Dengeli beslenme 5.Kültürel faaliyetlerde bulunabilme. Tablo 15'de sunulan bu önermelere verilen cevapların frekans dağılımına göre; evin iklimlendirilmesi, tatil yapabilme durumu, evin eşya durumu, dengeli beslenme ve kültürel faaliyetlerde bulunabilme faktörlerinin ekonomik yapıya etkisi vardır. Örneklem grubundaki her iki kişiden biri (%50) evin iklimlendirilmesinin iyi olmadığını dile getirmiştir (grafik 37). Örneklem grubunun neredeyse tamamına yakını (%78) tatil yapabilme durumunun olmadığını söylemiştir (grafik 38). Örneklem grubundakilerin yarısından fazlası (%57) evin eşya durumunun yeterli bir düzeyde olmadığını dile getirmiştir (grafik 39). Örneklem grubundakilerin her üç kişiden ikisinin (%66) beslenmesi dengeli ve düzenli değildir (grafik 40). Örneklem grubundaki her dört kişiden üçü (%74) ise kültürel faaliyetlerde bulunamadığını ifade etmiştir (grafik 41). Aritmetik ortalamalarının karşılaştırılmasında, veri toplama aracında kullanılan 1'den 3'e kadar olan derecelendirme ölçeği, üç eşit parçaya bölünerek her bir seçeneğe karşılık gelen puan aralıkları hesaplanmış* ve değerlendirmeler buna göre yapılmıştır. Aritmetik ortalama esas alındığında cevapların 'hayır' seçeneğinde toplandığı gözlenmektedir. Cevapların merkezi dağılımını gösteren ortalamanın standart hata puanı düşük (0,04) olduğu için verilerin tutarlı olduğu söylenebilir. Buna göre bu beş faktörün, ekonomik yapının kötü olduğunu tespit etmede oldukça önemli bir yere sahiptir.

Buradan hareketle çalışanların iş yerlerine ulaşımı nasıl ve hangi yolla sağladıklarına değinmek faydalı olacaktır.

Hatay'ın gecekondlu sakinlerinin, işe ulaşım konusunda zorluk çektikleri tespit edilmiştir. Çalışanların yarısından fazlası 'hayır' cevabıyla işe ulaşımın kolay olmadığını açıkça ifade etmektedirler (%66) (grafik 42). Böylelikle örneklem grubundakilerin 'iş yerine ulaşımını genelde nasıl sağladıkları' sorusunun cevaplarını açıklamak faydalı olacaktır. Katılımcıların %69'u 'yayan\yürüyerek', %20'si 'belediye otobüsü\dolmuş' ve %11'i 'şahsi araba' yoluyla iş yerine ulaşımını sağlamaktadır (grafik 43). Peki, aile geliri ve iş yerine ulaşımın genelde nasıl sağlandığı arasında istatistiki anlamlılık düzeyinde nedensel bir ilişki var mı? Aile gelirinin, iş yerine ulaşımına etkisi var mı?

* 1.00-1.66=Evet / 1.67-2.33=Hayır / 2.34-3.00=Kısmen

Pearson Chi-Square Likelihood Ratio: Value 50,368; DF 4; P=0,000

Symmetric Measures: Contingency Coefficient 0,557

B.D. Grafiği 4. Aile Gelirinin İş Yerine Ulaşımına Etkisi

Daha önce örneklem grubunun demografik niteliklerini açıkladığımız kısımda ailenin aylık geliri hakkında bilgi sunmuştuk. O bilgileri tekrar etmeden açıklayacak olursak, Hatay'ın gecekondu sakinlerinin aile gelirleri oldukça düşük tespit edildi. Örneklem grubunun aile geliri ile iş yerine ulaşımın nasıl olduğu arasında istatistik anlamlılık düzeyinde güçlü nedensel ilişki tespit edildi (BDG 4). Buradan hareketle iş yerine ulaşımın nasıl gerçekleştirildiği, bu farklı gelir gruplarına göre görece değişmediği tespit edildi. Ailenin aylık ortalama geliri, iş yerine ulaşımı etkilemektedir. B.D. Grafiği 4'den takip edileceği üzere aile geliri yükseldikçe 'şahsi araba' kullanımı artıyor (%4, %6, %73) ve 'yayan/yürüyerek' ulaşım azalıyor hatta '2001-3000TL' arasında aylık geliri olan bireylerde çok az kişinin yürüdüğü tespit edilmiştir (%81, %63, %7). 'Belediye otobüsü/dolmuş' ile ulaşımını sağlayanlar en fazla oran '1001-2000TL' arasında görülürken (%31), aylık geliri '2001-3000TL' olanlar da kulanımı daha az (%20) ama en düşük oran '1000TL ve az' aylık geliri olan ailelerde tespit edilmiştir (%15). Hatay'ın gecekondu sakinlerinde aile gelirinin, iş yerine ulaşımın nasıl sağlanması gerektiğini oldukça etkilediği görülmektedir.

5.4. Bireysel-Dışsal Alan Algısı

Bireysel-dışsal alan algısı, bireyin ailesi ve arkadaşlarıyla olan sosyo-kültürel ilişkilerinden duyduğu memnuniyeti ifade eder. Bireyin başta kendisi sonra ailesi ve arkadaşlarının sağlıklı bir yaşam sürmesidir. Bireyin kendi sağlığı, bireyin geliri, aile ve

arkadaşlarıyla olan ilişkisi, aile ve arkadaşlarının sağlık durumu ve yaşam standartları bireysel-dışsal alan algısının temel belirleyicilerindendir.

Bireysel-dışsal alan algısını tanımlayan en belirgin özellikler şunlardır:

- Doğal çevreyle ilişki kurma biçimleri,
- Sağlıkla ilgili yaşam kalitesinin göstergesi,
- Eğitim düzeyi ve bilgisi,
- Gelir düzeyi,
- Sanatsal ve bilimsel başarısı,
- Toplumsal farklılaşma ve katmanlaşmadaki konumu,
- Siyasal sürece katılma düzeyi,
- Boş zamanın varlık derecesi,
- Yaşadığı yerleşmenin (mahallenin) kalitesi (Tekeli ve diğ. 2004; akt. Kabadayı, 2006: 22).

Bireysel düzeyde nesnel yaşam kalitesinde yer alan kavramlar, nesnel doğal çevre ve nesnel toplumsal çevre alanlarındaki kavramlara paralellik göstermektedir. Bireyin gerçekleştirdiklerini, nesnel doğal çevre alanı ile nesnel toplumsal çevre alanı ölçülürken, birey düzeyinde ve bu olanaklar çerçevesinde ölçülmüş olmaktadır.

Yaşam kalitesini belirleyen faktörlerin başında kişinin aile yaşamı, aile bireyleri ve diğer bireylerle olan ilişkilere dair özellikler gelmektedir. Araştırmamızda aile yaşamı, aile bireyleri ve diğer bireylerle olan iletişimin hangi derece de olduğuna dair görüşler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Bireyin sosyal ilişkilerinden duyduğu memnuniyet düzeyi de yaşam kalitesi açısından önemli bir yere sahiptir. Hatay'ın gecekondü sakinlerine, sosyal ilişkilerinden duydukları memnuniyet düzeylerini belirtmeleri istenmiştir.

Tablo 16. Sosyal İlişkilerden Duyulan Memnuniyet Düzeyleri

	Sosyal ilişkilerden memnuniyet					İstatistik		
	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Ortalama Standart Hatası
	11,00-1,79	21,80-2,59	32,60-3,39	43,40-4,19	54,20-5,00			
Aynı evdeki kişilerle ilişkilerinden memnuniyet	%35	%34	%11	%13	%8	2,26	1,276	0,085

Tablo 16. Devamı

Akraba ilişkilerinden memnuniyet	%42	%31	%16	%6	%5	2,00	1,124	0,072
Arkadaş ilişkilerinden memnuniyet	%34	%32	%11	%11	%11	2,34	1,348	0,085
Komşu ilişkilerinden memnuniyet	%49	%29	%14	%6	%2	1,83	1,019	0,064
İşyeri ilişkilerinden memnuniyet (sadece çalışanlar)	%25	%30	%20	%7	%18	2,64	1,400	0,120
Genel Toplam	%37	%31	%14	%9	%9	2,21	1,233	0,085

Aritmetik ortalamalarının karşılaştırılmasında, veri toplama aracında kullanılan 1’den 5’e kadar olan derecelendirme ölçeği, beş eşit parçaya bölünerek her bir seçeneğe karşılık gelen puan aralıkları hesaplanmış* ve değerlendirmeler buna göre yapılmıştır. Tablo 16’ya göre örneklem grubundaki her iki kişiden biri komşuluk ilişkilerinden ‘çok memnun’dur (%49) (grafik 47). Sosyal ilişkilerde bireylerin ‘çok memnun’ oldukları alanlar sırasıyla şu şekildedir; %42 ‘akraba ilişkileri’ (grafik 45), %35 ‘aynı evde yaşadıkları kişilerle olan ilişkileri’ (grafik 44), %34 ‘arkadaş ilişkileri’ (grafik 46), %25 ‘iş yeri ilişkileri’ (sadece çalışanlar) (grafik 48) olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların sosyal ilişki de memnuniyetsizlik duydukları görece en düşük oran (%2) ‘komşuluk ilişkileri’ ve görece en yüksek oran (%18) ‘iş yeri ilişkileri’ olarak tespit edilmiştir (tablo 16). Genel algıyı ortaya koyabilmek adına beşli likert dağılımının aritmetik ortalama değerlerini esas almak uygun olacaktır. Buna göre seçeneklerin aritmetik ortalaması 2,21’dir. Bu değer tutum olarak memnunun seçeneğine denk gelmektedir. Bu değer anlamı şudur; Hata’yın gecekondü sakinleri sosyal ilişkilerinden memnuniyetli duymaktadır, ancak böyle bir eğilim var.

Araştırma soru formunda sosyal ilişkiler hakkında 5 önerme içeren soru grubu oluşturuldu. Önergelerin 5 tanesi sosyal ilişkileri eleştiren negatif yön-anlamlıdır. Bu önermelere verilen cevapların frekans dağılımı ve T-Testi analizleri aşağıda sunulmuştur.

* 1,00-1,79 ‘Kesinlikle katılıyorum’/1,80-2,59 ‘Katılıyorum’/2,60-3,39 ‘Kararsızım’/3,40-4,19 ‘Katılmıyorum’/4,20-5,00 ‘Hiç katılmıyorum’

Tablo 17. İnsan ilişkileri hakkında negatif yön-anlamli önermelerin frekans dağılımı

Önermeler	İnsan ilişkilerine karşı tutum					İstatistik		
	Kesinlikle Katılıyorum 1,00-1,79	Katılıyorum 2,80-2,59	Kararsızım 3,60-3,39	Katılmıyorum 4,40-4,19	Hiç Katılmıyorum 5,20-5,00	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Ortalama Standart Hatası
Dayanışma öldü, başımız sağolsun!	%10	%15	%21	%20	%35	3,55	1,36	,09
Aile içi ilişkiler dahi günden güne çözülüyor, bozuluyor.	%14	%12	%17	%17	%40	3,57	1,46	,09
Bayramlaşma dışında akraba ilişkileri kalmadı.	%15	%17	%13	%31	%24	3,32	1,39	,09
Yaşadığımız çağda komşuluk ilişkileri gereksizdir	%10	%6	%23	%25	%36	3,71	1,29	,08
Arkadaşlık ilişkileri maddiyata bağlandı.	%16	%9	%22	%18	%35	3,47	1,45	,09
Genel Toplam	%13	%12	%19	%22	%34	3,52	1,39	,09

Aritmetik ortalamalarının karşılaştırılmasında, veri toplama aracında kullanılan 1’den 5’e kadar olan derecelendirme ölçeği, beş eşit parçaya bölünerek her bir seçeneğe karşılık gelen puan aralıkları hesaplanmış* ve değerlendirmeler buna göre yapılmıştır. Genel insan ilişkileri hakkında negatif yön-anlamli önermelerin frekans dağılımı ve aritmetik ortalama değerleri incelendiğinde; ‘Aile içi ilişkiler dahi günden güne çözülüyor, bozuluyor’ önermesine yaklaşık her üç kişiden birinin hiç katılmadığı ama diğer dört önermeye örneklem grubunun yarısından fazlasının katılmadığı dikkat çekiyor (grafik 67). Cevapların aritmetik ortalama değerleri esas alındığında, üçüncü önerme hariç insan ilişkilerinin yok olduğuna karşı tutum konusunda katılmadıkları tespit edilmiştir. Buna karşın en azından iki kişiden birinin gözlemine göre insan ilişkilerinin yok olmadığı ve insan ilişkileri konusunda sonuçları olumlu olmuştur. ‘Bayramlaşma dışında akraba ilişkileri kalmadı’ önermesinin aritmetik ortalaması ‘kararsızım’

* 1,00-1,79 ‘Kesinlikle katılıyorum’/1,80-2,59 ‘Katılıyorum’/2,60-3,39 ‘Kararsızım’/3,40-4,19 ‘Katılmıyorum’/4,20-5,00 ‘Hiç katılmıyorum’

seçeneğiyle sınır değeri 3,32 hesaplandı. Aslında bu önermeye ilişkin tutumu da görelî olarak katılmadıklarını kabul etmek gerekir.

Birinci önermede Hatay'ın gecekondû sakinlerine, insan ilişkilerinde dayanışma sözü konusu edilmiştir. "Dayanışma: bu topluluğı oluşturan üyelerin bir sorunu çözmek ya da bir iş gerçekleştirmek üzere birbirine dayanıp güç kazanmaları ve birbirlerine sahip çıkmaları (Gökçe vd, 1993: 5)" olarak tanımlanmıştır. Durkheim ilk temel eseri Toplumda İş Bölümü'nü (1893) toplumsal dayanışma konusuna değinerek iki toplumsal düzene (mekanik ve organik dayanışmaya) başvurmuştur. Durkheim'in iki toplumsal düzeninden biri olan mekanik dayanışmada yani geleneksel toplumlarda topluluk, cemaat, yüz yüze ilişkiler, mekanik, iş bölümü çok basit, homojen ve kollektif bilinç tamamen hakim konumdadır. Bireyselliğe çok az yer verilen geleneksel toplumlarda sosyalleşme aile, din gibi temel düzenlemeler aracılığıyla düzenlenir. Organik dayanışmaya dayalı modern toplumlarda ise mekanik dayanışmaya dayalı toplumların tam tersi şeklinde görülür. "Gecekondû ailelerine genelde bakıldığı zaman geleneksel davranışlar, modern davranışlardan daha fazladır. Özetle gecekondû ailesi temel bir dayanışma birimidir (Gökçe vd, 1993: 349)". Araştırmaya katılanların insan ilişkilerindeki dayanışmanın ölmediğini, birinci önermeye katılmamalarından tespit edilmiştir (ortalama %55) (grafik 66).

"Aile içi ilişkiler, dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de en fazla mahremiyetine inanılan konulardan birisidir. Bu derece mahrem olarak nitelendirilen bu konunun araştırılması ve sonuçlarının güvenilir olması da son derece zordur (Şenol ve Yıldız, 2015: 848)". İkinci önermede Hatay'ın gecekondû sakinlerinde aile içi ilişkilerinin ne oranda gerçekleştirebildiğini tespit edebilmek için 'aile içi ilişkiler günden güne bozuluyor, çözülüyor' önermesi soruldu. Aile içi ilişkilerin bozulmadığına dair toplum algısı görece yaygındır (ortalama %57) (grafik 67). Araştırmaya katılanlar için aile içi ilişkilerin çok büyük önem arz ettiği ve bireyselleşmenin aksine birlikteliği kanıtlar niteliktedir.

Üçüncü önermede 'bayramlaşma dışında akraba ilişkileri kalmadı' sorusu söz konusu edilmiştir. Dayanışma biçimlerinden biri olan akrabalık ilişkilerinin yok olduğuna yönelik olumsuz tutum sergilenmiştir. Yani örneklem grubunun bu soru karşısındaki tutumu, akrabalık ilişkilerinin bayramlaşma dışında da var olduğunu kanıtlar niteliktedir. 'Kararsızım' diye cevap verenlerin oranı görece en düşük olmakla beraber (%13), 'katılmıyorum' ve 'hiç katılmıyorum' diye cevaplayanların toplam oranı da görece yüksektir (%55) (grafik 68).

Dördüncü önermede 'yaşadığımız çağda komşuluk ilişkileri gereksizdir' sorusu söz konusu edilmiştir. Hatay'ın gecekondû sakinlerinin örneklem grubundakilerin yarısından fazlası bu görüşe katılmamıştır (ortalama %61) (grafik 69). Akrabalığın yanında, komşuluk da mahalle içinde dayanışmanın önemli unsurlarından biridir. Özellikle büyük şehirlerde komşuluk, akrabalığın da önünde yakınlık nedenidir. Gecekondû mahalleleri, farklı bölgelerden, farklı kökenlerden, farklı etnik gruplarından gelenlerin bir araya geldiği bu anlamda bazı

anlaşmazlıkların meydana çıkma alanı olabilecekken, mahalle içindeki anlaşmazlıklar oldukça azdır. Araştırma sonuçlarına göre aile içi ilişkilerden sonra, gecekondü sakinlerinin en yakın ilişkide bulundukları, en rahat ve serbestçe konuştukları grup, akraba olmayan komşulardır. Bunun nedenlerinden biri, birlikte yaşamının gündelik pratikleri bu yakınlığı zorlamaktadır. Ayrıca komşuların çok yabancı sayılmaması onlara karşı güveni de artırıyor. Komşuluğun gençler açısından da çok büyük bir önemini vurgulamak gerekirse, gençler için bir açılım alanı olup yeni insanlar tanıma ve yeni ilişkiler geliştirme imkanına sahip oluyorlar.

Beşinci önermede 'arkadaşlık ilişkileri maddiyata bağlandı' sorusu söz konusu edilmiştir. Olumsuz olan bu önermeye Hatay'ın gecekondü sakinlerinin yarısından fazlasının katılmaması (ortalama %53) olumlu sonuçlar doğurmuştur (grafik 70). Arkadaşlık ilişkilerinin önemine vurgu yapan katılımcılar, maddiyattan çok maneviyatın ön planda geldiğini dile getirerek, insanlar arasındaki dayanışmanın varlığını sürdürdüğünü ortaya koymuşlardır. Ancak tüm bu değerlendirmeler yine görelidir. Çünkü 'kararsızların' ve 'katılmayanların' oranı fazladır.

Winter ve Dodou (2010) 5'li Likert ölçeğinden elde edilen verilerin analizinde t-testi ve Many-Whitney-Willcoxon testini karşılaştırmış ve her iki testte de tip-1 hata* yapma ihtimalinin %3'ün altında olduğu, her iki yaklaşımda da testin gücünün birbirine yakın seviyelerde olduğunu saptamışlar bu nedenle bunlardan herhangi birini seçmenin yanlış olmayacağı kanaatine varmışlardır (Turan vd., 2015: 196). Buradan hareketle kesin değerlendirme için T-Testi analizi yararlı olacaktır.

Genel insan ilişkileri uygulaması hakkında negatif yön-anlamalı önermelerin T-Testi analizinde soru grubunun genel aritmetik ortalaması 3,52 hesaplanmıştır. Yukarıda puan aralıkları hesaplanmış olarak verildi. Veri kodlarından 1-Kesinlikle Katılıyor, 2-Katılıyor, 3-Kararsız, 4-Katılmıyor, 5-Hiç Katılmıyor seçeneklerini temsil ettiği için soru grubuna verilen cevapların puan aralığı 4-Katılmıyor seçeneğidir. Cevapların merkezi dağılımını gösteren ortalamanın standart hata puanı 0,09 hesaplanmıştır. Bu puan görece düşük olduğu için verilerin tutarlı olduğu gözleniyor (Tablo 18).

* Tip-1 hata: Boş hipotez doğru, araştırma hipotezi yanlış olduğu halde boş hipotezi reddetme

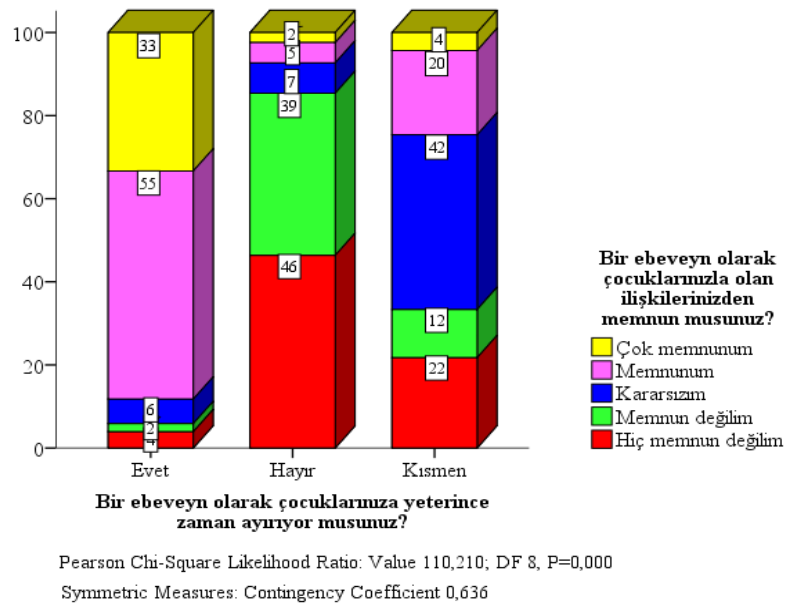
Tablo 18. İnsan ilişkileri hakkında negatif yön-anlamalı önermelerin T-Testi

One-Sample Statistics					
Önermeler	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	
İnsan ilişkilerinde “Tırnağın varsa başını kaşı” deyişi geçerli kural haline geldi. Dayanışma öldü, başımız sağolsun!	253	3,55	1,36	,09	
Aile içi ilişkiler dahi günden güne çözülüyor, bozuluyor.	253	3,57	1,46	,09	
Bayramlaşma dışında akraba ilişkileri kalmadı.	253	3,32	1,39	,09	
Yaşadığımız çağda komşuluk ilişkileri gereksizdir.	253	3,71	1,29	,08	
Arkadaşlık ilişkileri maddiyata bağlandı.	253	3,47	1,45	,09	
One-Sample Test					
Önermeler	Test Value = 4 (Katılmıyorum)				
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference
					Lower Upper
İnsan ilişkilerinde “Tırnağın varsa başını kaşı” deyişi geçerli kural haline geldi. Dayanışma öldü, başımız sağolsun!	-5,324	252	,000	-,45	-,62 -,29
Aile içi ilişkiler dahi günden güne çözülüyor, bozuluyor.	-4,724	252	,000	-,43	-,62 -,25
Bayramlaşma dışında akraba ilişkileri kalmadı.	-7,794	252	,000	-,68	-,85 -,51
Yaşadığımız çağda komşuluk ilişkileri gereksizdir.	-3,564	252	,000	-,29	-,45 -,13
Arkadaşlık ilişkileri maddiyata bağlandı.	-5,869	252	,000	-,53	-,71 -,35

T-Testi analizinde H0 hipotezi cevapların ortalaması 4'e eşittir yani örneklem grubu tabloda yer alan önermelere katılmıyor olarak kurulmuştur. T-Testi analizinin One Sample Test kısmında Sig. (2-tailed) değerleri (beş önerme için de 0,000) kabul edilebilir hata payından (0,05'den) küçük olduğu için H0 hipotezi reddedilmiştir. Yani örneklem grubu genel insan ilişkileri uygulamasının olumsuz sonuç doğurduğu ya da doğuracağı görüşüne katılmıyor. Öte yandan, ikinci T-Testi analizinde H0 hipotezi, cevapların ortalaması 1'e ya da 2'ye eşittir yani örneklem grubu tabloda yer alan önermelere 'kesinlikle katılıyor' ya da 'katılıyor' olarak kurulduğunda yine reddedilmiştir. Yani örneklem grubu genel insan ilişkileri uygulaması olumsuz sonuç doğurduğu yada doğuracağı görüşüne de katılmıyor. Bu durumda örneklem grubu genel insan ilişkileri ile ilgili negatif yön-anlamalı önermelere ne katılmış ne de katılmamış kararsız kalmıştır.

Araştırmaya katılan bireylere, 'aile fertleri günün muhasebesini yaparlar mı?' diye sorulduğunda, katılımcıların yarısı (%50) 'evet', %29 'hayır' ve %22 'kısmen' olarak tespit edilmiştir (grafik 59). Hatay'ın gecekondü sakinleri günün muhasebesini yapmanın çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Onlar için 'günün muhasebesi, yarının güvencesi'dir. Bütçe kısıtlı olduğundan, aile fertleri gün içerisinde ne yaptıklarını, ne kadar harcadıklarının hesabını tutmak zorunda olduklarını belirtmişler. Günümüz şartlarını düşündüğümüzde bu soruya 'evet' cevabını verenlerin haklılığını göstermektedir. 'Aile fertleri etkinliklere birlikte karar verirler mi?' sorusuna katılanların oranı ise bu kadar yüksek değildir (%30). Aile fertlerinin yarıya yakını etkinliklere birlikte karar vermiyorlar (%43) ama günün muhasebesini yapıyorlar (grafik 60).

Hatay'ın gecekondü mekanlarında yaşayan evli bireyler, evliliğinden 'memnun' olduğunu ifade etmiştir (%30). Evli bireylerin %27'si 'evliliğinden çok memnun'dur (grafik 61). Ancak evliliğinden memnununiyetlik duyan bireyler, eş ile cinsel hayatlarından 'memnun değildir' (ortalama %55) (grafik 62). Katılımcıların %42'si eşleri ile arkadaşça sohbet edebildiklerini ifade etmeleri üzerine cinsel ilişkiden memnununiyetsizlik duyduklarını eşleri ile paylaşamıyor olmaları da dikkat çekicidir (grafik 63). Bunun nedeni toplum içerisinde hatta karı-koca arasında bu gibi konuların konuşulmasının ayıp olarak karşılanmasıdır. Ayrıca Hatay'ın gecekondü sakinlerinde evli ve çocuğu olan bireylere iki soru yöneltildi. Bunlardan biri 'bir ebeveyn olarak çocuklarınızla olan ilişkilerinizden memnun musunuz?' diğeri ise 'bir ebeveyn olarak çocuklarınıza yeterince zaman ayırıyor musunuz?' oldu. Evli ve çocuğu olan bireylerin, ebeveyn olarak çocukları ile ilişkilerinden 'memnun' oldukları tespit edilmiştir (%27). Fakat ebeveyn olarak çocukları ile ilişkilerinden 'hiç memnun olmayan' bireylerin oranı (%22) da memnun olan bireylere yakındır (grafik 64). Bunun nedeni evli ve çocuğu olan bireylerin, ebeveyn olarak çocuklara ayırdıkları zamanı 'kısmen' (%43) yeterli bulmaları ile ilgili olduğu düşünüldü (grafik 65). Buradan hareketle şu soruları sormak daha doğru olacaktır; Bir ebeveyn olarak çocuklara yeterince zaman ayırmak ile çocuklarla olan ilişkiden duyulan memnuniyet düzeyi arasında istatistiki anlamda nedensel bir ilişki var mı? Bir ebeveyn olarak çocuklara ayrılan zaman, çocuklarla olan ilişkiden duyulan memnuniyet düzeyini etkiler mi?

B.D. Grafiği 5. Bir Ebeveyn Olarak Çocuklara Ayırılan Zaman ve Çocuklarla Olan İlişkiden Duyulan Memnuniyet Düzeyi

Bu soruların cevabı Birleşik Dağılım Grafiği 5’de var. Birleşik Dağılım Grafiği 5’de yapılan analize göre, bir ebeveyn olarak çocuklara yeterince zaman ayırmak (bağımsız değişken statüsünde) ile çocuklarla olan ilişkiden duyulan memnuniyet düzeyi (bağımlı değişken) arasında güçlü nedensel bir ilişki var. Şöyle ki; bir ebeveyn olarak çocuklarına yeterince zaman ayırdıklarında, bireylerin çocuklarıyla olan ilişkilerinden memnuniyetsizlik oranları azalmaktadır (ortalama %85, %34, %6). Bir ebeveyn olarak çocuklarına yeterince zaman ayırmadıklarında, bireylerin çocuklarıyla olan ilişkilerinden memnuniyet oranları da azalmaktadır (ortalama %88, %24, %7). Bu dağılım varsayımı doğrulamaktadır. Yani ebeveynlerin çocuklarına ayırdıkları zaman, ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinden memnuniyet düzeylerini etkilemektedir.

Araştırmaya katılanlara her bir faaliyet alanına ne düzeyde zaman ayırdıkları sorulmuştur. Sırasıyla ilk olarak ‘aile bireyleriyle görüşme’ye ‘daha çok’ zaman ayırdıkları tespit edilmiştir (%35). ‘Ayırmak istemiyorum’ oranı %11, bunun nedeni aile bireylerinden ayrı ve yalnız yaşayanların ailelerine zaman ayırmak istememeleridir (grafik 49).

İkinci olarak ‘aile bireyleri dışındaki kimselerle görüşme’ye ne düzeyde zaman ayırdıkları sorulmuştur. ‘Daha az’ cevaplayanların oranı her ne kadar yüksek çıksa da (%35), ‘daha çok’ (%31) ve ‘ne az-ne çok’ (%28) diye cevaplayanların oranı da göz ardı edilemeyecek kadar yüksektir. Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda Hatay’ın gecekondu

sakinlerinin 'aile bireyleri dışındaki kimselerle görüşme'ye önem verdikleri ve görüştükleri tespit edilmiştir. Bunu 'ayırmak istemiyorum' diye cevaplayanların oranının görece düşük olmasından da anlayabiliriz (%6) (grafik 50).

Üçüncü olarak 'hobi ve özel ilgi alanlarına' ne düzeyde zaman ayırdıkları sorulmuştur. %44 oranında 'ayırmak istemiyorum' cevabını verirken, %23'ü ayırmak istediğinden 'daha az' zaman ayırdığı tespit edilmiştir (grafik 51). Dördüncü olarak 'gönüllü hayır işlerinde ve politik faaliyetlerde yer alma' sorusuna, araştırmaya katılanların büyük bir kısmı 'gönüllü hayır işlerinde veya politik faaliyetlerde yer almak' konusunda istediğinden daha az zaman harcadığını ifade ederken (%36), kalan kısmı ise bu tür faaliyetlere hiç zaman ayırmamaktadır (%31) (grafik 52). Hatay'ın gecekondlu sakinlerinin, maddi bütçesinin az olması, işte geçirilen zamanın fazla olması, gönüllü hayır işlerinde bulunamamakta ve eğitim düzeylerinin düşük olmasından dolayı siyasi hayata daha fazla katılamadıkları tespit edilmiştir.

Hatay'ın gecekondlu sakinlerinin, diğer faaliyet alanlarında ayırmak istenilenden 'daha çok' zaman ayrılan faaliyetlerde ise 'televizyon' (%58) (grafik 54) ve 'oyun (bilgisayar, kağıt, okey vb...)' (%42) (grafik 56) ilk sıralarda gelmektedir. Hatay gecekondlu katılımcılarının televizyon ve oyuna daha fazla zaman ayırmasının nedeni, bu faaliyet alanlarının ulaşılabilir olmasıdır. Yani neredeyse her evde televizyonun bulunmasıdır. Ancak oyunun yüksek oranda çıkmasının nedeni bilgisayar oyunlarından değil de, gecekondlu sakinlerinin mahallede karşılıklı kağıt ve okey oyunlarını oynadıklarını belirtmek istediklerindendir. 'Uyku'ya ayrılan zaman ise 'ne az-ne çok' (%33) olarak tespit edilmiştir (grafik 55). Bu sonuçların yanı sıra, 'internet' (%37) (grafik 53), 'kitap, dergi okumak' (%66) (grafik 57) ve 'bilgisayar, tablet' (%69) (grafik 58) zaman ayırmak istenmeyen faaliyetler arasındadır.

Aile yaşamı, sosyal ilişkiler ve faaliyetlere ayrılan zamana ait özellikler yaşam kalitesini belirleyen faktörlerin başında gelirken; iş hayatına ilişkin göstergeler de yaşam kalitesini birebir etkilemektedir. Hatay'ın gecekondlu sakinlerinin %64'ü gelir getiren bir işte çalıştığı için, iş hayatına değinmek faydalı olacaktır. Günümüzde çalışan kesim açısından bakıldığında, iş hayatında geçirilen zaman günün en geniş zamanını kapsamaktadır. Çalışma hayatında geçirilen zaman ortalama olarak 8 saatten fazla olduğu için, günün üçte biri iş hayatına ayrılmaktadır. Dolayısıyla iş hayatına yönelik ilişkiler, etkileşimler ve düşünceler önemle üzerinde durulması gereken alanlardır.

Bu bağlamda örneklem grubundakilere iş hayatlarıyla ilgili bir takım sorular yöneltilerek, işlerinden kaynaklanan sorunlar ve işlerinden duydukları memnuniyet ortaya konulmuştur. Örneklem grubundakilere iş hayatlarında yaşadıkları sorunları anlamak için 4 soru sorulmuştur.

Bu 4 soruya 163 kişi yüksek oranda 'kesinlikle katılıyorum' cevabını vermiştir. Hatay'ın gecekondlu sakinleri, 'işinin çok emek isteyen ve zahmetli bir iş' olduğundan (%57) şikayet

etmektedirler (grafik 74). Bunu ‘işim çok monoton ve sıkıcı’ bir iş olduğunu ifade edenler (%40) izlemektedir (grafik 75). ‘İş yüküm çok’ diye yanıtlayanlarda (%54) önemli bir düzeydedir (grafik 76). ‘Sağlık koşullarına uygun olmayan ve tehlike arz eden bir işim var’ diye bahsedenler (%38) görece yüksek bir seviyededir (grafik 77).

Bu sonuçlara karşın her iki kişiden biri ‘işim bana mesleki gelişimim için iyi fırsatlar sunuyor’ ifadesine ‘hiç katılmıyorum’ cevabını vermiştir (%50) (grafik 78). ‘İşimi severek yapıyorum’ ifadesine de katılımcıların yarısından fazlası ‘hiç katılmıyorum’ yanıtıyla azımsanmayacak bir düzeydedir (%51) (grafik 79).

Örneklem grubundakilere işleriyle ilgili aşağıdaki konulardaki memnuniyet düzeylerini belirtmeleri istenmiştir.

Tablo 19. İş Hayatıyla İlgili Konularda Duyulan Memnuniyet Düzeyi

	İş Hayatıyla İlgili Konulardan Memnuniyet					İstatistik		
	Çok Memnunum 1,00-1,79	Memnunum 2,180-2,59	Kararsızım 3,2,60-3,39	Memnun Değilim 4,3,40-4,19	Hiç Memnun Değilim 5,4,20-5,00	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Ortalama Standart Hatası
İşten alınan ücretten memnuniyet	%5	%11	%12	%15	%57	4,08	1,26	,10
Çalışma saatinden memnuniyet	%14	%9	%16	%14	%46	3,69	1,47	,12
Çalışma ortamından memnuniyet	%12	%20	%19	%13	%37	3,42	1,45	,12
Çalışma arkadaşlarından memnuniyet	%16	%41	%17	%3	%23	2,77	1,41	,12
Ücret dışı imkanlardan memnuniyet	%2	%4	%11	%16	%67	4,40	1,00	,09
Yöneticilerden memnuniyet	%9	%11	%21	%9	%49	3,78	1,40	,12
Genel Toplam	%10	%16	%16	%12	%47	3,69	1,33	,11

Tablo 19’da iş hayatıyla ilgili konulardaki memnuniyete verilen cevapların istatistik analizinde aritmetik ortalama 3,69 hesaplanmıştır. Veri kodlarında 1-Çok Memnun, 2-Memnun, 3-Kararsız, 4-Memnun değil, 5-Hiç memnun değil seçeneklerini temsil ettiği için soru grubuna verilen cevapların merkezi eğilimi 4-Memnun değil seçeneği ile 5-Hiç memnun değil seçeneği arasındır. Aritmetik ortalamalarının karşılaştırılmasında, veri toplama aracında kullanılan 1’den 5’e kadar olan derecelendirme ölçeği, beş eşit parçaya bölünerek her bir seçeneğe karşılık gelen

puan aralıkları hesaplanmış* ve değerlendirmeler buna göre yapılmıştır. Cevapların merkezi dağılımını gösteren ortalamanın standart hata puanı 0,11 hesaplanmıştır. Bu puan görece düşük olduğu için verilerin tutarlı olduğu gözleniyor. İş hayatıyla ilgili konulardan memnuniyete verilen cevapların yüzde dağılımları bir arada değerlendirildiğinde şu sonuç ortaya çıkıyor. Hatay'daki gecekondü sakinlerinin işleriyle ilgili memnuniyet düzeyinde, sadece 'çalışma arkadaşları' konusunda 'memnunum' diye ifade edenlerin oranı görece yüksektir (%41) (grafik 83). Diğer alanlar hakkında ise 'hiç memnun değilim' yanıtıyla şikayetçi oldukları görece tespit edilmiştir. Bunlar; alınan 'ücret' %57 (grafik 80), 'çalışma saati' %46 (grafik 81), 'çalışma ortamı' %37 (grafik 82), 'ücret dışı imkanlar' %67 (grafik 84) ve 'yöneticiler'den memnuniyet düzeyi %49'dur (grafik 85). Dolayısıyla genel olarak bir memnuniyetsizlikten, göreceli olarak ise çalışma arkadaşlarından daha fazla memnuniyet duyulduğundan bahsedilebilir. Bu noktada özellikle ücret ve ücret dışı imkanlarda Hatay'daki çalışanların dikkat ettikleri bir kriter olarak karşımıza çıkmaktadır. İşlerine ulaşımında çeşitli sorunlar yaşayan bireylerin, servis imkanına sahip işleri önemsedikleri açıkça ortadadır.

Yukarıdaki sonuçlara göre Hatay'ın gecekondü sakinlerinin, çalıştıkları işten memnuniyetlik düzeylerinin çok yüksek olduğu söylenemez. İş hayatlarındaki yaşam kalitesinin iyileştirilmesi gerekir.

Örneklem grubundaki çalışanlara 'iş arkadaşlarınızla çalışma zamanı dışında bir araya gelir ve görüşür müsünüz?' sorusuna yarıya yakını (%45) 'ara sıra' yanıtını vermiştir (grafik 71). 'İş arkadaşlarınızla çalışma zamanı dışında görüşmeye ayırdığınız zaman dilimi ne kadar?' sorusuna da her iki kişiden biri (%47) '1 saatten az' zaman ayırdığını ifade etmiştir (grafik 72). Buna karşın 'arkadaşlarınıza ayırdığınız süre sizce yeterli mi?' sorusuna yüksek oranda (%63) 'hayır' cevabıyla arkadaşlara ayrılan sürenin yetersiz olduğunu, iş arkadaşlarına daha fazla zaman ayırmak gerektiğine inandıkları tespit edilmiştir (grafik 73). Genelde çalışanların iş hayatlarından şikayet ettikleri bir diğer konuda bu sosyal hayata ayırabilecekleri zamanın olmamasıdır. Ulaşım sorunları, işte ortalama harcanan zamanın 8 saatten fazla olması, iş yorgunluğu ve uykuya ayrılan süreyi düşünürsek, bir günde 24 saatten oluştuğu için kişinin sosyal hayata ayıracağı zaman hiç kalmıyor denilebilir.

5.5. Doğal Çevre Alanı

Nesnel doğal çevre alanı ekonomik, sosyal ve kültürel yaşam koşulları ile doğrudan ilişkilidir. Hava ve su kalitesi, çevresel sağlığa uygunluk, iklim vb. gibi konular nesnel doğal çevre alanı içerisinde yer almaktadır.

* 1,00-1,79 'Kesinlikle katılıyorum'/1,80-2,59 'Katılıyorum'/2,60-3,39 'Kararsızım'/3,40-4,19 'Katılmıyorum'/4,20-5,00 'Hiç katılmıyorum'

Makro (toplumsal) açıdan yaşam kalitesi, çok daha geniş, çok boyutlu ve karmaşık bir anlam kazanmaktadır. *Toplumsal açıdan yaşam kalitesi terimi, bir toplumdaki bireylerin tümünün refah, huzur ve mutluluk düzeyine atıfta bulunur.* Toplumsal açıdan yaşam kalitesi, toplumu oluşturan bireylerin genel (sosyo-ekonomik) yaşam koşullarının düzeyi ve temel gereksinimlerin karşılanması ile ilgilidir. Toplumdaki tüm bireylerin sağlık, eğitim, güvenlik gibi olanaklardan eşit yararlanabilmesi, gelirin ve satın alma gücünün dengeli olması, açlık sınırında yaşayan bireylerin bulunmaması, yoksulluk sınırında yaşayanların sayısının olabilecek en düşük düzeye getirilmesi biçiminde değerlendirilebilir (Çağlayandereli, 2015: 16).

Tekeli ve diğerleri (2004), nesnel doğal çevre alanı özelliklerini şu şekilde tanımlamışlardır.

- Latif risksiz bir yaşam çevresi,
- Yüksek bir yaşam kalitesine sahip bir komünite oluşturmaya uygun nicelik ve nitelikte insan kaynağının varlığı,
- Güvenli sağlıklı yaşam sağlayan komünite,
- Eğitimin mükemmeliyeti ve fırsatların yüksekliği,
- Komünitenin kararlara katılma açık olma derecesi,
- Keyifli ve yer duygusu oluşturan bir yaşam (Kabadayı, 2006: 21).

Yaşam kalitesini, kişinin yaşadığı semtin ve yaşadığı konutun özellikleri de önemli düzeyde etkilemektedir. Yaşanılan yerin ve doğal çevrenin sorunları, toplumsal gerginliklerin varlığı bu bağlamda değerlendirilebilecek alanlardır. Tüm bu alanlar birlikte değerlendirildiğinde yaşam kalitesinin nesnel doğal çevre alanına ulaşılabilir.

Araştırmada bireylerin, yaşadıkları semteki doğal çevre özelliklerinin (hava ve su kalitesi, çevresel hijyen, iklim vd.) neler olduğu sorusuna cevap arandı. Sorulan sorulardan ilki, 'iklim problemi (çok sıcak, çok soğuk, çok rutubet) var mı?'.

Hatay ilinde Akdeniz iklimi hüküm sürer. Yazlar sıcak ve kurak; kışlar ılık ve yağışlı geçer. Senede ancak bir kaç gün kar yağar. Sıcaklık, -6,3°C ile +43°C arasında seyreder. Dağların yüksek noktalarında sıcaklık, ovalara nazaran daha düşüktür. Senelik yağış miktarı 877-1174 mm'dir (Hatay Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve ÇED, 2016: 1).

Örneklem grubundaki katılımcıların çoğunluğu (%58) için 'iklim problemi var', az da olsa yani 'kısmen' var olduğunu söyleyenlerin oranı da düşük değildir (%26). Örneklem grubunda görece az sayıda kişi ise iklim probleminin olmadığını ifade etmiştir (%16) (grafik 86).

Araştırmada sorulan bir diğer soru ise 'hava kirlenmesi problemi var mı?'. Hava kirliliği, doğrudan veya dolaylı olarak insan sağlığını etkileyerek yaşam kalitesini düşürmektedir. Türkiye'de özellikle sonbahar ve kış aylarında bazı şehir merkezlerinde meteorolojik şartlara da bağlı olarak hava kirliliği görülmektedir. Kış aylarında ısınmadan kaynaklanan hava kirliliğinin temel sebepleri arasında; yoğun şehirleşme, şehirlerin yanlış yerleşmesi, motorlu taşıt sayısının artması, düzensiz sanayileşme, kalitesiz yakıt kullanımı, topoğrafik, meteorolojik şartlar,

kullanılan yakıtların yanlış yakma teknikleriyle uygulanması, düşük vasıflı yakıtların iyileştirilme işlemine tabi tutulmadan kullanılması ve kullanılan yakma sistemleri işletme bakımlarının düzenli olarak yapılmaması şeklinde sıralanabilir. Ancak 1990'lı yıllara göre, ısınmada kaliteli yakıtların ve doğal gazın kullanılması sonucu özellikle büyük şehirlerde hava kirliliğinde azalma olmuştur.

Tablo 20. EPA Hava Kalitesi İndeksi

Hava Kalitesi İndeksi (AQI) Değerler	Sağlık Endişe Seviyeleri	Renkler	Anlamı
Hava Kalitesi İndeksi bu aralıkta olduğunda..	..hava kalitesi koşulları..	..bu renkler ile sembolize edilir..	..ve renkler bu anlama gelir.
0 - 50	İyi	Yeşil	Hava kalitesi memnun edici ve hava kirliliği az riskli veya hiç risk teşkil etmiyor.
51-100	Orta	Sarı	Hava kalitesi uygun fakat alışılmadık şekilde hava kirliliğine hassas olan çok az sayıdaki insanlar için bazı kirleticiler açısından orta düzeyde sağlık endişesi oluşabilir.
101-150	Hassas	Turuncu	Hassas gruplar için sağlık etkileri oluşabilir. Genel olarak kamunun etkilenmesi olası değildir.
151-200	Sağlıksız	Kırmızı	Herkes sağlık etkileri yaşamaya başlayabilir, hassas gruplar için sağlık etkileri söz konusu olabilir.
201-300	Kötü	Mor	Sağlık açısından acil durum oluşturabilir. Nüfusun tamamının etkilenme olasılığı yüksektir.
301-500	Tehlikeli	Kahverengi	Sağlık alarmı: Herkes daha ciddi sağlık etkileri ile karşılaşabilir.

Kaynak: (Hatay Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve ÇED, 2016: 5).

Bir bölgede hava kalitesini ölçmek, o bölgede yaşayan insanların nasıl bir hava teneffüs ettiğinin bilinmesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Araştırmaya katılanların tamamına yakını (%83) hava kirlenmesi probleminin var olduğunu ifade etmiştir. Hava kirlenmesi probleminin 'kısmen' olarak görüldüğünü cevaplayanların oranı %11, hava kirlenmesinin olmadığını ifade edenler ise görece çok az kişidir (%6) (grafik 87). Sonuçlardan elde edilen bilgilere göre, Hatay'ın gecekondü sakinleri görece olarak hava kirlenmesi probleminden şikayetçidir. Kış aylarında ısınmada kullanılan yakıtların çok pis duman ve koku yaratmasından dolayı konutu havalandırmak için pencereyi dahi açamadıklarını ifade etmişlerdir.

Hatay Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve ÇED'in yaptığı 'Hatay İli 2015 Yılı Çevre Durum Raporu'na göre 2015 yılında Hatay ili Antakya istasyonu 2015 yılı hava kalitesi

parametrelerinin aylık ortalama değerleri sonucunda 81,25 çıkmıştır. Bu oran 51 ile 100 aralığında olan sarı rengine denk gelmektedir (Tablo 20). Tablo 20’den anlaşılacağı üzere Antakya’da yaşayan, hava kalitesi uygun fakat alışılmadık şekilde hava kirliliğine hassas olan çok az sayıdaki insanlar için bazı kirleticiler açısından orta düzeyde sağlık endişesi oluşabilir. İskenderun’da Demir Çelik fabrikası bulunmasına rağmen hava kalitesi ölçümlerinin ortalaması daha düşük çıkmıştır (33,6).

[...] İskenderun ölçüm istasyonunun temsil ettiği bölgede sanayileşmenin daha yoğun olmasına rağmen hava kalitesinin Antakya istasyonunun temsil ettiği bölgeye göre daha iyi olduğu söylenebilir, bu durumun en önemli sebeplerinden biri Hatay (Antakya) ölçüm istasyonunun temsil ettiği bölgenin nüfus yoğunluğuna bağlı olarak ısınmadan kaynaklı hava kirliliğinin yüksek olması ve buna ilave olarak kış sezonunda bu bölgede yoğun trafik kullanımından kaynaklanan egzoz emisyonudur. Ayrıca il genelinde özellikle ısınmada; kömür, prina ve diğer fosil yakıtlar yerine doğalgaz kullanımının yaygınlaşmaya başlaması, kış aylarındaki hava kirliliğinin bir miktar azalmasını sağlamıştır (Hatay Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve ÇED, 2016: 16).

Bu durum gecekondü ailelerini etkilememektedir. Çünkü doğal gaz gecekondü ailelerinin bulunduğu ‘Eski Antakya’da değil ‘Yeni Antakya’da uygulanmaya başlanmıştır.

Antakya oldukça eski bir yerleşim bölgesi olan pek çok tarihi yapıyı bünyesinde barındırmaktadır. Bu alanlarda; zaman içinde konutlarla tesisler dar bir alana yerleşmek zorunda kalmış, pek çok sanayi tesisi yerleşim yerleri dışında kurulmuş iken, kırsaldan göçlerin artması sonucu yerleşim yerlerinin içinde kalmış hatta bazı bölgelerde konutlarla duvar komşuluğuna kadar yaklaşmışlardır. Bu da başta gürültü olmak üzere pek çok çevresel sorunu beraberinde getirmiştir (Hatay Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve ÇED, 2016: 15).

Araştırmada bireylere ‘sokaktan gelen gürültü problemi var mı?’ sorusu yöneltildi. Hatay’ın gecekondularında yaşanan bir diğer problem gürültü kirliliği olarak tespit edilmiştir. Örneklem grubundaki her üç kişiden ikisi sokaktan gelen gürültü problemi yaşadığını ifade etmiştir (%60). Örneklem grubundaki en az dört kişiden biri ‘kısmen’ (%29), görece çok az kişi de ‘sokaktan gelen gürültü problemi yok’ (%11) yanıtını vermiştir (grafik 88).

Hatay Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve ÇED’in yaptığı ‘Hatay İli 2015 Yılı Çevre Durum Raporu’na göre, Hatay’ın Antakya ilçesinde yaşanan kent gürültüsünün başlıca nedenleri olarak;

- Nüfus yoğunluğuna oranla sayıları oldukça yüksek olan ve her geçen gün artan motorlu taşıtları,
- Yerleşim yerleri içinde kurulan işyerleri ve atölyeleri,
- Yine meskûn mahal içinde ve aşağı yukarı şehrin her bölgesine dağılmış vaziyette bulunan düğün salonları ve müzikli eğlence yerlerini,

•İşyeri ve konutlara ait hidrofor/soğutma fanları/klima/jeneratör/kompresör vb. teçhizatları saymak mümkündür (2016: 15).

Bütün bunlara ek olarak Hatay'ın gecekondu sakinlerinin şikayetçi oldukları konular sokakların çok dar ve konutların bitişik olmasından kaynaklanan problemlerdir. Yani çocukların oyun oynama alanlarının yok denecek kadar az olması, dolayısıyla kapı önlerinde oyun oynayarak gürültüye neden olmaları ve ev içerisinde yaşanan sorunların başkalarını rahatsız edebilecek kadar konutların yakın olmasıdır.

Araştırmaya katılanlara yöneltilen bir diğer soru 'temizlik\hijyen problemi var mı?'. Örneklem grubundakilerin çoğunluğu (%61) temizlik\hijyen probleminden şikayetçidir. Özellikle sağlık açısından bireyin yaşam kalitesini oldukça etkileyen temizlik\hijyen probleminin az da olsa rahatsız edecek düzeyde 'kısmen' varlığından söz edenlerin oranı da görece düşük değildir (%22). Temizlik\hijyen problemi 'hayır, yok' diye yanıtlayanlar, oturdukları sokaktaki bireylerle birlikte, kapı önleri olsun, sokak başından tutun sokağın sonuna kadar temizlediklerini, bundan dolayı böyle bir problemle karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir (%17) (grafik 89).

Hatay Odak Grup Toplantısında doğal kaynakların ve çevrenin bilinçsiz bir şekilde tahrip edilmesi çevre konusunda öne çıkan sorunlar olarak tartışılmıştır. Rüzgar güllerinin meteorolojik olarak yağmur bulutlarının yağış bıraktığı yerleri ileriye taşıdığı, termik santrallerin yarattığı hava kirliliği ve maden ocakların yerleşim birimlerine yakın olması önemli sorun alanları olarak vurgulanmıştır. Su sorunu, kentin doğal kaynaklarının tahrip edilmesi, katı atık bertaraf sorunu, Asi nehrinin suyunun tükenme sınırında olması ve doğadaki canlıların yok olması iklim ve çevre konusunda katılımcılar tarafından önemli sorunlar olarak ifade edilmiştir. Ayrıca çevreyi korumak için toplumda temizlik kültürünün yerleştirilmesi ve eğitim yolu ile benimsetilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Baycan ve Altıntaş, 2014: 7).

Gecekondu alanlarında karşılaşılan bir diğer ve çok önemli olan, 'yetersiz yeşil alan problemi var mı?' sorusu örneklem grubundakilere yöneltildi. Elde edilen bilgiler ışığında, Hatay'ın gecekondu sakinlerinin çoğunluğu bu konuda şikayetçi ve hiç memnun olmadıkları tespit edilmiştir (%75). 'Kısmen' yetersiz yeşil alan probleminden söz edenlerin oranı (%16), 'hayır, yok' diye yanıtlayanlardan iki kat daha fazladır (%8) (grafik 90). Buradan da anlaşılabacağı üzere görece olarak yeterli yeşil alandan söz etmek mümkün değildir. Antakya çok parçalı ve plansız bir şehirselle yapıyla uzun yıllar boyunca kendini göstermiştir. Antakya şehrinde bulunan gecekondu mahalleleri, Antakya'nın en sık olduğu, iç içe geçmiş, daracık alanlarda inşa edilen konutlardan oluşmaktadır.

Hatay'ın gecekondu sakinlerine, konutta yaşadıkları sorunlara ilişkin sorular sorulmuştur. Konut ile ilgili sorulardan ilki, 'Sızdıran çatı, nemli duvar, temel ya da çürümüş pencere çerçeveleri problemi var mı?'. Bu soruya verilen yanıtlar arasında en yüksek oran 'evet,

var' %68, 'kısmen' %22 ve 'hayır, yok' %10 oranında tespit edilmiştir (grafik 91). Hatay'ın gecekondularının çok güzel ve herhangi bir sıkıntısı olmadığını söylemek bu sonuçlar karşısında oldukça güçtür. Araştırma esnasında soruda sayılan problemlerle karşılaşmıştır.

'Karanlık, yetersiz gün ışığı problemi var mı?' sorusuna katılımcıların yarısından fazlası 'evet, var' (%60) cevabını vermiştir (grafik 92). Foto 2'de görüldüğü üzere, Hatay'ın gecekondularının yetersiz gün ışığına sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Foto 2. Hatay Antakya İlçesinin Bağrıyanık Mahallesi

Foto 2'den de anlaşılacağı üzere, evler içiçe geçmiş ve Habib-i Neccar Dağı'nın eteklerinde gecekonduların, dağınık bir şekilde inşa edilmesinden dolayı evlerin içi karanlık, odaları yeterli gün ışığı görmemektedir.

Habib-i Neccar Dağı'nın eteklerinde, eğimli bir alanda olan, Hatay'ın Antakya ilçesine bağlı gecekondularında yaşayan örneklem grubuna 'Yağmur yağınca, kanalizasyon taşması, su baskını problemi var mı?' diye soruldu. Katılımcıların tamamına yakını (%72) 'evet, var' cevabıyla kanalizasyon taşması ve su baskının varlığından söz ederken, 'hayır, yok' ve 'kısmen' cevaplayanların oranı birbirlerine çok yakın (%13, %15) olarak tespit edilmiştir (grafik 93). "Hatay ili 2016 Yılı Çevre Durum Raporuna göre; kentsel kanalizasyon sistemi Hatay ili tüm ilçelerinde

(16 ilçe) belli bölgelerde bulunmakla birlikte evsel atıksuların fosseptikte biriktirildiği kanalizasyon bağlantısı olmayan bölgeler de mevcuttur (Hatay Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve ÇED, 2016: 32)”.

“Toplam belediye sayısı 16 olup, atıksu arıtma tesisi sayısı ilçe bazında 6 adettir (TÜİK, 2016)”. Antakya’daki kanalizasyon, yağmur suyu vd. Asi Nehri’ne akıtılmaktadır. Yeterli düzeyde kanalizasyon sistemi bulunmamaktadır. Araştırma esnasında edinilen bilgilere göre yağmur yağınca dağdan aşağı doğru akan suyun dar sokaklarda birikmesi, su giderinin ve kanalizasyon sisteminin olmamasından dolayı su baskını görülmektedir. ‘Hayır, yok’ cevabını verenler görece düşük oranda olmakla birlikte evlerinde böyle bir durumla karşılaşmamış olmalarından kaynaklanmaktadır.

Hatay’ın gecekondularında yaşayan bireyler genellikle gerek Hatay’daki konutların genel yapısından gerekse nüfus yoğunluğundan kaynaklanan sorunları, konutlarında yaşadıkları başlıca sorunlar olarak görmektedirler. Bir yandan şehrin kalabalıklığı, öte yandan dağın eteğinde bulunan, Hatay halkının ‘dağ mahallesi’ diye adlandırdığı eski olan gecekonduların küçük olması, balkon vb. mekanlardan yoksun olması bu sorunların ön planda yer almasına yol açmıştır. Hatay’ın gecekondularında yaşayan katılımcılara, ‘elektrik kesintisi problemi var mı?’ diye soruldu. Örneklem grubundakiler ‘evet, var’ %46, ‘hayır, yok’ %18 ve ‘kısmen’ %36 oranında cevap verdikleri tespit edilmiştir (grafik 94). Birçok katılımcının bu sorunla karşı karşıya kaldığını ‘evet’ cevabından anlayabiliyoruz. Ayrıca ‘kısmen’ diyenlerin oranı da az olmamakla beraber, örneklem grubunun neredeyse tamamına yakını elektrik kesintisi problemini yaşamaktadır. Katılımcılar her meteorolojik olaylarda elektrik kesintisi yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bunun başlıca nedenleri; elektrik kablolarının yer altından geçirilmemiş olması, elektiriğin yer altından döşenebilmesi için uygun koşulların bulunmaması sonucunda az da olsa yağın yağmurda bile elektrik kesintisi problemi yaşanmaktadır.

Bununla birlikte en az altmış yıl önce inşa edilen Hatay’ın gecekondularında yaşayan bireylere, konutlarında ‘ısınma problemi (iyi yalıtım olmamasından kaynaklanan) var mı?’ sorusu yöneltildi. Katılımcıların tamamına yakını (%80) ‘evet, var’ yanıtıyla ısınma sorunları, konutta yaşanan sorunların başında gelmektedir (grafik 95). Nedeni gecekonduların çok eski ve ısı yalıtımı olmadığından dolayı katılımcılar ısınma problemi yaşamaktadır.

Son olarak katılımcılara konutta yaşanan sorunlardan ‘içme suyu kesintisi problemi var mı?’ diye sorulmuştur. Katılımcılar da her iki kişiden biri ‘içme suyu kesintisi probleminin’ olduğunu dile getirmiştir (%53) (grafik 96).

Dağ eteğindeki gecekonduların mahallerinin su ihtiyacını karşılamak üzere 1967 yılında 600 m³’lük 2 kat içme su deposu inşa edilmiştir. Bu depoya su 2430 m³’lük depo üzerinde bulunan terfi istasyonuna monte edilmiş beheri 22 kw motorlarla akuple edilmiş 5’lik 2. kademeli pompalarla 40 m irtifaya 46 lt/sn terfi edilmekte olup terfi istasyonunda elektrik kesme ve arıza meydana gelmesi durumlarında dağ eteğinde bulunan yüksek yerlerin suları akmamaktadır (Hatay Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve ÇED, 2016: 23). Bu durum

varlığını günümüze kadar sürdürmektedir. Hatay ilinin önemli akarsuları başta Asi Nehri olmakla birlikte diğer akarsular, çevre ilçelere dağıtılarak sulama alanlarında kullanılmaktadır (DSİ Bölge Müdürlüğü 2016). Hatay ilindeki yeraltı ve yüzey sularının kalitesi ise henüz analiz aşamasındadır. Yani su kalitesi çalışmaları devam etmektedir (Hatay Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve ÇED, 2016).

Araştırma esnasında katılımcıların ifadelerine göre, yaz aylarında içme suyunun sürekli kesildiğini hatta uzun süreli olarak suyun gelmediğini de dile getirmişlerdir. Eteklerinde yaşadıkları Habib-i Neccar Dağı'na kadar çıkıp, dağdaki doğal akan kaynak suyundan su bidonlarını doldurup eve kadar taşıyarak ihtiyaçlarını giderdikleri görece tespit edilmiştir. Bu durum anket çalışmasının yapıldığı yaz aylarında araştırmacı tarafından da gözlemlenmiştir.

5.6. Nesnel Toplumsal Çevre Alanı

Nesnel toplumsal çevre alanı kültürel, sosyal, dini vb. kurumlar; okul, sağlık hizmetleri, güvenlik, adalet, ulaşım, alışveriş gibi konuları içermektedir.

Tekeli ve diğerleri (2004), nesnel doğal çevre alanı özelliklerini şu şeklide tanımlamışlardır.

- Çevre kalitesi,
- İnsan kaynağı,
- Sağlık durumu,
- Eğitim durumu,
- Ekonomik performansı,
- Toplumsal bütünleşmesi,
- Siyasal sistemin niteliği,
- Yerleşme kalitesi (Kabadayı, 2006: 21).

Toplumsal açıdan yaşam kalitesi ile o toplumda yaşayan tüm bireylerin mutluluğu (toplam mutluluk) arasında çok güçlü ve pozitif bir ilişki söz konusudur. Bu durum büyük ölçüde gereksinimler kuramıyla da formüle edilmiştir. Toplumsal açıdan iş ve yaşam koşulları düzeldikçe yaşam kalitesi yükselecek dolayısıyla bireyin mutluluğu artacaktır (Çağlayandereli, 2015: 16).

Araştırmada bireylerin, yaşadıkları semteki toplumsal çevre özelliklerinin (kültürel, sosyal, dini vb. kurumlar; okul, sağlık hizmetleri, güvenlik, ulaşım, alışveriş vd.) neler olduğu sorusuna cevap arandı.

Örneklem grubuna yöneltilen sorulardan ilki 'yaşadığınız yerde sağlık kurumları var mı ve yeterli mi?'. Bu soruyu değerlendiren örneklem grubunun çoğunluğu 'yok' (%71), her dört kişiden biri 'var, yetersiz' (%23), çok az sayıda kişi de 'var, yeterli' (%6) olarak ifade etmiştir (grafik 97). Örneklem grubu görece olarak yaşadıkları yerde sağlık kurumlarının olmadığını, varsa da yetersiz buldukları tespit edilmiştir. Sağlık kurumlarının yetersiz bulunmasının en büyük sebeplerinden biri, Suriye'den göç ile gelen bireylerin hastahane, sağlık ocağı gibi

kurumlarda çoğunlukta yer almalarıdır. Ayrıca araştırma esnasında edinilen bilgilere göre Hatay'ın gecekondü sakinlerinin tedavi olmak da güçlük çektikleri anlaşılmaktadır.

Antakya'da hastanelerin dağılımlarına bakıldığında Yeni Devlet Hastanesi Altınçay Mahallesi'nde, Defne ve Akademi Hastaneleri Odabaşı Mahallesi'nde, Mozaik Hastanesi Fevzipaşa Mahallesi'nde, Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi Kuyulu Mahallesi'nde ve Diyaliz Merkezi de Kanatlı Mahallesi'nde yer almaktadır. Araştırma sahası içerisinde yer alan 80 eczane genellikle hastanelere yakın alanlarda dağılım göstermiştir. Eczanelerin sayıca en çok olduğu mahalleler sırasıyla Haraparası Mahallesi (12 eczane), Aksaray Mahallesi (8 eczane), Altınçay Mahallesi (7 eczane), Fevzipaşa Mahallesi (7 eczane), Güllübahçe Mahallesi (6 eczane), Akevler Mahallesi (5 eczane) ve Kanatlı Mahallesi'dir (5 eczane). Antakya'daki 9 sağlık ocağı 9 ayrı mahallede yer almaktadır. Bu mahalleler; Emek, Akevler, Fevzipaşa, Güllübahçe, Odabaşı, Güzelburç, Narlıca, Kanatlı ve Esenlik Mahalleleridir (Dinç, 2015: 179).

Sonuç olarak, Hatay'ın gecekondü mahallelerinin sınırları içerisinde sağlık kurumları yoktur. Araştırma esnasında en yakın sağlık ocağına gittikleri görece tespit edilmiştir.

İnsanın iyi olabilmesi için kendisinin eğitim düzeyi ve sağlığı gibi öz-niteliklerinden hoşnut olması, sosyal ilişkilerinin sağlıklı olması, yeterli maddi koşullara sahip olması, doğa içerisinde yaşadığı yerin ve sunulan kamusal hizmetlerin nitelikli olması gibi koşullar gereklidir. Bireylere ne derece bu koşulların sağlandığı da önemlidir. Bunu daha iyi anlamak için araştırmamızda örneklem grubuna sorduğumuz bir diğer önemli soru 'yaşadığınız yerde eğitim kurumları var mı ve yeterli mi?'. Örneklem grubundaki her üç kişiden ikisi 'yok' (%65), her dört kişiden biri 'var, yetersiz' (%26), çok az kişi de 'var, yeterli' (%8) olarak ifade etmiştir (grafik 98). İstatistik analiz sonucunda görece olarak eğitim kurumlarının 'yok' olduğu ve de 'yetersiz' düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sahamız olan Hatay'ın gecekondü mahallelerinden sadece 'Havuzlar' mahallesinin sınırları içerisinde bir tane eğitim kurumunun varlığından söz edebiliriz. Diğer eğitim kurumları ise çevre mahallerde de yer almaktadır. Antakya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden elde edilen bilgilere göre Havuzlar mahallesindeki eğitim kurumunun adı Gazipaşa İlkokulu olmak üzere 1984 yılında kurulmuştur. Okulun fiziki yapısı oldukça eskidir.

Örneklem grubunda 'yaşadığınız yerde güvenlik kurumları var mı yeterli mi?' sorusuna cevap arandı. Katılımcıların %57'si 'yok', %36'sı 'var, yetersiz', %7'si 'var, yeterli' olarak tespit edilmiştir (grafik 99). Örneklem grubundakilerin yaşadıkları yerde güvenlik kurumlarının olmadığını, varsa da yetersiz olduğu görece tespit edilmiştir. Antakya ilçesine bağlı olan güvenlik (asayiş) birimlerinin az sayıda olduğu ve bu birimlerin gecekondü mekanlarından uzak olduğu bilinmektedir.

Bireylerin yaşamlarını idame ettirebilmeleri için günlük ihtiyaçlara gereksinimleri vardır. Örneklem grubundakilere 'yaşadığınız yerde günlük ev ihtiyaçlarını karşılayabilecek

işyerleri var mı ve yeterli mi?’ sorusu yöneltildi. Katılımcıların %48’i ‘yok’, ‘var, yetersiz’ ve ‘var, yeterli’ diye cevap verenlerin oranları ise birbirlerine çok yakındır (%28, %27) (grafik 100). Daha önce MİA (merkezi iş alanları) sınırlarından bahsetmiştik. Bu alanların çok uzağında bulunan Hatay’ın gecekondularında yaşayan bireyler günlük ev ihtiyaçlarını mahallelerinde bulunan küçük bakkallardan karşıladıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılanların, günlük ev ihtiyaçlarını karşılayacak işyerlerinin olmadığını ifade edenler ise haftada bir kez MİA’ya yani çarşıya gidip alışveriş yapmaktadırlar. Bundan dolayı oldukça zorluk çektikleri görece olarak tespit edilmiştir. Özellikle öğrencilerin ifade ettiklerine göre okul ihtiyaçları için kırtasiye, internet cafe gibi işyerlerinin, yaşadıkları yerde olmaması eğitim alanında sıkıntı yaşamalarına neden olmaktadır.

Yaşam kalitesi açısından çok önemli olan ve örneklem grubuna yöneltilen bir diğer soru ise ‘yaşadığınız yerde park, yeşil alan var mı ve yeterli mi?’. Örneklem grubundakilerin tamamına yakını ‘yok’ (%81), çok az kişide ‘var, yetersiz’ (%10) ve ‘var, yeterli’(%9) olarak ifade etmiştir (grafik 101). Hatay’ın gecekondulu sakinlerinin ifadeleriyle uyusmaktadır. Yani Antakya şehiriçi arazi kullanımında park ve yeşil alan olarak kullanılan alan oldukça azdır. Hatay’ın gecekondulu mahallelerinden park ve yeşil alanların varlığından söz etmek güçtür. Aynı şekilde ‘Yaşadığınız yerde çocuk oyun alanı var mı ve yeterli mi?’ sorusuna alınan cevaplar da hiç iç açıcı değildir. Araştırmaya katılanların çoğu çocuk oyun alanı ‘yok’ (%73) yanıtıyla şikayetçi oldukları bir diğer konuya dikkat çekmiştir (grafik 102).

Araştırmada cevap aranan bir diğer soru ise bireylerin ‘yaşadıkları yerde kültürel ihtiyaçlar için (kütüphane, okuma salonu, kitapçı gibi) mekânlar var mı ve yeterli mi?’. Katılımcıların %77’si kültürel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri mekânların olmadığını ifade etmiştir (grafik 103). Görece olarak gecekondulu mahallelerinde kültürel ihtiyaçları karşılayabilecekleri mekânların varlığına rastlanmamıştır. Antakya da sadece bir tane kütüphane vardır. O kütüphane de gecekondulu mahallerinden çok uzakta olan, Cumhuriyet mahallesinde yer alan Nedime Keser Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu’nun içerisinde yer almaktadır. “Periyodik ihtiyaçlar listesinde yer alan ve merkezi iş sahası içerisinde bulunan sadece 7 kitapçı vardır (Dinç, 2015)”.

Son olarak araştırmaya katılan bireylere ‘yaşadıkları yerde sinema var mı ve yeterli mi?’ sorusu yöneltildi. Örneklem grubundakilerin tamamına yakını (%83) sinemanın olmadığını ifade etmiştir (grafik 104). Hatay’ın gecekondulu mahallelerinde görece olarak sinema salonuna rastlanılmamıştır. Antakya’nın merkezi iş sahası içerisinde bulunan, Haraparası mahallesi ile Cebrail mahallesinde birer tane olmak üzere toplamda iki tane sinema vardır.

2014 yılında “SEiSMiC –Kentlerin Dönüşümü” konulu ilk oturumunda Hatay kentinin sorunları, radikal değişim ihtiyacı hissedilen alanlar, alternatif yaklaşımlar ve

mevcut iyi uygulama örnekleri konularını içeren 4 temel soru üzerinden tartışılmalar yapılmıştır (Baycan ve Altıntaş, 2014: 5).

Plan yapım, yönetim ve uygulama konularında değişim ihtiyacı vurgulanmıştır. Kentin fiziksel dönüşümünün sağlıklı, güvenli yeni yaşam alanları yapımı yada iyileştirmesi biçiminde olması gerektiği ifade edilmiştir. Plan yapım süreçlerine katılım ve korumacı bir anlayış da radikal bir değişim ihtiyacı olarak dile getirilmiştir (Baycan ve Altıntaş, 2014: 12).

Hatay'ın gecekondü sakinlerinden kamu hizmetlerinden memnuniyet durumlarını belirtmeleri istenmiştir.

Tablo 21. Kamu Hizmetlerinden Duyulan Memnuniyet Düzeyi

	Kamu hizmetlerinden memnuniyet					İstatistik		
	Çok Memnunu m 1,00-1,79	Memnunu m 2,180-2,59	Kararsızı m 3,2,60-3,39	Memnu n Değilim 4,3,40-4,19	Hiç Memnu n Değilim 5,4,20-5,00	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Ortalama Standart Hatası
Çöp toplama hizmetlerinden memnuniyet	%3	%5	%7	%30	%55	4,28	1,02	,06
Kanalizasyon hizmetlerinden memnuniyet	%2	%6	%8	%19	%66	4,42	,97	,06
Şebeke suyu hizmetlerinden memnuniyet	%10	%7	%13	%26	%44	3,87	1,32	,08
Toplu taşıma hizmetlerinden memnuniyet	%7	%9	%13	%24	%42	3,84	1,25	,08
Zabıta hizmetlerinden memnuniyet	%8	%11	%37	%23	%21	3,39	1,16	,07
Yol/kaldırım hizmetlerinden memnuniyet	%3	%6	%7	%19	%65	4,38	1,04	,07
Yeşil alan miktarından memnuniyet	%2	%6	%6	%25	%60	4,34	1,01	,06

Tablo 21. Devamı

Hava kirliliği ile mücadeleden memnuniyet	%6	%6	%13	%19	%56	4,13	1,21	,08
Engellilere hizmetlerden memnuniyet	%6	%10	%22	%18	%44	3,83	1,26	,08
Gençlere sosyal hizmetlerden memnuniyet	%5	%9	%16	%21	%50	4,01	1,21	,08
Yaşlılara sosyal hizmetlerden memnuniyet	%6	%8	%13	%23	%51	4,06	1,21	,08
Kadınlara sosyal hizmetlerden memnuniyet	%8	%8	%20	%19	%46	3,88	1,29	,08
Yoksullara hizmetlerden memnuniyet	%6	%7	%12	%23	%52	4,09	1,20	,08
Pazar yerlerinden memnuniyet	%12	%14	%23	%23	%28	3,42	1,34	,08
Sokakların aydınlatılması	%9	%14	%15	%23	%39	3,68	1,36	,09
İtfaiye hizmetlerinden memnuniyet	%10	%11	%27	%21	%31	3,51	1,30	,08
İmar hizmetlerinden memnuniyet	%6	%9	%10	%11	%63	4,16	1,28	,08
Mezarlık hizmetlerinden memnuniyet	%11	%13	%21	%23	%32	3,52	1,34	,08
Muhtarlık hizmetlerinden memnuniyet	%15	%13	%19	%25	%28	3,38	1,39	,09
Kültürel hizmetlerinden memnuniyet	%8	%9	%34	%21	%28	3,52	1,21	,08
Sağlık hizmetlerinden memnuniyet	%6	%9	%19	%23	%43	3,87	1,23	,08
Asayiş hizmetlerinden memnuniyet	%9	%11	%34	%22	%23	3,38	1,22	,08
Adli hizmetlerinden memnuniyet	%11	%10	%26	%25	%28	3,48	1,30	,08
Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	%10	%10	%19	%22	%39	3,70	1,35	,08
Genel Toplam	%10	%9	%17	%22	%42	3,69	1,18	,08

Tablo 21’de kamu hizmetlerinden memnuniyeti tanımlayan betimsel ifadelere verilen cevapların istatistik analizinde aritmetik ortalaması 3,69 hesaplanmıştır. Veri kodlarında 1-Çok memnun, 2-Memnun, 3-Kararsız 4-Memnun değil 5-Hiç memnun değil seçeneklerini temsil

ettiği için soru grubuna verilen cevapların merkezi eğilimi 4-Memnun değil seçeneğidir*. Cevapların merkezi dağılımını gösteren ortalamanın standart hata puanı 0,08 hesaplanmıştır. Bu puan görece düşük olduğu için verilerin tutarlı olduğu gözleniyor. Kamu hizmetleri hakkındaki betimsel ifadelerle verilen cevapların yüzde dağılımları, genel olarak duyulan memnuniyetsizliği göstermektedir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, Hatay'ın gecekondü mahallelerinde yaşayan bireylerin kamu hizmetleri arasında en fazla memnuniyetsizlik duydukları alanların başında kanalizasyon hizmetleri (%66) (grafik 106), yol/kaldırım hizmetleri (%65) (grafik 110), imar\iskan\ruhsat hizmetleri (%63) (grafik 121) ve yeşil alan miktarları (%60) (grafik 111) olarak tespit edilmiştir. Yapılan görüşmeler esnasında, bu alanlardaki memnuniyetsizliği ilgili mecralara duyuramadıklarını, bu alanlarda hiç hizmet görmediklerini ifade etmişlerdir. Hatay'ın gecekondü mahallelerinin fotoğraflarından da anlaşılacağı üzere katılımcıların genel memnuniyetsizlikleri konusunda haklı oldukları görece tespit edilmiştir. Katılımcıların memnuniyet konusunda kararsız kaldıkları alanlar ise zabıta hizmetleri (%37) (grafik 109), kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere yönelik hizmetler (grafik 124) ve asayiş(güvenlik) hizmetleri aynı oranda (%34) (grafik 126) olmakla birlikte bireyler çekimser davranmışlardır.

Hatay Odak Grup Toplantısında, yukarıda saydığımız sorunlarla birlikte başka sorunlarda dile getirilmiştir. Toplantıda görüşülen ve rapora aktarılan bilgiler şu şekildedir; Dile getirilen sorunların başında ulaşım ve park sorunu ve ulaşım sorunlarına bağlı olarak da altyapı sorunu gelmektedir. Antakya'nın doğu bölgesi sit alanı olduğundan trafik sorununu çözmek için Anıtlar Kurulu kanununda değişiklik yapılması gerektiği belirtilmiştir. Araç sayısının fazlalığı, yaya erişiminin azalması ve toplu taşımanın yetersizliği gibi sorunlar da katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Ayrıca erişilebilirlik, kentiçi ulaşım, taşıt yoğunluğu ve bisiklet ulaşımı gibi konularda sorunlar ve engeller olduğu belirtilmiştir (Baycan ve Altıntaş, 2014).

Çarpık kentleşme, kentin özgün yapısına ve dokusuna uygun bir yapılaşmanın olmaması ve kentsel dönüşüm uygulamalarının bölgede yaşayan insanların kültürlerini dikkate almadığı bir sürecin işlemesi katılımcılar tarafından önemli sorunlar olarak ifade edilmiştir. Bunun yanında, imar planı hazırlama ve uygulama sorunları olarak; dokuz ay boyunca güneşe maruz kalan bir kent için bitişik nizam uygulamalarının yapılması, rantı dayalı çevre düzeni planının sürekli revize edilmesi ve il düzeyinde nazım imar planının henüz yapılmamış olması önemli sorun alanları olarak vurgulanmıştır. Ayrıca kentsel alanda yüksek yapı yapma isteği, yapı yoğunluklarının artması ve 1.dereceden deprem kuşağında yer alan kentsel yerleşimlerin yoğunlaştığı alanlarda rehabilitasyonun yapılmamış olması da diğer sorunlar olarak tartışılmıştır (Baycan ve Altıntaş, 2014: 7).

* 1.00–1.79 = Çok memnunum / 1.80–2.59 Memnunum / 2.60–3.39 = Kararsızım / 3.40–4.19 Memnun değilim / 4.20–5.00 = Hiç memnun değilim

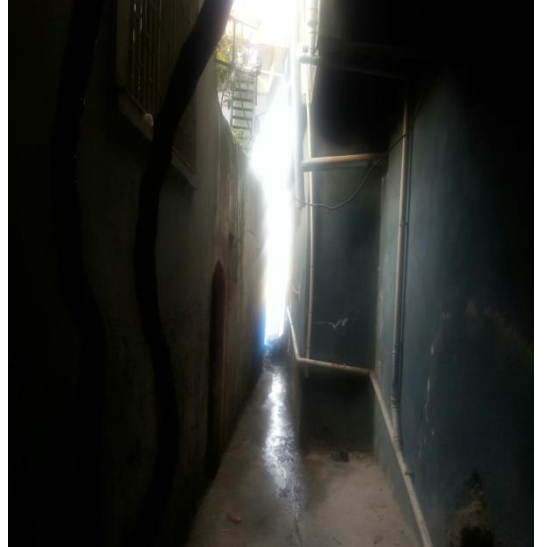

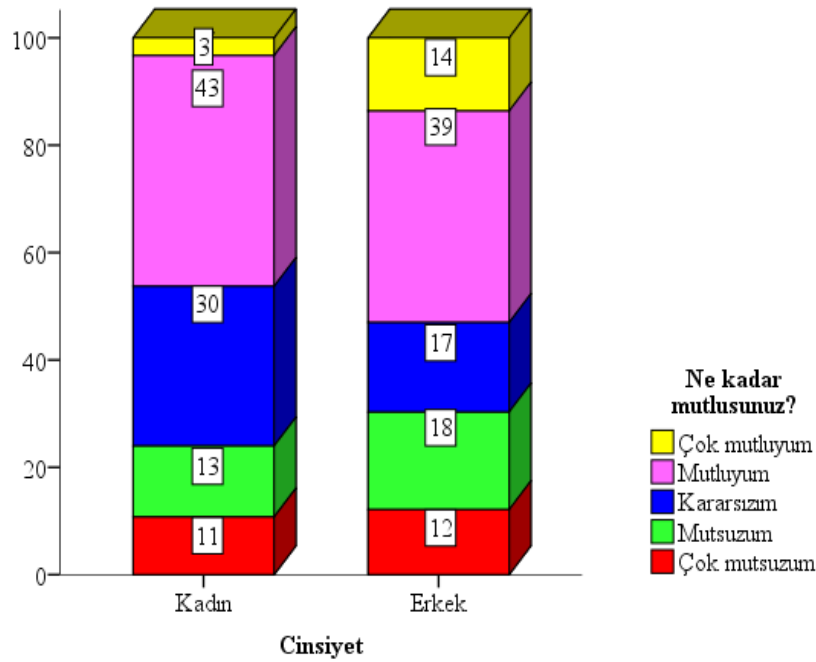

Foto 3. Hatay'ın Gecekondu Mahallelerinden Görüntüler

Fotoğraflar araştırmacı tarafından temin edilmiştir.

Katılımcılara bu alanlar dışında, 'bir bütün olarak yaşantınızı düşündüğünüzde ne kadar mutlusunuz?' sorusu yöneltildi. "Bireylerin mutluluk durumu, yaşam kalitesi ile doğrudan ilişkili bir konudur. Yaşam kalitesi olgusu ile bireylerin mutluluk durumları arasında sebep-sonuç ilişkisi vardır. Hatta denilebilir ki, belirli sınırlarda da olsa, bireylerin yaşam kalitesi arttıkça mutluluk düzeyleri de artar (Çağlayandereli vd., 2016: 400)". Örneklem grubundakilerin bir ölçüde de olsa mutlu olduğu tespit edilmiştir (%41). Bununla birlikte mutluluk seviyesinin çok da yüksek olduğu söylenemez. Çok mutlu olduğunu ifade eden bireylerin oranı %10'u bile bulmamaktadır. Buna karşın mutsuz bireylerin ortalama oranı da %27'yi bulmamaktadır (grafik 129). Görüldüğü üzere memnuniyet ile mutluluk arasındaki fark bu iki sorunun sonuçlarında da kendini göstermektedir. Mutluluk düzeyi, memnuniyet düzeyinden daha yüksek çıkmaktadır. Bunun en önemli nedeninin, Türk toplumunun genel olarak kadere ve şükre dayalı bir yaşam biçimini benimsediği söylenebilir.

Öyle ki, hayatlarıyla ilgili çoğu alanda yeterli düzeyde memnun olmayan bireyler, "mutlu musun?" sorusuna daha iyimser düzeyde yanıtlar vermektedir. Bireylerin mutluluk durumları cinsiyet değişkeni temelinde incelendiğinde çok güçlü olmasa da nedensel ilişkinin varlığını doğruluyor (BDG 6).

Pearson Chi-Square Likelihood Ratio: Value 14,493; DF 4, P<0,007

Symmetric Measures: Cramer's V 0,233

B.D. Grafiği 6. Cinsiyet Değişkeni Temelinde Mutluluk Düzeyi

Birleşik Dağılım Grafiği 6'da takip edileceği üzere, Hatay'ın gecekonducularında yaşayan erkeklerin mutluluk seviyesi (ortalama %53) kadınlara nazaran çok daha yüksektir (ortalama %46). Mutsuz erkeklerin oranı (ortalama %30) ise mutsuz kadınların oranından daha fazladır (ortalama %24).

Hatay'ın gecekondurakinlerinin mutluluk seviyesi incelendiğinde ortaya çıkan bulgular, katılımcıların bir ölçüde de olsa mutlu olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte mutluluk durumunun çok da yüksek seviyelerde olduğu söylenemez. Katılımcılara 'ne(ler) olsa hayatınızdan daha memnun olursunuz?' sorusu yöneltildi.

Tablo 22. Hatay'daki Gecekondu Sakinlerinin Kendi Hayatlarından Daha Fazla Memnun Olma Durumları

Ne(ler) olsa hayatınızdan daha memnun olursunuz?	Sayı	(%)	Toplamlı %
Bana ait olan, güzel bir evim olsa	108	42,7	42,7
Daha çok param olsa	48	19,0	61,7
İş sahibi olsam	23	9,1	70,8
Sağlığım olsa	18	7,1	77,9
Arabam olsa	16	6,3	84,2
Daha güzel bir işte çalışıyor olsam	13	5,1	89,3
Başka bir şehirde yaşıyor olsam	10	4,0	93,3
Üniversiteyi kazanırsam	7	2,8	96,1
Huzurum olsa	6	2,4	98,5
Cevap vermek istemedi	4	1,5	100,0
Toplam	253	100,0	

Tablo 22'de sunulan frekans dağılımından takip edileceği üzere, örneklem grubundaki bireylerin yarıya yakınının (%42,7) 'kendine ait ve güzel bir evi' olsa hayatından daha memnun olacağını ifade etmiştir. Hatay'ın gecekondualarında yaşayan bireylerin, hayatlarından daha fazla memnuniyetlik duymak için evden sonra 'daha çok para'ya sahip olmak istedikleri tespit edilmiştir (%19,0). Günümüzde işsizlik sorunu ile karşı karşıya kalan birçok birey vardır. "TÜİK Eylül 2017 verilerine göre, Türkiye genelinde işsizlik oranı %10,6 seviyesinde belirlenmiştir (TÜİK, 2017)". İşsizlik bireyin hayatından memnuniyetini etkilediğinden, yaşam kalitesi içinde önemli bir yere sahiptir. Hatay'ın gecekondu bireylerinin %9,1'i 'iş sahibi olmak' istediğini belirtmiştir. Bu oran TÜİK verilerinin işsizlik oranına yakınlığıyla dikkat çekicidir. Geriye kalanlar (%29,2) ise farklı tanımlara dağılım göstermiştir (grafik 130).

Katılımcılara 'size göre Hatay'da yaşayan insanların kendi hayatlarından memnuniyet derecesi nedir?' sorusu yöneltildi. Örneklem grubundakiler Hatay'da yaşayan bireylerin kendi hayatlarından 'memnuniyetlik duyduklarını' (ortalama %65) ifade etmişlerdir. Katılımcıların (ortalama) %20'si Hatay'da yaşayan insanların kendi hayatlarından 'memnuniyetsizlik duydukları' görüşüne inanmaktadır (grafik 131). Ancak 'size göre Türkiye'de yaşayan insanların kendi hayatlarından memnuniyet derecesi nedir?' sorusuna katılımcıların tersi düşüncede oldukları tespit edilmiştir. Şöyle ki; bireylerin yarısından fazlası (ortalama %53) 'Türkiye'de yaşayan insanlar kendi hayatlarından memnun değiller' cevabını verdiği tespit edilmiştir. Buna karşın, katılımcıların (ortalama) %29'u Türkiye'de yaşayan bireylerin kendi hayatlarından memnuniyetlik duydukları görüşündedir (grafik 132). Araştırma esnasında edinilen bilgilere göre, Hatay'daki insanların kendi hayatlarından memnuniyetlik duymalarının nedeni hoşgörü kentinde yaşıyor olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu da beraberinde huzuru, barışı getirmektedir. Hatay'daki insanların birbirleri ile anlaşabildikleri bir ortamda yaşıyor olmaları da, memnuniyetliği beraberinde getirir. Ayrıca Hatay kentinde yaşamın çok pahalı olmadığını

dile getirmişlerdir. Yani daha açık bir ifadeyle düşük gelirli insanların Hatay kentinde geçinebileceğini ifade etmişlerdir. Hatay'ın gecekondü bireylerine göre Türkiye'de yaşayan insanların kendi hayatlarından memnuniyetsizlik duymalarının bir çok nedeni vardır. Başta ekonomi, sürekli siyasette yaşanan gerginlikler, terör olayları, eğitim, sağlık vb. gibi sorunların baş göstermesidir. Bunu daha iyi anlamak için katılımcılara yönelttiğimiz 'Türkiye'deki insanların hayatlarından daha memnun olabilmeleri için hangisine daha çok önem vermek gerekir?' sorusunun cevaplarını açıklamak faydalı olacaktır (Tablo 23).

Tablo 23. Türkiye'deki Bireylerin Kendi Hayatlarından Daha Fazla Memnun Olma Durumları

Türkiye'deki insanların hayatlarından daha memnun olabilmeleri için aşağıdakilerden hangisine daha çok önem vermek gerekir?	Sayı	(%)	Toplamlı (%)
Ekonomi	126	49,8	49,8
Siyaset	56	22,1	71,9
Diğer	35	13,8	85,7
Sosyal ilişkiler	27	10,7	96,4
Kültür	5	2,0	98,4
Cevap vermek istemedi	4	1,6	100,0
Toplam	253	100,0	

Tablo 23'de sunulan frekans dağılımından takip edileceği üzere, örneklem grubundaki bireylerin yarısı (%49,8) Türkiye'deki insanların hayatlarından daha memnun olabilmeleri için 'ekonomi'ye daha çok önem vermek gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılara göre, Türkiye'de daha çok önem vermeleri gereken bir diğer konu ise 'siyaset'tir (%22,1). Araştırma esnasında katılımcıların ifade ettiklerine göre ekonomi, hayatın her alanında yer alan kaçınılmaz bir unsurdur. Siyaset, insanın kendini tarih, toplum ve siyasa içerisinde varolma mücadelesinin en önemli aracıdır. Siyaset olmadan insanın kendini gerçekleştirebilme imkanı oldukça zordur. Katılımcılar, siyasette yaşanan olayların, bireylerin kendi hayatlarından memnuniyetlik duyma konusunda son derece önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Örneklem grubundakiler 'diğer' seçeneğini işaretleyerek, belirttikleri üzere 20 kişi 'terör', 8 kişi 'eğitim' ve 7 kişi de 'sağlık' konularına daha çok önem verilmesi gerektiği görüşündedir (grafik 134). Örneklem grubundakilerin ifadelerine göre, bitmek bilmeyen terör olayları, bir türlü düzene girmeyen eğitim ve sağlık alanlarındaki yetersizlikler, Türkiye'de yaşayan insanların kendi hayatından memnuniyetlik duymaları konusunda oldukça etkili olduğu inancındadırlar.

Tablo 24. Hatay'daki Gecekondu Sakinlerinin Gelecek 10 Yıl Sonraki Dönemden Beklentileri

Gelecek 10 yıl sonraki dönemi düşündüğünüzde yaşadığınız hayattan memnuniyet konusunda beklentiniz nedir?	Sayı	(%)	Toplamlı (%)
Yaşam koşulları daha iyi olan bir evde yaşıyor olmak	66	26,1	26,1
Sağlıklı ve huzurlu bir yaşam	45	17,8	43,9
Cevap vermek istemedi	35	13,8	57,7
Bir beklentim yok	26	10,3	68,0
Zengin ve yüksek gelire sahip olduğum bir yaşam	24	9,5	77,5
Sevdiklerimle birlikte olduğum bir yaşam	22	8,7	86,2
Başarılı, yüksek kariyerli bir yaşam	18	7,1	93,3
Çocuklarımın okumuş, meslek sahibi birer birey olarak görmek	17	6,7	100,0
Toplam	253	100,0	

Tablo 24'de sunulan frekans dağılımından takip edileceği üzere, Tablo 22'dekine benzer şekilde katılımcılar, yaşadığı hayattan kendine ait güzel bir evin olmasını diledikleri gibi, 10 yıl sonraki dönemi düşündüğünde de yaşadığı hayattan memnuniyet konusundaki beklentisi en yüksek oranla (%26,1) 'yaşam koşulları daha iyi olan bir evde yaşıyor olmak'tır. Ancak örneklem grubundakilerin şimdiki zamandan beklediği memnuniyet ile 10 yıl sonraki dönemden beklediği memnuniyet farklılık göstermektedir. Tablo 22'de 'sağlık ve huzurdan' önce gelen para, Tablo 24'de 10 yıl sonraki dönem düşünüldüğünde ikinci sıraya denk gelmektedir (%17,8). Zaman ilerledikçe, bireylerin yaşamdan beklentisi de değişmektedir. Şöyle ki, bireyler şimdiki zaman içerisinde, gelecek zamanı düşündüklerinde bile düşünceleri, fikirleri, beklentileri farklılaşmaktadır. Tablo 24'de 10 yıl sonraki dönemi düşündüğünde yaşadığı hayattan memnuniyet konusunda beklentisi olmayan (%10,3) ve bu soruya cevap vermek istemeyenleri (%13,8) birlikte değerlendirdiğimizde, katılımcıların gelecek zaman hakkında karamsarlık duydukları görece tespit edilmiştir. Katılımcıların %9,5'i 10 yıl sonraki dönemi düşündüğünde yaşadığı hayattan memnuniyet konusundaki beklentisi 'zengin ve yüksek gelire sahip olunan bir yaşam'dır. Diğer seçeneklerde, bu orana yakın olarak dağılım göstermiştir (grafik 133).

6. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu tez çalışmasında Türkiye’de gecekondualarda yaşam kalitesi Hatay örneği üzerinden incelenmiştir. Konunun tüm yönleriyle anlaşılması için bu çalışmada kavramsal olarak Kent, Kentleşme, Türkiye’de Kentleşme Süreci, Gecekondu ve Yaşam Kalitesi kavramları üzerinde durduk. Teorik çerçevede yaşam kalitesinin yaklaşımlarını (Faydacı Yaklaşım, Sağduyulu Değerler Yaklaşımı, İnsan Gereksinimleri Yaklaşımı, Yapabilirlik Yaklaşımı) sırasıyla inceledik. Saha araştırması sonucunda elde edilen bilgiler, kavramlar ve teorik çerçeve kısmındaki bilgilerle birlikte harmanlanarak sunuldu. Sosyal bilim alanında yapılan bu tez çalışmasının iki problematiği vardır. Birincisi, “sosyolojik bir olgu olan yaşam kalitesi kavramının, sosyoloji alanında gereken ilgiyi görmemiş olmasıdır”. Yaşam kalitesi kavramlarının, unsurlarının ve özelliklerinin sosyolojik nitelikte olmasına rağmen sosyoloji bilim alanında üzerine çok fazla söz söylenmemiş olmasıdır. Yaşam kalitesi konusunun, sosyal bilim alanında çok fazla çalışılmamış olması, bu tezi oldukça değerli kılmaktadır. İkincisi ise, “kentten her yerinde aynı yaşam kalitesi olmaz! Gecekonduanın yaşam kalitesi düşük olacağı önceden tahmin edilebilir. Bunda şaşırtıcı bir durum yok ama gecekonduaların yaşam kalitesi iyileştirilmezse varoşa dönüşme riski var”. Gecekonduaların varoş alanlara dönüşümünün ilk nüvesini anlatan Tüfekçioğlu, İstanbul Bayramtepe özelinde yaptığı alan çalışmasıyla ortaya koymuştur. Bu çalışma özelinde gecekondualarda yaşayan birey ve ailelerin demografik yapılarını, görüşme yapılan ailelerin kentli kimliklerini ve aidiyet kavramlarını birebir görüşmelerle ortaya koymaya çalışmıştır. Bununla birlikte gecekonduaların mekansal anlamda altyapı, ulaşım, iletişim ve diğer kurumsal ihtiyaçlarla olan bağlantılarını, gözlemleriyle bizlere aktarmıştır. Bu bağlamda Bayramtepe gecekondu mekanı altyapı, güvenlik, ulaşım, sağlık ve eğitim ihtiyaçlarından yararlanamadığı ortaya konulmuştur (Tüfekçioğlu, 2015). Bu durumdan hareketle kentten bihaber olan Bayramtepe sakinlerinin eski köy yaşamlarıyla olan ilişkilerinde de yaşadıkları kopuşlar sosyo-kültürel anlamda darboğaza girmelerine zemin hazırlamıştır. Bu durum meşru olmayan yollardan statü, gelir ve sosyal ilişki ağları oluşturmalarına zemin hazırlayarak hem ekonomik hem de sosyo-kültürel anlamda Bayramtepe’nin dönüşümüne zemin hazırlamıştır. Tüfekçioğlu’nun toplumsal değişim sonucunda gecekondu alanlarının varoşa dönüşme sürecini anlattığı Bayramtepe örneğindeki gibi bizim çalışmamızda da yaşam kalitesinin 4 boyutuna da yer verilmediği takdirde de varoşa dönüşme riskini taşıdığını söylemek yanlış olmaz. Bir nebze de olsa bu tez çalışmasının amacı bu iki problematiğe cevap niteliğindedir. Bu çalışma özellikle Türkiye’deki gecekondualarda yaşam kalitesi konusunu öncü alan araştırmalardan biri olarak literatüre dahil olmuştur. Bu tez çalışmasında ele aldığımız ve işlediğimiz bilgileri benzerlerinden ayıran özelliği ise, sadece gecekondu olgusunu açıklamakla kalmayıp yaşam kalitesiyle birlikte incelenmek istenmesidir. Aralarındaki ilişki ortaya koyulan varsayımlar ile

sorgulanmıştır. Varsayımlar aracına dayalı olan bu araştırma, açıklayıcı saha araştırması niteliğindedir.

Bu araştırmanın evreni Hatay ilidir. Hatay Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı olan merkez ilçede (Antakya) gerçekleştirilen araştırmanın örneklem büyüklüğü 253 kişidir. Araştırmanın örnekleme oranı %2 (0,02) olarak belirlendi. Birleşik dağılım analizleri için kabul edilen hata payı binde 5'dir ($P < 0,005$). Hatay ilinin toplumsal yapısı, demografik özellikleri ve heterojenik bir nüfusa sahip olması nedeniyle Türkiye'nin benzeri ve küçük bir modeli olarak görülebilir. Diğer şehirlerde var olan gecekondu yapılar, Hatay kenti içinde de aynı yapılar söz konusudur. Ama bunun yanı sıra Hatay'ın merkez ilçesine bağlı olan gecekondu mahalleleri çok eski yapılara sahiptir. Bu eski yapılar içerisinde yaşayan nüfusun sosyolojik profilinin özeti şu şekildedir;

Araştırmaya katılanların %30 'Bağrıyanık', %22 'Aydınlıkevler', %19 'Karaali Bölüğü', %12 'Şirince', %10 'Kardeşler' ve %7 'Havuzlar' mahallesinde ikamet etmektedir. Cinsiyet değişkeni Hatay demografik yapısına benzer olarak yaklaşık eşit oranda temsil edilmiştir. Örneklendirme grubunda 'kadın' %48, 'erkek' %52 oranındadır. Yaş, bireylerin algı, tutum ve davranışlarını etkileyen önemli bir sosyolojik değişkendir. Araştırmada gençler (18-39 yaş) ve orta yaş grubunda olanlar (40-60 yaş) yüksek oranda (%49 ve %39) temsil edilmiştir. Yaş temsil oranları Hatay demografik yapısına uygundur. Yaşam kalitesinin etkisi olan bir diğer değişken eğitim düzeyidir. Örneklem grubunun %43 'ilkokul' düzeyinde eğitimlidir. Aynı şekilde 'okula gitmedi' yani eğitimsiz/diplomasız olanların oranı da oldukça yüksektir (%38). Örneklem grubunda 'orta okul-lise' ve 'üniversite' mezunu olanların oranı düşüktür (%12 ve %7). Katılımcıların eğitim durumu açısından belirli bir aralıkta toplandıkları söylenebilir. Bu aralık okula gitmeyenler ve ilkokul eğitim düzeyidir.

Katılımcıların %64'ü bir işte çalışmakta olup, %36'sı ise herhangi bir işte çalışmamaktadır. Eğitim düzeyiyle alakalı olmak üzere katılımcıların çoğunluğu ortalama kent meslekleri diyebileceğimiz 'işçi'ler (%22) yüksek oranda gözlemlenmiştir. Anket uygulandığı sırada hanede hane reisinin bulunmadığı durumda hane üyelerinden birisi ile görüşüldüğü için 'ev hanımı' (%16) görece yüksek oranda temsil edilmiştir. Yine 'marjinal işler' %16 gibi yüksek bir orana sahiptir. Düşük oranlı diğer mesleklerin dağılımı şöyle: %10 'kırsal işler', %9 'diğer nitelikli işler', %8 'emekli', %7 'öğrenci', %4 'sermaye gerektiren işler', %4 'esnaf', %2 'eğitimle ulaşılan nitelikli meslekler' ve %2 'büro tipi memur'. Örneklem grubunun geniş yelpazeli mesleki dağılım sergilediği gözlenmiştir.

Demografik veriler içerisinde 'ekonomik' nitelikli olanlar özellikle önemlidir. Çünkü Dünyada ve Türkiye'de yaşayan insanların yaşam kalitelerini belirleme de ekonomi önemli bir yer kaplamaktadır. Katılımcılara 'ekonomik durum'la ilgili birkaç soru sorulmuştur. Bunlardan ilkinde göre, gecekonduarda yaşayan insanların, ailelerinin aylık ortalama gelir düzeyi görece

çok düşük tespit edilmiştir. '1000 TL ve altı' düşük gelire sahip olanlar %63, '1001 ve 2000 TL' arasında geliri olanların oranı ise %31 iken '2001 ve 3000 TL' arasında geliri olanların oranı ise sadece %6'dır. Katılımcılar arasında '3000 TL ve üzeri' olarak aylık ortalama geliri olan bir aileye rastlanmamıştır. Gelir değişkeninin eğitilmiş olmak ve nitelikli meslek sahibi olmak gibi ilintili değişkenlerle doğru orantılı ve tutarlı olduğu söylenebilir. Hatay gecekondü sakinlerini temsil edenlerin çoğunluğu 'evli'dir (%58) ve ailesi 'geniş aile' modeline uygundur (%62).

Örneklem grubundaki katılımcıların doğum yerleri çoğunlukla Hatay'ın çevre ilçelerindendir. Hatay'ın Antakya ilçesinin bağlı olduğu mahallelere göçte en yüksek oran %21 ile Hatay'ın 'Yayladağı' ilçesindendir. İkinci sırayı %20 oranı ile 'Altınözü' almaktadır. Üçüncü sırada ise %10 oranı ile 'Reyhanlı' vardır. Çevre illerden de göçün olduğu görülmektedir. Bunlardan birkaçı; Kahramanmaraş (%6), Mersin (%5), Gaziantep (%4) ve Adana (%4) illeridir. Çevre illerden olan göçe rağmen, yerli göçün daha fazla olduğu aşıkardır. Katılımcıların ifade ettiklerine göre, Hatay'ın çevre ilçelerinden merkeze olan göçün nedenleri arasında ilk sırayı iş olanaklarının az olması, ulaşımın zor olması, iklim koşulları ve ilçelerdeki fiziki (dağlık alanın çok olması) alanların düzgün olmaması yer almıştır.

Araştırma soru formunda katılımcıların 'oturduğu semtin ekonomik durumunu' değerlendirmesi istenmiştir. Katılımcıların yarısından fazlası 'fakir' bir semtte (%73) oturuyorken, diğer kısmı 'orta halli' (%23) bir semtte oturmaktadır. 'Zengin' semtte oturuyorum diyenlerin oranı çok düşük (%4) olarak tespit edilmiştir. Böylece gelire ve oturduğu semtin niteliğine göre 'ekonomik durum algısının' değiştiği gözlenmektedir. Yani görece bir durum söz konusu. 'Gelir düzeyi' düşük olanların, 'ekonomik durum algısının' da kötü olduğu açıkça gözler serilmiştir. Ancak her şeye rağmen Hatay'ın gecekondü sakinlerinin, ekonomik durumlarının 'çok kötü' olduğu gözlenmiştir.

Katılımcıların Türkiye koşullarını göz önüne alarak kendi ekonomik durumunu değerlendirmesi istendiğinde; ailesinin ekonomik durumunu, yarısından fazlası 'çok kötü' (%58) ve 'kötü' (%15) olarak nitelendirirken, 'kararsızım' (%9), 'iyi' (%11) ve 'çok iyi' (%6) diye nitelendirenlerin oranı görece düşüktür. Kişilerin ekonomik durumu denilince daha çok gelir akla gelir, oysaki bunun yanında 'harcama davranışı' gibi başka değişkenlere de bakmak gerekir.

Yaşam kalitesini etkileyen problemler ikiye ayrılır. Bunlar fiziksel ve psikososyal problemlerdir. Fiziksel problemler; ağrı, bulantı/kusma, halsizlik, defekasyon yapamama, beslenememe, görünüm bozukluğu, uykusuzluk, disfaji vb. gibi... Psikososyal problemler ise; Anksiyete, depresyon, deliryum, kendine güven kaybı, cinsel sorunlar, gelecekteki belirsizlikler, uzun yaşam süresi, kansere bağlı morbiditeler, tedavi yöntemlerine bağlı sorunlar vb. gibi... Katılımcılarda bu problemler gibi sağlık sorunlarının olabileceği göz önünde bulundurularak, anket formunda katılımcılara sağlık sorunları ve engellilik durumları sorulmuştur.

Katılımcıların %62'si herhangi bir sağlık sorununun olmadığını belirtirken, %38'i sağlık durumunun iyi olmadığını söylemiştir. Katılımcılar sağlık durumlarının iyi olmamasının nedenini daha çok fiziksel problemler olarak dile getirmiş ancak psikososyal problemlerin olduğu gözlenmiştir. Katılımcıların bir kısmı da sağlık durumunun neden iyi olmadığını belirtmek istememiştir. Örneklem grubundaki katılımcıların %93'ünün herhangi bir engellilik durumu yokken, %7'sinin fiziksel olarak engellilik durumunun var olduğu gözlenmiştir.

Çocuk sayısı ailenin yapısı hakkında dolaylı olarak bilgi verebilecek bir değişkendir. Çocuk sayısı ailenin geleneksel ya da modern değerlere sahip olması; ailenin geniş ya da çekirdek aile türünde olması gibi farklı sosyolojik durumların argümanı olabilmektedir. Örneklem grubunda bekâr olanları dışta tutmak kaydıyla evli veya dul olanların çocuk sayısı dağılımı şöyledir: '4-6' çocuk sahibi olanlar %37, '3' çocuk sahibi olanlar %23, '7 ve çok çocuk' sahibi olanlar %23, '2' çocuk sahibi olanlar %11, '1' çocuk sahibi olanlar %4, evli veya dul olduğu halde 'çocuğu olmayanlar' %2'dir.

Hane üyelerinin görece benzer algı sahibi olduklarına dair bir inanış var ise de hane üyeleri cinsiyet, meslek, yaş gibi değişkenlere göre farklı nitelikte oldukları için yaşam kalitelerinin de farklılaşacağı beklenmelidir. Bireyin hanedeki statüsü sosyolojik araştırma için önemlidir. Anket araştırmasının yapıldığı zamanlarda aile reisinin evde bulunmaması üzerine, o anda evde bulunan kişilerle anket yapılmıştır. Örneklem grubunda 'evlat' (%26), 'anne' (%24), 'baba' (%21) ve 'büyük anne/baba' (%17) statüsünde olanlar yüksek oranlı temsil edilmiştir. Tek kişilik (yalnız yaşayan) hane oranı %8'dir.

Kimlik, sosyal bilimler alanındaki önemli kavramlardan biridir. Türkçe'deki 'kimlik' sözcüğünün İngilizce karşılığı 'identity'dir. "Kavram olarak kimlik, kollektif aidiyetlerden başka, arzularımız, hayallerimiz, kendimizi tasavvur etme, yaşama ilişki kurma-yaşama biçimimiz gibi hayattaki duruş yerimizi bildiren niteliklerin toplamını ifade etmektedir (Bostancı, 1998: 42; akt. Yanık, 2013: 227)." Kimlik kavramının bireyden başlayan ve toplumsal alana kadar uzanan bir süreci kapsadığı, kavramlarla ilgili yapılan tanımlamalarda görülmektedir.

Kimlik kavramı, daha çok psikolojinin sahiplendiği bir terimdir. Ancak, felsefenin ahlaki ve ontolojik anlamda, kavramı sahiplenmesi daha eskilere uzanır, Antik Yunan Felsefesi özellikle iyi yurttaş, iyi insan, erdem gibi temalarla doludur. Sosyolojinin kimlik kavramıyla olan ilişkisi ise daha yenidir. Kavramın psikolojideki kullanımı, daha çok, bireyin özne olma yeteneğine vurguda bulunur. Sosyolojide ise, kavram toplumsal ve bireysel arasındaki ilişkilere dikkat çeken bir anlamda kullanılır. Kimlik kavramının sosyolojideki yeri çok önemlidir. Yakın planda bakıldığında, sosyolojideki teorik bölümlerin, karşıtlıkların neredeyse tamamen bu kavram etrafında geçtiğini görürüz. Comte'un "pozitif toplum"u, Parsons'ın "aktör"ü, Mead'ın "ben, bireysel ben, toplumsal ben"i (I, me, self), Marx'ın "toplumsal sınıf"ı rahatlıkla toplumsal kimlik tartışmaları içine alınabilmektedir (Özdemir, 2001: 108).

“Kimlik ya da özdeşlik konusunu günümüzde sosyologlar için ilginç kılan gelişme, bireylerin artık kendilerini sadece bir başkası (başkaları), bir grup veya bir kategori ile özdeşleştirmekle yetinmemeleri, fakat kendileri ile o bütünlük(ler) arasındaki bağlantıyı mümkün kılan enstrüman ile kendilerini özdeşleştirmeye başlamalarıdır” (Türkdoğan, 1997: 75; akt. Ünal, 2015: 99).

Her bireyin kendine özgü, aidiyet hissini oluşturan enstrümanları vardır. Bu araştırmada etnisite, din ve ideoloji, bireylerin aidiyet hissine araç olan enstrümanlar olarak kullanılması esas alınmıştır.

Kimlik kavramının açıklanmasında da vurgulandığı üzere, grup içi dayanışmayı sağlayıcı yönü ile birlikte ele alındığı takdirde etnik kimlik, ‘ortak dil, müşterek kadim inançlar, kozmoloji-kozmogoni ve ortak yaşam ritüelleri etrafında kendisini organize edebilmiş insan grubudur’ (Göka, 2006: 311; akt. Ünal, 2015: 100).

Katılımcıların ‘etnik kimlik’ dağılımı %30 ‘Türk’, %23 ‘Arap’, %9 ‘Kürt’ iken katılımcıların %16’sı ‘cevap vermek istemedi’. Etnik kimlik olarak kendisini ‘Türk/Kürt’, ‘Türk/Arap’ veya ‘Kürt/Arap’ hisseden ‘melez’ grubun oranı ise %22’dir. Hatay ilinin, birbirinden farklı etnik kimliği içerisinde barındırması, medeniyetlerin şehri olduğunu kanıtlar niteliktedir. Genel olarak örneklem grubunun etnik köken dağılımı heterojenik nitelikteki Hatay’ın demografik yapısı ile uyumludur.

Katılımcıların ‘dini kimlik’ dağılımı çoğunlukla ‘Müslüman’ olarak ifade edilmiştir (%68). Örneklem grubu Müslüman dini kimliği mezhepler anlamında alt şubelere bölmemiştir. Dini kimliğini ‘açıklamak istemeyenler’in oranı %29’dur. Dini kimliğinin ‘Hristiyan’ olarak ifade edenlerin oranı ise %2’dir. Örneklem grubunda dini kimlik konusunda belirgin farklılaşma gözlenmediği için istatistik analizde bağımsız değişken olarak kullanılmayacaktır.

Katılımcıların ‘siyasal kimlik’ dağılımında çoğunluğu ‘cevap vermek istemedi’ (%32). Cevap vermek istemeyenlerin yanı sıra ‘Muhafazakar’ diye yanıtlayanların oranı da yüksektir (%23). ‘Sosyal Demokrat’ %20, Sosyalist\Komünist %9, ‘İslamcı’ %9, ‘Türk Milliyetçi’ %4 ve ‘Liberal’ %3 olarak tespit edilmiştir. Hatay’ın Antakya ilçesine bağlı gecekondü mahallerinde yaşayan katılımcıların ‘siyasal kimliniz nedir?’ sorusuna çoğunluğu cevap vermekten kaçınmıştır. Araştırma esnasında anlaşıldığı üzere katılımcıların bu soruya cevap vermeleri sonucunda, başlarına kötü bir şey geleceğinden korkmalarıdır. Örneklem grubunda bu soruya cevap verenler arasında en yüksek oranın ‘Muhafazakar’ bir kimliğe sahip olduğunu anlıyoruz. ‘Sosyal Demokrat’ diyenlerin oranında görece yüksektir. Buradan anlaşılabileceği üzere Hatay’ın gecekondü sakinlerinin siyasal kimliği, etnik kimlik gibi birbirinden farklı ideolojiyi içerisinde barındırmaktadır.

Bireysel-İçsel Alan Algısı

Bireyin öznel alan algısı, bireyin yaşam kalitesine yönelik öznel değerlendirmeleri içerir. Bireyin yaşamından duyduğu tatmin duygusu, başarı, iyi olma hali ve coşku/heyecanlara sahip

olma duygularını ölçmektedir. Nesnel göstergelerden etkilenen öznel göstergeler, bireyin yaşam deneyiminden elde ettiği yaşam kalitesini temsil eder. Kişinin geçmişinden ve yaşantısından duyduğu memnuniyet düzeyi ve geleceğe ilişkin beklentileri de yaşam kalitesinin belirleyicilerindendir. Katılımcıların demografik özellikleri başlığı altında bireylerin öz-nitelikleri oranları ile açıklandı. Bu başlık altında bireylerin öz-niteliklerinden memnuniyet düzeyleri yansıtılmıştır.

Örneklem grubundaki bireylerin öz niteliklerinden memnuniyet düzeylerini anlamaya yönelik şu sorular soruldu:

- Sağlığınızdan memnun musunuz?
- Medeni durumunuzdan memnun musunuz?
- Şimdiye kadar almış olduğunuz eğitiminizden memnun musunuz?
- Oturduğunuz konuttan memnun musunuz?
- Oturduğunuz mahalleden memnun musunuz?
- Hatay'da yaşamaktan memnun musunuz?
- Aylık hane halkı gelirinizden memnun musunuz?
- Cinsiyetinizden memnun musunuz?
- Yaşınızdan memnun musunuz?
- Mesleğinizden memnun musunuz?
- Aile tipinizden memnun musunuz?
- Doğum yerinizden memnun musunuz?
- Hane içi statünüzden memnun musunuz?
- Etnik kimliğinizden memnun musunuz?
- Dini kimliğinizden memnun musunuz?

Örneklem grubuna yukarıdaki sorular yöneltildi. Alınan cevaplar genelde memnuniyetsizlik içermektedir. Ancak en fazla memnuniyetlik duydukları alanlar oturdukları mahalle, Hatay'da yaşıyor olmak, hane içi statü, etnik kimlik ve dini kimliktir. En fazla memnuniyetsizlik duydukları alan ise meslekten memnuniyettir. Meslekten sonra en fazla memnuniyetsizlik duydukları alan oturdukları konuttur. Bütün bu soruların cevapları Spss'de analiz edilerek oranları tezde yansıtıldı. Oranlarla birlikte her biri ayrı ayrı yorumlandı.

Bireysel-işsel alan algısı içerisinde yer alan "öz-niteliklerden memnuniyet düzeyini belirlemeye" yönelik sorulardan sonra gelen "ekonomik yapının etkisini" anlamaya yönelik sorular sorulmuştur.

Ekonomik yapının etkisini anlamaya yönelik aşağıdaki 5 soru örneklem grubundaki bireylere yöneltmiştir.

- Evinizin iklimlendirmesi (ısıtılmak\soğutabilmek) iyi mi?

- Tatil yapabilme durumunuz var mı?
- Evinizin eşyaları ve konfor durumunuz yeterli düzeyde mi?
- Beslenmeniz dengeli ve düzenli mi?
- Kültürel faaliyetler de (sinemaya, konsere gitme; kitap alma, arkadaşlarla dışarıda eğlenme vs.) bulunabiliyor musunuz?

Bu beş sorunun cevaplarına karşılık gelen yüzde oranları tezde tablo içerisinde verildi. Aynı zamanda bu tablo içerisinde Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Ortalama Standart Hatası da yansıtıldı. Aritmetik ortalaması hesaplanan bu beş sorunun cevaplarının “hayır” seçeneğinde toplandığı gözlenmiştir. Yani ekonomik yapının etkisinin kötü olduğu sonucuna varabiliriz.

Örneklem grubundaki bireyler arasında sadece çalışanlara sorulan iki soru da şu şekildedir:

- İş yerinize kolay bir şekilde ulaşıyor musunuz?
- İş yerinize olan ulaşımınızı genelde nasıl sağlıyorsunuz?

Sadece çalışanlara sorulan sorulardan anlaşıldığı üzere çalışan 163 kişi vardır. 163 kişinin verdiği cevaplara göre çalışanların işe ulaşımın kolay olmadığı ve iş yerine ulaşımı yayan/yürüyerek şeklinde gerçekleştirdikleri anlaşılmaktadır. Tezde aile gelirinin iş yerine ulaşımına etkisinin olduğu ki-kare analizi yapılarak yansıtılmıştır. Aralarındaki nedensel ilişki şu şekildedir: Aile geliri azaldıkça, iş yerine ulaşım yolları değişmektedir. 1000 TL ve az aile gelirine sahip bireyler çoğunlukla yayan/yürüyerek iş yerine ulaşımı sağlamaktadırlar.

(Yukarıda görüldüğü üzere) Örneklem grubundaki bireylere öznel-içsel alan algısı ile sorulan soruların çoğunluğuna olumsuz yanıt alındığı için öznel-içsel alan algısının yaşam kalitesinin görece düşük olduğu tespit edilmiştir.

Bireysel-Dışsal Alan Algısı

Bireysel düzeyde nesnel yaşam kalitesinde yer alan kavramlar, nesnel doğal çevre ve nesnel toplumsal çevre alanlarındaki kavramlara paralellik göstermektedir. Bireyin gerçekleştirdiklerini, nesnel doğal çevre alanı ile nesnel toplumsal çevre alanı ölçülürken, birey düzeyinde ve bu olanaklar çerçevesinde ölçülmüş olmaktadır. Araştırmamızda aile yaşamı, aile bireyleri ve diğer bireylerle olan iletişimin hangi derece de olduğuna dair görüşler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Bireyin sosyal ilişkilerinden duyduğu memnuniyet düzeyi de yaşam kalitesi açısından önemli bir yere sahiptir. Hatay'ın gecekondü sakinlerine, sosyal ilişkilerinden duydukları memnuniyet düzeylerini belirtmeleri istenmiştir.

Sosyal ilişkilerden duydukları memnuniyet düzeylerini belirlemeye yönelik aşağıdaki sorular sorulmuştur:

- Aynı evde yaşadığınız kişilerle ilişkilerinizden memnun musunuz?

- Akrabalarla olan ilişkilerinizden memnun musunuz?
- Arkadaşlarınızla olan ilişkilerinizden memnun musunuz?
- Komşularla olan ilişkilerinizden memnun musunuz?
- (çalışıyorsa) İş yerinizdeki ilişkilerinizden memnun musunuz?

Bu beş sorunun yüzde oranları Spss’de analiz edildikten sonra, tezde tablo içerisinde okuyucuya sunulmuştur. Aynı zamanda aritmetik ortalama, standart sapma, ortalama standart hatası yansıtılmıştır. Aritmetik ortalamalarının karşılaştırılmasında, veri toplama aracında kullanılan 1’den 5’e kadar olan derecelendirme ölçeği, beş eşit parçaya bölünerek her bir seçeneğe karşılık gelen puan aralıkları hesaplanmış* ve değerlendirmeler buna göre yapılmıştır. Genel algıyı ortaya koyabilmek adına beşli likert dağılımının aritmetik ortalama değerlerini esas almak uygun olacaktır. Buna göre seçeneklerin aritmetik ortalaması 2,21’dir. Bu değer tutum olarak memnunun seçeneğine denk gelmektedir. Bu değer anlamı şudur; Hatay’ın gecekondu sakinleri sosyal ilişkilerinden memnuniyetli duymaktadır, ancak böyle bir eğilim var.

Araştırma soru formunda sosyal ilişkiler hakkında 5 önerme içeren soru grubu oluşturuldu. Önergelerin 5 tanesi sosyal ilişkileri eleştiren negatif yön-anlamlıdır. Bu önermelere verilen cevapların frekans dağılımı ve T-Testi analizi olarak sunulmuştur. Sorular aşağıdaki gibidir:

- İnsan ilişkilerinde “Tırnağın varsa başını kaşı” deyişi geçerli kural haline geldi. Dayanışma öldü, başımız sağolsun!
- Aile içi ilişkiler dahi günden güne çözülüyor, bozuluyor.
- Bayramlaşma dışında akraba ilişkileri kalmadı.
- Yaşadığımız çağda komşuluk ilişkileri gereksizdir.
- Arkadaşlık ilişkileri maddiyata bağlandı.

Bu beş sorunun da aynı yukarıdaki sosyal ilişkilerden duyulan memnuniyet düzeyini belirleme de yaptığımız gibi yüzde oranları hesaplanmış, aritmetik ortalama, standart sapma, ortalama standart hatası yansıtılmıştır. Daha sonra kesin sonuç için T-Testi analizi yapılmıştır. Genel insan ilişkileri uygulaması hakkında negatif yön-anlamlı önermelerin T-Testi analizinde soru grubunun genel aritmetik ortalaması 3,52 hesaplanmıştır. 4-Katılmıyor seçeneğine denk gelmektedir. Bu şu anlama geliyor: örneklem grubundakiler insan ilişkilerinin negatif-yön anlamlı önermelerine katılmayarak insan ilişkilerine olumlu baktıkları görece tespit edilmiştir. Cevapların merkezi dağılımını gösteren ortalamanın standart hata puanı 0,09 hesaplanmıştır. Bu puan görece düşük olduğu için verilerin tutarlı olduğu gözleniyor.

Yukarıdaki 5’er 5’er sorulardan oluşan birbirini yakından ilgilendiren ifadeler verilen cevapların birbirleri ile tutarlı oldukları tespit edilmiştir. Genel anlamda ifade edecek olursak,

* 1,00-1,79 ‘Kesinlikle katılıyorum’/1,80-2,59 ‘Katılıyorum’/2,60-3,39 ‘Kararsızım’/3,40-4,19 ‘Katılmıyorum’/4,20-5,00 ‘Hiç katılmıyorum’

örneklem grubundaki bireylerin bireysel-dışsal alan algısı içerisinde yer alan sosyal ilişkilere dair yaşam kalitesinin görece yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Aile içi ilişkileri ilgilendiren 7 soru sorulmuştur. Bunlar:

- Aile fertleri günün muhasebesini yaparlar mı?
- Aile fertleri etkinliklere birlikte karar verirler mi?
- Evliliğinizden memnun musunuz? (Evli olanlara soruldu)
- Eşinizle olan cinsel yaşantınızdan memnun musunuz? (Evli olanlara soruldu)
- Eşinizle arkadaşça sohbet edebilir misiniz? (Evli olanlara soruldu)
- Bir ebeveyn olarak çocuklarınızla olan ilişkilerinizden memnun musunuz? (Çocuğu olanlara soruldu)
- Bir ebeveyn olarak çocuklarınıza yeterince zaman ayırıyor musunuz? (Çocuğu olanlara soruldu)

Aile fertleri etkinliklere birlikte karar vermiyorlar. Ama günün muhasebesini yapıyorlar. Örneklem grubundaki bireylerin evliliklerinden memnuniyetlik duydukları tespit edilmiştir. Bireylerin çoğunluğu eşleri ile sohbet edebilirken, cinsel ilişkiden duydukları memnuniyetsizliği eşleri ile konuşamadıkları tespit edilmiştir. Bir ebeveyn olarak çocuklara yeterince zaman ayırmak ile çocuklarla olan ilişkiden duyulan memnuniyet düzeyi arasında istatistiki anlamda nedensel bir ilişki var mı? diye bakıldı. Güçlü bir nedensel ilişki tespit edilmiştir. Bir ebeveyn olarak çocuklarına yeterince zaman ayırdıklarında, bireylerin çocuklarıyla olan ilişkilerinden memnuniyetsizlik oranları azalmaktadır.

Bireysel-Dışsal Alan Algısı içerisine giren konulardan bir diğeri de bireylerin her bir faaliyet alanına ayırdıkları zamandır. Bu konuda sorulan sorular şu şekildedir:

- Aile bireyleriyle görüşmeye (ayırmak istediğinizden) ne kadar zaman ayırıyorsunuz?
- Aile bireyleri dışındaki kimselerle görüşme (ayırmak istediğinizden) ne kadar zaman ayırıyorsunuz?
- Hobi ve özel ilgi alanlarınız (ayırmak istediğinizden) ne kadar zaman ayırıyorsunuz?
- Gönüllü hayır işlerinde veya politik faaliyetlerde yer alma (ayırmak istediğinizden) ne kadar zaman ayırıyorsunuz?
- İnternet (ayırmak istediğinizden) ne kadar zaman ayırıyorsunuz?
- Televizyon (ayırmak istediğinizden) ne kadar zaman ayırıyorsunuz?
- Uyku (ayırmak istediğinizden) ne kadar zaman ayırıyorsunuz?
- Oyun(bilgisayar,kağıt,okey vb...)(ayırmak istediğinizden) ne kadar zaman ayırıyorsunuz?
- Kitap, dergi okumak (ayırmak istediğinizden) ne kadar zaman ayırıyorsunuz?
- Bilgisayar, tablet (ayırmak istediğinizden) ne kadar zaman ayırıyorsunuz?

Örneklem grubundaki bireylerin daha çok zaman ayırdıkları alanlardan birinin 'aile bireyleriyle görüşme' olduğu anlaşılmaktadır. Hatay'ın gecekondlu sakinlerinin, diğer faaliyet alanlarında ayırmak istenilenden 'daha çok' zaman ayrılan faaliyetlerde ise 'televizyon' ve 'oyun (bilgisayar, kağıt, okey vb...)' ilk sıralarda gelmektedir. Hatay gecekondlu katılımcılarının televizyon ve oyuna daha fazla zaman ayırmasının nedeni, bu faaliyet alanlarının ulaşılabilir olmasıdır. Yani neredeyse her evde televizyonun bulunmasıdır. Ancak oyunun yüksek oranda çıkmasının nedeni bilgisayar oyunlarından değil de, gecekondlu sakinlerinin mahallede karşılıklı kağıt ve okey oyunlarını oynadıklarını belirtmek istediklerindendir. Bu sonuçların yanı sıra, 'internet' 'kitap, dergi okumak' ve 'bilgisayar, tablet' zaman ayırmak istenmeyen faaliyetler arasındadır.

Aile yaşamı, sosyal ilişkiler ve faaliyetlere ayrılan zamana ait özellikler yaşam kalitesini belirleyen faktörlerin başında gelirken; iş hayatına ilişkin göstergeler de yaşam kalitesini birebir etkilemektedir. Hatay'ın gecekondlu sakinlerinin %64'ü gelir getiren bir işte çalıştığı için, iş hayatına değinmek faydalı olacaktır. İş hayatına dair sorulan sorular aşağıdaki gibidir.

- İş arkadaşlarınızla çalışma zamanı dışında bir araya gelir ve görüşür müsünüz?
- İş arkadaşlarınızla çalışma zamanı dışında görüşmeye ayırdığınız zaman dilimi ne kadar?
- Arkadaşlarınıza ayırdığınız süre sizce yeterli mi?

Örneklem grubundaki bireyler çok yoğun çalıştıkları için arkadaşlarına ara-sıra vakit ayırdıklarını ve 1 saatten az bir süre olduğunu ifade etmişlerdir. Arkadaşlarına ayırdıkları sürenin yetersiz olduğu görüşünü savundukları tespit edilmiştir. Aşağıda iş ile ilgili ifadelerde memnuniyet düzeylerini belirtmeleri istenmiştir.

- İşim çok emek isteyen ve zahmetli bir iş.
- İşim çok monoton ve sıkıcı.
- İş yüküm çok.
- Sağlık koşullarına uygun olmayan ve tehlike arz eden bir işim var
- İşim bana mesleki gelişimim için iyi fırsatlar sunuyor
- İşimi severek yapıyorum

Örneklem grubundaki bireylerin çoğunluğu yukarıda sorulan 6 soruya da olumsuz yanıtlar vermişlerdir. Yani çalıştıkları işin çok emek isteyen ve zahmetli bir iş, çok monoton ve sıkıcı, iş yükü çok, görece düşük olsada tehlikeli bir iş olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların yarısı çalıştığı işin mesleki gelişim için iyi fırsatlar sunmadığını ve severek yapmadıklarını ifade etmiştir.

- Ücret
- Çalışma saati
- Çalışma ortamı

- Çalışma arkadaşları
- Ücret dışı imkanlar (yol, yemek, servis vb.)
- Yöneticiler (Amir, patron, müdür vd)

Yukarıda yer alan iş konusundaki memnuniyeti belirlemeye yönelik olan 6 soru çok önemli olduğu için aritmetik ortalama, standart sapma, ortalama standart hatası hesaplanmıştır. İş hayatıyla ilgili konulardaki memnuniyete verilen cevapların istatistik analizinde aritmetik ortalama 3,69 hesaplanmıştır. Memnun değil seçeneğine denk gelmektedir. Hatta hiç memnun değil seçeneğine doğru yönelme söz konusudur. İş hayatıyla ilgili konulardan memnuniyete verilen cevapların yüzde dağılımları bir arada değerlendirildiğinde şu sonuç ortaya çıkıyor. Hatay'daki gecekondlu sakinlerinin işleriyle ilgili memnuniyet düzeyinde, sadece 'çalışma arkadaşları' konusunda 'memnunum' diye ifade edenlerin oranı görece yüksektir. Diğer alanlar hakkında ise 'hiç memnun değilim' yanıtıyla şikayetçi oldukları görece tespit edilmiştir.

Yukarıdaki sonuçlardan anlaşılacağı üzere iş hayatıyla ilgili elde edilen sonuçlar yaşam kalitesinin düşük olduğunu göstermektedir. İş hayatlarındaki yaşam kalitesinin iyileştirilmesi gerekir.

Nesnel Doğal Çevre Alanı

Nesnel doğal çevre alanı ekonomik, sosyal ve kültürel yaşam koşulları ile doğrudan ilişkilidir. Hava ve su kalitesi, çevresel sağlığa uygunluk, iklim vb. gibi konular nesnel doğal çevre alanı içerisinde yer almaktadır.

Yaşadığınız semtin doğal çevre özellikleri nedir?

- İklim problemi (çok sıcak, çok soğuk, çok rutubet)
- Hava kirlenmesi problemi
- Sokaktan gelen gürültü problemi
- Temizlik\hijyen problemi
- Yetersiz yeşil alan problemi

Konutunuzda şimdi okuyacağım problemler var mı?

- Sızdıran çatı, nemli duvar, temel ya da çürümüş pencere çerçeveleri problemi var mı?
- Karanlık, yetersiz gün ışığı problemi var mı?
- Yağmur yağınca, kanalizasyon taşması, su baskını problemi var mı?
- Elektrik kesintisi problemi var mı?
- Isınma problemi (iyi yalıtım olmamasından kaynaklanan) var mı?
- İçme suyu kesintisi problemi var mı?

Her bir soru çok önemli olduğu için tek tek açıklandı. Fotoğraflarla desteklendi. Yaşam kalitesi en düşük olan alanlardan biri olduğu tespit edildi. Örneklem grubundaki bireylerin yaşadıkları semtte dair sorulan bütün soruların cevapları olumsuz olmuştur. Yani yaşadıkları

semtte iklim problemi, hava kirlenmesi problemi, sokaktan gelen problem, temizlik/hijyen problemi ve yetersiz yeşil alan probleminin var olduğu anlaşılmaktadır. En fazla şikayetçi oldukları alan yetersiz yeşil alan problemidir.

Yaşadıkları konutta sorulan bütün sorunların varlığından söz etmişlerdir. Katılımcıların tamamına yakını yaşadıkları konutta ısınma problemi ve kanalizasyon probleminden şikayetçi olmuştur.

Nesnel Toplumsal Çevre Alanı

Nesnel toplumsal çevre alanı kültürel, sosyal, dini vb. kurumlar; okul, sağlık hizmetleri, güvenlik, adalet, ulaşım, alışveriş gibi konuları içermektedir.

- Yaşadığınız yerde sağlık kurumları var mı ve yeterli mi?
 - Yaşadığınız yerde eğitim kurumları var mı ve yeterli mi?
 - Yaşadığınız yerde güvenlik kurumları var mı ve yeterli mi?
 - Yaşadığınız yerde günlük ev ihtiyaçlarını karşılayabilecek işyerleri var mı ve yeterli mi?
 - Yaşadığınız yerde park, yeşil alan var mı ve yeterli mi?
 - Yaşadığınız çocuk oyun alanı var mı ve yeterli mi?
 - Yaşadığınız yerde kültürel ihtiyaçlar için (kütüphane, okuma salonu, kitapçı gibi) mekânlar var mı ve yeterli mi?
 - Yaşadığınız yerde sinema var mı ve yeterli mi?

Yukarıda sorulan sorulara katılımcıların yarısından fazlası hatta tamamına yakını bu kurumların yaşadıkları yerde olmadığını ifade etmiştir. Daha sonra aşağıdaki kamu hizmetlerinden memnuniyet durumunlarını belirtmeleri istenmiştir.

- Çöp ve çevresel atık toplama hizmetlerinden
- Kanalizasyon hizmetlerinden
- Şebeke suyu hizmetlerinden
- Toplu taşıma hizmetlerinden
- Zabıta hizmetlerinden
- Yol/kaldırım hizmetlerinden
- Yeşil alan miktarı hizmetlerinden
- Hava kirliliğiyle mücadele hizmetlerinden
- Engellilere yönelik hizmetler hizmetlerinden
- Gençlere yönelik hizmetler hizmetlerinden
- Yaşlılara yönelik hizmetler hizmetlerinden
- Kadınlara yönelik hizmetler hizmetlerinden
- Yoksullara yönelik hizmetler hizmetlerinden

- Pazar yerleri hizmetlerinden
- Sokakları aydınlatma hizmetlerinden
- İtfaiye hizmetlerinden
- İmar\iskan\ruhsat hizmetlerinden
- Mezarlık hizmetlerinden
- Muhtarlık hizmetlerinden
- Kültürel hizmetlerinden
- Sağlık hizmetlerinden
- Asayiş hizmetlerinden
- Adli hizmetlerinden
- Eğitim hizmetlerinden

Bu sorulara verilen cevapların aritmetik ortalaması, standart sapması ve ortalama standart hatası hesaplanmıştır. Kamu hizmetlerinden memnuniyeti tanımlayan betimsel ifadelerle verilen cevapların istatistik analizinde aritmetik ortalaması 3,69 hesaplanmıştır. Cevapların merkezi eğilimi 'memnun değil' seçeneğidir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, Hatay'ın gecekondulu mahallelerinde yaşayan bireylerin kamu hizmetleri arasında en fazla memnuniyetsizlik duydukları alanların başında kanalizasyon hizmetleri, yol/kaldırım hizmetleri, imar\iskan\ruhsat hizmetleri ve yeşil alan miktarları olarak tespit edilmiştir. Yapılan görüşmeler esnasında, bu alanlardaki memnuniyetsizliği ilgili mecralara duyuramadıklarını, bu alanlarda hiç hizmet görmediklerini ifade etmişlerdir. Hatay'ın gecekondulu mahallelerinin fotoğraflarından da anlaşılacağı üzere katılımcıların genel memnuniyetsizlikleri konusunda haklı oldukları görece tespit edilmiştir. Katılımcıların memnuniyet konusunda kararsız kaldıkları alanlar ise zabıta hizmetleri, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere yönelik hizmetler ve asayiş(güvenlik) hizmetleri aynı oranda olmakla birlikte bireyler çekimser davranmışlardır.

Katılımcıların, kurumların varlığı ve kamu hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeylerine verdikleri cevaplar sonucunda, nesnel toplumsal çevre alanının yaşam kalitesinin düşük olduğunu söyleyebiliriz.

Aşağıdaki 6 sorunun sorulmasının nedeni; katılımcıların genel anlamda yaşamlarından duydukları memnuniyet düzeyleri, yaşadıkları hayattan beklentilerinin neler olduğunu anlamaktır.

- Bir bütün olarak yaşantınızı düşündüğünüzde ne kadar mutlusunuz?

Katılımcıların yarıya yakını bir bütün olarak yaşantısını düşündüğünde 'mutluyum' cevabını vermiştir. Memnuniyet ile mutluluk arasındaki fark bu iki sorunun sonuçlarında da kendini göstermektedir. Mutluluk düzeyi, memnuniyet düzeyinden daha yüksek çıkmaktadır. Bunun en önemli nedeninin, Türk toplumunun genel olarak kadere ve şükre dayalı bir yaşam

biçimini benimsediği söylenebilir. Cinsiyet temelli mutluluk oranlarına bakıldığında erkeklerin kadınlara göre daha mutlu olduğu tespit edilmiştir.

- Ne(ler) olsa hayatınızdan daha memnun olursunuz?

Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar frekans tablo içerisinde gösterilmiştir. İlk üç sırada yer alan ifadeler şunlardır: İlk olarak bireylerin kendine ait ve güzel bir ev, ikinci olarak daha çok para ve üçüncü olarak iş sahibi olmak istedikleri tespit edilmiştir.

- Size göre Hatay'da yaşayan insanların kendi hayatlarından memnuniyet derecesi nedir?

Katılımcılar yarısından fazlası Hatay'da yaşayan bireylerin kendi hayatlarından memnuniyetlik duyduklarını ifade ettikleri tespit edilmiştir.

- Size göre Türkiye'de yaşayan insanların kendi hayatlarından memnuniyet derecesi nedir?

Katılımcılar bir önceki sorudan çok farklı olarak tersi düşünceye hakim olan bir görüş de bulunmuşlardır. Türkiye'de yaşayan insanların kendi hayatlarından memnuniyetlik duymadıklarını ifade etmişlerdir.

- Gelecek 10 yıl sonraki dönemi düşündüğünüzde yaşadığınız hayattan memnuniyet konusunda beklentiniz nedir?

Frekans tablo içerisinde verilen cevapları açıklayacak olursak; İlk üç sırada, yaşam koşulları daha iyi olan bir evde yaşıyor olmak, sağlıklı ve huzurlu bir yaşam ve cevap vermek istemeyenler yer almaktadır.

- Türkiye'deki insanların hayatlarından daha memnun olabilmeleri için aşağıdakilerden hangisine daha çok önem vermek gerekir?

Bu soruya verilen cevaplarda frekans tablo içerisinde gösterilmiştir. Türkiye'deki insanların hayatlarından daha memnun olabilmeleri için katılımcıların yarıya yakını 'ekonomi'ye daha çok önem vermenin gerektiği görüşünü savunmuştur. Katılımcıların neredeyse çeyreği 'siyaset' yanıtını vermiştir. 3. Sırada da 'Diğer' seçeneği yer almıştır. Örneklem grubundakiler 'diğer' seçeneğini işaretleyerek, belirttikleri üzere 20 kişi 'terör', 8 kişi 'eğitim' ve 7 kişi de 'sağlık' konularına daha çok önem verilmesi gerektiği görüşündedir.

Hatay'ın gecekondulu sakinleriyle yapılan saha araştırması sonucunda elde edilen bulgulara göre yaşam kalitesinin 4 boyutunun da görülmediği anlaşılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda Hatay'ın gecekondulu sakinlerinin yaşam kalitesi görece düşük tespit edilmiştir. Hatay'ın gecekondulu mekanlarında yaşayan bireyler, oturdukları mahalleden, Hatay'da yaşıyor olmaktan, komşularla ilişkilerden, yardımlaşma ritüellerinden oldukça memnunar. Ama diğer öz-niteliklerinden, ekonomik yapılarından, iş hayatlarından, onlara sunulan kamu hizmetlerinden ve yaşadıkları doğal çevreden memnuniyetsizlik söz konusudur. Bu durum da yaşam kalitesinin düşük olduğu anlamına gelmektedir. Dışarıdan bakıldığında gecekondularda yaşam kalitesinin düşük olduğu tahmin edilebilir. Hatta gelişen modern toplumlarda sosyal

ilişkilerin yok olmaya doğru gittiğini de söylebiliriz. Ancak bunun gecekonduların mekanlarında var olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Beklenenin tersine sosyal ilişkilerinin güçlü olduğu ve teknolojik gelişmelerin (bilgisayar, tablet) bireyleri ele geçirmedikleri sonucuna vardık. Türkiye’de gecekondularda yaşam kalitesi Hatay örneği üzerinden incelendiğinde, teorik kısımda açıkladığımız yaklaşımlardan yapabilirlik yaklaşımı esas alınmıştır. Yaşam kalitesinin teorilerinden biri olan yapabilirlik yaklaşımı, bireyin iyi olma hali ile açıklanmaktadır. İnsanların iyi olma hali, bireyin değerli bulunduğu bir duruma ve eylemlere ulaşabilmesi, o durumu ve eylemi gerçekleştirebilme kapasitesine sahip olmasıdır. Daha net bir ifadeyle, seçim özgürlüğü, yaşam kalitesinin temel dinamiğidir. Bireyin iyi olma hali ise kendi öz-niteliklerini içeren sağlık, gelir, eğitim düzeyi gibi, iletişime ve etkileşime girdiği sosyal ilişkilerden, yaşadığı yerdeki doğal çevreden ve ona sunulan kamu hizmetlerden hoşnut olması gerekir. Yani bireyin iyi olabilmesi için yaşam kalitesinin 4 boyutunda sağlıklı, nitelikli gibi koşullara sahip olması gereklidir. Yapabilirlik yaklaşımı, her şeyden önce bireyin tercih etme, seçme özgürlüğünü benimsiyor. Bu durumu Max Weber’in anlamacı sosyolojisine de benzetebiliriz. Bireyin kendi durumunu, koşullarını başkalarının yorumlamasından önde koymasındır. Bireyin kendi kendini değerlendirmesinin, başkalarının onu değerlendirmesinden daha anlamlı bulmasıdır. Örnek vermek gerekirse, bir kültür ve mekan olan gecekondular, gelişen toplum yapısı içerisinde uyumlu bulunmayan bir bileşendir. Dış değerlendirmeci tarafından, gecekonduların modern toplum standartlarına uygun görülmemesi, yaşam kalitesini düşüren önemli bir etken olduğu anlayışını doğurmaktadır. Ancak gecekondular da yaşayan bireyin gözünde gecekondular; komşularla keyifli sohbetlerin geçtiği, yardımlaşma ritüellerin verdiği güven hissi, bahçedeki domatesin, biberin yeşilimsi kırmızı renginin mutluluk vermesi, evin küçüklüğünden kolay toparlanması ve kendine ait olmasının verdiği huzur... gibi durumlardan dolayı mutluluk kaynağı olarak anlamlandırılabilir. İşte gecekondularda yaşam kalitesi de böyledir. Örneğin gecekondular da yaşam kalitesi iyi olmayabilir; yaşadıkları ev güzel olmayabilir, hatta dökülüyor olabilir, maddi yoksunluktan geçinilemiyor olabilir, yeterli kamu hizmetleri sunulmuyor olabilir... dış değerlendirmeci için bunun anlamı yaşam kalitesine olumsuz etki eden bir bileşim olabilir. Ama bütün bu olumsuz koşulları kendi yaşayan birey için gecekondularda yaşam kalitesi düşük olsa da ya da öyle algılansa da bireyi mutlu\memnun eder. Yapabilirlik yaklaşımına göre yaşam kalitesi için önemli olan da budur. Yani birey yaşamı nasıl anlamlandırıyor ve nasıl algılıyorsa yaşam kalitesi ona göre olacaktır.

Hatay’ın gecekonduların sakinleriyle yapılan saha araştırmasından elde edilen sonuçları, Türkiye İstatistik Kurumu (2017), tarafından yapılan “Yaşam Memnuniyeti Araştırma”sında elde edilen sonuçlar ile karşılaştıracak olursak. Bulgular, toplumumuzda bireylerin bir ölçüde de olsa mutlu olduğunu ortaya koymaktadır. Hatay’ın gecekonduların sakinlerinin %41’i mutlu olduğunu ifade ederken, Türkiye’deki bireylerin %58’inin mutlu olduğu anlaşılmıştır. Bununla

birlikte her iki araştırmada da mutluluk seviyesinin çok da yüksek olduğu söylenemez. Bireylerin mutluluk durumları cinsiyet değişkeni temelinde incelendiğinde oldukça önemli sonuçlarla karşılaşılır. Türkiye genelinde kadınların mutluluk oranı %62,4 iken erkeklerin mutluluk oranı %53,6'dır. Hatay'ın gecekondulu sakinlerinde erkeklerin (%53) kadınlara (%48) göre mutluluk oranı çok daha yüksek çıkmıştır. Türkiye genelinde kamu hizmetlerinden en fazla memnuniyetlik duydukları alan asayiş hizmetleri olarak elde edilirken, Hatay'ın gecekondulu sakinleri asayiş hizmetlerinden memnuniyet konusunda kararsız kalmışlardır. Kamu hizmetleri arasında en fazla memnuniyetsizlik duydukları alanların başında kanalizasyon hizmetleri, yol/kaldırım hizmetleri, imar\iskan\ruhsat hizmetleri ve yeşil alan miktarları olarak tespit edilmiştir. Türkiye'deki bireylerin kendi geleceklerinden umutlu oldukları tespit edilmiştir. Hatay'daki gecekondulu sakinlerinin gelecek 10 yıl sonraki dönemden beklentilerinin başında, yaşam koşulları daha iyi olan bir evde yaşıyor olmayı istemişlerdir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, günümüz Türk toplumunda bireylerin çevresi ile olan toplumsal ilişkilerden memnuniyet seviyesinin yüksek olduğu gerçeği ile karşılaşılır. Bu durumu hem Türkiye genelinde hem de Hatay özelinde benzer şekilde görmekteyiz. Bu ise bireylerin yaşam kalitesini olumlu yönde etkileyen bir durumdur. Bu tez çalışmasında Hatay'ın gecekondularda yaşam kalitesini 4 boyutta inceledik. Türkiye İstatistik Kurumu ise Türkiye'deki bireylerin memnuniyetini araştırırken ve bulgu haline getirirken yaşam kalitesini 4 boyutta incelemek yerine bireye sadece 'mutlu musun?' sorunu sormaktadır. Bu ise oldukça yanlıştır. Çünkü insanlara 'mutlu musun?' sorusunu sormakla yaşam kalitesi doğru ölçülmüş olmaz. Bizim bu tez çalışmasında yaptığımız gibi yaşam kalitesinin 4 boyutuna bakmak ve verileri diğer araştırma verileri ile karşılaştırma yapmak gerekir.

Yaşam kalitesinin belli bir sınırı ya da ulaşmak istenen üst sınırı yoktur. Dolayısıyla daha iyiye doğru çalışılmak istenmesi en doğal, en doğru olanıdır. Fakat yapılan analizlerin sağlam ve güvenilir olması ile yaşam kalitesinin zayıf olduğu alanlarda iyileştirme yoluna gidilmesi başarılı sayılacaktır. Bu çalışma da gecekondulu bireyleriyle bire bir görüşülerek yaşam kalitelerinin nasıl olduğu anlaşılmak istenmiştir. Sorumlu ve ilgili olan birimlere Hatay'ın gecekondulu mekanlarında; yaşam kalitesini artırmak için istatistiki verileri ortaya koymak, gecekondulu sakinlerinin dile getirdikleri temel problemleri tespit etmek, yaşam kalitesi odaklı kentsel hizmetlerin performansını belirlemek, küçük ölçekte Hatay, ulusal ölçekte Türkiye'de gecekondulardaki yaşam kalitesinin eksiklerini iyileştirmeye yönelik ve daha güzel yaşanabilir bir yer olmasında katkı sağlanmak istenmiştir. Bu anlamda bu çalışma amacına ulaşmıştır. Literatüre kazandırılan bu çalışma, Türkiye'de gecekondularda yaşam kalitesinin nasıl olduğunu Hatay örneği üzerinden yansıtmıştır. Türkiye'de gecekondularda yaşam kalitesinin nasıl olduğunu anlamlandırmada ve yaşam kalitesini iyileştirmeye yönelik neler yapılması gerektiği konusunda yarar sağlar niteliktedir.

ÖNERİLER

Modern toplumlarda kişinin yaşam kalitesinin nasıl olduğu konusu oldukça tartışmalıdır. Modern hayatta yaşam kalitesini artırmaya yönelik olan çalışmalardan beklentiler git gide artmaktadır. Çünkü bireyler kendi yaşam kalitelerini olumlu-olumsuz etkileyen her konuda sorumlu olarak gördükleri belediyelerdir. Vatandaşa en yakın olarak seçilen belediye kuruluşlarından, bireylerin hesap sorması, bir sıkıntı olduğunda muhattaplık kuracakları bir mecra olarak görmeleri gayet doğaldır. Bu konuda belediyelere büyük işler düşmektedir. Öncelikle belediyelerin daha sonra sivil toplum kuruluşlarının, devletin ve gecekondu sakinlerinin yaşam kalitesini artırmaya yönelik öneriler aşağıdaki gibidir;

- Bu tez çalışması yürütülürken ilgili mecralardan, Hatay'ın kentsel yaşam kalitesi hakkında katkı sağlayacak bir bilgiye rastlanmamıştır. Hatay'ın kentsel yaşam kalitesini artırmaya yönelik çalışmalar yapılmalı ve stratejik eylem planı şeklinde sunmaları önemli bir gerekliliktir. Aynı şekilde Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerinde Hatay'ın gecekondu mahallelerine yönelik yaşam kalitesi verilerine rastlanmamıştır. TÜİK'in veri açıklığı giderilmeli, veri kalitesi yükseltilmelidir.
- Stratejik eylem planı, uluslararası kriterler ve standartlar çerçevesi içerisinde düzenlenmelidir. Hatay'ın yaşam kalitesini yükseltmek için uluslararası standartlar alanında daha çok çalışılmalı ve gayret gösterilmelidir.
- Hatay'ın kentsel yaşam kalitesi kriterleri olan; doğal çevre, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, ulaşım, asayiş (güvenlik) hizmetleri, sosyo-ekonomik durum, kentsel planlama (altyapı hizmetleri) vb. gibi alanların iyileştirme çalışmalarının başlaması ve aralıklı olarak düzenli bir şekilde sorgulanması gerekir. Yaşam kalitesinin nasıl olduğuna dair bilgiler edinirken kurumsal, sistemli bir şekilde yapılmalıdır.
- Düzenli bir şekilde öğrenilen istek ve beklentilere yönelik belediyeler tarafından ihtiyaç haritası oluşturulmalı ve yaşam kalitesine dair istatistiki veriler kullanılmalıdır. Kentte yüksek bir yaşam kalitesi oluşturmak için gecekondu bireylerinin yönetime katılması gerekir. Bunun için çevreye duyarlılık, kentte uyum ve kentsel yaşam kalitesi gibi konularda eğitim çalışmaları başlatılmalıdır. Gecekondu bireylerinin bu eğitim çalışmalarına katılması sonucunda kentte uyum sağlanacak, kentle bütünleşmeleri kolaylaşacak böylelikle kentsel yaşam kalitesi artacaktır.
- Araştırmada incelemeye alınan mahallelerde yaşayan bireyler, yoğun olarak çevre ilçelerden göç sonucunda gelenlerdir. Son zamanlarda Suriyeli göçün artmasıyla mahallelerdeki nüfus da git gide artmaktadır. Her ne kadar Suriyeli göçmenlerle din kardeşliği olsa da kültür bağı olmadığından benzer kültürleşmenin yaşanacağına dair şüphe uyandırmaktadır. Kültürel çatışmanın başında, iş ve gelir yapısının kısıtlı olması en büyük neden olarak gösterilebilir. Bu durum da yine belediyelere çok fazla

sorumluluk düşmektedir. İlk olarak, göç ile gelen bireylere yaşanabilir mekanlar oluşturulmalı ve yeni istihdam alanları yaratılmalıdır.

- Yaşam kalitesi konusunda çalışma yapması gereken bir diğer kuruluş da, sivil toplum kuruluşlarıdır. Sivil toplum kuruluşları, bireylerin günlük ihtiyaçlarını tespit ederek sadece yardım projeleri geliştirmemelidir. Aynı zamanda kalıcı çözümler, uzun soluklu çalışmalar yapılmalıdır. Bireylere maddi yardımda bulunularak, yaşam kalitesiyle etkili bir mücadele sağlanmış olmuyor. Gecekondu bireylerine beceri ve mesleki fırsatları kazandırma ortamları yaratılmalıdır.
- Gecekondu bireyleri, sivil toplum kuruluşlarının, belediyelerin oluşturacakları beceri ve mesleki etkinliklerin içerisinde bulunmalıdır. Yani bireyler bu tür çalışmalara katılarak, kendilerini değiştirmeyi, yeniliklere açık ve yaratıcı düşüncelere sahip olmayı başarabilirler. Aynı zamanda yaşam kalitesinin artırılması hareketinde de bulunmuş olurlar. Yaşam kalitesini iyileştirme tek taraflı bir mücadeleyle değil, birey ve devletin karşılıklı birlikteliğinin hareketiyle artırılabilir.
- Yaşam kalitesinin yükseltilmesinde en önemli etkenlerden biri de işsizliği azaltmak, rasyonel göç politikaları uygulamaktır. Bu durumda devlete çok iş düşmektedir. Devlet, istihdamı arttırmalı ve göçü kontrollü, rasyonel biçimde gerçekleştirecek politikalar düzenlemelidir.
- TÜİK, yaşam kalitesi araştırmalarını Amerikan modeline uygun olarak gerçekleştirmektedir. Yanlış bir model uygulayan TÜİK, kendine özgü ve toplumsal niteliğe uygun bir model geliştirmelidir.

KAYNAKLAR

- [1]. Akder, A. H. (2005). Türkiye’de insani gelişme ya da yaşam kalitesi: Birleşmiş Milletler kalkınma programı raporlarına göre bir değerlendirme. 31 Ocak 2005 tarihinde www.asomedia.org adresinden alınmıştır.
- [2]. Akın, E. (2007). *Kentsel gelişme ve kentsel rantlar: Ankara örneği*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- [3]. Aksoy, E. (2008). Kentsel yaşam kalitesi bağlamında güvenli kent. 17 Mart 2018 tarihinde www.acikarsiv.gazi.edu.tr adresinden alınmıştır.
- [4]. Aksu, L. (2016). Türkiye’de beşeri sermayenin önemi: iktisadi büyüme ile ilişkisi, sosyal ve stratejik analizi. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), 68-129.
- [5]. Aksungur, A. (2009). *Dr. Zekai Tahir Burak Kadın Sağlığı Eğitim ve Araştırma Hastanesinde çalışan ebe ve hemşirelerin iş doyumu ve yaşam kalitesi düzeylerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- [6]. Altuntaş, N. (2001). Gecekondu, getto ve kimlik. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 11-28.
- [7]. Amerigo, M. ve Aragones, J. I. (1997). A theoretical and methodological approach to the study of residential satisfaction. *Journal of Environmental Psychology*, 17, 47-57.
- [8]. *Antakya Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı* (t.y). 29 Nisan 2017 tarihinde www.antakya.bel.tr adresinden alınmıştır.
- [9]. Arslan, D. A. ve Çağlayandereli, M. (Ed.). (2016). *Sosyoloji günlük yaşamı anlamak*. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- [10]. Arslanoğlu, İ. (1987). *Türk toplumunun sosyal ve kültürel bütünleşmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- [11]. Atli, A. (2010). Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi. 2 Şubat 2014 tarihinde http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/1154/file/6%20Maslow%20ve%20Anne-baba%20tutumları_pptx.pdf adresinden alınmıştır.
- [12]. Aydın Boylu, A. (2007). *Ailelerin yaşam kalitelerini etkileyen bazı objektif ve subjektif göstergelerin incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- [13]. Aydınligil, S. (2008). Türkiye’de gençlik ve kalkınma ‘yapabilirliklerinin’ genişletilmesi üzerine. 18 Mart 2018 tarihinde www.tr.undp.org adresinden alınmıştır.
- [14]. Bal, H. (2015). *Kent sosyolojisi*. Bursa: Sentez.
- [15]. Bakar, N. (2012). *Yaşlı bireylerde depresyon, yaşam kalitesi ve etkileyen faktörler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Erzincan Üniversitesi, Erzincan.
- [16]. Baycan, T. ve Altıntaş, V. (2014). *Hatay odak grup toplantısı raporu*. İstanbul: Seismic.
- [17]. Bilbay, Ö. F. (2015). İdari ve toplumsal açıdan Antakya kentinin çevre sorunları üzerine bir değerlendirme. *Çukurova Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 178-189.
- [18]. Bilir, N., Özcebe, H., Vazioğlu, S. A., Aslan, D., Subaşı, T. ve Telatar, T. G. (2005). Van ilinde 15 yaş üzeri erkeklerde SF-36 ile yaşam kalitesinin değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 25, 663-668.
- [19]. Boylu, A. A. ve Paçacıoğlu, B. (2016). Yaşam kalitesi ve göstergeleri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8 (15), 137-150.
- [20]. Braduel, F. (1990). *Akdeniz: mekan ve tarih*. (Çev. N. Erkurt). İstanbul: Metis Yayınları.

- [21]. Can, İ. ve Çiçek, C. (2012). Gecekondulaşma, kentsel dönüşüm ve toki konutlarının ticarileşmesi: Kars örneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 37-61.
- [22]. Cılga, İ. (1994). *Gençlik ve yaşam niteliği*. Ankara: T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü.
- [23]. Çağatay, T. (1968). *Günün sosyolojisine giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.
- [24]. Çağlayandereli, M ve Arslan, D. A. (2015). Adalet algısının yaşam kalitesi üzerindeki etkileri. 13. *Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi*, Azerbaycan Devlet Üniversitesi, Bakü - Azerbaycan, 28 - 31 Ekim 2015.
- [25]. Çağlayandereli, M. (2015). *Kent sosyolojisi*. Yayınlanmamış ders notu. Mersin: Teksir.
- [26]. Çağlayandereli, M. (2015). *Kent sosyolojisinde yeni gündem: yaşam kalitesi ve kent yenileme*. Yayınlanmamış ders notu. Mersin.
- [27]. Çağlayandereli, M., Arslan, D. A. ve Ünal, R. N. (2015). Adalet algısının yaşam kalitesi üzerine sosyolojik bir araştırma. *Internaonal Journal Of Eurasia Social Sciences*, 7 (23), 319-347.
- [28]. Çağlayandereli, M. ve Arslan, D. A. (2008). Mersin’de yaşam kalitesi. *Mersin Sempozyumu*. Mersin Üniversitesi-Mersin Valiliği-Mersin Büyükşehir Belediye Başkanlığı. 19.11.2008–22.11.2008, Kasım 2008, Mersin.
- [29]. Çağlayandereli, M. (2007). *Toplumsal Algı Boyutuyla Sokakta Çalışan Çocuklar: Mersin Örneği*. (Rapor No. BAP-FEF SB (MÇ) 2006-1). Mersin: Mersin Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Raporu.
- [30]. Çağlayandereli, M. (2005). *Bir sosyal sorun olarak kentsel doku değişimi ve çöküntü mahalleri: Gedikpaşa örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- [31]. Çakır, S. (2007). Kentleşme ve gecekondu sorunu. Isparta: Fakülte.
- [32]. Çakıroğlu, A. (2007). *Relationship between quality of life and happiness in Turkey*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- [33]. Çalışkan, Z. (2006). Türkiye’de şehirleşme ve gecekondulaşma. *İnönü Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 55-61.
- [34]. Çetin, B. (2012a). Hatay’da kentleşmenin seyri (1940-2009) ve mekânsal dağılışı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 28, 231-258.
- [35]. Çetin, İ. (2010). *Gecekonduyunun kentle bütünleşme sürecinde alan-mekan faktörü: İzmir faktörü*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- [36]. Dannenberg, A. L., Jackson, R. J., Frumkin, H., Schieber, R. A., Pratt, M., Kochtitzky, C. ve Tilson, H. H. (2003). “The impact of community design and land-use choices on public health: A scientific research agenda.” *American Journal of Public Health*, 93(9), 1500–1508.
- [37]. Davis, M. (2007). Gecekondu gezegeni. (Çev. G. Koca). İstanbul: Metis.
- [38]. Demir, A. (1996). *Çağlar içinde Antakya*. İstanbul: Akbank Kültür ve Sanat Kitapları.
- [39]. Demiral, Y. (2001). *Çalışanlarda ve işsizlerde yaşam kalitesine etki eden etmenler ve yaşam kalitesi düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- [40]. Demirci, E. (2013). *Kentleşmenin bir sonucu olarak gecekondu ve gecekonduya alternatif çözümler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- [41]. Demirkaya, Y. (2010). *Çekmeköy’ün sosyo-ekonomik yapısı ve kentsel yaşam kalitesi*. İstanbul: Çekmeköy Belediye Başkanlığı.

- [42]. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) (1991). İstatistiksel göstergeler. No: 1472, Ankara: DİE.
- [43]. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2000). *Uzun vadeli strateji ve sekizinci beş yıllık kalkınma planı 2001-2005*. DPT: Ankara.
- [44]. Diener, E. (1984). Subjective Well- Bwing. *Psychological Bulletin*, 75 (3), 542-575.
- [45]. Dinç, Y. (2015). *Antakya (Hatay) şehir coğrafyası*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- [46]. Dinçer, B. ve Özaslan, M. (2004). İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması – 2004. Ankara: Kalkınma Bakanlığı. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.
- [47]. Doğruel, F. (2005). *İnsanîyetleri benzer*. İstanbul: İletişim.
- [48]. Eriş, H. M. (2012). *Üniversite öğrencilerinin yaşam kalitesi düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- [49]. Erkan, R. (2002). *Kentleşme ve sosyal değişme*. Ankara: Bilimadamı.
- [50]. Erol, D. (1999). Konut sakinlerinin fiziksel ve toplumsal çevre algısı. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 8(1), 54-70.
- [51]. Ersavaş, Ö. (2009). *Gecekondu alanlarının dönüşümü: Ankara Gültepe Mahallesi örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [52]. Es, M. ve Ateş, H. (2004). Kent yönetimi, kentleşme ve göç: sorunlar ve çözüm önerileri. 11 Aralık 2016 tarihinde http://www.academia.edu/3376911/ATEŞ_2004_Kent_Yönetimi_Kentleşme_ve_Göç_Sorunlar_ve_Çözüm_Önerileri adresinden alınmıştır.
- [53]. European Foundation, (2005). *First European Quality of Live Survey*. Petra Böhnke (Ed.). Published European Foundation.
- [54]. Fırat, R. (2005). Yaşam kalitesi mi yaşam standardı mı?. *Köprü Dergisi*, 90, 147-162.
- [55]. Garbioğlu, Ö. (2017). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hatay'daki kamu yapıları*. Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- [56]. Genç, F. N., Yılmaz, A. ve Özgür, H. (2008). *Dönüşen kentler ve değişen yerel yönetimler*. Ankara: Gazi.
- [57]. Gökçe, B. ve diğerleri (1993). *Gecekondularda aileler arası geleneksel dayanışmanın çağdaş organizasyonlara dönüşümü*. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı.
- [58]. Göka, E. (2006). *İnsan kısım kısım: toplumlar, zihniyetler, kimlikler*. Ankara: Aşina.
- [59]. Gül, H. vd., (2008). Kentsel büyüme yönetimi ve Isparta'da komşu (mücahir) alan uygulamaları.
- [60]. Güllüpinar, F. (2012). Kent sosyolojisi kuramları üzerine bir literatür değerlendirmesi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 21 (3), 1-29.
- [61]. Güllüpinar, F. & Güneş, F. (Ed.). (2011). *Kent sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- [62]. Güneş, F. (Ed.). (2013). *Kent sosyolojisi*. Anadolu Üniversitesi: Eskişehir.
- [63]. Gültekin, A. T. (2015). Konut kullanıcılarının kentsel ve sosyal yaşam kalitesi farkındalığı: Ankara/Çayyolu-Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı Mahallesi örneği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 159-188.
- [64]. Gürses, D. (2009). İnsani gelişme ve Türkiye. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 225-241.

- [65]. Hablemitoğlu, Ş. (2003). Çocukların hakları ve çocukların yaşam kalitesi. *Çalışma Ortamı Dergisi*, 66, 18.
- [66]. Harvey, D. (1985). *Consciouness and Urban Experience*. Baltimore. John Hopkins University Press.
- [67]. Hatay Büyükşehir Belediyesi (t.y.). 30 Mayıs 2017 tarihinde www.hatay.gov.tr adresinden alınmıştır.
- [68]. Hatay Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü (2016). *Hatay ili 2015 yılı çevre durum raporu*. Hatay: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- [69]. Headey, B., Muffels, R. and Wooden, M. (2008). Money does not buy happiness: Or does it? Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M. M. (2005). *Nöbetleşe yoksulluk*. İstanbul: İletişim.
- [70]. Kabadayı, H. (2006). *Yaşam kalitesi ve kullanıcı memnuniyetinin kentsel tasarımdaki etkisine çok boyutlu yaklaşım*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- [71]. Kabasakal, Z. Ve Uz Baş A. (2013). Öğretmen adaylarında yaşam doyumunun yordayıcısı olarak problem çözme becerileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 27-35.
- [72]. Kahyaoğlu, O. (2008). *Yaşam memnuniyeti ve yaşam memnuniyetini etkileyen değişkenler ile ekonometrik uygulama: Türkiye örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- [73]. Kalkınma Bakanlığı (2013). *İllerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması (SEGE-2011)*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.
- [74]. Kangal, A. (2013). Mutluluk üzerine kavramsal bir değerlendirme ve Türk hanehalkı için bazı sonuçlar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (44), 214-233.
- [75]. Kara, M. (2012). *Gecekondu dönüşüm projelerinin konut sorununun çözümündeki rolü: Ankara ili Gültepe ve Yatıkmusluk Mahalleleri örneği*. Yayımlanmamış doktora tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- [76]. Karadeniz, O. (2007). *AB yolunda Türkiye’de eğitim ve beşeri sermaye*. Ankara: Gazi.
- [77]. Karaman, K. (2003). Türkiye’de şehirleşme olgusu ve gecekondu sorunu. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 4, 108-117.
- [78]. Karataş, K. (1987). *Gecekondu ailelerinin kentle bütünleşmelerini engelleyen nedenler ve ortaya çıkan toplumsal sorunlar*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- [79]. Kardam, F. ve Yüksel, İ. (2004). Kadınların yoksulluğu yaşama biçimleri: yapabilirlik ve yapabilirlikten yoksunluk. *Nüfusbilim Dergisi*, 26, 45-72.
- [80]. Kartal, S. K. (1987). *Kentleşme ve insan*. Ankara: T.O.D.A.İ.E.
- [81]. Kaya, E. (2003). *Kentleşme ve kentlileşme*. İstanbul: İlke.
- [82]. Kaypak, Ş. (2010). Antakya’nın kent kimliği açısından irdelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 373-392.
- [83]. Kentleşme ve Kentsel Yaşam Niteliği Arasındaki Etkileşimlerin Dış Mekanlar Açısından İrdelenmesi: Antakya Örneği (t.y.). 29 Nisan 2017 tarihinde www.ayk.gov.tr adresinden alınmıştır.
- [84]. Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurulu (URAK) (2016). *İllerarası rekabetçilik endeksi 2014-2016*. İstanbul: URAK.

- [85]. Keleş, R. (1998). *Kent bilim terimleri sözlüğü*. Ankara: İmge Kitapevi.
- [86]. Keleş, R. (1996). *İmar ve gecekondu affı*. Ankara: Belediye Vakfı.
- [87]. Keleş, R. (1993). *Kentleşme ve konut politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- [88]. Keskin, A. (2011). Ekonomik kalkınmada beşeri sermayenin rolü ve Türkiye. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25 (3-4), 125-153.
- [89]. Kılıç, A. (2008). Toplumsal cinsiyet, yapabilirlik yaklaşımı ve sosyal politika. *Amargi Dergisi*, 8, 33-35.
- [90]. Kıray, M. B. (1982). *Toplumbilim yazıları*. Ankara: Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- [91]. Koçak, H. (2009). Coğrafi bilgi sistemlerinin kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesine etkileri üzerine bir değerlendirme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 141-148.
- [92]. Koçoğlu, D. ve Akın, B. (2009). Sosyoekonomik eşitsizliklerin sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve yaşam kalitesi ile ilişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 2 (4), 145-154.
- [93]. Kongar, E. (1982). *Kentleşen gecekondu yada gecekondulaşan kentler-kentsel bütünleşme*. Ankara: TGAV.
- [94]. Korkmaz, M., Germir, H. N., Yücel, A. S. ve Gürkan, A. (2015). Yaşam memnuniyeti üzerinde etkili olan sosyodemografik bileşenler üzerine bir analiz. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 78-111.
- [95]. Kuru, A. ve Özkök, M. K. (2017). Yaşanabilirlik kavramı bağlamında kamusal/açık mekanların değerlendirilmesi: Kırklareli kent merkezi örneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 43-60.
- [96]. Kurtuluş, H. (2005). *İstanbul'da kentsel ayrışma*. İstanbul: Bağlam.
- [97]. Mazi, F. (2008). Antik çağda düşüncenin kentsel mekana yansması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (10).
- [98]. Mersinligil, Ö. ve Erişen, O. (1996). *Antakya İmar Planı Ön Araştırması*. Antakya.
- [99]. Michael, Y., Beard, T., Farguhar, S. ve Carlson, N. (2006). Measuring the influence of built neighborhood environments on walking in older adults. *Journal of Aging and Physical Activity*, 14(3), 302-312.
- [100]. Odyakmaz, N. (1996). *Son değişiklikleriyle açıklamalı içtihatlı imar kanunu ve ilgili mevzuat*. İstanbul: Alfa.
- [101]. Oktik, N. (2004). Huzurevinde yaşam ve yaşam kalitesi. Muğla: Muğla Üniversitesi.
- [102]. Okumuş, D. E. ve Eyüboğlu, E. E. (2015). *Kentsel dönüşüm öncesi kentsel yaşam kalitesi araştırmasına yönelik yöntem önerisi ve ataşehir barbaros mahallesi örnekleme*. Araştırma, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- [103]. Özcan, F. (2006). *Kahramanmaraş gecekondu önleme bölgelerinde hane halkının sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasal yapısı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- [104]. Özcan, G. (2014). Sosyal bütçe teorik yapısı ve Türkiye'de anayasal temelleri. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 21(2), 99-108.
- [105]. Özdemir, C. (2001). Kimlik ve söylem. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 107-122.

- [106]. Özmete, E. (2010). Aile yaşam kalitesi dinamikleri: aile iletişimi, ebeveyn sorumlulukları, duygusal, duygusal refah, fiziksel/materyal refahın algılanması. *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 3 (11), 455-465.
- [107]. Özmete, E. (2004). Ailelerin öznel refah düzeylerine ilişkin bir değerlendirme. *Aile ve Toplum*, 2(7), 20-9.
- [108]. Özoğuz, K. (1986). Türkiye'de kent nüfusunun sayısal gelişimi. *Hızlı Şehirleşmenin Yaratdığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar*, İstanbul: Sisav.
- [109]. Özşahin, E. ve Kaymaz, Ç. K. (2013). *Antakya ve Erzurum kentlerinin jeomorfolojik özelliklerinin kentsel ekoloji penceresinden analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- [110]. Öztürk, E., Büyükcan, T., Çukur, C., Topsak, F., Karakaş, H., Eroğlu, F. ve Bayramoğlu, F. C. (2012). *Sosyal Göstergeler*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Merkezi.
- [111]. Öztürk, N. (2005). İktisadi kalkınmada eğitimin rolü. *Sosyo-Ekonomi Dergisi*, Ocak-Haziran 1-6, 35.
- [112]. Pamuk, D. (2017). *Sosyal, psikolojik ve fiziksel çevrenin yaşlılıkta yaşam kalitesi üzerine etkisi: Antalya örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- [113]. Park, E. R. (2005). *Human ecology*. The Urban Sociology Reader, Jan Lin-Christopher Mele (Ed.). Routledge, London.
- [114]. Philips, D. (2006). *Quality of life: Concept, policy and practice*. New York: Routledge.
- [115]. Sapançalı, F. (2009). *Toplumsal açıdan yaşam kalitesi*. İzmir: Altın Nokta Basın Yayın Dağıtım.
- [116]. Sen, A. (2004). *Özgürlükle kalkınma*. İstanbul: Ayrıntı.
- [117]. Sencer, Y. (1979). *Türkiye'de kentleşme*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayıncılık.
- [118]. Sezal, İ. (1997). *Göçler ve şehirleşmeyen şehirler*. Toplum ve Göç II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Ankara: DİE.
- [119]. Sezal, İ. (1992). *Şehirleşme*. İstanbul: Alternatif Üniversite.
- [120]. Slattey, M. (2008). *Sosyolojide temel fikirler*. İstanbul: Sentez.
- [121]. Sözen, F. (2014). *Yaşlılarda yaşam kalitesi ve yaşlılık algısı: Başkent Üniversitesi Ankara Hastanesi örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara.
- [122]. Sugiyama, T., Thompson, C. W. ve Alves, S. (2009). "Associations between neighborhood open space attributes and quality of life for older people in Britain". *Environment and Behavior*, 41(1).
- [123]. Szalai, A. (1980). The meaning of comparative research on the quality of life, The Quality of Life, (ed. A. Szalai and F. Andrews), Sage Beverly Hills, CA, pp. 7-24.
- [124]. Şahin, Ş., Toprak, S. ve Ünal, E. (2012). QALY; kaliteye ayarlı yaşam yılları [QALY; quality adjusted life year]. *Medicine Science*, 1 (4), 232-243.
- [125]. Şeker, M. (2011). *İstanbul'da yaşam kalitesi araştırması*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- [126]. Şengül, T. (2001). *Kentsel çelişki ve siyaset, kapitalist kentleşme süreçleri üzerine yazılar*. İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- [127]. Şenol, D. ve Yıldız, S. (2015). Bir kentleşme sorunu olarak gecekondularda yaşanan aile içi şiddet ve kadın -Ankara ili, Çankaya ilçesi, Yıldız örneği-. 19 mart 2018 tarihinde www.academia.edu.tr adresinden alınmıştır.

- [128]. Tekeli, İ., Güler, Ç., Vaizoğlu, S., Algan, N. ve DüNDAR, A. K. (2004). Yaşam kalitesi göstergeleri, Türkiye için bir veri sistemi önerisi. *Türkiye Bilimler Akademisi*. Ankara: Tübitak Matbaası.
- [129]. Tekeli, İ. (2010). *Gündelik yaşam, yaşam kalitesi ve yerellik yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- [130]. Tezcan, M. (1995). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- [131]. Todaro, M. P. (1994). *Economic Development*, Fifth Edition, Longman: New York&London.
- [132]. Toronto Üniversitesi Yaşam Kalitesi Araştırma Merkezi. The Quality of Life Model. <http://www.utoronto.ca/qol/> Erişim Tarihi: 23.04.2007.
- [133]. Turan, İ., Şimşek, Ü. Ve Aslan, H. (2015). Eğitim araştırmalarında likert ölçeği ve likert tipi soruların kullanımı ve analizi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 186-203.
- [134]. Tüfekçiöğlu, H. (2015). Gecekonduyan varoşa bir toplumsal dönüşüm örneği, Bayramtepe, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi.
- [135]. Türkdoğan, O. (2006). İstanbul gecekondu kimliği. İstanbul: IQ Kültür Sanat.
- [136]. Türkdoğan, O. (1997). *Etnik sosyoloji*. İstanbul: Timaş.
- [137]. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2017). 2017 Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi. Hatay: TÜİK.
- [138]. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2016). 2016 Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi. Hatay: TÜİK.
- [139]. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2006). Aile yapısı araştırması. No: 3046. Ankara: TÜİK.
- [140]. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2004). Yaşam Memnuniyeti Araştırması. Ankara: TÜİK.
- [141]. Türkkahraman, M. ve Tutar, H. (2009). Sosyal değişme, bütünleşme ve çözülme bağlamında toplumda farklı kültür ve anlayışların yeri ve önemi. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 1-16.
- [142]. Ünal, R. N. (2015). *Hukuk algısının yaşam kalitesi üzerindeki etkileri (Mersin örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- [143]. Yahyagil, M. (1998). Kentlerin kültürün gelişimine etkileri. *Sosyoloji Konferansları* (ss. 105-120). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- [144]. Yancar, C. (2005). *Madde bağımlılığında ikinci eksen komorbidite ve kişilik özelliklerinin bağımlılık şiddeti ve yaşam kalitesine etkisinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış uzmanlık tezi, Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Birimi, İstanbul.
- [145]. Yanık, C. (2013). Etnisite, kimlik ve milliyetçilik kavramlarının sosyolojik analizi. *Kaygı*, 20, 225-237.
- [146]. Yapıcı, A. (2006). *Alkol bağımlılığında depresyon ve anksiyetenin yetiyitimi ve yaşam kalitesine etkisi*. Yayımlanmamış uzmanlık tezi, Sağlık Bakanlığı Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul.
- [147]. *Yatırımcılar için Hatay Rehberi* (t.y.). 29 Nisan 2017 tarihinde www.dogaka.gov.tr adresinden alınmıştır.
- [148]. Yavuzçehre, P. S. ve Torlak, S. E. (2008). Denizli kent yoksullarının yaşam kalitesi üzerine bir inceleme. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 17 (2), 23-44.

- [149]. Yavuzçehre, P. S. ve Torlak, S. E. (2006). Kentsel yaşam kalitesi ve belediyeler: Denizli Karşıyaka Mahallesi örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (4), 185-207.
- [150]. Yetim, Ü. (2001). *Toplumdan bireye mutluluk resimleri*. İstanbul: Bağlam.
- [151]. Yetim, Ü. (1991). *Kişisel projelerin organizasyonu ve örüntüsü açısından yaşam doyumu*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- [152]. Yıldırım, A. (2004). *Kentleşme ve kentleşme sürecinde göçün suç olgusu üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- [153]. Yılmaz, N. (2010). Farklılaştıran ve ayrıştıran bir mekanizma olarak kentleşme. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 249-267.
- [154]. Yılmaz, Ç. (2016). *Engelli üniversite öğrencilerinin yaşam kalitesinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- [155]. Yoğurtçuoğlu, T. N. (1998) Ulusal çevre stratejisi ve eylem planı. *II. Ulusal Kentsel Altyapı Sempozyumu bildiriler kitabı* içinde (ss. 1-8). Ankara: İller Bankası Genel Müdürlüğü.
- [156]. Yörükan, T. ve Yörükan, A. (1966). *Şehirleşme, gecekondu ve konut politikası*. Ankara: İmar ve İskan Bakanlığı.
- [157]. Zorba, E. (2009). *Yaşam kalitesi ve fiziksel aktivite*. International Sports Sciences Congress. 23-25 October. 82-85.

EKLER

EK 1: Soru Formu Örneği

Hatay Gecekondularında Yaşam Kalitesi

Bu anket formu Manolya ÇOBAN'ın Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı'nda "Türkiye'de Gecekondularda Yaşam Kalitesi (Hatay Örneği)" isimli yüksek lisans tez çalışması için hazırlanmıştır. Anket formuna isim ve adres gibi kişisel bilgilerinizi yazmayınız. Anket çalışmasında bilimsel etik kurallara riayet edilecek ve toplanan bilgiler bilimsel amacı dışında kullanılmayacaktır. Ankete katılanlara samimi yanıtları için teşekkür ederim.

Soru Formu Bilgileri

1. Anketin Uygulandığı İlçe:

2. Anketin Uygulandığı Mahalle:

Demografik Bilgiler

3. Cinsiyetiniz nedir? 1[] Kadın 2[] Erkek

4. Hangi yaş grubundasınız?

1[] 18-30 yaş 2[] 31-40 yaş 3[] 41-50 yaş 4[] 51-60 yaş
5[] 61 ve üstü

5. En son bitirdiğiniz okul nedir?

1[] Okula gitmedi 2[] İlkokul 3[] Ortaokul/Lise 4[] Üniversite

6. Gelir getiren bir işte çalışıyor musunuz?

1[] Evet 2[] Hayır

7. Mesleğiniz nedir?

1[] Büro tipi memur 2[] İşçi 3[] Esnaf (küçük ve orta ölçek)
4[] Kırsal işler (köylülük) 5[] Marjinal işler (İşporta, gündelikçilik vd)
6[] Eğitimle ulaşılan nitelikli meslekler (mühendis, doktor, asker vd)
7[] Sermaye gerektiren işler (tüccar, sanayici, hizmet sektörü organizasyon vd)
8[] Ev hanımı 9[] Emekli 10[] Öğrenci 11[] Diğer:

8. Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

- 1[] 1000TL ve az 2[] 1001-2000TL 3[] 2001-3000TL
4[] 3001-4000TL 5[] 4001-5000TL 6[] 5001TL ve çok

9. Medeni durumunuz nedir?

- 1[] Bekâr 2[] Evli 3[] Boşandı & eşi vefat 4[] Diğer:

10. Aile tipi nedir?

- 1[] Çekirdek aile (anne, baba ve evlenmemiş çocuklar)
2[] Geniş aile (çekirdek aile üyeleri dışında bireyler var)
3[] Yalnız yaşıyor 4[] Diğer (ise belirtiniz):

11. Doğum yeriniz nedir?

- 1[] Hataylı (ise neresinden) 2[] Başka Şehir (ise neresi)

12. Oturduğunuz semtin ekonomik düzeyi nedir?

- 1[] Zengin 2[] Orta halli 3[] Fakir

13. Sağlık sorunuz var mı?

- 1[] Yok 2[] Var (ise nedir)

14. Engellilik durumunuz var mı?

- 1[] Yok 2[] Var (ise nedir)

15. Kaç çocuğunuz var?

- 0[] Çocuğu yok 1[] 1 çocuk 2[] 2 çocuk
3[] 3 çocuk 4[] 4-6 çocuk 5[] 7 ve çok çocuk

16. Hane içi statünüz nedir?

- 1[] Yalnız yaşıyor 2[] Baba 3[] Anne
4[] Çocuk (evlat) 5[] Büyük anne/baba 6[] Başka (ise belirtiniz):

17. Sizinle birlikte hanenizde (aynı çatı altında) kaç kişi yaşamakta?

18. Türkiye koşullarını göz önüne aldığınızda hanenizin (ailenizin) ekonomik durumunu sizce nasıl?

1[] Çok kötü	2[] Kötü	3[] Kararsızım
4[] İyi	5[] Çok İyi	

19. Anne ve babanızın gelen etnik kimliğiniz nedir?

1[] Türk	2[] Kürt	3[] Arap
4[] Türk/Kürt	5[] Türk/Arap	6[] Kürt/Arap
7[] Cevap vermek istemedi	8[] Diğer (ise nedir):	

20. Dini kimliğiniz nedir?

1[] İslam	2[] Hristiyan	3[] Yahudi
4[] Cevap vermek istemedi	5[] Diğer (ise nedir):	

21. Siyasal kimliğiniz nedir?

1[] Muhafazakâr	2[] Liberal	3[] Sosyal demokrat
4[] Türk Milliyetçi	5[] İslamcı	6[] Sosyalist/Komünist
7[] Cevap vermek istemedi	8[] Diğer (ise nedir):	

*Bireysel-içsel alan algısı***22. Şimdi okuyacağım öz niteliklerinizden memnuniyet düzeyinizi söyler misiniz?**

22-22.1.Sağlığınızdan memnun musunuz?	2211[] Çok memnunum	2212[] Memnunum	2213[] Kararsızım	2214[] Memnun değilim	2215[] Hiç memnun değilim
23-22.2.Medeni durumunuzdan memnun musunuz?	2221[] Çok memnunum	2222[] Memnunum	2223[] Kararsızım	2224[] Memnun değilim	2225[] Hiç memnun değilim
24-22.3.Şimdiye kadar almış olduğunuz eğitiminizden memnun musunuz?	2231[] Çok memnunum	2232[] Memnunum	2233[] Kararsızım	2234[] Memnun değilim	2235[] Hiç memnun değilim
25-22.4.Oturduğunuz konuttan memnun musunuz?	2241[] Çok memnunum	2242[] Memnunum	2243[] Kararsızım	2244[] Memnun değilim	2245[] Hiç memnun değilim
26-22.5.Oturduğunuz mahalleden memnun musunuz?	2251[] Çok memnunum	2252[] Memnunum	2253[] Kararsızım	2254[] Memnun değilim	2255[] Hiç memnun değilim
27-22.6.Hatay'da yaşamaktan memnun musunuz?	2261[] Çok memnunum	2262[] Memnunum	2263[] Kararsızım	2264[] Memnun değilim	2265[] Hiç memnun değilim
28-22.7.Aylık hane halkı gelirinizden memnun musunuz?	2271[] Çok memnunum	2272[] Memnunum	2273[] Kararsızım	2274[] Memnun değilim	2275[] Hiç memnun değilim
29-22.8.Cinsiyetinizden memnun musunuz?	2281[] Çok memnunum	2282[] Memnunum	2283[] Kararsızım	2284[] Memnun değilim	2285[] Hiç memnun değilim
30-22.9.Yaşınızdan memnun musunuz?	2291[] Çok memnunum	2292[] Memnunum	2293[] Kararsızım	2294[] Memnun değilim	2295[] Hiç memnun değilim
31-22.10.Mesleğinizden memnun musunuz?	22101[] Çok memnunum	22102[] Memnunum	22103[] Kararsızım	22104[] Memnun değilim	22105[] Hiç memnun değilim
32-22.11.Aile tipinizden memnun musunuz?	22111[] Çok memnunum	22112[] Memnunum	22113[] Kararsızım	22114[] Memnun değilim	22115[] Hiç memnun değilim
33-22.12.Doğum yerinizden memnun musunuz?	22121[] Çok memnunum	22122[] Memnunum	22123[] Kararsızım	22124[] Memnun değilim	22125[] Hiç memnun değilim

34-22.13.Hane statünüzden memnunuz?	İç i memnun	22131[] Çok memnunum	22132[] Memnunum	22133[] Kararsızım	22134[] Memnun değilim	22135[] Hiç memnun değilim
35-22.14.Etnik kimliğinizden memnunuz?	memnun	22141[] Çok memnunum	22142[] Memnunum	22143[] Kararsızım	22144[] Memnun değilim	22145[] Hiç memnun değilim
36-22.15.Dini kimliğinizden memnunuz?	memnun	22151[] Çok memnunum	22152[] Memnunum	22153[] Kararsızım	22154[] Memnun değilim	22155[] Hiç memnun değilim

23. 37-Evinizin iklimlendirmesi (ısıtabilmek\soğutabilmek) iyi mi?

1[] Evet 2[] Hayır 3[] Kısmen

24. 38-Tatil yapabilme durumunuz var mı?

1[] Evet 2[] Hayır 3[] Kısmen

25. 39-Evinizin eşyaları ve konfor durumunuz yeterli düzeyde mi?

1[] Evet 2[] Hayır 3[] Kısmen

26. 40-Beslenmeniz dengeli ve düzenli mi?

1[] Evet 2[] Hayır 3[] Kısmen

27. 41-Kültürel faaliyetler de (sinemaya, konsere gitme; kitap alma, arkadaşlarla dışarıda eğlenme vs.) bulunabiliyor musunuz?

1[] Evet 2[] Hayır 3[] Kısmen

(İş hayatı ile ilgili sorular, çalışanlara sorulacak)

28. 42-İş yerinize kolay bir şekilde ulaşıyor musunuz?

1[] Evet 2[] Hayır 3[] Kısmen

29. 43-İş yerinize olan ulaşımınızı genelde nasıl sağlıyorsunuz?

1[] Belediye otobüsü/dolmuşa biniyorum 2[] Yayan gidiyorum-Yürüyorum
3[] Şahsi arabamla gidiyorum 4[] Diğer (ise nedir):.....

*Bireysel-dışsal alan algısı***30. Şimdi okuyacağım sosyal ilişkilerinizden memnuniyet düzeyinizi söyler misiniz?**

44-30.1.Aynı evde yaşadığınız kişilerle ilişkilerinizden memnun musunuz?	3011[] Çok memnunum	3012[] Memnunum	3013[] Kararsızım	3014[] Memnun değilim	3015[] Hiç memnun değilim
45-30.2.Akrabalarla olan ilişkilerinizden memnun musunuz?	3021[] Çok memnunum	3022[] Memnunum	3023[] Kararsızım	3024[] Memnun değilim	3025[] Hiç memnun değilim
46-30.3.Arkadaşlarınızla olan ilişkilerinizden memnun musunuz?	3031[] Çok memnunum	3032[] Memnunum	3033[] Kararsızım	3034[] Memnun değilim	3035[] Hiç memnun değilim
47-30.4.Komşularla olan ilişkilerinizden memnun musunuz?	3041[] Çok memnunum	3042[] Memnunum	3043[] Kararsızım	3044[] Memnun değilim	3045[] Hiç memnun değilim
48-30.5.(çalışıyorsa) İş yerinizdeki ilişkilerinizden memnun musunuz?	3051[] Çok memnunum	3052[] Memnunum	3053[] Kararsızım	3054[] Memnun değilim	3055[] Hiç memnun değilim

31. Aşağıdaki her bir faaliyet alanı için ayırdığınız zamanı belirtiniz.

Ayırmak istediğimden				
49-31.1.Aile bireyleriyle görüşme	3111[] Daha az	3112[] Ne az-ne çok	3113[] Daha çok	3114[] Ayırmak istemiyorum
50-31.2.Aile bireyleri dışındaki kimselerle görüşme	3121[] Daha az	3122[] Ne az-ne çok	3123[] Daha çok	3124[] Ayırmak istemiyorum
51-31.3.Hobi ve özel ilgi alanlarınız	3131[] Daha az	3132[] Ne az-ne çok	3133[] Daha çok	3134[] Ayırmak istemiyorum
52-31.4.Gönüllü hayır işlerinde veya politik faaliyetlerde yer alma	3141[] Daha az	3142[] Ne az-ne çok	3143[] Daha çok	3144[] Ayırmak istemiyorum
53-31.5.İnternet	3151[] Daha az	3152[] Ne az-ne çok	3153[] Daha çok	3154[] Ayırmak istemiyorum
54-31.6.Televizyon	3161[] Daha az	3162[] Ne az-ne çok	3163[] Daha çok	3164[] Ayırmak istemiyorum
55-31.7.Uyku	3171[] Daha az	3172[] Ne az-ne çok	3173[] Daha çok	3174[] Ayırmak istemiyorum

56-31.8.Oyun(bilgisayar,kağıt,okey vb...)	3181[] Daha az	3182[] Ne az-ne çok	3183[] Daha çok	3184[] Ayırmak istemiyorum
57-31.9.Kitap, dergi okumak	3191[] Daha az	3192[] Ne az-ne çok	3193[] Daha çok	3194[] Ayırmak istemiyorum
58-31.10.Bilgisayar, tablet	31101[] Daha az	31102[] Ne az-ne çok	31103[] Daha çok	31104[] Ayırmak istemiyorum

32. 59-Aile fertleri günün muhasebesini yaparlar mı?

1[] Evet 2[] Hayır 3[] Kısmen

33. 60-Aile fertleri etkinliklere birlikte karar verirler mi?

1[] Evet 2[] Hayır 3[] Kısmen

(34. 35. ve 36. Sorular evli olanlara sorulacak)

34. 61-Evliliğinizden memnun musunuz?

1[] Çok memnunum 2[] Memnunum 3[] Kararsızım
4[] Memnun değilim 5[] Hiç memnun değilim

35. 62-Eşinizle olan cinsel yaşantınızdan memnun musunuz?

1[] Çok memnunum 2[] Memnunum 3[] Kararsızım
4[] Memnun değilim 5[] Hiç memnun değilim

36. 63-Eşinizle arkadaşça sohbet edebilir misiniz?

1[] Evet 2[] Hayır 3[] Kısmen

(37. ve 38. Sorular çocuğu olanlara sorulacak)

37. 64-Bir ebeveyn olarak çocuklarınızla olan ilişkilerinizden memnun musunuz?

1[] Çok memnunum 2[] Memnunum 3[] Kararsızım
4[] Memnun değilim 5[] Hiç memnun değilim

38. 65-Bir ebeveyn olarak çocuklarınıza yeterince zaman ayırıyor musunuz?

1[] Evet 2[] Hayır 3[] Kısmen

39. Aşağıdaki önermeleri değerlendiriniz.

66-39.1.İnsan ilişkilerinde “Tırnağın varsa başını kaşı” deyişi geçerli kural haline geldi. Dayanışma öldü, başımız sağolsun!	3911[] Kesinlikle katılıyorum	3912[] Katılıyorum	3913[] Kararsızım	3914[] Katılmıyorum	3915[] Hiç katılmıyorum
67-39.2.Aile içi ilişkiler dahi günden güne çözülüyor, bozuluyor.	3921[] Kesinlikle katılıyorum	3922[] Katılıyorum	3923[] Kararsızım	3924[] Katılmıyorum	3925[] Hiç katılmıyorum
68-39.3.Bayramlaşma dışında akraba ilişkileri kalmadı.	3931[] Kesinlikle katılıyorum	3932[] Katılıyorum	3933[] Kararsızım	3934[] Katılmıyorum	3935[] Hiç katılmıyorum
69-39.4.Yaşadığımız çağda komşuluk ilişkileri gereksizdir.	3941[] Kesinlikle katılıyorum	3942[] Katılıyorum	3943[] Kararsızım	3944[] Katılmıyorum	3945[] Hiç katılmıyorum
70-39.5.Arkadaşlık ilişkileri maddiyata bağlandı.	3951[] Kesinlikle katılıyorum	3952[] Katılıyorum	3953[] Kararsızım	3954[] Katılmıyorum	3955[] Hiç katılmıyorum

(İş hayatı ile ilgili sorular, çalışanlara sorulacak)**40. 71-1) İş arkadaşlarınızla çalışma zamanı dışında bir araya gelir ve görüşür müsünüz?**

1[] Evet, sık 2[] Hayır, hiç 3[] Ara sıra

72-2) İş arkadaşlarınızla çalışma zamanı dışında görüşmeye ayırdığınız zaman dilimi ne kadar?

1[] 1 saatten az 2[] 1-2 saat 3[] 3-5 saat

73-3) Arkadaşlarınıza ayırdığınız süre sizce yeterli mi?

1[] Evet 2[] Hayır 3[] Kısmen

41. İşinizle ilgili yer alan ifadeleri değerlendiriniz.

74-41.1.İşim çok emek isteyen ve zahmetli bir iş.	4111[] Kesinlikle katılıyorum	4112[] Katılıyorum	4113[] Kararsızım	4114[] Katılmıyorum	4115[] Hiç katılmıyorum
75-41.2.İşim çok monoton ve sıkıcı.	4121[] Kesinlikle katılıyorum	4122[] Katılıyorum	4123[] Kararsızım	4124[] Katılmıyorum	4125[] Hiç katılmıyorum
76-41.3.İş yüküm çok.	4131[] Kesinlikle katılıyorum	4132[] Katılıyorum	4133[] Kararsızım	4134[] Katılmıyorum	4135[] Hiç katılmıyorum
77-41.4.Sağlık koşullarına uygun olmayan ve tehlike arz eden bir işim var	4141[] Kesinlikle katılıyorum	4142[] Katılıyorum	4143[] Kararsızım	4144[] Katılmıyorum	4145[] Hiç katılmıyorum

42. İşinizle ilgili aşağıda yer alan ifadeleri değerlendiriniz.

78-42.1.İşim bana mesleki gelişimim için iyi fırsatlar sunuyor	4211[] Kesinlikle katılıyorum	4212[] Katılıyorum	4213[] Kararsızım	4214[] Katılmıyorum	4215[] Hiç katılmıyorum
79-42.2.İşimi severek yapıyorum	4221[] Kesinlikle katılıyorum	4222[] Katılıyorum	4223[] Kararsızım	4224[] Katılmıyorum	4225[] Hiç katılmıyorum

43. İşinizle ilgili aşağıdaki konulardaki memnuniyet düzeyinizi belirtiniz.

80-43.1.Ücret	4311[] Çok memnunum	4312[] Memnunum	4313[] Kararsızım	4314[] Memnun değilim	4315[] Hiç memnun değilim
81-43.2.Çalışma saati	4321[] Çok memnunum	4322[] Memnunum	4323[] Kararsızım	4324[] Memnun değilim	4325[] Hiç memnun değilim
82-43.3.Çalışma ortamı	4331[] Çok memnunum	4332[] Memnunum	4333[] Kararsızım	4334[] Memnun değilim	4335[] Hiç memnun değilim
83-43.4.Çalışma arkadaşları	4341[] Çok memnunum	4342[] Memnunum	4343[] Kararsızım	4344[] Memnun değilim	4345[] Hiç memnun değilim
84-43.5.Ücret dışı imkanlar (yol, yemek, servis vb.)	4351[] Çok memnunum	4352[] Memnunum	4353[] Kararsızım	4354[] Memnun değilim	4355[] Hiç memnun değilim
85-43.6.Yöneticiler (Amir, patron, müdür vd)	4361[] Çok memnunum	4362[] Memnunum	4363[] Kararsızım	4364[] Memnun değilim	4365[] Hiç memnun değilim

*Yaşam Kalitesinin Doğal Çevre Özellikleri***44. Yaşadığınız semtin doğal çevre özellikleri nedir.**

86-44.1.İklim problemi (çok sıcak, çok soğuk, çok rutubet)	4411[] Evet, var	4412[] Hayır, yok	4413[] Kısmen
87-44.2.Hava kirlenmesi problemi	4421[] Evet, var	4422[] Hayır, yok	4423[] Kısmen
88-44.3.Sokaktan gelen gürültü problemi	4431[] Evet, var	4432[] Hayır, yok	4433[] Kısmen
89-44.4.Temizlik\hijyen problemi	4441[] Evet, var	4442[] Hayır, yok	4443[] Kısmen
90-44.5.Yetersiz yeşil alan problemi	4451[] Evet, var	4452[] Hayır, yok	4453[] Kısmen

45. Konutunuzda şimdi okuyacağım problemler var mı?

91-45.1.Sızdıran çatı, nemli duvar, temel ya da çürümüş pencere çerçeveleri problemi var mı?	4511[] Evet, var	4512 [] Hayır, yok	4513 [] Kısmen
92-45.2.Karanlık, yetersiz gün ışığı problemi var mı?	4521[] Evet, var	4522 [] Hayır, yok	4523 [] Kısmen
93-45.3.Yağmur yağınca, kanalizasyon taşması, su baskını problemi var mı?	4531[] Evet, var	4532 [] Hayır, yok	4533 [] Kısmen
94-45.4.Elektrik kesintisi problemi var mı?	4541[] Evet, var	4542 [] Hayır, yok	4543 [] Kısmen
95-45.5.Isınma problemi (iyi yalıtım olmamasından kaynaklanan) var mı?	4551[] Evet, var	4552 [] Hayır, yok	4553 [] Kısmen
96-45.6.İçme suyu kesintisi problemi var mı?	4561[] Evet, var	4562[] Hayır, yok	4563[] Kısmen

Yaşam Kalitesinin Toplumsal Çevre Özellikleri

46. 97-Yaşadığınız yerde sağlık kurumları var mı ve yeterli mi?

1[] Var, Yeterli

2[] Yok

3[] Var, Yetersiz

47. 98-Yaşadığınız yerde eğitim kurumları var mı ve yeterli mi?

1[] Var, Yeterli

2[] Yok

3[] Var, Yetersiz

48. 99-Yaşadığınız yerde güvenlik kurumları var mı ve yeterli mi?

1[] Var, Yeterli

2[] Yok

3[] Var, Yetersiz

49. 100-Yaşadığınız yerde günlük ev ihtiyaçlarını karşılayabilecek işyerleri var mı ve yeterli mi?

1[] Var, Yeterli

2[] Yok

3[] Var, Yetersiz

50. 101-Yaşadığınız yerde park, yeşil alan var mı ve yeterli mi?

1[] Var, Yeterli

2[] Yok

3[] Var, Yetersiz

51. 102-Yaşadığınız yerde çocuk oyun alanı var mı ve yeterli mi?

1[] Var, Yeterli

2[] Yok

3[] Var, Yetersiz

52. 103-Yaşadığınız yerde kültürel ihtiyaçlar için (kütüphane, okuma salonu, kitapçı gibi) mekânlar var mı ve yeterli mi?

1[] Var, Yeterli

2[] Yok

3[] Var, Yetersiz

53. 104-Yaşadığınız yerde sinema var mı ve yeterli mi?

1[] Var, Yeterli

2[] Yok

3[] Var, Yetersiz

54. Yaşadığınız mahallede aşağıdaki kamu hizmetlerinden memnuniyet durumunuzu söyler misiniz?

105-54.1.Çöp ve çevresel atık toplama hizmetlerinden	5411[] Çok memnunum	5412[] Memnunum	5413[] Kararsızım	5414[] Memnun değilim	5415[] Hiç memnun değilim
106-54.2.Kanalizasyon hizmetlerinden	5421[] Çok memnunum	5422[] Memnunum	5423[] Kararsızım	5424[] Memnun değilim	5425[] Hiç memnun değilim
107-54.3.Şebeke suyu hizmetlerinden	5431[] Çok memnunum	5432[] Memnunum	5433[] Kararsızım	5434[] Memnun değilim	5435[] Hiç memnun değilim
108-54.4.Toplu taşıma hizmetlerinden	5441[] Çok memnunum	5442[] Memnunum	5443[] Kararsızım	5444[] Memnun değilim	5445[] Hiç memnun değilim
109-54.5.Zabıta hizmetlerinden	5451[] Çok memnunum	5452[] Memnunum	5453[] Kararsızım	5454[] Memnun değilim	5455[] Hiç memnun değilim
110-54.6.Yol\kaldırım hizmetlerinden	5461[] Çok memnunum	5462[] Memnunum	5463[] Kararsızım	5464[] Memnun değilim	5465[] Hiç memnun değilim
111-54.7.Yeşil alanların miktarından	5471[] Çok memnunum	5472[] Memnunum	5473[] Kararsızım	5474[] Memnun değilim	5475[] Hiç memnun değilim
112-54.8.Hava kirliliği ile mücadelele	5481[] Çok memnunum	5482[] Memnunum	5483[] Kararsızım	5484[] Memnun değilim	5485[] Hiç memnun değilim
113-54.9.Engellilere yönelik hizmetlerden	5491[] Çok memnunum	5492[] Memnunum	5493[] Kararsızım	5494[] Memnun değilim	5495[] Hiç memnun

					değilim
114-54.10.Gençlere yönelik sosyal hizmetlerden	54101[] Çok memnunum	54102[] Memnunum	54103[] Kararsızım	54104[] Memnun değilim	54105[] Hiç memnun değilim
115-54.11.Yaşlılara yönelik sosyal hizmetlerden	54111[] Çok memnunum	54112[] Memnunum	54113[] Kararsızım	54114[] Memnun değilim	54115[] Hiç memnun değilim
116-54.12.Kadınlara yönelik sosyal hizmetlerden	54121[] Çok memnunum	54122[] Memnunum	54123[] Kararsızım	54124[] Memnun değilim	54125[] Hiç memnun değilim
117-54.13.Yoksullara yönelik hizmetlerden	54131[] Çok memnunum	54132[] Memnunum	54133[] Kararsızım	54134[] Memnun değilim	54135[] Hiç memnun değilim
118-54.15.Pazar yerleri(halk pazarları)	54151[] Çok memnunum	54152[] Memnunum	54153[] Kararsızım	54154[] Memnun değilim	54155[] Hiç memnun değilim
119-54.16.Sokakların aydınlatılması	54161[] Çok memnunum	54162[] Memnunum	54163[] Kararsızım	54164[] Memnun değilim	54165[] Hiç memnun değilim
120-54.17.İtfaiye	54171[] Çok memnunum	54172[] Memnunum	54173[] Kararsızım	54174[] Memnun değilim	54175[] Hiç memnun değilim
121-54.18.Belediye'nin imar\iskan\ruhsat işlemlerinden	54181[] Çok memnunum	54182[] Memnunum	54183[] Kararsızım	54184[] Memnun değilim	54185[] Hiç memnun değilim
122-54.19.Mezarlık ve cenaze hizmetlerinden	54191[] Çok	54192[] Memnunum	54193[] Kararsızım	54194[] Memnun	54195[] Hiç

	memnunum			değilim	memnun değilim
123-54.20.Muhtarınız tarafından mahallenizde verilen hizmetlerden	54201[] Çok memnunum	54202[] Memnunum	54203[] Kararsızım	54204[] Memnun değilim	54205[] Hiç memnun değilim
124-54.21.Kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere yönelik hizmetlerinden	54211[] Çok memnunum	54212[] Memnunum	54213[] Kararsızım	54214[] Memnun değilim	54215[] Hiç memnun değilim
125-54.22.Sağlık hizmetlerinden	54221[] Çok memnunum	54222[] Memnunum	54223[] Kararsızım	54224[] Memnun değilim	54225[] Hiç memnun değilim
126-54.23.Asayiş(güvenlik) hizmetlerinden	54231[] Çok memnunum	54232[] Memnunum	54233[] Kararsızım	54234[] Memnun değilim	54235[] Hiç memnun değilim
127-54.24.Adli hizmetlerden	54241[] Çok memnunum	54242[] Memnunum	54243[] Kararsızım	54244[] Memnun değilim	54245[] Hiç memnun değilim
128-54.25.Eğitim hizmetlerinden	54251[] Çok memnunum	54252[] Memnunum	54253[] Kararsızım	54254[] Memnun değilim	54255[] Hiç memnun değilim

55. 129-Bir bütün olarak yaşantınızı düşündüğünüzde ne kadar mutlusunuz?

1[] Çok mutluyum 2[] Mutluyum 3[] Kararsızım
4[] Mutsuzum 5[] Çok mutsuzum

56. 130-Ne(ler) olsa hayatınızdan daha memnun olursunuz?

1-.....

2-.....

57. 131-Size göre Hatay’da yaşayan insanların kendi hayatlarından memnuniyet derecesi nedir?

1[] Çok memnunlar

2[] Memnunlar

3[] Kararsızım

4[] Memnun değilim

5[] Hiç memnun değilim

58. 132-Size göre Türkiye’de yaşayan insanların kendi hayatlarından memnuniyet derecesi nedir?

1[] Çok memnunlar

2[] Memnunlar

3[] Kararsızım

4[] Memnun değilim

5[] Hiç memnun değilim

59. 133-Gelecek 10 yıl sonraki dönemi düşündüğünüzde yaşadığınız hayattan memnuniyet konusunda beklentiniz nedir?

1-.....

2-.....

60. 134-Türkiye’deki insanların hayatlarından daha memnun olabilmeleri için aşağıdakilerden hangisine daha çok önem vermek gerekir?

1[] Ekonomi

2[] Siyaset

3[] Kültür

4[] Sosyal ilişkiler

5[] Cevap vermek istemedi

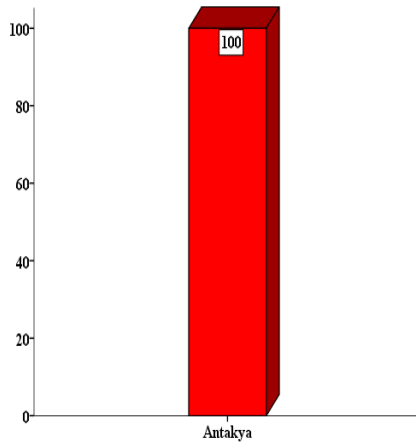
6[] Diğer (ise nedir):.....

TEŞEKKÜR EDERİZ

EK 2: Veri Grafikleri

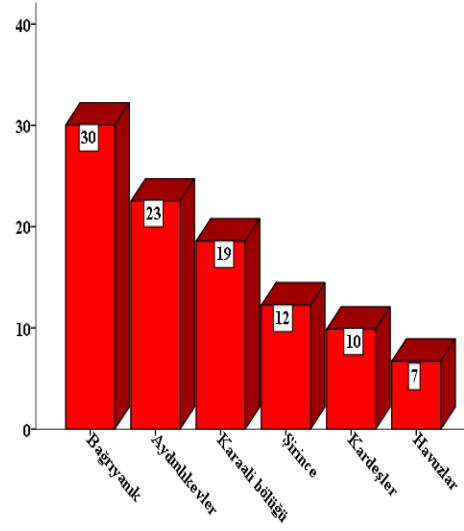
EK 2.1.: Soru Formu Bilgileri

Grafik 1: İlçe

İlçe

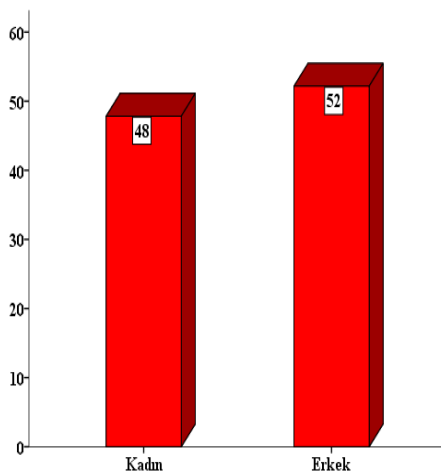
Grafik 2: Mahalle

Mahalle

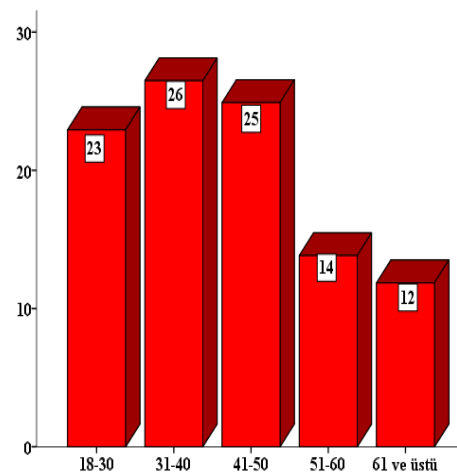
EK 2.2.: Demografik Özellikler

Grafik 3: Cinsiyet

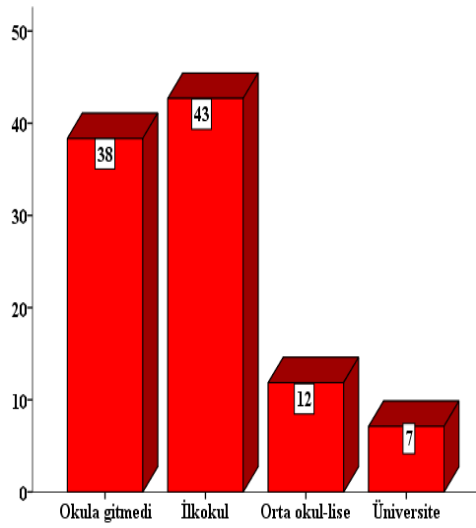
Cinsiyet

Grafik 4: Yaş Grupları

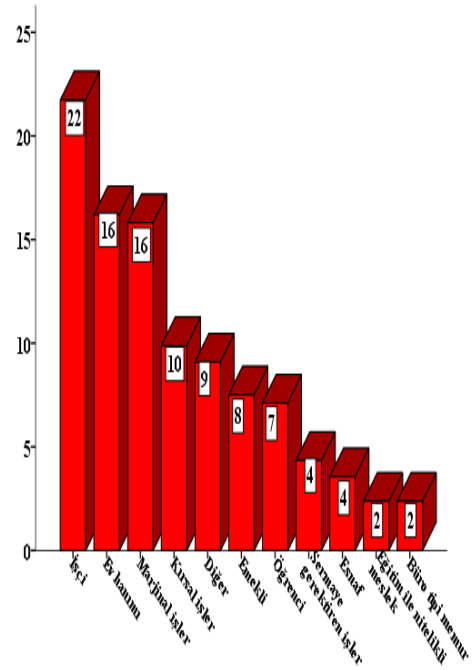
Yaş Grupları

Grafik 5: Eğitim Düzeyi

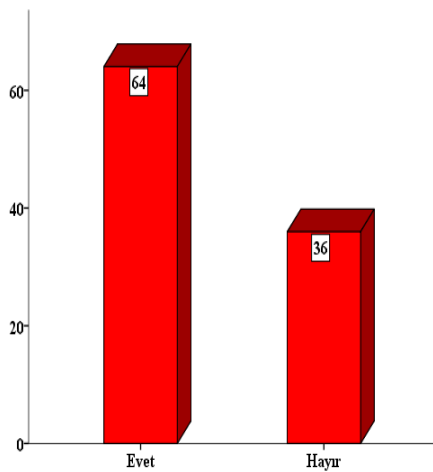
Eğitim Düzeyi

Grafik 6: Meslek

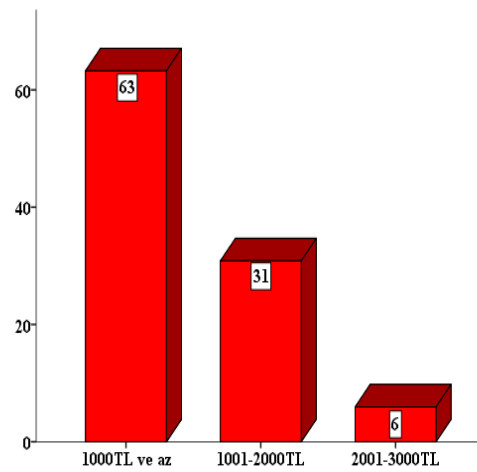
Meslek

Grafik 7: Bir İşte Çalışma

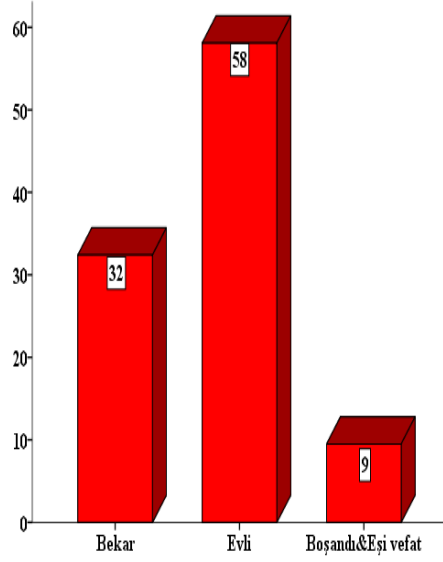
Bir İşte Çalışma

Grafik 8: Ailesinin Aylık Ortalama Geliri

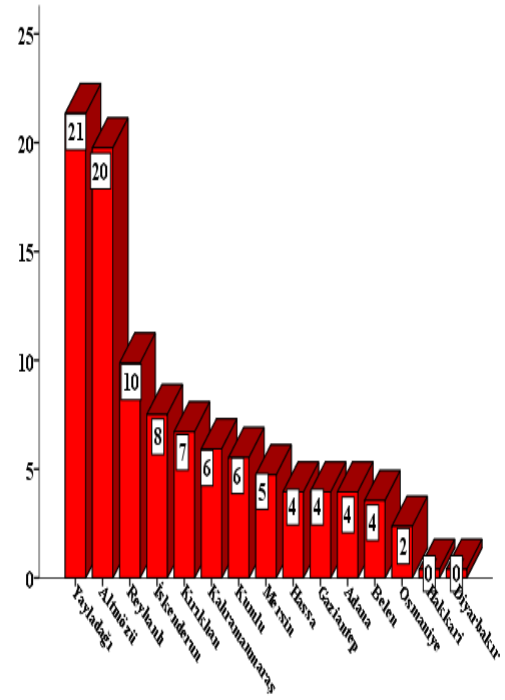
Ailesinin Aylık Ortalama Gelir

Grafik 9: Medeni Durum

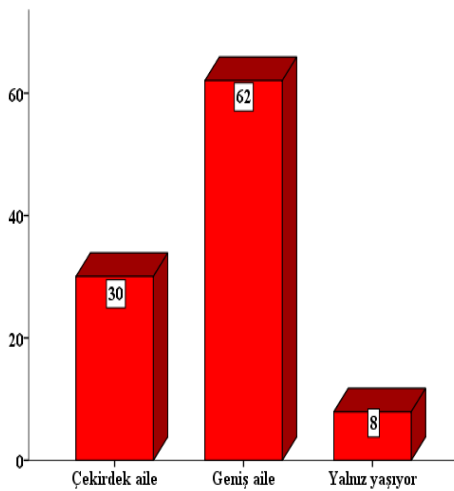
Medeni Durum

Grafik 10: Doğum Yeri

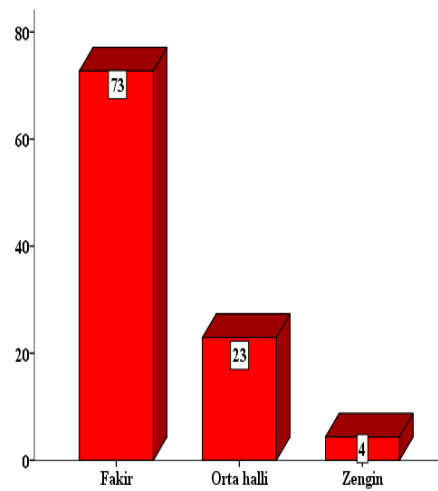
Doğum Yeri

Grafik 11: Aile Tipi

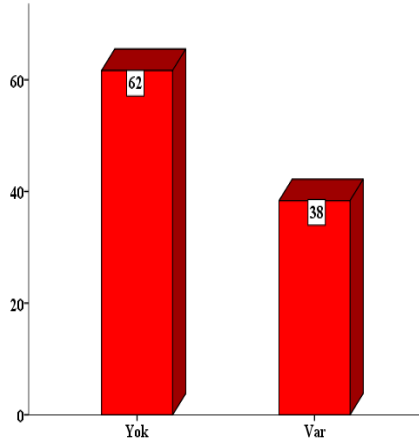
Aile Tipi

Grafik 12: Oturduğu Semtin Ekonomik Durum Algısı

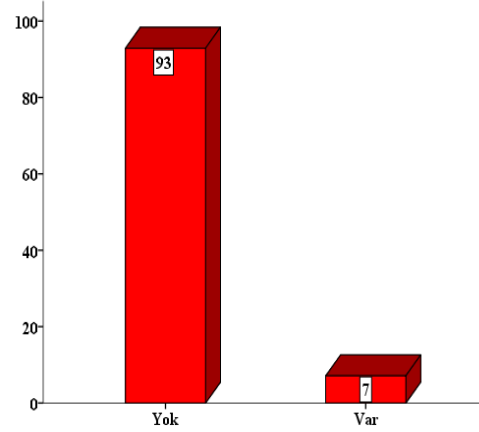
Oturduğu Semtin Ekonomik Düzeyi

Grafik 13: Sağlık Sorunu

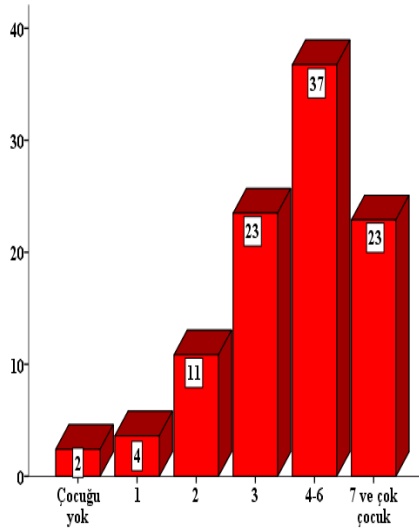
Sağlık sorunu

Grafik 14: Engellilik Durumu

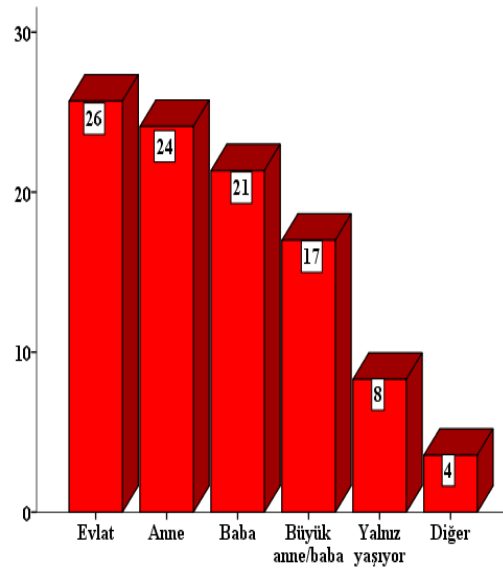
Engellilik Durumu

Grafik 15: Çocuk Sayısı

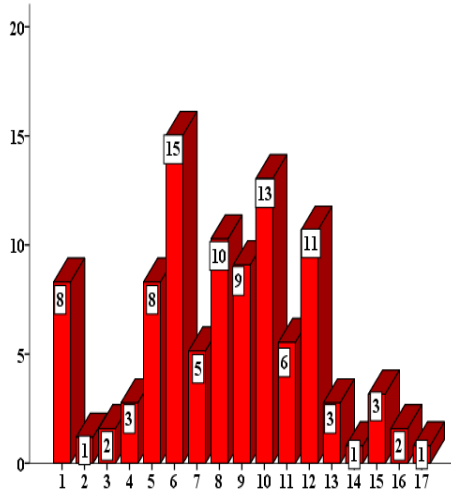
Çocuk Sayısı

Grafik 16: Hane İçi Statü

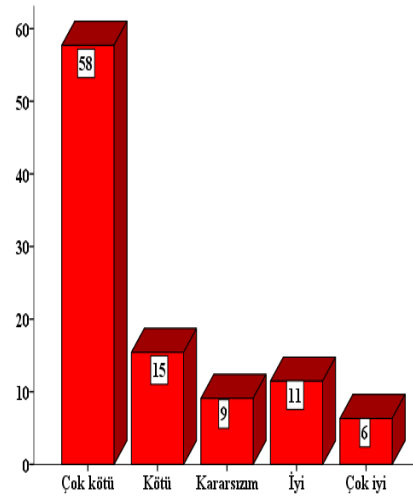
Hane İçi Statü

Grafik 17: Hanede kaç kişi yaşıyor?

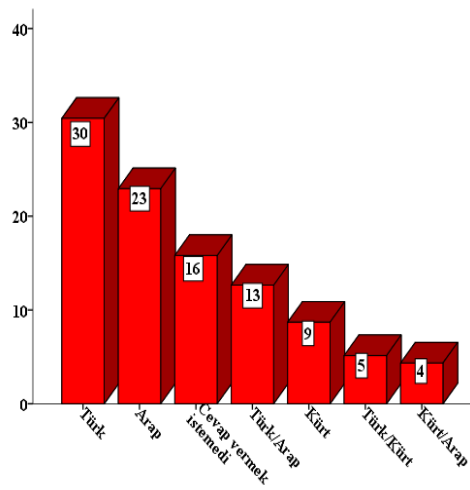
Hanede kaç kişi yaşıyor

Grafik 18: Hane ekonomik durum algısı

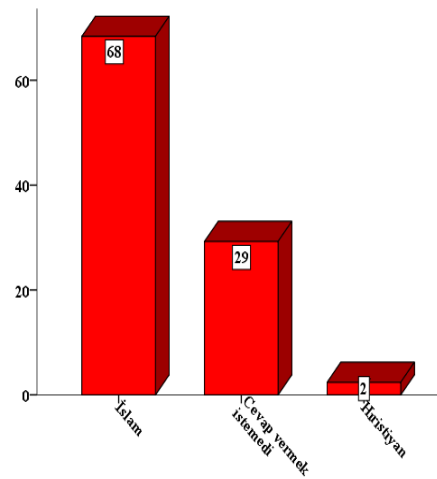
Hane ekonomik durum algısı

Grafik 19: Etnik Kimlik

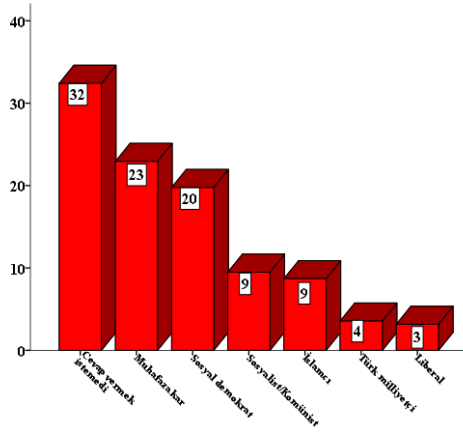
Etnik Kimlik

Grafik 20: Dini Kimlik

Dini Kimlik

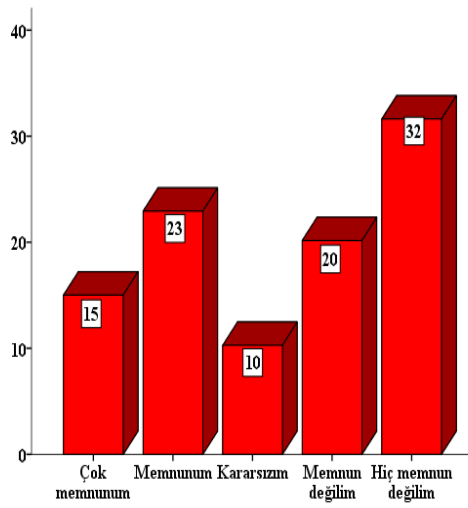
Grafik 21: Siyasal Kimlik

Siyasal Kimlik

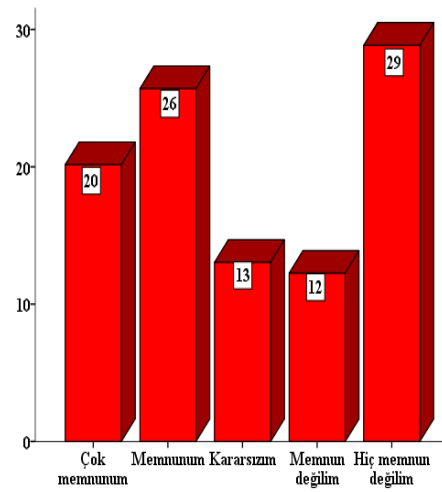
EK 2.3.: Bireysel İçsel-Alan Algısı

Grafik 22: Sağlıktan Memnuniyet

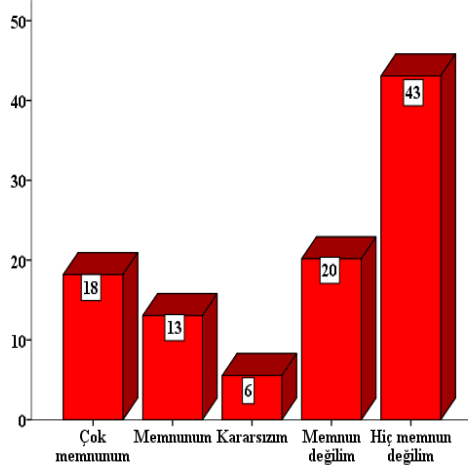
Sağlığınızdan memnun musunuz?

Grafik 23: Medeni Durumdan Memnuniyet

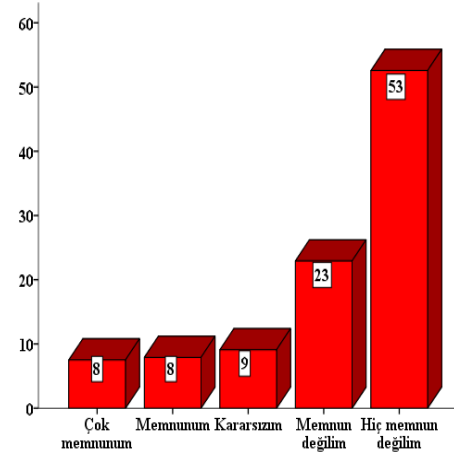

Medeni durumunuzdan memnun musunuz?

Grafik 24: Eğitimden Memnuniyet

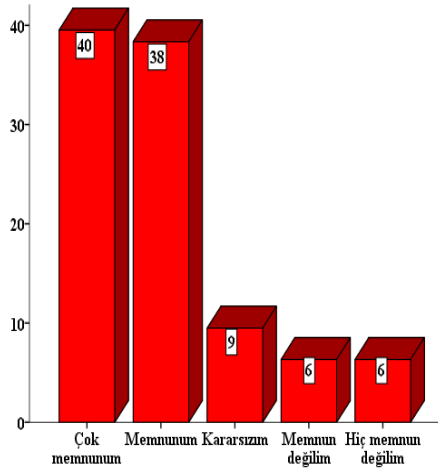
Grafik 25: Konuttan Memnuniyet

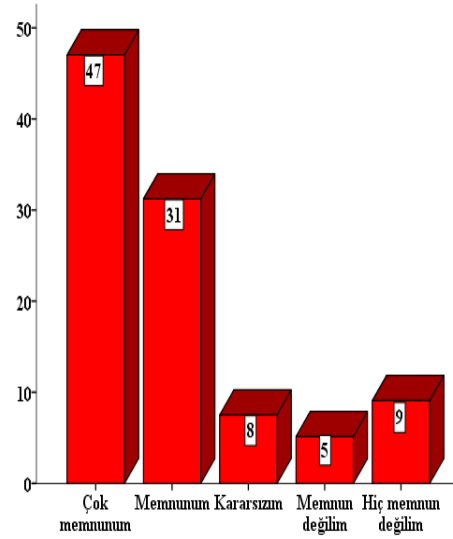
Eğitiminizden memnun musunuz?

Oturduğunuz konuttan memnun musunuz?

Grafik 26: Mahalleden Memnuniyet

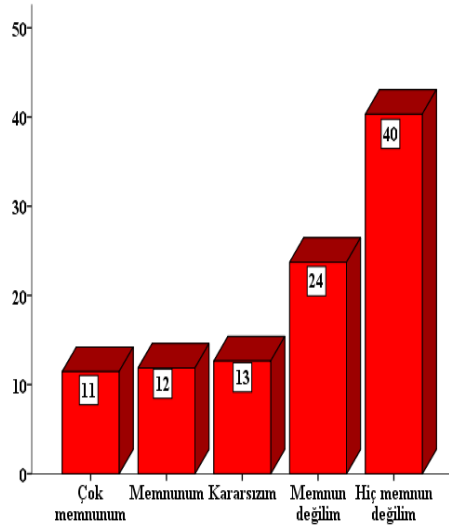
Grafik 27: Hatay'dan Memnuniyet

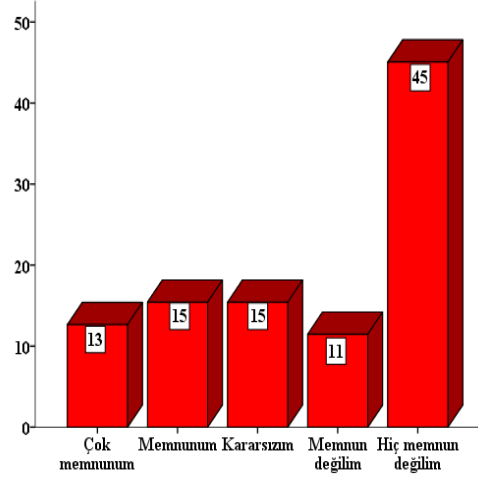
Oturduğunuz mahalleden memnun musunuz?

Hatay'da yaşamaktan memnun musunuz?

Grafik 28: Aile Gelirinden Memnuniyet

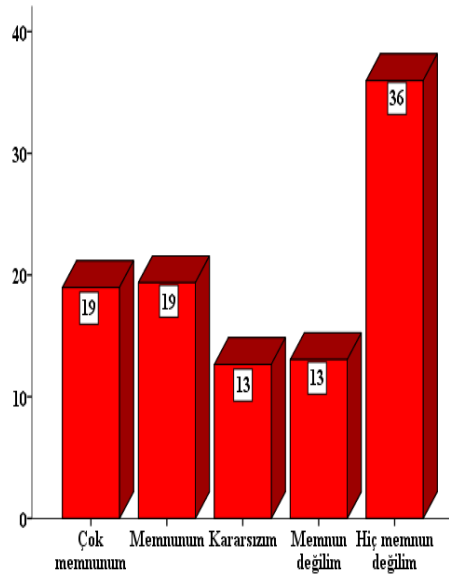
Grafik 29: Cinsiyetten Memnuniyet

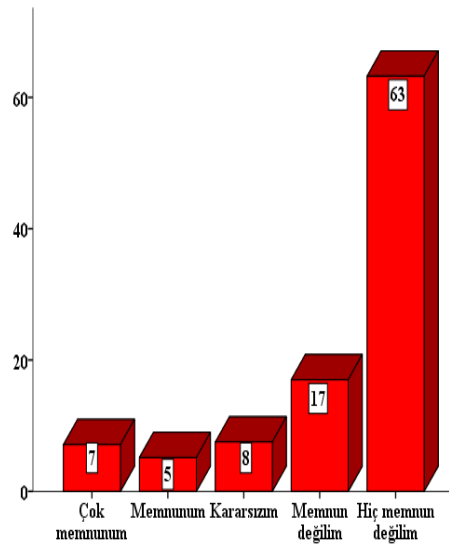
Aylık hane halkı gelirinizden memnun musunuz?

Cinsiyetinizden memnun

Grafik 30: Yaştan Memnuniyet

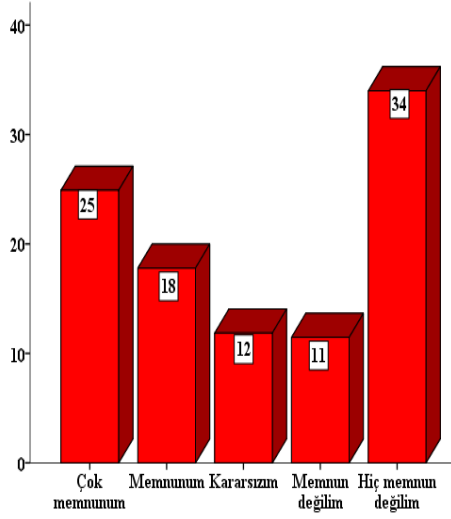
Grafik 31: Meslekten Memnuniyet

Yaşınızdan memnun musunuz?

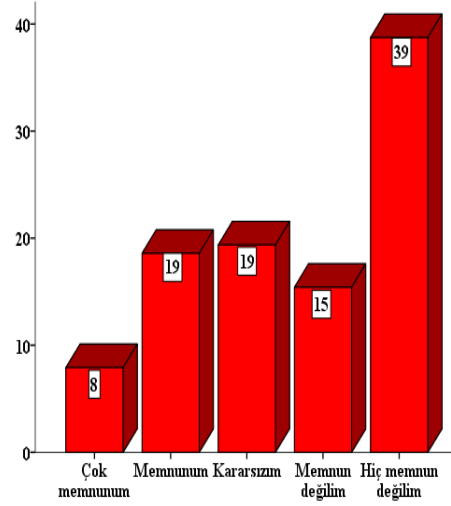
Mesleğinizden memnun musunuz?

Grafik 32: Aile Tipinden Memnuniyet

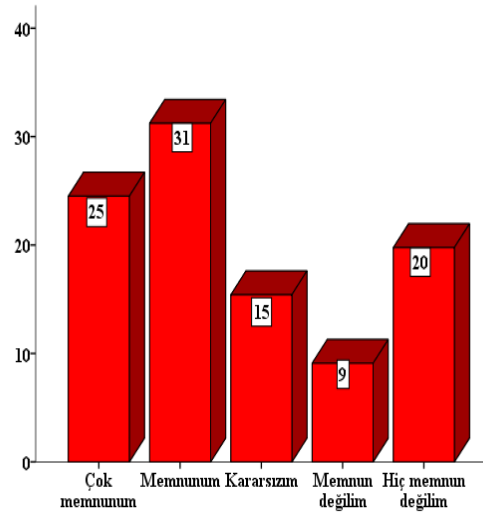
Aile tipinizden memnun musunuz?

Grafik 33: Doğum Yerinden Memnuniyet

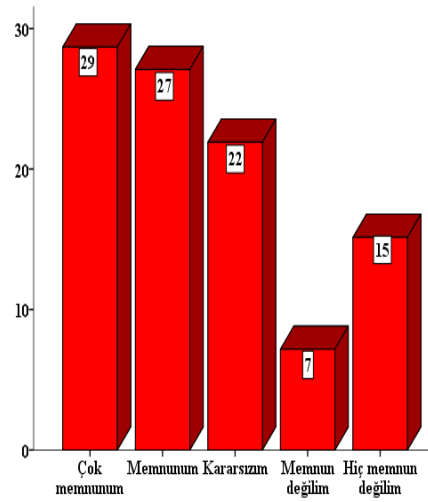
Doğum yerinizden memnun musunuz?

Grafik 34: Hane İçi Statüden Memnuniyet

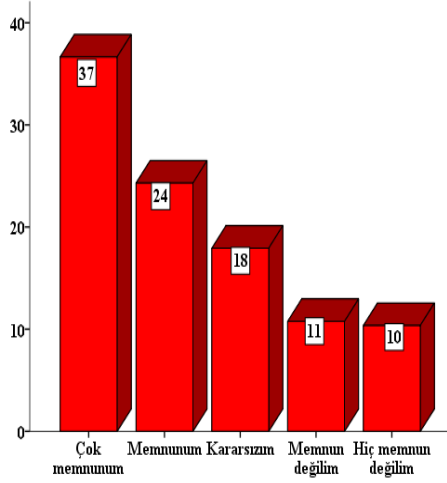
Hane içi statünüzden memnun musunuz?

Grafik 35: Etnik Kimlikten Memnuniyet

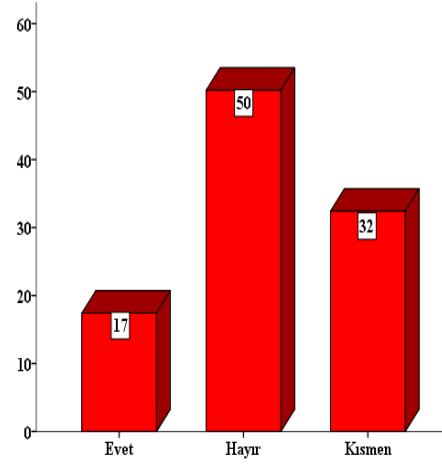
Etnik kimliğinizden memnun

Grafik 36: Dini Kimlikten Memnuniyet

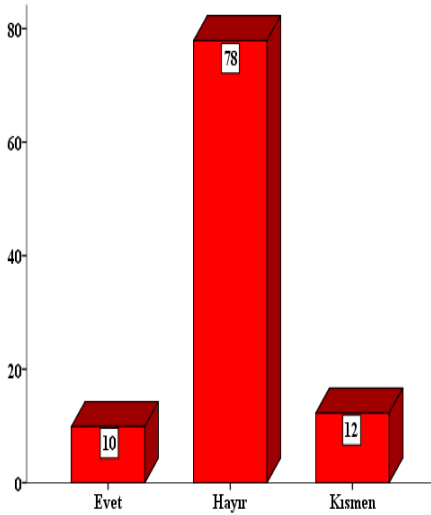
Dini kimliğinizden memnun musunuz?

Grafik 37: Evin İklimi

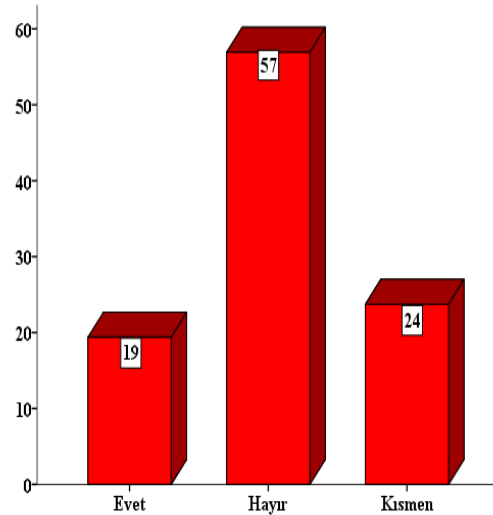
Evinizin iklimlendirmesi
(ısıtılmak\soğutılmak) iyi mi?

Grafik 38: Tatil Yapabilme Durumu

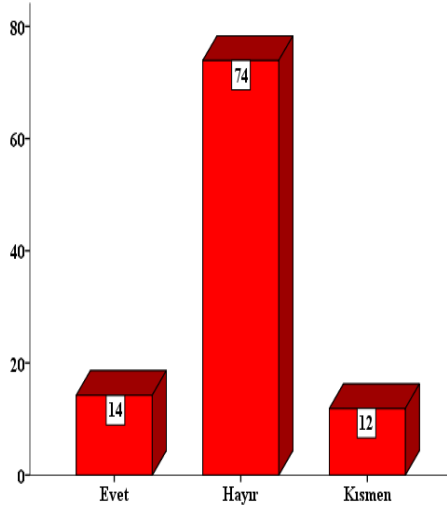
Tatil yapabilme durumunuz var mı?

Grafik 39: Evin Eşya Durumu

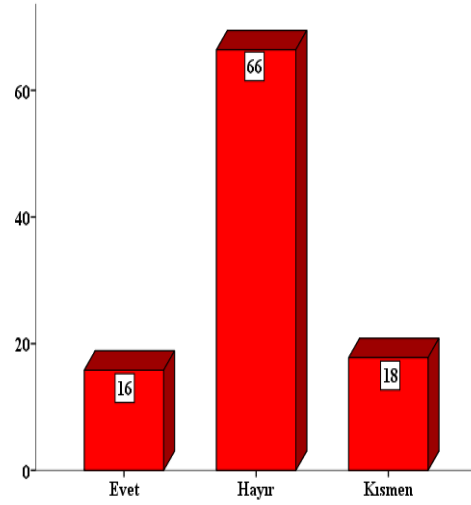
Evinizin eşyaları ve konfor durumunuz
yeterli düzeyde mi?

Grafik 40: Beslenme Durumu

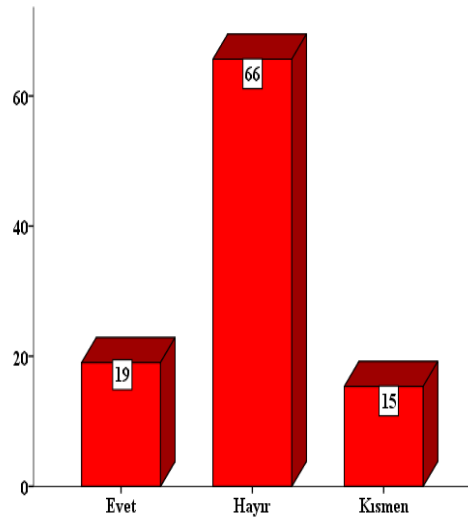
Beslenmeniz dengeli ve düzenli mi?
musunuz?

Grafik 41: Kültürel Faaliyetler

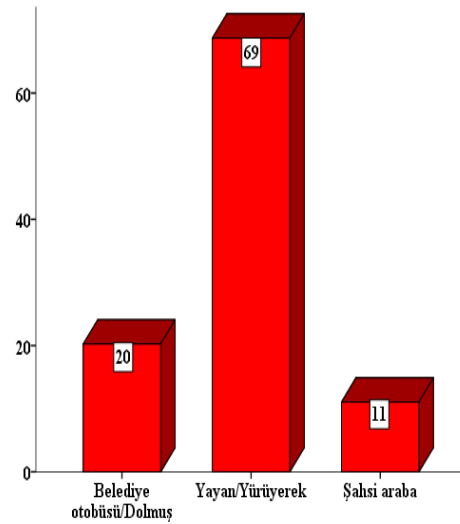
Kültürel faaliyetlerde bulunabiliyor
musunuz?

Grafik 42: İş Yerine Ulaşım Kolay Mı?

İş yerinize kolay bir şekilde ulaşılıyor
musunuz?

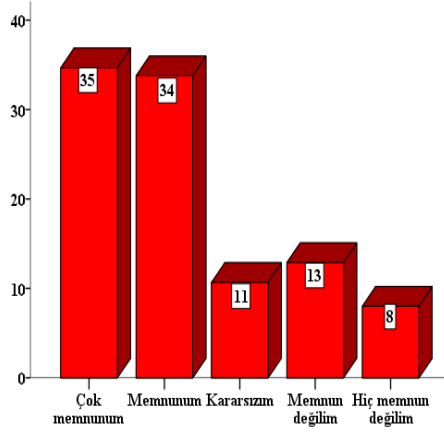
Grafik 43: İş Yerine Ulaşım Nasıl?

İş yerinize olan ulaşımınızı genelde nasıl
sağlıyorsunuz?

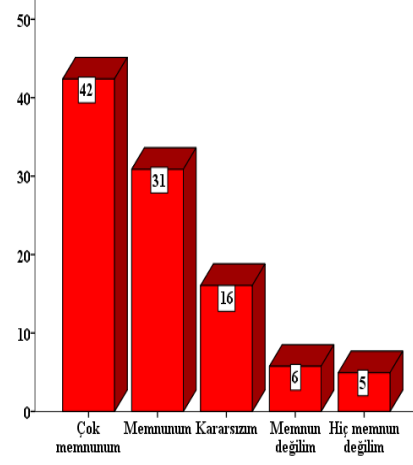
EK 2.3.: Bireysel Dışsal-Alan Algısı

Grafik 44: Evdeki Kişilerden Memnuniyet

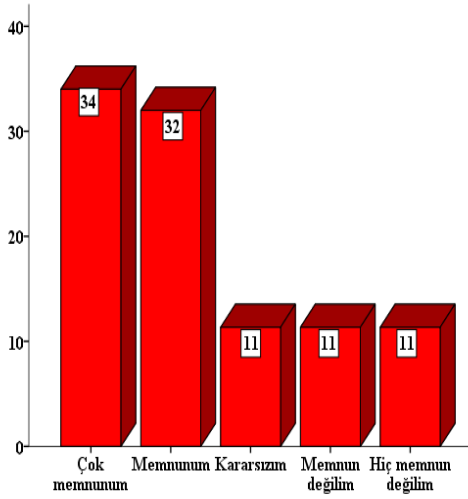
Aynı evde yaşadığınız kişilerle ilişkilerinizden memnun musunuz?

Grafik 45: Akrabalardan Memnuniyet

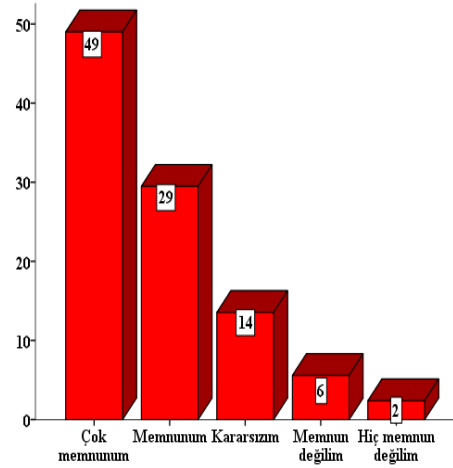
Akrabalarla olan ilişkilerinizden memnun musunuz?

Grafik 46: Arkadaşlardan Memnuniyet

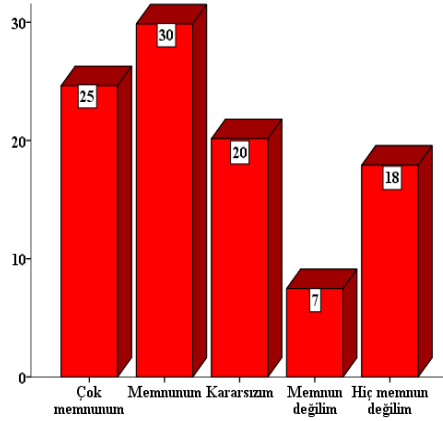
Arkadaşlarınızla olan ilişkilerinizden memnun musunuz?

Grafik 47: Komşulardan Memnuniyet

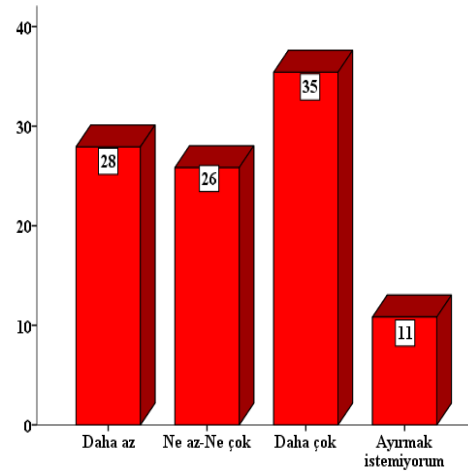
Komşularla olan ilişkilerinizden memnun musunuz?

Grafik 48: İşyeri İlişkilerinden Memnuniyet

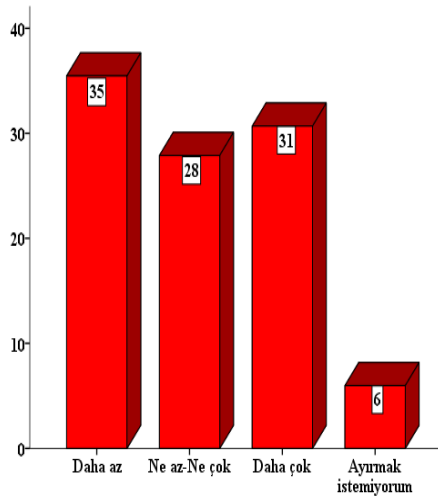
(çalışıyorsa) İş yerinizdeki ilişkilerinizden memnun musunuz?

Grafik 49: Aile Bireyleriyle Görüşme

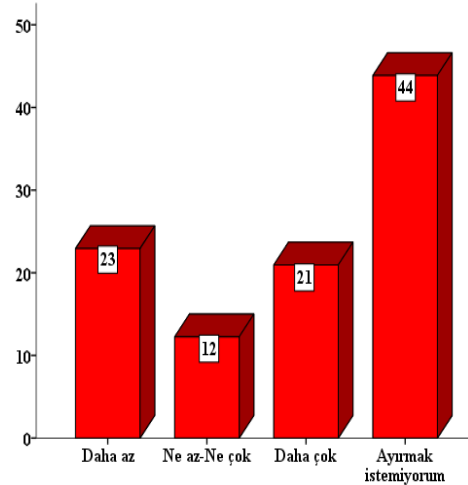
Aile bireyleriyle görüşmeye ne kadar zaman ayırıyorsunuz? (ayırmak istediğimden)

Grafik 50: Aile Dışındakilerle Görüşme

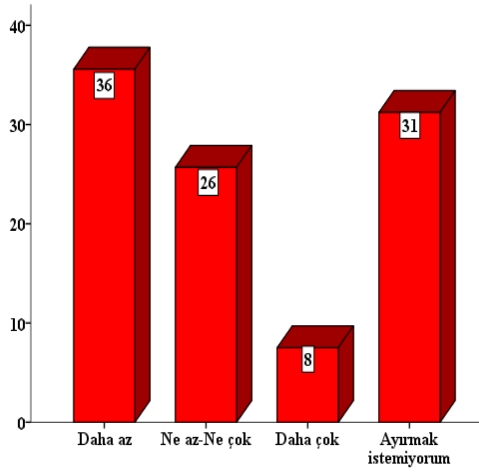
Aile bireyleri dışındaki kimselerle görüşmeye ne kadar zaman ayırıyorsunuz? (ayırmak istediğimden)

Grafik 51: Hobi ve Özel İlgi Alanları

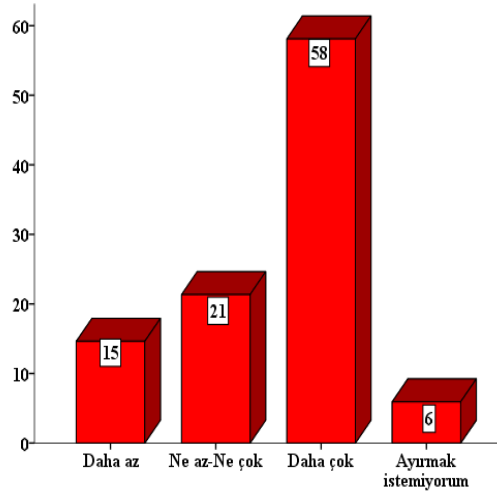
Hobi ve özel ilgi alanlarınıza ne kadar zaman ayırıyorsunuz? (ayırmak istediğimden)

Grafik 52: Gönül İşleri ve Politik

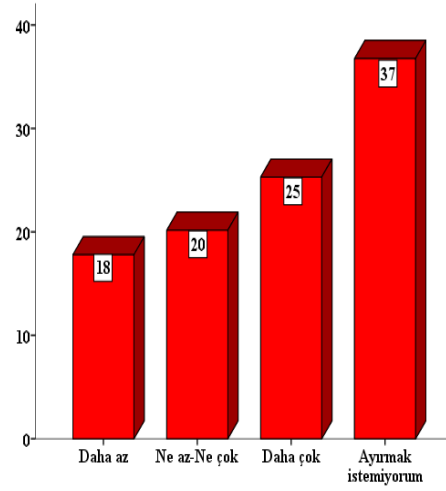
Gönüllü hayır işlerinde veya politik faaliyetlerde yer almaya ne kadar zaman ayırıyorsunuz? (ayırmak istediğimden)

Grafik 54: Televizyon

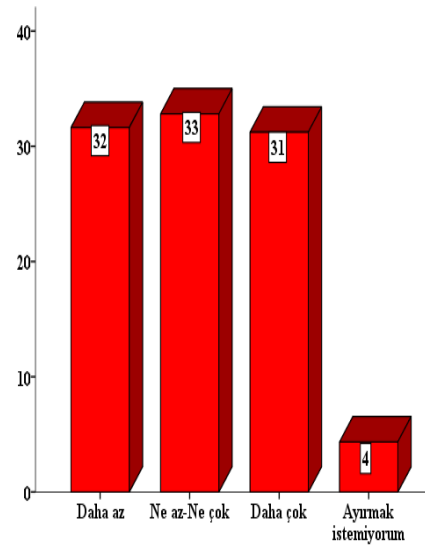
Televizyona ne kadar zaman ayırıyorsunuz? (ayırmak istediğimden)

Grafik 53: İnternet

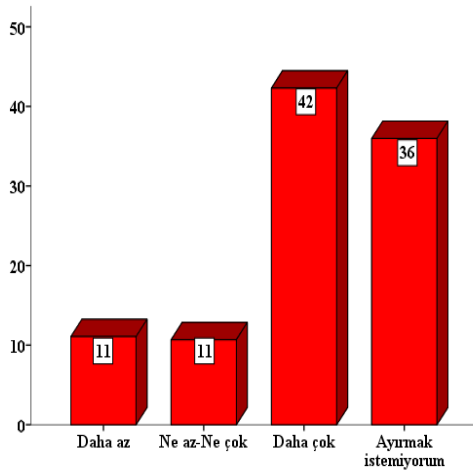
İnternete ne kadar zaman ayırıyorsunuz? (ayırmak istediğimden)

Grafik 55: Uyku

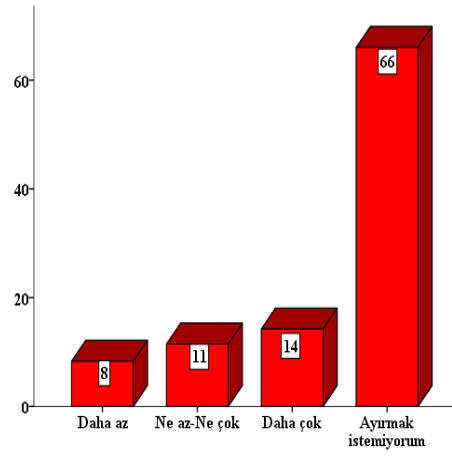
Uykuya ne kadar zaman ayırıyorsunuz? (ayırmak istediğimden)

Grafik 56: Oyun

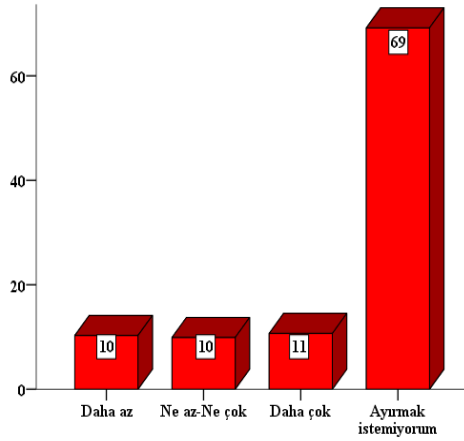
Oyuna ne kadar zaman ayırıyorsunuz?
(ayırmak istediğimden)

Grafik 57: Kitap, dergi okumak

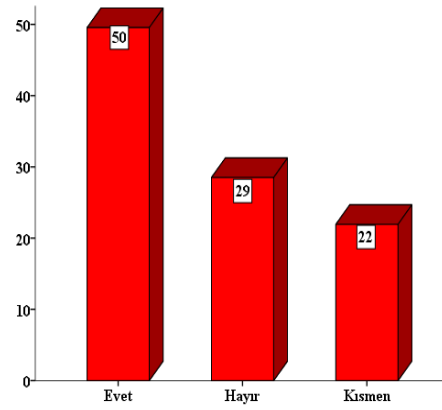
Kitap ve dergi okumaya ne kadar
zaman ayırıyorsunuz? (ayırmak
istediğimden)

Grafik 58: Bilgisayar, tablet

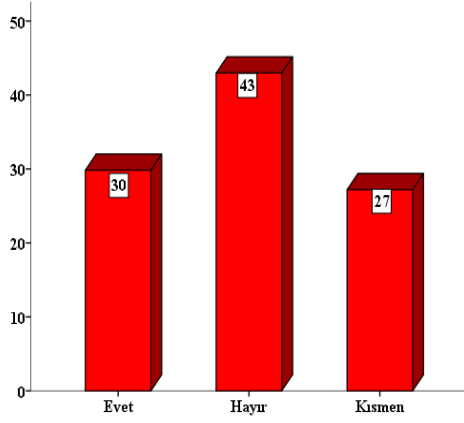
Bilgisayar ve tablete ne kadar zaman
ayırıyorsunuz? (ayırmak
istediğimden)

Grafik 59: Günün Muhasebesi

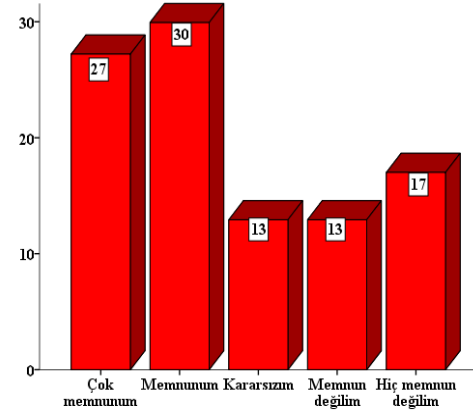

Aile fertleri günün muhasebesini
yaparlar mı?

Grafik 60: Birlikte Karar Verme

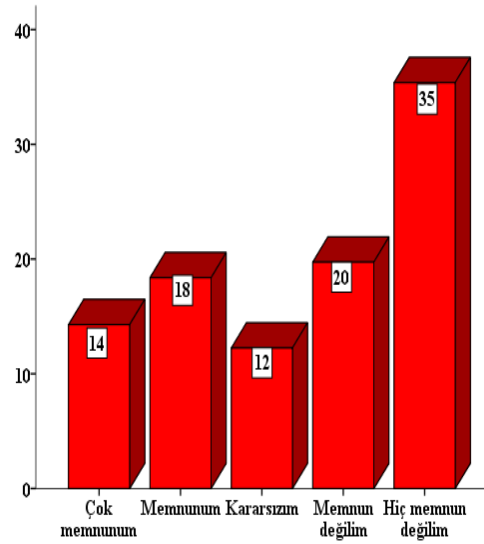
Grafik 61: Evlilikten Memnuniyet

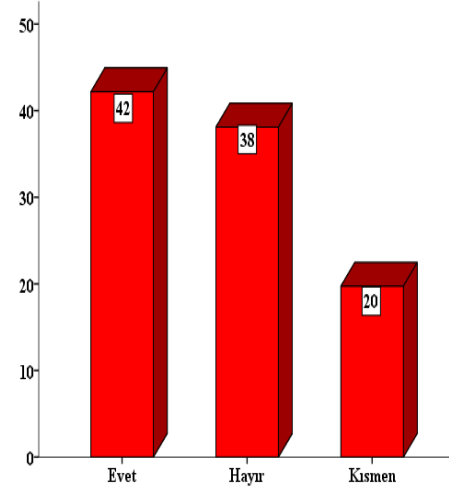
Aile fertleri etkinliklere birlikte karar verirler mi?

Evliliğinizden memnun musunuz?

Grafik 62: Cinsel Yaşantıdan Memnuniyet

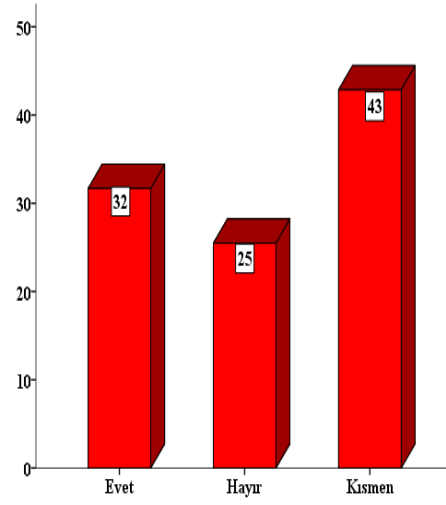
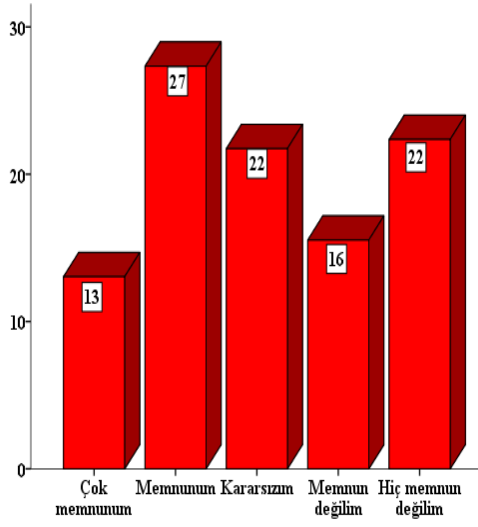

Grafik 63: Sohbet Etmek

Eşinizle olan cinsel yaşantınızdan memnun musunuz? Eşinizle arkadaşça sohbet edebilir misiniz?

Grafik 64: Çocuklarla İlişkiden Memnuniyet **Grafik 65: Çocuklara Zaman Ayırmak**

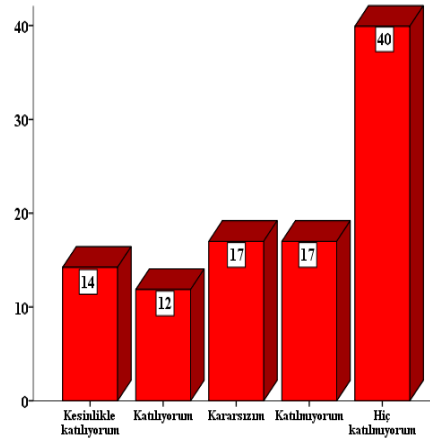
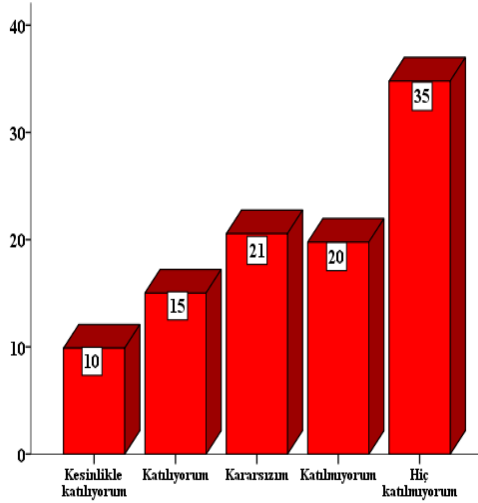

Bir ebeveyn olarak çocuklarınızla olan ilişkilerinizden memnun musunuz?

Bir ebeveyn olarak çocuklarınıza yeterince zaman ayırıyor musunuz?

Grafik 66: Dayanışma Öldü

Grafik 67: Aile İçi İlişkiler Bozuluyor

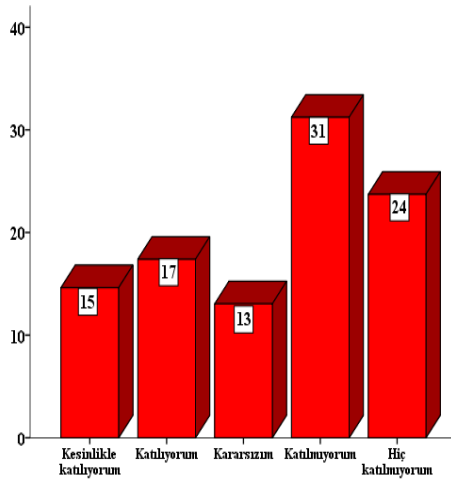

İnsan ilişkilerinde “Tırnağın varsa başını kaşı” deyişi geçerli kural haline geldi.

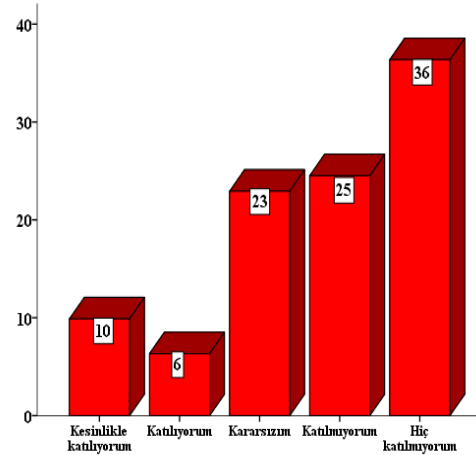
Dayanışma öldü, başımız sağolsun!
güne çözülüyor, bozuluyor.

Aile içi ilişkiler dahi günden

Grafik 68: Akrabalık İlişkileri Kaldı

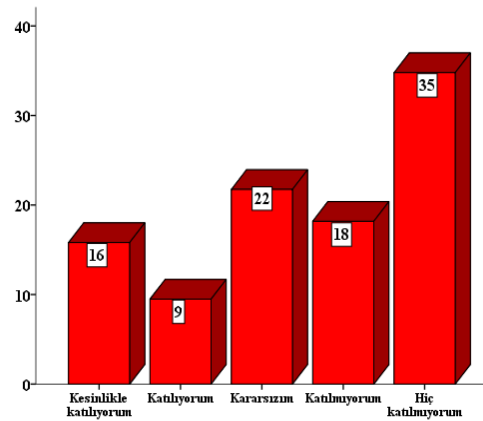
Grafik 69: Komşuluk İlişkileri Gereksiz

Bayramlaşma dışında akraba ilişkileri kalmadı.
gereksizdir.

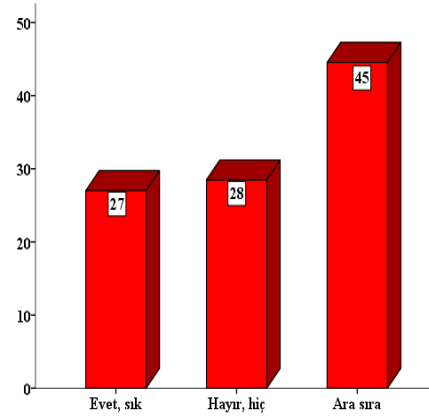
Yaşadığımız çağda komşuluk ilişkileri

Grafik 70: Arkadaşlık Maddiyata Bağlandı

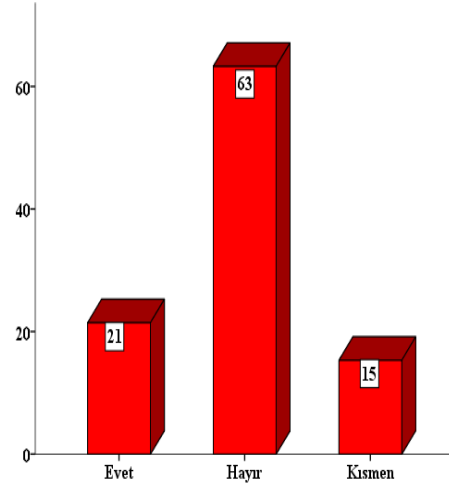
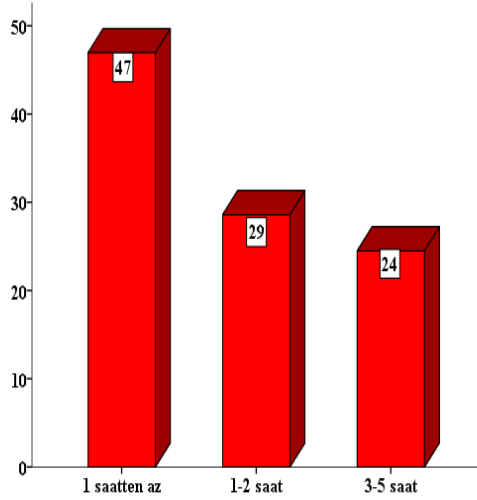
Arkadaşlık ilişkileri maddiyata bağlandı.

Grafik 71: İş Arkadaşlarıyla Görüşme

İş arkadaşlarınızla çalışma zamanı
dışında bir araya gelir ve görüşür
müsünüz?

Grafik 72: İş Arkadaşlarına Ayrılan Zaman Ne Kadar? Grafik 73: İş Arkadaşlarına Ayrılan Süre Yeterli Mi?

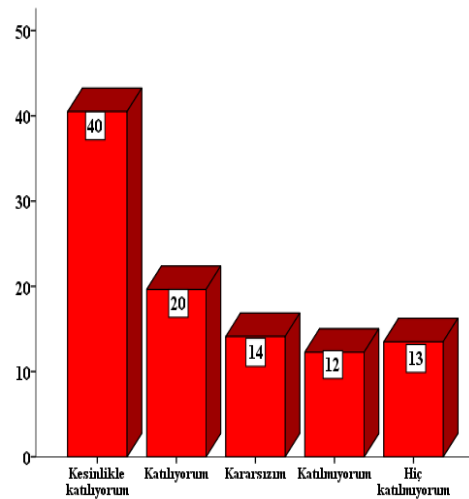
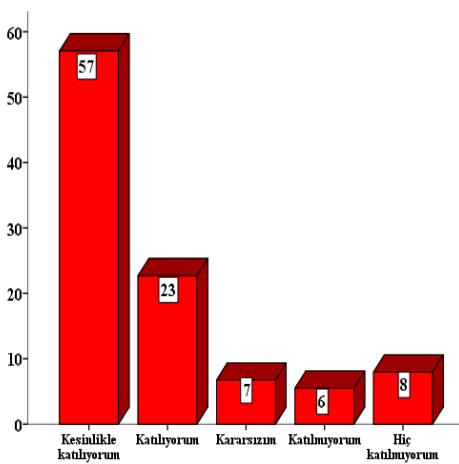

İş arkadaşlarınızla çalışma zamanı dışında görüşmeye ayırdığınız zaman dilimi ne kadar?

İş arkadaşlarınıza ayırdığınız süre sizce yeterli mi?

Grafik 74: İşim Zahmetli Bir İş

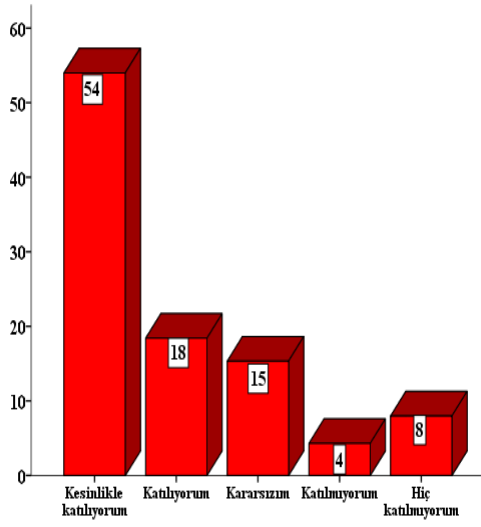
Grafik 75: İşim Monoton ve Sıkıcı

İşim çok emek isteyen ve zahmetli bir iş.

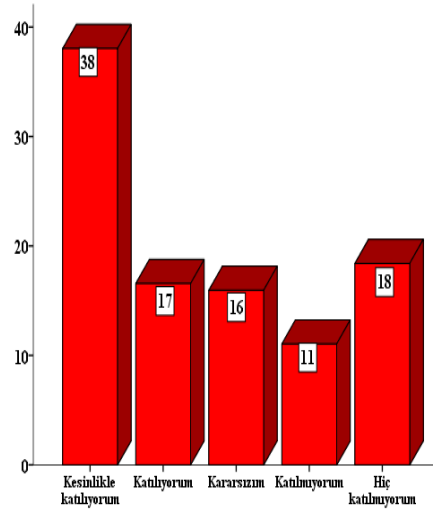
İşim monoton ve sıkıcı.

Grafik 76: İş Yüküm Çok

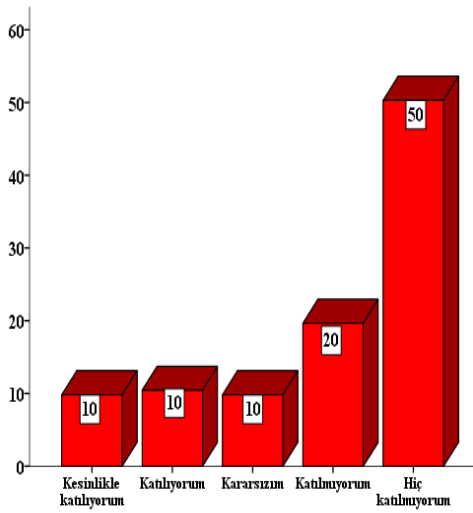
İş yüküm çok.

Grafik 77: Tehlikeli Bir İşim Var

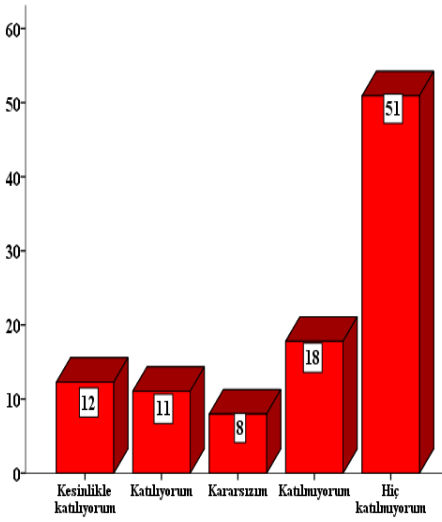
Sağlık koşullarına uygun olmayan ve tehlike arz eden bir işim var.

Grafik 78: İşim Bana İyi Fırsatlar Sunuyor

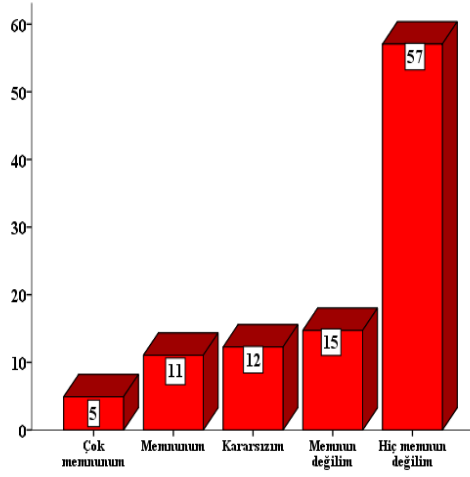
İşim bana mesleki gelişimim için iyi fırsatlar sunuyor.

Grafik 79: İşimi Seviyorum

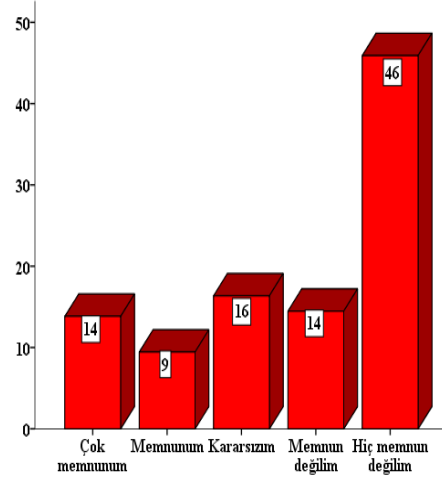
İşimi severek yapıyorum.

Grafik 80: Ücretten Memnuniyet

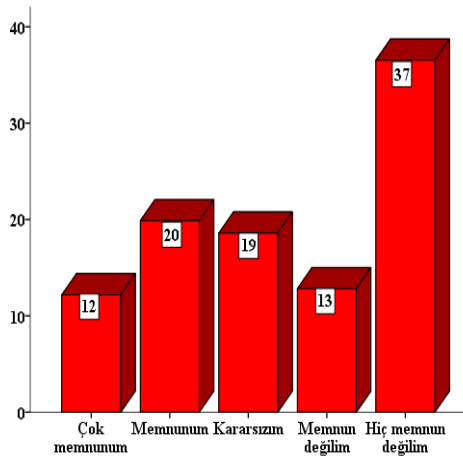
Ücretten ne düzeyde memnunsunuz?
memnunsunuz?

Grafik 81: Çalışma Saatinden Memnuniyet

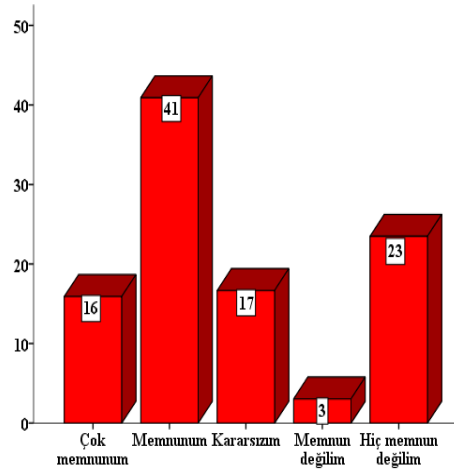
Çalışma saatinden ne düzeyde

Grafik 82: Çalışma Ortamı Memnuniyet

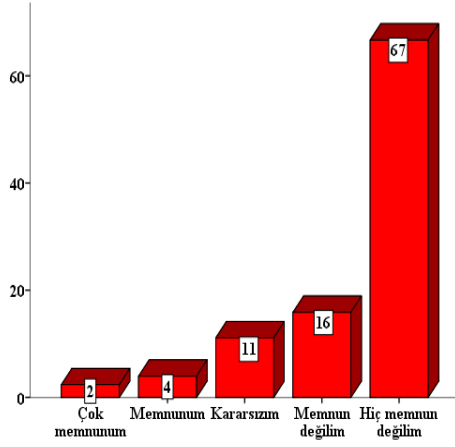
Çalışma ortamından ne düzeyde
memnunsunuz?

Grafik 83: Çalışma Arkadaşları Memnuniyet

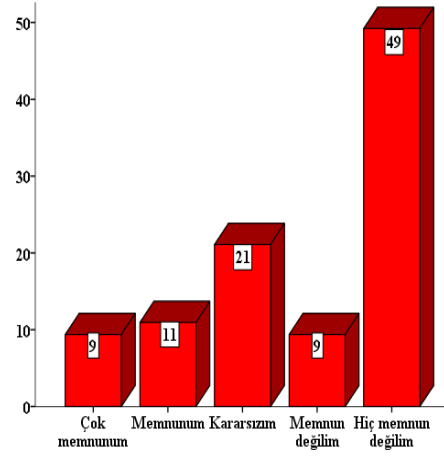

Çalışma arkadaşlarından ne düzeyde
memnunsunuz?

Grafik 84: Ücret Dışı İmkanlar

Grafik 85: Yöneticilerden Memnuniyet

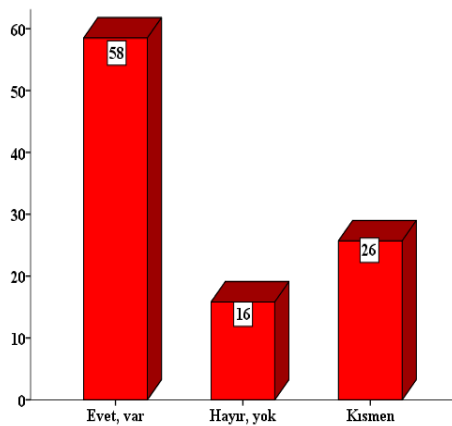

Ücret dışı imkanlar ne düzeyde memnunsunuz?
memnunsunuz?

Yöneticilerden ne düzeyde

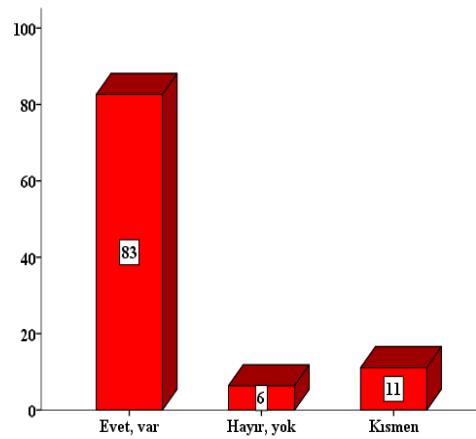
EK 2.4.: Yaşam Kalitesi Doğal Çevre Özellikleri

Grafik 86: İklim Problemi

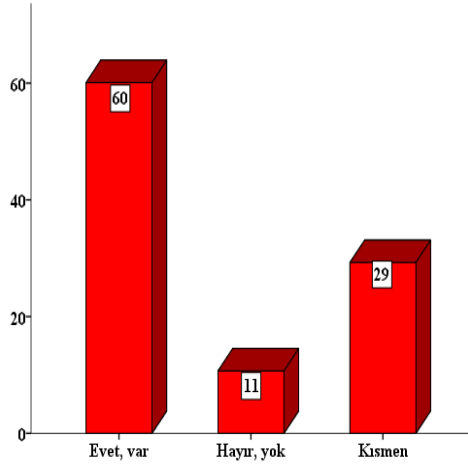
İklim problemi var mı?

Grafik 87: Hava Kirliliği Problemi

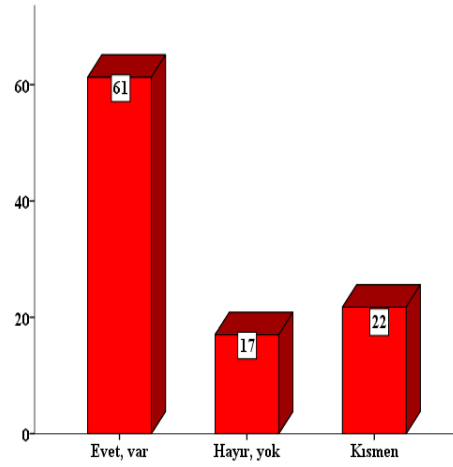
Hava kirliliği problemi var mı?

Grafik 88: Gürültü Problemi

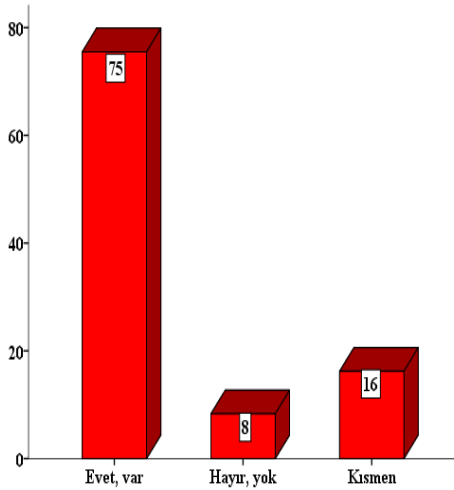
Gürültü problemi var mı?

Grafik 89: Temizlik Problemi

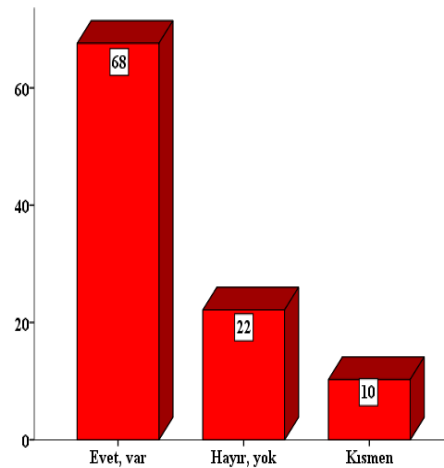
Temizlik\hijyen problemi var mı?

Grafik 90: Yetersiz Yeşil Alan Problemi

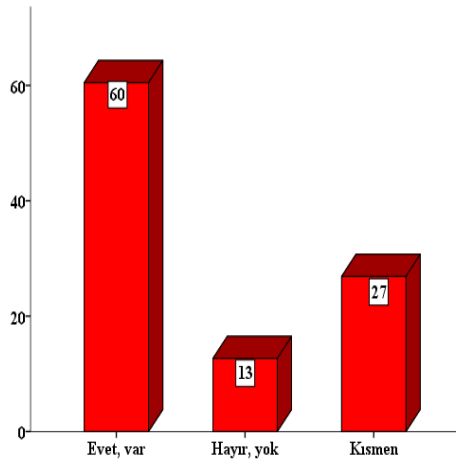
Yetersiz yeşil alan problemi var mı?

Grafik 91: Sızdıran Çatı Problemi

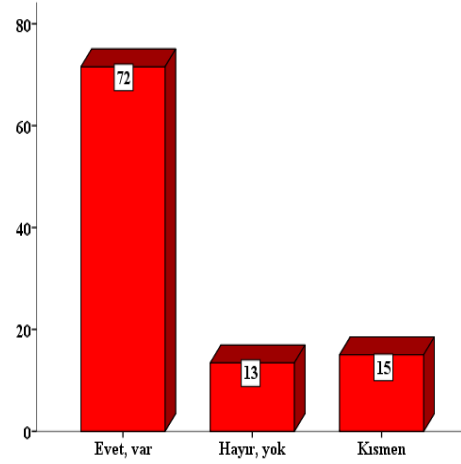

Sızdıran çatı, nemli duvar, temel ya da çürümüş pencere çerçeveleri problemi var mı?

Grafik 92: Karanlık Problemi

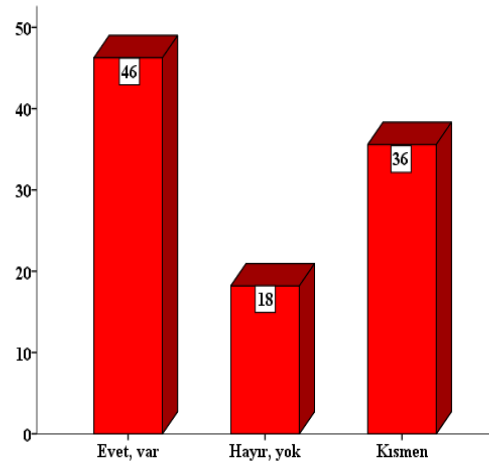
Grafik 93: Kanalizasyon Problemi

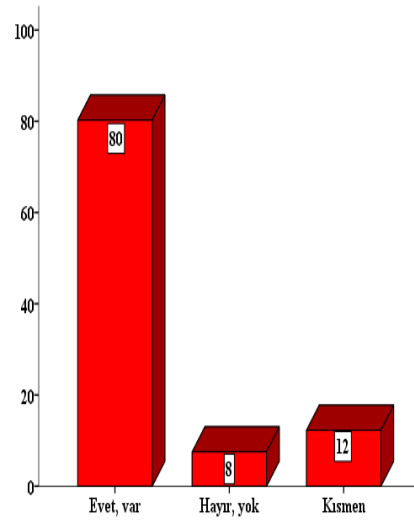
Karanlık, yetersiz gün ışığı problemi var mı?

Yağmur yağınca, kanalizasyon taşması, su baskını problemi var mı?

Grafik 94: Elektrik Kesintisi Problemi

Grafik 95: Isınma Problemi

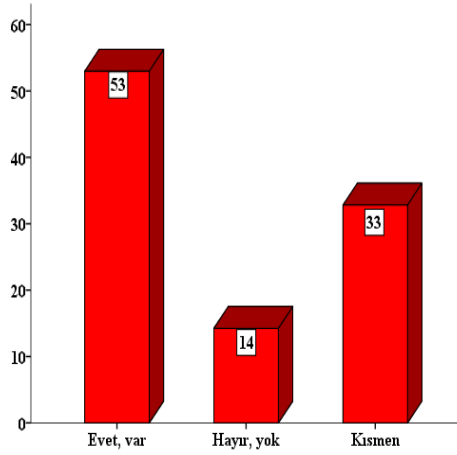
Elektrik kesintisi problemi var mı?

yalıtım olmamasından kaynaklanan) var mı?

Isınma problemi (iyi

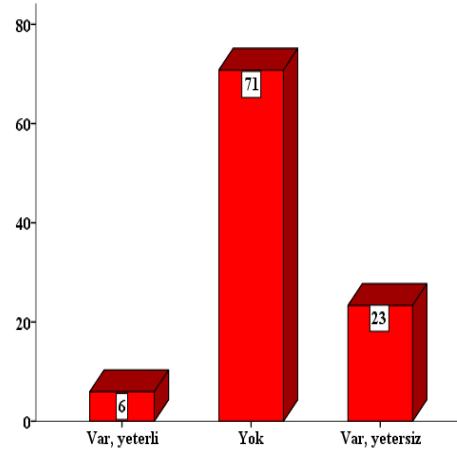
EK 2.5.: Yaşam Kalitesi Toplumsal Çevre Özellikleri

Grafik 96: İçme Suyu Problemi

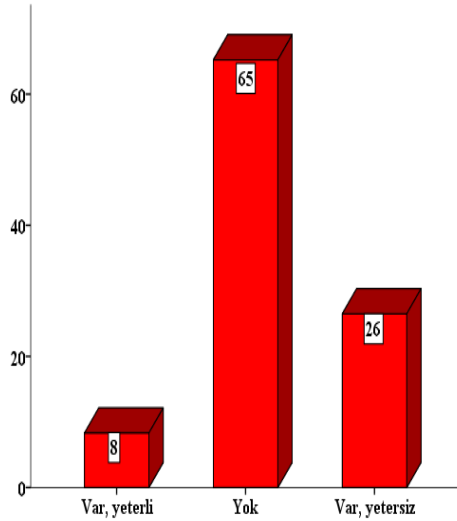
İçme suyu Problemi

Grafik 97: Sağlık Kurumları Var Mı?

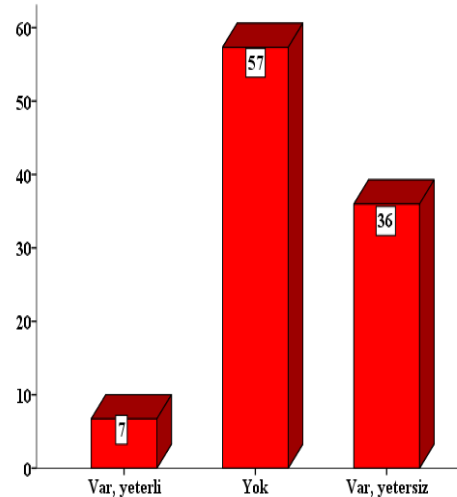
Yaşadığınız yerde sağlık kurumları var mı ve yeterli mi?

Grafik 98: Eğitim Kurumları Var Mı?

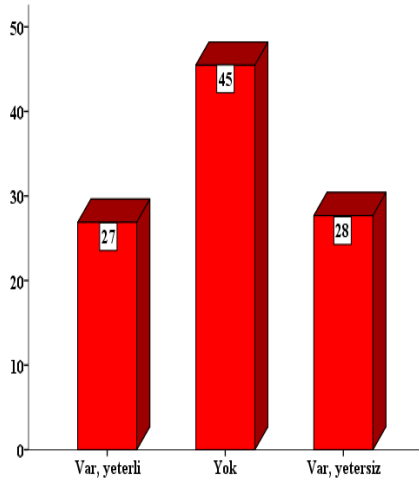
Yaşadığınız yerde eğitim kurumları var mı ve yeterli mi?

Grafik 99: Güvenlik Kurumları Var Mı?

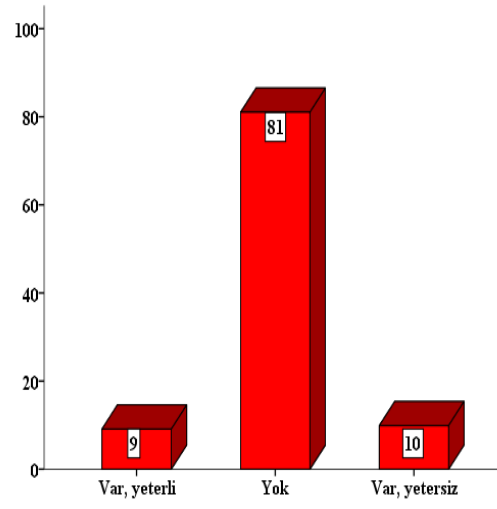
Yaşadığınız yerde güvenlik kurumları var mı ve yeterli mi?

Grafik 100: Yeterli İş Yeri Var Mı?

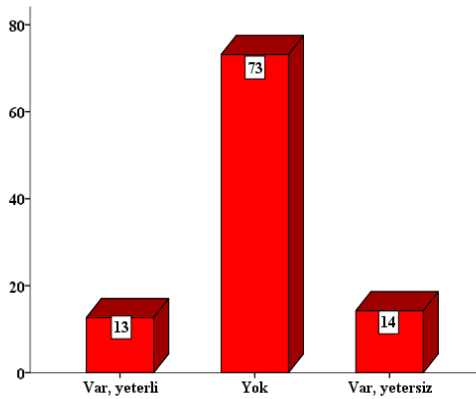
Yaşadığınız yerde günlük ev ihtiyaçlarını karşılayabilecek işyerleri var mı ve yeterli mi?

Grafik 101: Yeterli Yeşil Alan Var Mı?

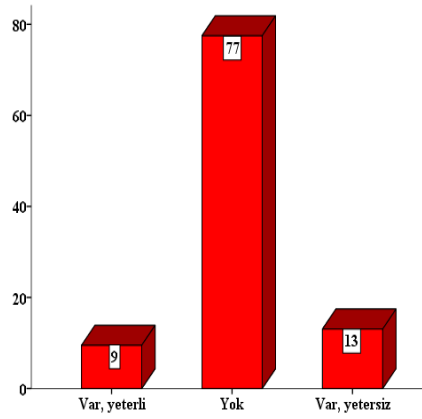
Yaşadığınız yerde park, yeşil alan var mı ve yeterli mi?

Grafik 102: Çocuk Oyun Alanı Var mı?

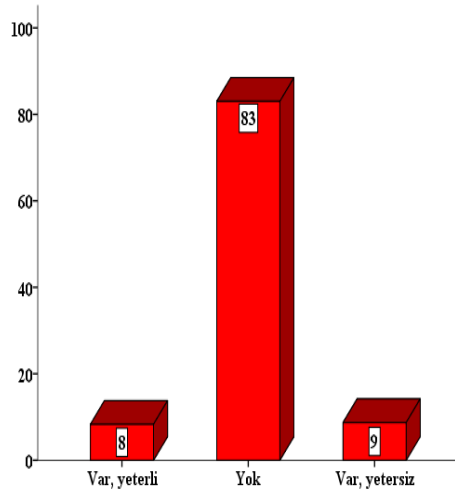
Yaşadığınız çocuk oyun alanı var mı ve yeterli mi?

Grafik 103: Kültürel İhtiyaçlar İçin Mekan Var Mı?

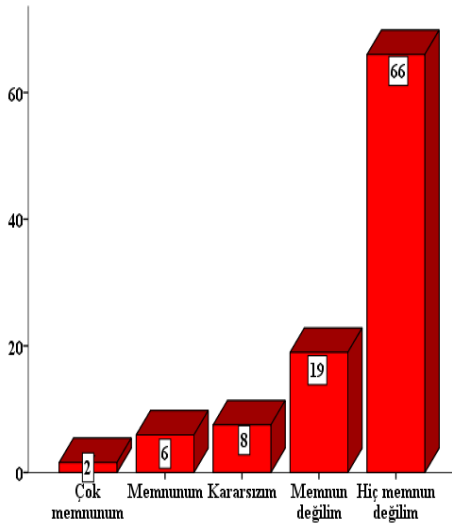
Yaşadığınız yerde kültürel ihtiyaçlar için (kütüphane, okuma salonu, kitapçı gibi) mekânlar var mı ve yeterli mi?

Grafik 104: Sinema Var Mı?

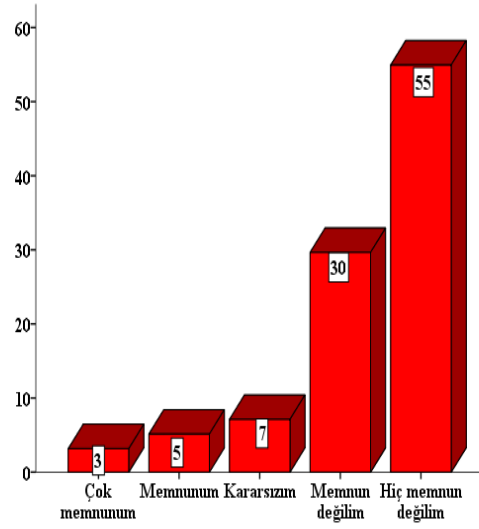
Yaşadığınız yerde sinema var mı ve yeterli mi?

Grafik 106: Kanalizasyon Hizmeti

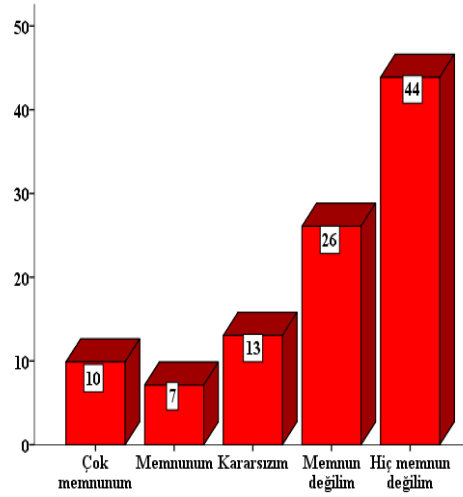
Kanalizasyon hizmetlerinden memnun musunuz?

Grafik 105: Çöp Toplama Hizmeti

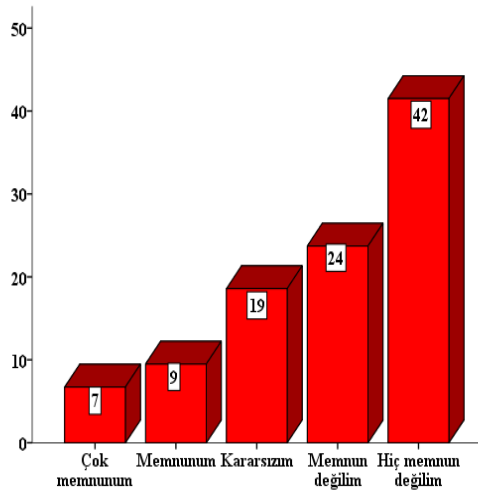
Çöp ve çevresel atık toplama hizmetlerinden memnun musunuz?

Grafik 107: Şebeke Suyu Hizmeti

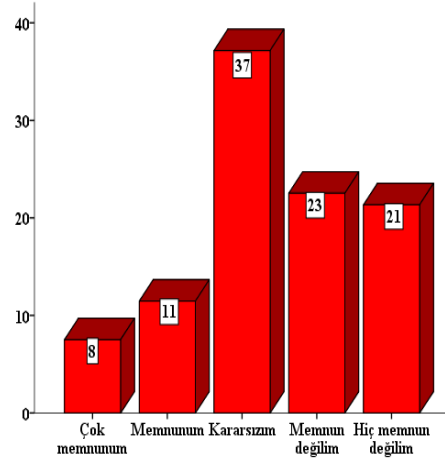
Şebeke suyu hizmetinden memnun musunuz?

Grafik 108: Toplu Taşıma Hizmeti

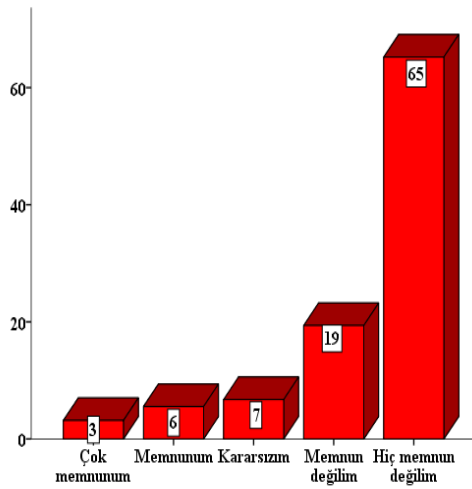
Toplu taşıma hizmetlerinden memnun musunuz?

Grafik 109: Zabıta Hizmeti

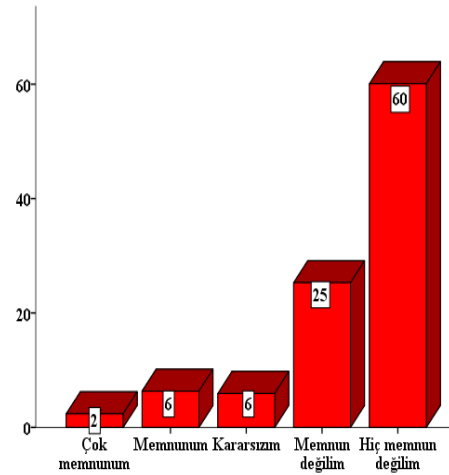
Zabıta hizmetlerinden memnun musunuz?

Grafik 110: Yol\Kaldırım Hizmeti

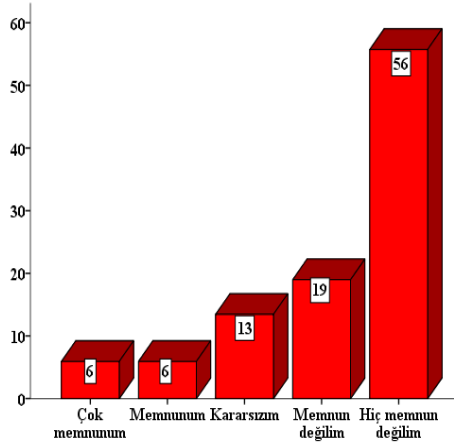
Yol\Kaldırım hizmetlerinden memnun musunuz?

Grafik 111: Yeşil Alan Hizmeti

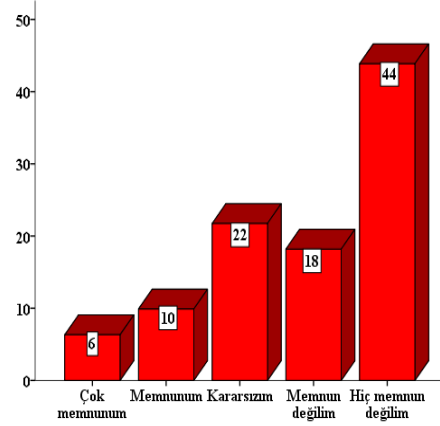
Yeşil alan miktarından memnun musunuz?

Grafik 112: Hava Kirliliği ile Mücadele

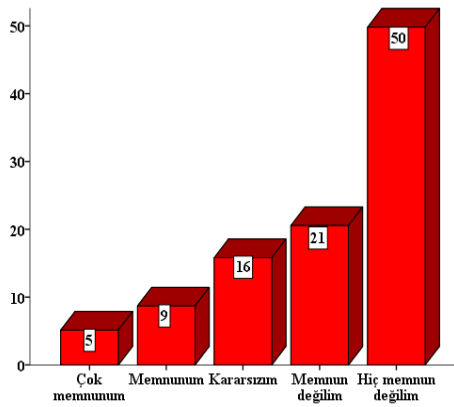
Hava kirliliği ile mücadeleden memnun musunuz?

Grafik 113: Engellilere Yönelik Hizmetler

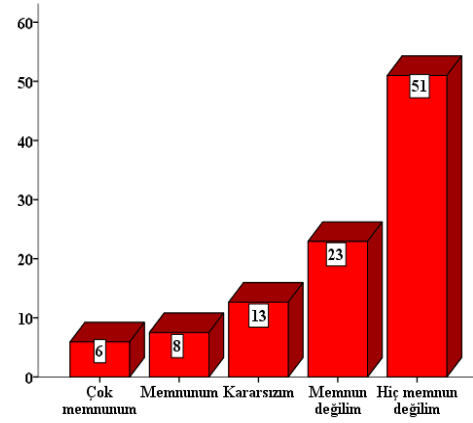
Engellilere yönelik hizmetlerden memnun musunuz?

Grafik 114: Gençlere Yönelik Hizmetler

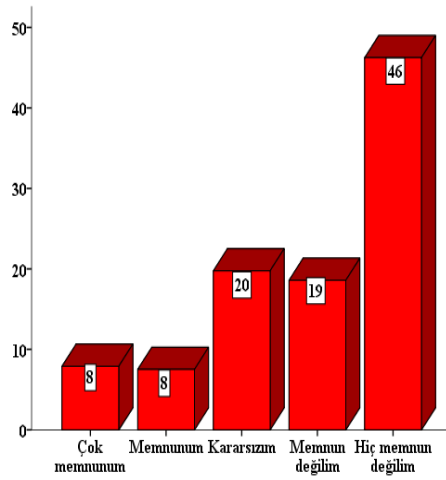
Gençlere yönelik sosyal hizmetlerden memnun musunuz?

Grafik 115: Yaşlılara Yönelik Hizmetler

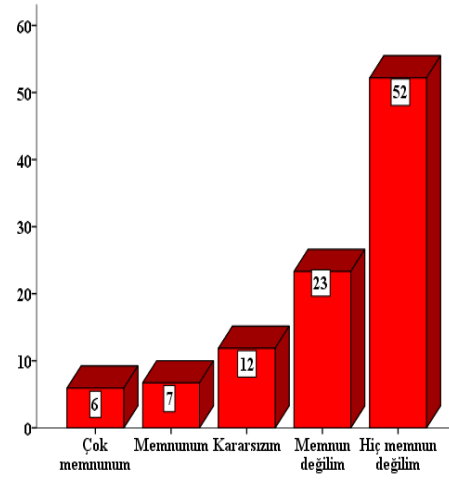
Yaşlılara yönelik sosyal hizmetlerden memnun musunuz?

Grafik 116: Kadınlara Yönelik Hizmetler

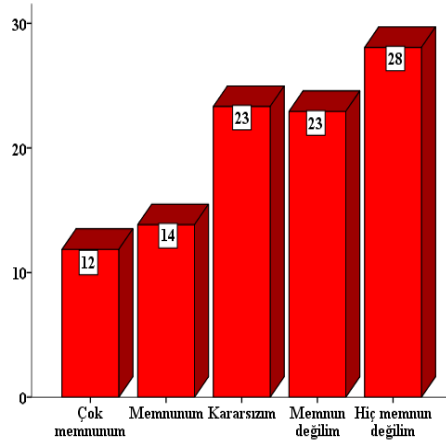
Kadınlara yönelik sosyal hizmetlerden memnun musunuz?

Grafik 117: Yoksullara Yönelik Hizmetler

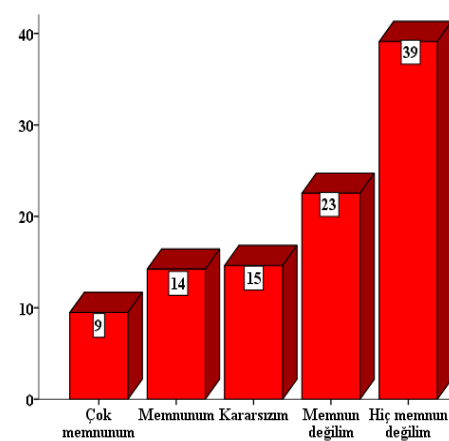
Yoksullara yönelik hizmetlerden memnun musunuz?

Grafik 118: Pazar Yerleri

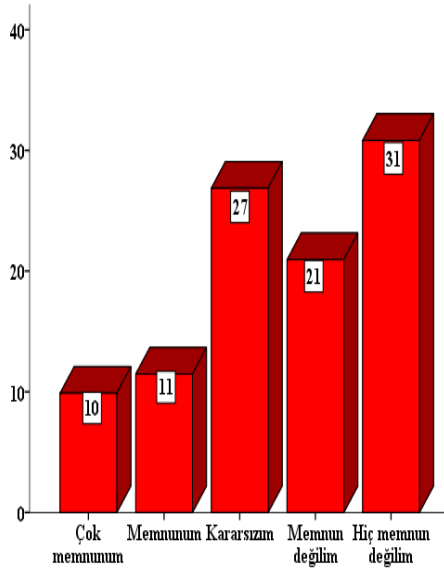
Pazar yerlerinden(halk pazarları) memnun musunuz?

Grafik 119: Sokakların Aydınlatılması

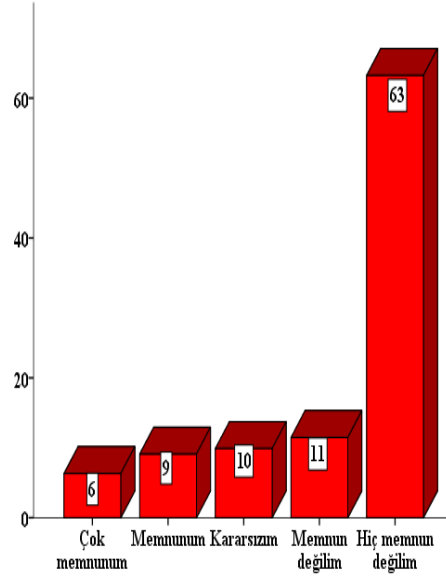

Sokakların aydınlatılmasından memnun musunuz?

Grafik 120: İtfaiye Hizmetleri

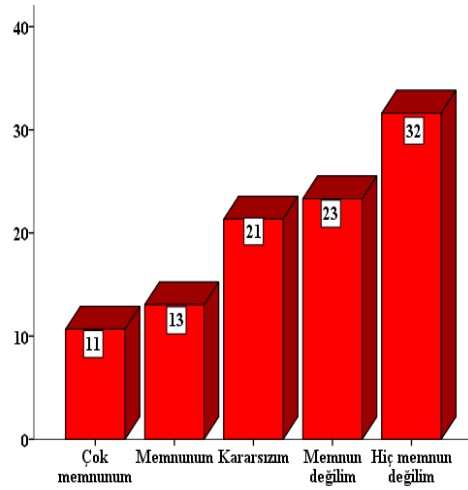
Grafik 121: İmar Hizmetleri

İtfaiye hizmetlerinden memnun musunuz?

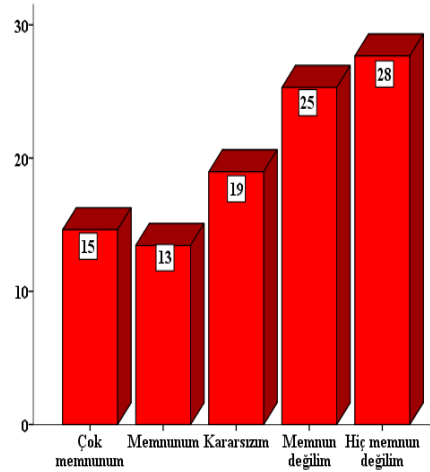
Belediyenin imar\iskan\ruhsat işlemlerinden memnun musunuz?

Grafik 122: Mezarlık Hizmetleri

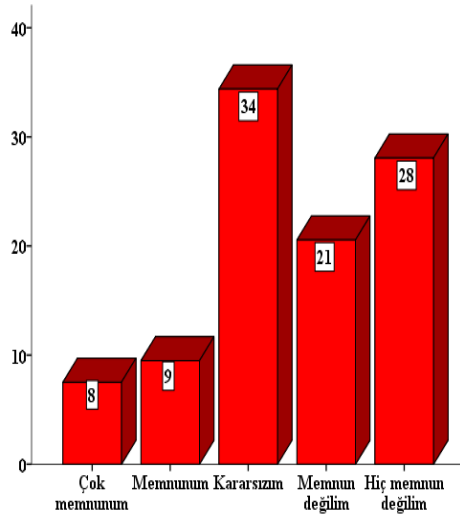
Mezarlık ve cenaze hizmetlerinden memnun musunuz?

Grafik 123: Muhtarlık Hizmetleri

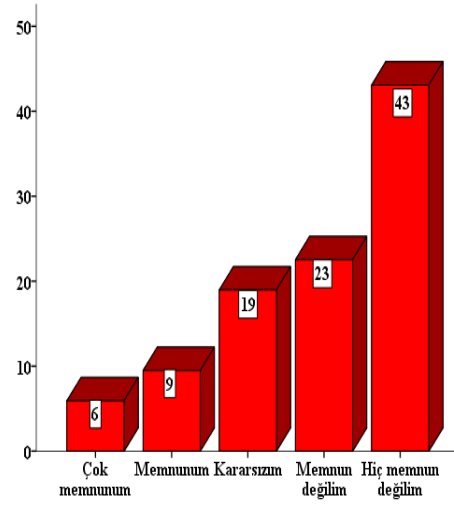
Muhtarınız tarafından mahallenizde verilen hizmetlerden memnun musunuz?

Grafik 124: Kültürel Hizmetler

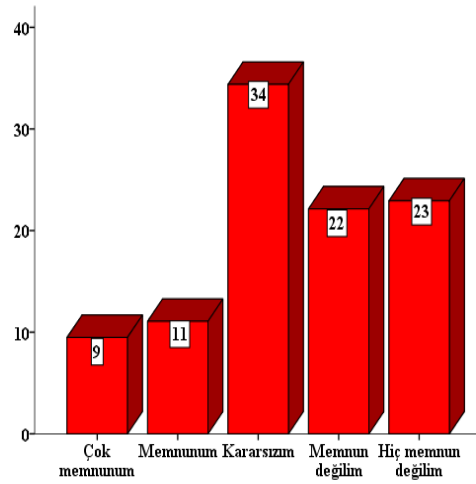
Kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere yönelik hizmetlerinden memnun musunuz?

Grafik 125: Sağlık Hizmetleri

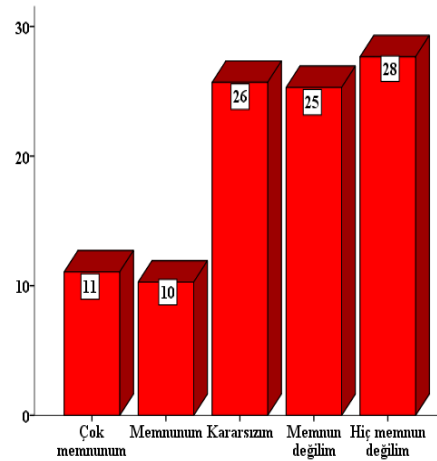
Sağlık hizmetlerinden memnun musunuz?

Grafik 126: Güvenlik Hizmetleri

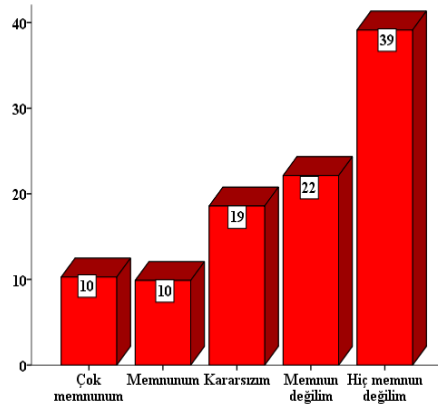
Asayiş (güvenlik) hizmetlerinden memnun musunuz?

Grafik 127: Adli Hizmetler

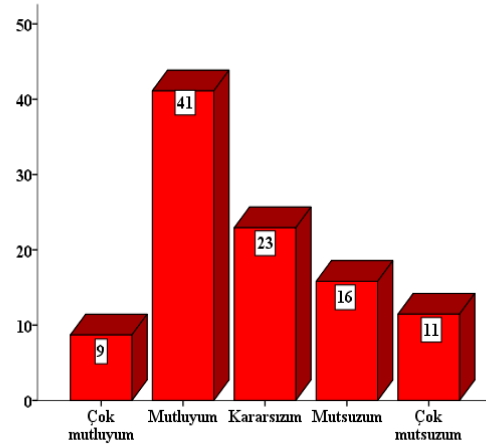
Adli hizmetlerden memnun musunuz?

Grafik 128: Eğitim Hizmetleri

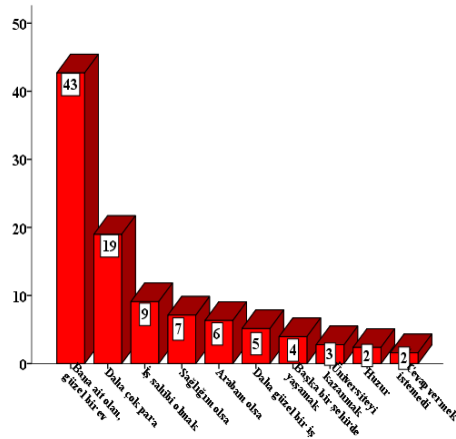
Eğitim hizmetlerinden memnun musunuz?

Grafik 129: Ne Kadar Mutlusunuz?

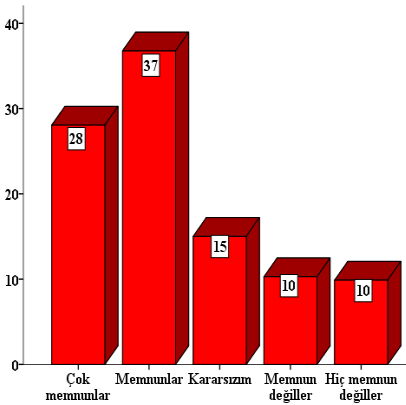

Bir bütün olarak yaşantınızı düşündüğünüzde ne kadar mutlusunuz

Grafik 130: Ne Olsa Daha Memnun Olursunuz? Memnuniyeti

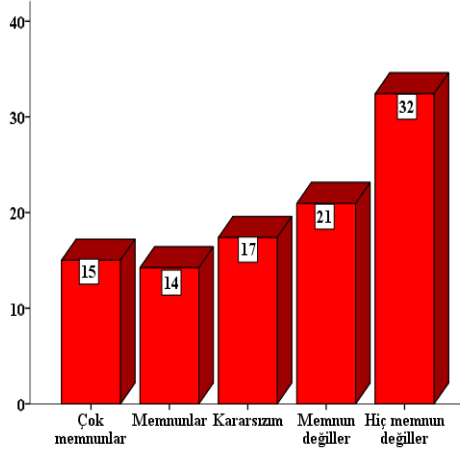

Ne(ler) olsa hayatınızdan daha memnun olursunuz?

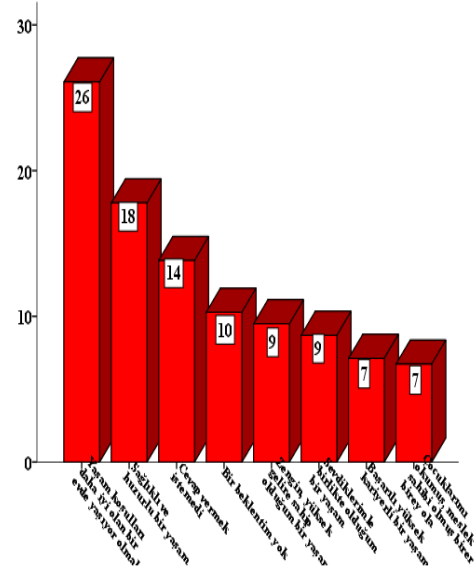
Size göre Hatay'da yaşayan insanların kendi hayatlarından memnuniyet derecesi nedir?

Grafik 132: Türkiye’deki İnsanların Memnuniyeti

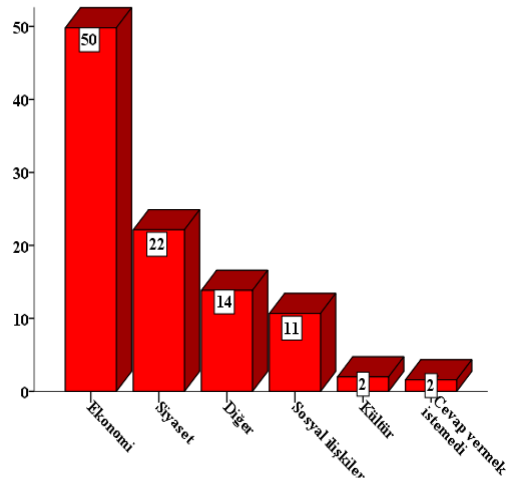
Size göre Türkiye’de yaşayan insanların kendi hayatlarından memnuniyet derecesi nedir?

Grafik 133: Gelecek On Yıldan Beklentiniz Nedir?

Gelecek 10 yıl sonraki dönemi düşündüğünüzde yaşadığınız hayattan memnuniyet konusunda beklentiniz nedir?

Grafik 134: Türkiye’deki İnsanların Daha Memnun Olma Durumları

Türkiye’deki insanların hayatlarından daha memnun olabilmeleri için aşağıdakilerden hangisine daha çok önem vermek gerekir?

EK 3 : Etik Kurulu İzni

T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMALARI
ETİK KURULU KARARLARI

Karar Tarihi	Toplantı Sayısı	Karar Sayısı
15/03/2017	03	2017/22

Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Yrd.Doç.Dr. Mustafa ÇAĞLAYANDERELİ'nin sorumluluğunda yapılması tasarlanan "Türkiye'de Gecekondularda Yaşam Kalitesi: Hatay Örneği" adlı araştırma için hazırlanmış olan ve 09/03/2017 tarihinde sunulan başvuru formu ile ekindeki ilgili belgeler, araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş, araştırmanın yürürlükte olan ilgili yasal mevzuata uyularak yürütülmesi ve sonuçlandırılması koşulu ile gerçekleştirilmesinde etik sakınca bulunmadığına toplantıya katılanların oybirliği ile karar verilmiştir.

Başkan

Prof.Dr. İsmail TUNCER

(Katılımcı)
Doç. Dr. Serdarhan Musa
TAŞKAYA
Başkan Yardımcısı

(Katılımcı)
Prof. Dr. Elif EKER DEVELİ
Raportör

Prof. Dr. Zeki KÜTÜK
Üye

Yrd. Doç. Dr. Cengiz Mesut
TOSUN
Üye

(Katılımcı)
Doç. Dr. Burhan ÇAPRI
Üye

Doç. Dr. Ahmet Öner KURT
Üye

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Manolya ÇOBAN

Doğum Tarihi: 25.02.1992

E-Mail: manolya-2@hotmail.com

Öğrenim Durumu:

DERECE	BÖLÜM PROGRAM	ÜNİVERSİTE	YIL
LİSANS	SOSYOLOJİ	MERSİN ÜNİVERSİTESİ	2011-2015
YÜKSEK LİSANS	SOSYOLOJİ	MERSİN ÜNİVERSİTESİ	2015-2018